

Coperta de DAMO ^aTEFAN

Ed'pia originală a apărui sub1 titlu! :

Karen Blixen, OUT OF AFRICA, Putnam and Co. Ltd..

Londra, 1937

(E. Gyldendal, Copenhaga

KAREN BLIXEN

DIN INIMA AFRICII

Traducere °i postfață de

GABRIEL GAFIȚA

CARTEA ROMÂNEASCA

1988

„Equitare, Arcum tepdere, Veritatem dicere.”

(Să mergi' călare, să întinzi arcul, să spui adpvărul.)

KAMANTE ^aI LULU

„Din f ăduri °i de pe dealuri

Venim, venim.”

1

FERMA DE IA NGONG.

Am avut- o fermă în Africa, la poalele colinelor Ngong. Ecuatorul taie de-a curmezi°ul' peste aceste înălțimi, iar ferma se găsea la o altitudine de peste °ase mii de -picioare. * în timpul zilei simpeai că te.afli sus, aproape de soare, în schimb zorii de zi °i serile erau limpezi °i lini°tite, iar nopțile reci.

Poziția geografică °i înălțimea ținutului concureau în a crea un peisaj fără pereche în lume. Nimic în plus °i nimic din abundență nicăieri ; doar Africa distilată pe parcursul a °ase mii de picioare altitudine, precum esența rafinată °i tare a unui întreg continent. Culorile erau uscate °i arse, asemeni culorilor din olărit. Copacii, aveau un frunzi° delicat °i u°or, a cărui alcătuire arăta diferit de cea a copacilor europeni ; el nu cre°tea în arcuri, sau cupole, ci în straturi orizontale, iar această formă dădea copacilor înalți °i solitari aspectul unor palmieri sau aerul proic °i romantic al unor corăbii construite cu toată veltura, âvînd pînzele strînse, iar marginilor pădurii o stranie

aparență, de parcă întreaga pădure ar fi vibrat. Pe paji^otile marilor câmpii se întindeau, încâlcite ^oi gola^oe, tufele de mărăcini ^oi iarba mirosea iute a cimbru ^oi a mirt ; pe alocuri mirosul era atât de tare îneît nările te usturau. Toate florile ce le-ntîlne'ai pe câmpuri sau răsărind pe plantele tîrîtoare ^oi lianele din pădurea virgină erau mărunte ca florile ce cresc prin văi — numai la începutul lungului sezon de ploii răsăreau pe câmpuri ni^ote crini înalți, masivi, puternic mirositori. Priveli^otile erau infinit de largi. Tot ce vedeai cu ochii respira măreție ^oi libertate-^oi o noblețe fără egal. Principala componentă a peisajului, ^oi a vieții tale în mijlocul lui, era aerul. Evocîndu-ți vremea petrecută în.

* 1 picior — 0,305 metri. (N. trad.)

șinuturile înalte ale Africii, te izbe^ote sentimentul de a fi trăit, pentru cîtva timp, în aer. Numai arareori cerul era mai mult decît albastru pal sau violet, cu o risipă de nori imen^oi, imponderabili, ve^onic schimbători, adunîndu-tu ori plutind pe întinsul lui, dar avînd în el ^oi o vigoare încercată de sineală, iar, la mică distanță, - picta conturele-^o dealurilor ^oi pădurile într-un albastru proaspăt ^oi profund, în miezul zilei aerul prindea viață deasupra pămîntului, ca o flacără arzînd ; scînteia, se mlădia ^oi strălucea ca apa cînd curge, reflecta ^oi dubla toate obiectele, dînd na^otere unui miraj nemărginit. În acest aer puteai respira fură efort, dobîndeai siguranță în fața vieții ^oi o inimă u^ooară în piept. La munte dimineața te trezeai spunîndu-ți : fată-mă, sînt aici, unde trebuia să fiu.

Muntele Ngong e un masiv prelung ce se întinde de la nord la sud. Încununat de patru nobile piscuri, proiectate ca ni^ote valuri ultramarine încremenite pe fundalul cerului. El se ridică pînă la opt mii de picioare deasupra nivelului mării, iar înspre est cu două mii de picioare deasupra întregului șinut înconjurător ; spre vest în schimb clina e mai adîncă ^oi mai abruptă, — dealurile coboară vertical spre Valea Faliei celei Mari. ^

La munte vîntul bate constant dinspre nord-nord-est, E acela^oi vînt care jos, pe coastele Africii ^oi ale Arabiei, este numit muson, adică vîntul de est, armăsarul favorit al regelui Solomon. Sus însă nu-l simți decît ca pe o împotrivire a aerului față de pămîntul ce se semețe^ote în spațiu. Vîntul se love^ote din plin de colinele Ngong, încît

pantele lor par locul ideal de lansare a unui planor, pe care curenții, să-l ridice mai sus decât piscul muntelui. Norii purtați de vânt se izbeau de flancurile dealurilor și pluteau în jurul lor, sau rămâneau agâpați de vârful muntelui, revărsându-și preaplinul de ploaie. Dar aceia care, aflându-se mai sus, reușeau să navigheze dincolo de culmi, se fărâmișau la vest de ele, peste deșertul încins al Văii Faliei. De la casa mea adesea urmăream înaintarea acestor masive alaiuri, minunându-mă să văd cum masele lor mărește plutitoare, de îndată ce treceau de dealuri, se mistuiau în aerul albastru și dispăreau.

* ?

8

I

?

Dealurile de la fermă își schimbau înfățișarea de mai multe ori în cursul zilei : uneori păreau foarte aproape, alteori extrem de îndepărtate. Pe seară, când se lasă întunericul, privindu-le, aveai la început impresia că o linie subțire de argint fusese trasată urmînd pe cer silueta muntelui întvmeat ; apoi. la căderea nopții, cele patru vîrfuri păreau turtite și, netezi te, ca și cum muntele s-ar fi întins și lăpșit singur.

De pe, colinele Ngong ai o panoramă unică : spre sud ? vezi întinsa Rezervație de Animale ce se pierde în zare tocmai pînă spre Kilimanjaro ; spre est și nord, ca un parc, frîia de la poalele colinelor, cu pădurea în spate și relieful unduitor al Rezervației Kikuyu, care se întinde, preș de o sută de mile. pînă la Mount Kenya — uit mozaic de mici lanuri pătrate de porumb, pilcuri de bananieri și pășuni, cu fumurile albastre, ridicîndu-se și colo, ale cîte unui sat de băștină și, ca un mic mănunchi de mușuroaie" ascușite. Spre vest însă, departe, în vale. domnește peisajul uscat, selenar al ertului african. Deșertul cel brun e presărat la întîmplare cu micile ghemotoace ale mărăciunilor, iar albiile ertuitoare de rîuri sînt încadrate de dungii întortocheate de un verde închis ; acestea sînt crîngurile puternicilor arbori de mimoza cu crengile lor late și spinii ca niște cîrlige ; aici crește cactusul și tot aici e patria girafei și a rinocerului.

• Zona de deal, când pătrunzi în ea, se dovedește infinit de mare, de pitorească și de misterioasă ; și deasemeni variată, cu văile ei lungi, cu desișurile, cu pantele verzi și

rîpele stînce. Sus de tot,- sub unul din piscuri, există chiar și un crîng de bambuși. Printre coline sînt izvoare și fîntîni ; am ridicat adesea cortul în vecinătatea lor. Pe vremea mea trăiau aici bivolul, antilopa și rinocele, dar băștinaii foarte bătrîni își mai aminteau încă de timpurile cînd aveau și elefanși și regretau întotdeauna că muntele Ngong nu fusese inclus cu totul în Rezervația de Animale. Numai o mică porțiune făcea parte din ea și limita acesteia era marcată prin indicatorul de pe vîriul sudic. Cînd colonia va mai prospera, iar capitala ei, Nairobi, va fi un mare oraș, colinele Ngong ar putea deveni parcul ei zoologie fără egal în lume, Dar, în timpul ultimilor ani

petrecuși de mine în, Africa, mulți tineri teșchetari din Nairobi dădeau fuga duminicile pe dealuri călare pe motocicletele lor și trăgeau în tot ce le cădea sub ochi, încît cred că animalele mari vor fi migrat de acolo, printre hășuri și peste pămîntul pietros, mai departe, ? spre sud. >Sus, pe culme și pe cele patru vîrfuri, era ușor de umblat ; iarba creștea pitică. întocmai ca pe un gazon, cu piatra cenușie răzbătînd pe alocuri la suprafață. De-a lungul culmii, apoi în sus și-n jos pe cele patru vîrfuri, se întindea, ca o serpentină domoală, o cărare îngustă făcută de animale. într-o dimineață, după ce înnoptasem în muși, am urcat pînă sus și am pornit pe această cărare •; curînd am dat peste urme proaspete și bălegar de la o turmă de antilope. Marile și blînde animale trebuie să fi fost deja pe culme la răsăritul soarelui, mergînd într-un șir lung și liniștit și nu-și puteai imagina că ar fi venit pentru alt motiv tocmai pînă acolo decît ca să privească în jos, de-o parte și de alta, la peisajul de la picioarele lor. Cultivam cafea la ferma, mea. Ce-i drept, altitudinea era cam mare pentru această cultură și trebuia muncit din greu ca să nu se năruiască totul, încît bogași n-am fost niciodată la fermă. Dar o. plantație de cafea e un lucru care te acaparează și nu-și mai dă drumul și pentru care întotdeauna mai ai • cîte ceva de făcut : în general ești mereu puțin rămas cu muncile în urmă. în acea sălbăticie și iregularitate a șinutului, o parcelă de pămînt amenajată și plantată după toate regulile arăta foarte bine. Mai tîrziu, cînd am zburat cu avionul în Africa și m-am obișnuit cu configurația fermei văzută din aer, m-a copleșit o mare admirație pentru plantația mea

de cafea, ce se decupa verde aprins pe fondul cenușiu-verzui al solului și mi-am dat seama cât de intens tânjește de fapt spiritul uman • după formele geometrice. Toată regiunea din jurul orașului Nairobi, și mai cu seamă în partea lui de nord, e amenajată în mod asemănător ; aici trăiește o lume care nu se gândește și nu vorbește decât despre plantatul, p. livitul sau culesul cafelei și care nopțile stă și meditează 3a îmbunătățirile ce mai pot fi aduse atelierelor de prelucrat cafeaua.

10

Cultivarea cafelei e o muncă de durată. Planta nu răsară cum își închipui tu când, tânăr fiind și plin de speranță, sub o ploaie torențială, cari cutiile cu puieți de arbori de cafea din răsadnițe și. împreună cu toți lucrătorii fermei, privești plantele cum sînt așezate în șiruri drepte de gropi săpate în pămîntul ud. apoi le acoperi bine, să le ferești de soare, cu crengi rupte din hășpi, căci obscuritatea e privilegiul exclusiv al ființelor tinere. Durează patru-cinci ani pînă ce copacii dau rod ; între timp se abat peste ei seceta sau bolile, iar îndrăznețele buruieni locale năpădesc din gros pămîntul — mai ales cea numită black-jack, cu pericarpuri lungi și scabroase, ce și se agață de haine și de ciorapi. Unii copaci au fost plantați greșit, cu rădăcinile pivotante îndoite ; aceștia vor muri chiar când vor începe să înflorească. Se plantează ceva mai mult de oase sute de copaci la un acru, * iar eu aveam oase sute de acri plantați cu cafea ; boii mei trăgeau încolo și încoace pe cîmp mășinile-eultivator printre șirurile de copaci, mii și mii de mile, cu răbdare, așteptînd răsplata ce va să vină.

Sînt clipe de o mare frumusețe la o fermă de cafea.

Cînd înflorea toată plantația la începutul sezonului de ploii, era o priveliște luminoasă, ca un 'nor de cretă, prin ceața și ploaia, mărunță, pe întinderea a oase sute de acri de pămînt. Floarea arborelui de cafea are un miros gingaș, vag amărui, asemeni florii de porumbar. La vremea cînd tot cîmpul se înroșea de fructe coapte, femeile și copiii, numiți aici tolos, erau chemați să culeagă • cafeaua din copaci, împreună cu bărbășii ; apoi carele și cărușele o duceau jos. la atelierul" de prelucrare de pe malul rîului. Tehnica noastră nu era întocmai ce-ar fi trebuit să fie, dar plănuisem noi înșine atelierul și singuri îl construiseam, încît eram foarte mîndri de el. Odată a ars pînă în temelii și a

trebuie construit din nou. Uscătorul cel mare de cafea se învîrtea și se tot învîrtea, făcînd boabele să zuruie în pîn-tecele său de-fier asemeni pietricelelor plimbate înainte, și înapoi de valuri pe- un țărm de mare. Cîteodată cafeaua se usca și era gata de scos din uscător în toiul nopții. Ase-menea momente erau de neuitat : multe lămpi de vînt apă-reau atunci în sala cea mare a atelierului, în care peste
 * 1 acru = 2 046.78 m², aproximativ echivalent cu 1 po-gon. (N. trad.) ?

11

tot atîrnau pînze de păienjeni și păștăi de cafea, iar în jurul uscătorului, la lumina felinarelor, se adunau, mînatc de curiozitate, chipuri întunecate și lucioase ; parcă sim-pei că atelierul atîrnă liber în mîreața noapte africană, ca o nestemată sclipitoare în urechea unei etiopience. Mai tîrziu cafeaua era curățată de coji, triată și sortată ma-nual, apoi încărcată în saci, iar aceștia cusuți cu acul de °elărie.

În fine, la prima geană a zorilor, încă pe întuneric, stînd culcată în patul meu, auzeam, trase fiecare de cîte opt perechi de boi,' cărușele umplute vîrf cu sacii de cafea, cîte doisprezece la o tonă, pornind la drum spre gara din Nairobi, piepti° pe dealul cu atelierul de prelucrare, înso-șit" c dr~ strigăte și scri°nete de roși și cu vizitiii alcrgînd alături de cărușe. Mă gîndeam cu plăcere că era singurul deal ce .trebuiam să-l urce la acest drum, căci ferma mea se găsea la o mie de picioare -mai Sus decît ora°ul Nairobi. Scara porneam pe jos în întâmpinarea alaiului care se în-torcea, boii oboșiți, cu capetele plecate, trăgînd cărușele goale, minăși de cîte un toto, iar vizitiii tîrîndu-și absenși bicele prin colbul drumului. Din partea noastră făcusem tot ce ne stătuse în puțință. într-o zi sau două cafeaua avea să fie pe mare și nu ne rămînea decît să sperăm că vom avea noroc la licitațiile cele mari de la Londra. Aveam °ase mii de acri de pămînt, îneît îmi rămînea destul teren în plus peste plantația.de cafea. O parte a formei era ocupată de pădurea virgină, iar vreo mie de acri erau pămînturi|e clăca°ilor, pe care ci le numeau sha mbas. Clăca°ii. sînt bă°tina°i care, împreună cu fami-liile lor, deșin cîșiva acri de pămînt din suprafața fermei unui alb și care, în schimb, trebuie să. muncească pentru i-\ an anumit, număr de zile pe an. Însă clăca°ii mei, cred,

vedeau această relație într-o altă lumină, căci mulți dintre vi se născuseră la 'fermă' și părinții lor deasemeni, și probabil că mă priveau ca pe un fel de clăcaș-efă, așezat în fața eu pe moșiile lor. Pământurile acestor oameni erau mult mai pline de viață decât restul fermei și se schimbau, dină anotimp, în tot cursul anului. Porumbul creștea mai înalt decât un stat de om când treceai pe potecile înguste și văzuseți bătătorite dintre regimentele verzi foarte frumoase, după ce venea vremea recoltei. Fasolea se cocea pe câmp, era

adunată și treierată de femei, iar tulpinile și păstăile făcute grămezi și arse. astfel încit, în anumite perioade ale anului, fuioare subțiri și albastre de fum se ridicau aici-colo de pe tot cuprinsul fermei. Bătașii Kikuyu cultiva de asemenea și cartofi dulci, care au frunzele ca ale vișei-de-vie și care se întind pe sol formând o saltea încălțată și densă, precum și mai multe specii de dovleci mari, cu pete galbene și verzui,

" Ori de câte ori te plimbi printre acele shambas ale celor din neamul Kikuyu, primul lucru care-ți reține privirea este partea din spate a câte unei femei bătrâne greblându-și pământul, care seamănă cu imaginea unui struș când își îngroapă capul în nisip. Fiecare familie Kikuyu avea un număr de tolibe și magazine mici, rotunde și buguiate ; terenul dintre aceste colibe era un loc ce pulsa de viață, iar pământul era dur ca betonul ; aici se măcina porumbul și se mulgeau caprele și tot aici alergau copiii și puii de găină. Obșnuiam să împușc păsări spurfaw în după-amiezele Urzii și albastre prin câmpurile de cartofi dulci din jurul caselor de clăcași ; porumbeii sălbatici gungureau o melodie sonoră prin arborii cu tulpini înalte și smocuri de frunte, rămași aici și colo în shambas din pădurea ce acoperise eșndva întreaga fermă.

Mai aveam și câteva mii de acri de pășune. Iarba înaltă se tălăzuia ca marea sub vântul puternic și micușii Kikuyu își păstoreau aici vacile părinților lor. în sezonul rece își aduceau cu ei de la colibe cărbuni aprinși în coșulețe de răchită, provocând uneori incendii puternice, căci lua foc iarba, ceea ce era dezastruos pentru pășunatul animalelor noastre. în anii mai secetoși, zebra și antilopa coborau și ele pe pășunile de la fermă.

--

Nairobi" era orașul cel mai apropiat, la douăsprezece

mile 'distanță, situat pe un petec de pământ neted, între dealuri. Aici se aflau sediul guvernului colonial și marile birouri centrale ; de aici era guvernată țara.

E imposibil ca un oraș să nu joace nici un rol în viața noastră ; diferența nici măcar nu-i mare dacă ai mai multe lucruri bune sau mai multe rele de spus pe seama lui, el îți atrage gândurile printr-un fel de lege mintală a gravitației. Bura luminoasă ce plutea noaptea pe cer deasupra orașului,
13

și care se vedea din unele puncte ale fermei mele, îmi răscotea gândurile, amintindu-mi de marile orașe ale Europei.

La început, când am sosit în Africa, în țară nu erau mașini, încât la Nairobi mergeam călare sau într-o căruță cu trei perechi de catâri și ne lăsam animalele în grajdul de la Transportul montan. În tot timpul șederii mele, Nairobi a fost un loc ce-ți oferea un peisaj pestril, cu câteva frumoase clădiri noi de piatră și cartiere întregi de vechi prăvălii din tablă ondulată, cu câteva birouri și bungalow-uri, umbrite de șiruri lungi de eucalipti plantați de-a lungul străzilor prăfuite și goale. Birourile Tribunalului, ale Departamentului pentru Problemele Băștinăre și ale Departamentului Veterinar aveau niște sedii jalnice și nutream, un deosebit respect pentru acei funcționari guvernamentali ce reușeau să mai și lucreze câte ceva în cămărușele lor sufocante și cu pereții plini numai de pete de cerneală.

Dar Nairobi era totuși un oraș ; îți puteai face cumpărăturile acolo, puteai afla noutăți, puteai prânzi sau cina la vreun hotel ori dansa la club. Era un oraș viu, în permanentă mișcare, asemeni apei curgătoare și în plină creștere, asemeni ființelor tinere, care se transforma de la an la an, sau chiar pe durata unei expediții safari. S-a construit noul sediu al guvernului, o clădire impozantă și răcoroasă, cu o elegantă sală de baluri și o grădină cochetă, au răsărit hoteluri înalte, se organizau mari și impresionante expoziții agricole și florale, iar lumea cvasi-bună a coloniei mai înviora câteodată orașul cu reprezentații de melodrame sprințare. Nairobi te îndemna : „Profită cit poți de mine și de viață. Wir komnien nie wieder. so jung — atât de înprăși și apucători — zusammen *".
În general, eu și Nairobi ne înșeleam de minune și odată,

pe cînd minam cîruþa prin ora°, mã gîndeam cã lumea n-ar fi lume facã strãzile din Nairobi.

Cartierele bãtinaºilor ºi ale imigranþilor de culoare erau deosebit -de întinse prin comparaþie cu ora°ul euro-
*>Nu ne mai mîtînim niciodatã atît de tineri (lb. germ.).
i'N: trad.)

14

- Ora°ul Swahili, situat pe drumul spre Clubul Muthavga. n-avea deloc un renume grozav, era un loc murdar, însã colorat ºi plin de viaþã, unde în fiecare clipã se întîmpla cile ceva. Era construit în cea mai mare parte din bidoane vechi de parafinã turtite cu ciocanul ºi aflate în diferite faze de coroziune, asemeni stîncilor .de corali, o structurã fosilizatã din care spiritul civilizaþiei în plin avînt se eutoexila fãrã întrerupere.

Ora°ul somalez era situat ºi mai departe de Nairobi, datoritã, cred, sistemului propriu somalezilor de a-ºi izola femeile. Erau pe vremea mea cîteva tinere somaleze foarte frumoase, ale cãror nume le cunoºtea tot ora°ul ºi care trãiau^n Bazar, dînd mult de furcã poliþiei din Nairobi ; erau fiinþe inteligente ºi care te, fermecau. Insã femeile somaleze cinstite nu apãreau niciodatã pe strãzi'. Ora°ul somalez era bătut de toate vînturile, fãrã pic de umbrã ºi praf os, aminiindu-le probabil somalezilor de atmosfera din deserturile lor natale. Europeanii care trãiesc' mult timp, cîteva generaþii chiar, în acelaºi loc, nu se pot împãca niciodatã cu totala indiferenþã a neamurilor de .nomazi faþã'de preajma casei lor. Colibele somaleze erau împrãtiate la în'tîmplare pe pãmîntul gol ºi nu pãreau þinute laolaltã decît, pentru cel mult o sãptãmînã, cu ajutorul unui pumn de cuie lungi. Surprinzãtor era însã, cînd intrai în ele, cã dãdeai peste un interior extrem de curat ºi proaspãt ºi înmiresmat cu tot felul de ? tãmîi arabe, cu covoare frumoase ºi obiecte de preþ, cu vase de alamã ºi argint ºi iatagane cu minere de fildeº ºi lame din oteluri no'oi.'.e. Femeile somaleze aveau un fel de a fi blînd ºi demn, erau ospitaliere ºi vesele, iar rîsul lor pãrea clinchetul unor clopoþei de argint. în satul' somalezilor mã simþeam ca la mine acasã, datoritã servitorului meu somalez Fatah Aden, care m-a însoþit în tot timpul cit am stat în Africa ºi am luat parte la multe din sãrbãtorile lor. Ca invitatã de onoare, am fost poftitã în camera nupþialã. unde..pe:

pereți și pe patul de nuntă atârnav împletituri și broderii vechi cu luciu moale și unde însăși tânăra mireasă, cu ochi mari negri, o edea peapănă ca un baston de mare^{al}, împodobită cum era cu mătăsurile grele, cu aur și cu chihlimbare.

-

Somalezii erau negustori de vite și făceau comerț în toată țara. Pentru transportul mărfurilor lor țineau în sat un număr de măgăruși suri, dar am văzut la ei și cămile : produse nepăsătoare, semețe ale deertului, mai presus de toate suferințele, pămîntești, asemeni cactusului și asemeni somalezului.

Somalezii își atrag multe neazuri pe cap din cauza teribilelor lor certuri tribale. În această privință ei simt și raționează cu totul altfel decât ceilalți oameni. Farah aparținea tribului Habr Yunis, înțit, personal, în cazul unui conflict, le luam acestora din urmă partea. Odată în orașul somalez a izbucnit o luptă în toată legea între cele două triburi Dulba Hantis și Habr Chaolo, cu focuri de armă și case incendiate și cu vreo zece sau doisprezece morți, înainte ca guvernul să apuce să intervină. Pe atunci Farah avea un prieten tânăr din același trib cu el, pe nume Sayid, care-venea, uneori să-l vadă la fermă și care era un băiat foarte delicat, înțit mi-a părut nespuse de rău fiind am aflat de la argașii mei că Sayid tocmai - era în vizită la o familie Habr Chaolo. Când un membru supărat al tribului Dulba Hantis a trecut pe acolo și a tras două focuri la întâmplare prin pereții casei, nimerind chiar în piciorul lui Sayid. I-am comunicat regretul meu lui Farah pentru ghinionul prietenului său. — „Ce ? Sayid ?”, a strigat vehement. Farah. „Aș-a-i trebuie lui Sayid. Ce nevoie a avut să meargă la ceai în casa unui Habr Chaolo ?” Indienii din Nairobi dominau marele sector al afaelilor indigene din Bazar, iar vestiții negustori indieni aveau toți micile lor vile în afara orașului : Jeranjec, Suleiman - Virjee, Allidina Visram. Împărtășeau toți același gust pentru scările, balustrădi, și vasele destule de prost sculptate în piatra moale a ținutului, — ca niște construcții ridicate de copii din cărămizi ornamentale roz. Dădeau petreceri în grădinile lor, la care serveau prăjituri în același stil ca și vilele respective, dar erau oameni inteligenți, umblați prin lume și extrem de politicoși. Indienii din Africa sînt însă negustori atît de insistenți, înțit cu ei nu oții

niciodată dacă stai fașă în fașă cu o fiinșă omenească sau cu un proprietar de firmă. Fusesem în casa lui Suleiman Virjee °i când, într-o zi, am văzut steagul coborât la jumătatea 'catargului pe clădirea cea mare a depozitului său.

16

i-am întreat pe Farah : „A murit cumva Suleiman Vier ?joe? "" „E pe jumătate mort", mi-a răspuns Farah. „,i a°a se pune steagul, la jumătatea catargului, când e pe jumătate mort ?", am întreat eu nedumerită. „Suleiman a murit", spuse Farah. „Virjee trăie°te".

înainte să preiau administrarea fermei, îmi plăcuse sa vînez °i fusesem în multe expedișii safari. Dar, când am devenit fermieră, am pus deoparte pu°tile de vîna°oare. Neamul nomad °i crescător de vite al Masailor erau vecinii fermei mele °i trăiau de cealaltă parte a rîului; din când în când veneau la mine să mi se plîngă de vreun leu ce le ataca vacile °i să mă roage să-l împu°c, ceea ce °i făceam, dacă-mi stătea în putinșă. Uneori, sîmbetelp, ie°eam pe cîmpiile de la Orungi să împu°c vreo zebra°două, pentru hrana muncitorilor de la fermă, urmată de un lung alai de tineri Kikuyu îremătînd de optimism, împu°cam °i păsări la fermă, °i spurfowls, °i bibilici, care sînt foarte bune la gust. Însă ani în °ir n-am fost în nici o singură expedișie de vîna°oare.

°i, totu°i, adesea la fermă povesteam de acele safari-uri în care fusesem cândva. Locurile de popas și se fixează în minte ca °i cum ai fi petrecut lungi perioade din viașă ta acolo. °i-și aminte°ti de o curbă a urmelor lăsate de cărușă prin iarba din cîmpie de parcă ar fi fost înse°i trăsăturile unui prieten.

Odată, într-o expedișie safari, am văzut o turmă de bivoli, o sută douăzeci °i nouă de capete, răsărind din ceășă dimineșii sub un cer de cupru, unul cîte unul, de parcă întunecatele °i masivele animale de culoarea fiorului, cvi coarnele lor puternice răsucite .orizontal nu s-ar fi apropiat, ci ar fi fost create chiar atunci sub ochii moi, ie°ind afară din ceășă pe măsură ce prindeau viașă. Mai văzusem în pădufea virgină deasă, unde razele soarelui șes printre plantele tîrîtoare de pe sol mici pete °i petece de lumină, o turmă de elefanși străbătînd-o cu pa°i hotărîși, ca °i cum la capătul himii ar fi avut întîlnire cu cineva. Părea, la scară uria°ă, marginea unui foarte vechi °i ne-

prepuit covor persan, þesut în nuanþe de verde, galben  i negru-cafeniu.  i nu o dată am privit înaintarea peste c mpie a girafelor, cu acea graþie a lor vegetală, stranio.

inimitabilă, ca  i cum n-ar-fi fost g turmă de animale, ci o familie de flori rare gigantice, pătate, cu tulpina lung . avans nd încet peste suprafaþa p m ntului. Am urm rit doi rinoceri în promenada lor matinală, c nd adulmecau  i forn iau prin aerul tare al dimineþii — at t de rece înc i îþi r ne te nările —  i care p reau două pietre mari, unghiulare, h rjonindu-se în valea prelungă  i bucur ndu-se împreun  de viaþ . Am văzut  i leul maiestuos, înainte. de răsăritul soarelui, travers nd sub discul palid al lunii e mpia cenu ie în drum spre b rlogul s u după o v n toare- i l s nd în urmă o d r  întunecat ^ prin ierburile argintii, cu chipul înc  ro u p n c tre urechi, sau în timpul siestei sale de la amiază, c nd se odihnea mulþumit în mijlocul a lor lui, culcat pe ierburile cele mărunte  i la 4 umbra delicată, primăvăratică a uria elor acacii din. marele parc african.

Erau amintiri plăcute la. care mă puteam g ndi c nd viaþa devenea monoton  la fermă. Iar animalele cele mari tr iau mereu acolo, pe teritoriul lor : n-aveam dec t să merg să ie caut dac  voiam. Proximitatea lor dădea un caracter senin  i juc u  atmosferei de la fermă. Far ah — de i cu timpul a ajuns să dob ndeasc  un interes-foarte viu pentru lucrările de la fermă —  i b tr nii mei însoþitori localnici la safari-uri tr iau îns  mereu cu speranþa unor noi expediþii împreun .

Afară, în s lb ticie, am înv þat s  mă feresc de mi c rile bru te. Fiiþele cu care ai de-a face acolo sînt timide  i ve nic în stare de alertă, av nd un adev rat talent de a-þi scăpa tocmai c nd te a teþþi mai puþin. Nici un animal domestic nu poate sta at t de imobil ca cele sălbaticice. Lu-' mea civilizat   i-a pierdut aptitudinea nemi c rii  i trebuie să ia lecþii de t cere de la sălbăticiuni înainte de a fi acceptată de ele. Arta de a te mi ca, u or, f r  bruscheþe, e prima lecþie a v n iorului  i cu at t mai mult a v n torului. Înarmat nu cu pu ca, ci cu aparatul de fotografiat. V n torii nu pot face după placul lor, ei trebuie . să se mlădie dup  v nt  i dup  culorile  i mirosurile peisajului  i trebuie să- i însu easc  ritmul întregului ca  i cum ar fi al lor. Uneori o mi care se repetă la nesf rit,

iar ei sînt nevoiþi s-o urmeze întocmai.

18

în clipa cînd ai prins ritmul Africii, îþi dai seama ce. el este acelaºi în toatã muzica ei. Ceea ce am învăþat de la sãlbãticiunile þinutului mi-a folosit ºi în relaþiile mele cu bãºtinaºii.

Dragostea pentru femeie ºi feminitate este o trãsãturã masculinã, dupã cum dragostea pentru bãrbat si bãrbãþie o trãsãturã femininã ºi existã o sensibilitate pentru þãrile ºi rasele sudice, care este o calitate a omului nordic' Normanzii trebuie sã se fi îndrãgostit de þãrile strãine, întîi de Franþa, apoi de Anglia. Acei bãtrîni.aristocraþi ce apai în literatura ºi istoria secolului al XVIII-lea ca neobosiþi cãlãtori prin Italia, Spania ºi Grecia nu aveau nici o singurã trãsãturã sudicã în toatã constituþia lor, însã erau atraºi ºi reþinuþi de fascinaþia unor lucruri total diferite de felul lor de a fi. Cînd acei vechi pictori, filozofi ºi poeþi germani ºi scandinavi au ajuns prima oarã la Florenþa sau Roma, ei au cãzut în genunchi cuprinºi de' adoraþie faþã de Miazãzi.

O ciudatã rãbdare illogicã pentru o lume strãinã s-a instalat la aceºti oameni nerãbdãtori. ºi, aºa cum pentru o femeie este practic imposibil sã enerveze un bãrbat adevãrat, iai' pentru femei un bãrbat nu este niciodatã absolut demn de dispreþuit ºi nici cu totul de lepãdat citã vreme rãmîne bãrbat, tot aºa s-au arãtat ºi freneticii nordici, cu pãrul lor roºu. nesfîrºit de suferitori faþã de þãrile ºi. popoarele tropicale. Ei, care n-ar fi acceptat pentru nimic în lume vreun moft în þara lor ºi de la neamurile lor, îndurau seceta din munþii Africii ºi atîtea insolaþii ºi pesta bovinã între vite ºi nepriceperea servitorilor localnici cu o imensã resemnare ºi supunere. Oamenii din sudul Europei ºi cei de sînge amestecat nu au aceastã calitate : ei fie o condamnã, fie o dispreþuiesc. Astfel cã bãrbaþii în toatã puterea cuvîntului îl batjocoresc pe îndrãgostitul suspinãtor, iar femeile raþionale, care n-au rãbdare cu bãrbaþii lor, sint în mod similar indignate de Griselda.

În ce mã priveºte, încã din primele "mele sãptãmîni in Africa, am încercat o mare afecþiune pentru bãºtinaºi. Era un sentiment puternic ce îmbrãþiºa toate vîrstelc ºi amîndouã • sexele. Descoperirea raselor negre a însemrfai pentru mine o lãrgire mirificã a universului meu. Dacã

cineva cu o pasiune înnăscută pentru animale av fi croșeut într-un, mediu lipsit de animale °i-ar fi venit în contact, cu ele doar mult mai târziu în viașă, sau dacã cineva cu o aplecare instinctivã spre arbori °i pãdure ar fi.pãtruns prima oarã într-un codru la vârsta de douãzeci de ani, sau dacã, în fine, cineva cu o ureche muzicalã s-ar fi în-tîmplat sã audã prima oarã o melodie abia la vârsta maturitãpii, cazurile lor s-ar fi asemãnat întocmai cu al meu. Dupã ce am avut primul contact cu bãtina°ii, mi-am acordat rutina existenșei la aceea a orchestrei lor.

Tatãl meu a fost ofișer în armatele danezã °i francezã °i, ca tînãr locotenent în luptele de la Duppel, * scria acasã: „La Duppel am comandat o lungã coloanã de soldași. Era o muncã grea, însã magnificã. Dragostea de rãzboi e o patimã ca ori°icare alta, iube°ti soldașifla fel cum iube°ti fetele tinere •— adicã la nebunie, fãrã ca o dragoste s~o excludã pe alta, dupã cum °tiu foarte bine °i fetele. însã ; dragostea pentru o femeie implicã o singurã femeie o datã, pe cînd dragostea pentru soldașii tãi cuprinde întreg regimentul, pe care l-ai vrea sã fie cît mai numeros, dacã ar fi cu puținșã". Acela°i lucru îl simșeam °i eu pentru bãtina°i.

Pe ace°tia nu era u°or sã ajungi sã-i cuno°ti. Aveau auzul fin °i erau evanesenși; dacã-i speriai, se puteau retrage, în decurs de o secundã, într-o lume numai a lor, asemeni sãlbãticiunilor care, la orice mi°care mai bruscã a ta, au fugit — și-au dispãrut din fașa ochilor. Pînã sã apuci sã cuno°ti bine un bãtina°, și-era aproape cu neputinșã sã scoți de la el un rãspuns precis. La o întrebare directã, ca de pildã cîte vaci avea, rãspunsul lui suna evaziv : „Cîte v-am spus °i ieri". Europeanii se simt contrariași de un asemenea gen de rãspuns, dar e foarte probabil cã bãtina°ii sînt la rîndul lor contrariași de un asemenea gen de întrebare. Dacã insistam sau îi urmãream pentru a scoate de la ei o explicașie a atitudinii lor, bãteau în retragere cît puteau, apoi se foloseau de ,vreo fantezie caraghioasã ori grotescã pentru a ne îndrepta pe o pistã

* Sat în partea danezã a provinciei Schleswig (care, pînã în 1920, a aparșinut Germaniei). în rãzboaiele dano-prusace din 1864—50 °i 1864 s-au purtat lupte aprige pentru cucerirea °i recucerirea tran°eelor de la Duppel. (N". trad.)

gre^oitã. Pînã ^oi copiii mici afjaⁱ in astfel de situa^opii erau versatili ca ni^ote vechi jucãtori de poker, care nu se sinchisesc dacã le supra- sau le subapreciezi cartea din raⁱnã atⁱta timp cⁱt nu ^otii exact ce figuri au. Dacã pãtrundeam vreodatã efectiv ^o în existen^oța localnicilor, ace^otia se purtau asemeni furnicilor cⁱnd le ^o înfigi un bã^o în mu^ouroi ; ^o înlãturau cu o energie neobositã stricãciunea, ^o în vitezã ^o pe tãcute, ca ^o cum ar fi ^oters de pe fa^oța pãmîntului urmãrile unei fapte necuviincioase.

N-aveam de unde ^oti, ^o i nu. ne puteam imagina, la ce pericole se a^oteptau din partea noastrã. Personal cred cã erau mai speria^oți de noi, a^oa cum te sperii ^ondeob^ote de un zgomot puternic ^o i nea^oteptat mai degrabã decⁱt ^o bi-efricã de suferin^oța sau de moarte. ^o i totu^o era greu de spus cu certitudine, cãci bã^otina^oii s^ont mari mae^otri ^o în arta simulãrii. Uneori dimine^otile ^o în shambas dãdeai pes'a ? o spurfowl care alerga ^o în fa^oța calului tãu ca ^o i cum ai: fi avut o aripã ruptã ^o i acum fugea ^o îngrozitã sã n-o prindã cⁱinii. Dar n-avea nimic la ai'ipã ^o i nu-i era teamã de cⁱirti — cãci ^o i putea lua oricⁱnd ? zborul chiar de sub nasul lor —, ci probabil avea undeva aproape puii ^o i încerca sã ne abatã aten^oția dinspre ei. Ca ^o i aceastã spurfowl, bã^otina^oii puteau simula teama de noi din cauza vreunei frici mai profunde, a cãrei naturã ^o nsã nu o puteam ghici. .Sau, la urmã, purtarea lor se putea dovedi a fi fost doar o glumã ciudatã, cãci acei oameni timizi nu se temeau de noi cⁱtu^o de pu^oșin. Bã^otina^oii au, ^o în mult mai micã mãsurã decⁱt oamenii albi, acel sim^oț al riscului ^o în via^oșã. Cⁱte-odatã la un safari, sau pe l^ongã fermã, ^o în^ vreun moment de tensiune extremã, am ^o întâlnit privirea ^o înso^oțitorilor mei ^o i am sim^oțit cã ne aflam la mare depãrtare unii de al^oșii ^o i cã erau mira^oți din cale-afarã de acea teamã' a mea ^o în J'a^oșã riscului. Ceea ce m-a fãcut sã reflectez la faptul cã ci se mi^ocau ^o în via^oșã cum nu vom reu^oși noi niciodatã, ca ^o în elementul lor, ^o întocmai ca pe^oștii de ape ad^onci care nu pot piicepe de ce ne temem noi de ^o înec. Aceastã siguran^oșã, aceastã artã de a ^o înota ei o aveau, mi-am zis, pentru cã pãstreazã ^o tiin^oșa pierdutã pentru noi de pãrin^oșii no^oștri ; Africa, dintre toate continentele, te ^o înva^oșã cã Dumnezeu ^o i Diavolul una s^ont, o maiestate co-eternã, .nu douã ne-

născute, ei o singură nenăscută, iar bă^otina^oii nici nu confundau cele două persoane, nici nu divizau substanța lor, în timpul safari-urilor ^oi la fermă cuno^otința mea cu bă^otina^oii a evoluat într-o rela^obiestabilă ^oi personală. Eram prieteni buni. M-am împăcat ^oi cu faptul că, în vreme ce eu nu-i. voi cunoa^ote sau nu-i voi înpelege niciodată bine, ei vedeau prin mine ca prin sticlă ^oi erau con^otienți ce anume hotărâre aveam să iau înainte chiar ca eu însămi să fiu sigură de ea. O vreme am avut o mică fermă la Gil-Gil, unde trăiam în cort ^oi tot umblam încoace ^oi încolo cu trenul între Gil-Gil ^oi Ngong. Când începea să plouă la Gil-Gil, se întâmpla să mă hotărâsc subit să mă întorc acasă. Dar, când ajungeam la Kikuyu, gara noastră la calea ferată, de unde mai erau încă zece mile pînă la fermă, unul din oamenii mei mă a^otepta cu un cafîr, ca să nu merg tot drumul pe jos. Când i-am întreat de unde ^otiuseră că mă întorc, au privit în zare ^oi mi .s-au părut . încurcați, parcă temători sau plictisiți, cum am fi noi dacă uri surd ar insista să-i explicăm o simfonie.

Când bă^otina^oii se simbeau în siguranță din partea noastră că nu vom face mi^ocări bru^ote sau zgomote nea^oteptate, ne vorbeau cu mult mai deschis decît vorbesc de obicei european cu european. Nu erau niciodată de încredere, dar în general erau sinceri. Un nume bun — ceea ce noi am numi prestigiu — contează foarte mult la bă^otina^oi, într-un anumit moment păreau să-ți fi făcut o apreciere -globală, de care nimeni nu se rmai atingea pe urmă. Cîteodată la fermă existența era solitară ^oi, în lini^otea serilor, cînd minutele picurau din ceas, viața părea să picure ^oi ea din tine odată cu ele, de dorul unui alb cu care să vorbe^oti. Simbeam însă tot timpul în penumbră existența tăcută a bă^otina^oilor paralelă cu a mea, dar într-un plan diferit. Numai ecouri răzbăteau dintr-o parte în alta.

Bă^otina^oii însemnau* Africa în carne ^oi oase. înaltul vulcan stins Longonat, ce se ridică deasupra Văii Faliei celei Mari, arborii de mimoza străjuind largi rîurile, sau elefantul ^oi girafa nu însemnau Africa mai cu adevărat decît bă^otina^oii negri — siluete mărunte într-un decor imens. "Toți erau expresii- diferite ale aceleia^oi idei, toți erau variațiuni pe aceea^oi temă. Nu era un cumul con-

gener de atomi eterogeni, ci un cumul eterogen de atomi congeneri, precum în cazul frunzei de stejar, al ghindei și al obiectului din lemn de stejar. Noi, în cizme și cu

- graba noastră permanentă, ajungem în disonanță cu peisajul. Băștinarii sînt mereu în rezonanță cu el, iar cînd
- acești oameni înalți, zvelți, întunecați și cu ochii negri călătoresc — întotdeauna «nul cîte unul, astfel că pînă

I și marile lor artere de circulație nu sînt decît niște poteci
j înguste —, ori muncesc pămîntul, ori își păstoresc vitele, ori dansează la marile lor sărbători, ori își spun o poveste, de fapt Africa e cea care umblă, dansează și te desfătă. Sus, ia munte, își amintești de versurile poetului '.

Nobil am găsit

mereu Băștinarul,

iar Imigrantul insipid. *

Colonia se schimbă și s-a schimbat mult de cînd am fost eu acolo. Cînd voi nota, cît mai fidel posibil, experiențele trăite de mine la fermă, în ținuturile înconjurătoare și cu unii dintre locuitorii țărilor și ai pădurilor, acestea s-ar putea să nu mai prezinte decît un interes istoric vag.

* Versuri ale poetului danez Johannes V. Jensen (1873—1950), laureat al Premiului Nobel în 1944. (N. trad.)

ÎN COPIL BĂȘTINA^a

Kamante era un băiețel băștinar, fiul unuia din clăcașii mei. Îi cunoșteam bine pe copiii clăcașilor mei. căci lucrau pentru mine la fermă, dar se și învîrteau toată ziua prin preajma casei mele, păstorindu-și turmele pe pășunile din apropiere, cu credința că aici se putea întîmpla oricînd ceva interesant. Însă Kamante trebuie să fi trăit la fermă cel puțin cîțiva ani înainte de a-l cunoaște eu, presupun că dusese o viață retrasă, asemeni unui animal bolnav.

Prima oară am dat peste el într-o zi cînd străbăteam calare pășunea de pe domeniul meu", iar el vedea acolo de caprele alor lui. Era cea mai nefericită ființă Sin cîte se puteau vedea pe lume. Capul îi era mare, iar corpul teribil de firav și mic, genunchii și coatele împungeau afară prin piele ca nodurile pe un ciomag și amîndouă picioarele îi erau acoperite de răni purulente adinei de la coapse pînă la călcîie. Acolo, pe pajiște, părea însă nefi-

resc de mic, astfel îneît te izbea ca un fapt ciudat cã atita suferinþã putea fi concentratã într-un singur punct. Când m-am oprit sã-i vorbesc, nu mi-a rãspuns ; ai fi zis cã nici nu m-a observat. Pe chipul lui plat, osos, chinuit, • dar infinit de rãbdãtor, (fchii n-aveau nici o licãrire, erau maþi ca ai unui mort. Arãta de parcã ar mai-fi avut doai: cîteva sãþþãmîni de trãit °i te a°teptai sã °i vezi vulturii., care la °es se aþin mereu în preajma morþii, rotindu-s< deasupra capului sãu prin aerul palid °i încins. I-am spus sã treacã a doua zi dimineaþã pe la mine, cãci am sã încerc sã-l vindec,

• •

Adesea pentru oamenii de la fermã eram dimineþile, de la nouã la zece, doctor °i, ca toþi marii vraci vindecãtori, aVeam o clientelã mare, din care de obicei, la ora respectivã, douã duzini °i jumãtate erau dejn la u°a mea.

24

Cei din neamul Kikuyu sînt adaptaþi la neprevãzut °i obi°nuiþi cu nea°teptatul. În aceastã privinþã ei se deosebesc de albi, care majoritatea se strãduiesc sã-°i ia mãsurile de siguranþã în faþa necunoscutului °i a asalturilor fortunei. Negrul e în termeni prieteno°i cu soarta, aflîndu-se tot timpul în mîna ei ; soarta este oarecum pentru el ca o casã, ca întunericul familiar al colibei sale, ca pãmîntul roditor din adîncuri în care prinde rãdãcini. El acceptã orice schimbare în viaþã cu mult calm. Printre calitãþile pe care va voi sã le afle la stãpînului sãu. la doctor sau la Dumnezeu, imaginaþia, cred, ocupã un toc "de frunte. Probabil pornind de la aceastã preferinþã a sa anume, în sufletele arabe °i africane postura de cîrmuitor ideal e deþinutã °i azi de califul Harun-al-Ra°id ; cu el nimeni nu °tia la ce sã se a°tepte în clipa urmãtoare °i nu °tia nici' de unde sã-l ia. Când africanii vorbesc de personalitatea lui Dumnezeu, ei vorbesc ca în O mie °i una de nopþi sau ca în ultimele capitole din .Cartea lui Iov ; aceea°i calitate, nesfîr°ita putere de imaginaþie, e cea care îi impresioneazã mereu.

' ?

Acestei trãsãturi a oamenilor mei îi datoram °i eu popularitatea de care mã bucuram, sau mai bine zis faima mea de doctor. Când am sosit prima oarã în Africa, am cunoscut pe vapor un mare savant german, care venea a douãzeci °i treia oarã atunci sã experimenteze leacuri pentru boala somnului °i care aducea cu el peste o sutã de

°obolani °i cobai. Mi-a povestit cã principala lui greutate cu pacienþii sãi bã°tina°i nu era niciodatã lipsa lor de curaj —. în faþa durerii ori a vreunei operaþii mari de obicei nu arãtau decît foarte puþinã teamã — cit profunda lor aversiune pentru regularitate, pentru tratamentul repetat ori pentru sistematizarea întregului ; ceea ce marele medic german nu putea pricepe. Dar, cînd am ajuns sã-i cunosc eu însãmi pe bã°tina°i, tocmai aceastã calitate a lor a fost una din trãsãturile care m-au atras cel mai tare. Aveau într-adevãr curaj : plãcerea nealteratã a pericolului — adevãratul rãspuns al creaþiurii la vestirea destinului lor —. ecoul dinspre pãmînt atunci cînd cuvîntã cerul. °i uneori m-am gîndit cã lucrul de care se temeau, în fundul sufletelor lor, cel mai tare din partea

25

noastrã era-pedanteria. In mîinile unui pedant, ei ar muri de jale.

Pacienþii mei a°teptau pe o terasã pavatã din faþa casei. Aici stãteau pe vine — schelete bãtrîne de bãrbaþi cu o tuse ce le sfi°ia piepturile sau cu ochi lãcrimînd neîncetat, bãtãu°i tineri °i zvelþi, cu pielea netedã, þinîndu-se de ochii vineþi ori de gurile tumefiate, mame cu copii febrili, ca ni°te floricele uscate, agãþate de gîtul lor. Aveam adesea de tratat arsuri urîte, cãci noaptea Kikuyu dorm în jurul focurilor din colibe, iar grãmezile de lemne ori cãrbuni încin°i pot luneca sau cãdea drept peste ei — iar, cînd . mi se termina uneori rezerva de medicamente, constatam cã mierea era un unguent deloc de lepãdat pentru vindecarea arsurilor. Atmosfera pe acea terasã era animatã, încãrcatã cu electricitate, asemeni atmosferei din cazinourile Europei. °uvoiul de vorbe aprinse înceta cînd ie°eam. eu afarã, însã tãcerea mustea de posibilitãþi ; acum era momentul cînd se putea întîmpîna brice. °i totu°i a°teptau întotdeauna ca eu sã-mi aleg singurã întîiul pacient. N-aveam prea multe noþiuni de medicinã, doar.atît cit se învaþã la un curs de prim ajutor. însã renumele meu ca doctor s-a rãspîndit mulþumitã celor cîteva norocoase lecuiri întîmplãtoare °i n-a scãzut nici dupã gre°elile catastrofale comise alteori. Dacă le-a° fi putut garanta pacienþilor mei însãnãto°i-rea sigurã în fiecare caz, cine °tie dacã cercul lor nu s-ar fi restrîns ? A° fi atins atunci prestigiul profesional —

iată fără doar și poate un doctor foarte eficace din Volaia —, dar ei, ar mai fi fost ei siguri că Domnul era de partea mea? Căci despre Dumnezeu știau din anii lungi de secetă, de la leii ce bîntuiau noaptea pe șes, de la leoparzii din preajma locuințelor când copiii le rămîneau singuri acasă și de la valurile de lăcuste ce năpădeau pămîntul venind nu se știe de unde și care nu mai lăsau nici o frunză întregă în urma lor. Îl mai știau și din orele de neînchipuită fericire când lăcustele treceau prin porumbiște fără să se oprească, sau când, primăvara; ploile veneau devreme și bogate, umplînd șesul și cîmpiile de flori și de recolte bune. Incit doctorișca cea atît de pricepută din Volaia putea fi la urma urmelor un fel de outsider cînd era vorba de lucrurile cele mari și importante ale vieții.

26

Spre surprinderea mea, Kamante a venit chiar a doua zi după întîlnirea noastră. Așeza pușin "mai la o parte de ceilalți trei sau patru bolnavi prezenți, cu o piută dreaptă, cu chipul său pe jumătate mort pîrînd că totuși mai încerca un oarecare atașament față de viață și că era hotărît acum să se lege de ea, încercîndu-și pînă și această ultimă șansă.

Cu timpul s-a dovedit a fi un pacient excelent. Venea cînd îi stabileam să vină, fără vreo excepție, și reușea să șină socoteala timpului cînd îi spuneam să se prezinte ș treia sau a patra zi, un lucru neobișnuit la băștină. Suporta tratamentul dur al rănilor sale cu un stoicism cum nu am mai văzut. În toate aceste privințe l-aș fi putui oferi drept exemplu și celorlalți, dar n-am făcut-o, căci în același timp îmi dădea și destulă bătaie de cap. Rar, foarte rar mi-a fost dat să întîlnesc o creatură atît de sălbătică, o ființă omenească atît de izolată de lume și, printr-un soi de fermă resemnare ueigașă, atî de complet opacă la toată viața din jurul ei. Reușeam să fac să răspundă cînd îl întrebam cîte ceva, dar niciodată nu rostea el primul vreun, cuvînt și niciodată nu mă privea direct în ochi. N-avea în el nici un pic de milă și afișea un vag surîs batjocoritor, și plin de dispreț, cu aerul că n-aveai la ce te aștepta altceva, vîzînd lacrimile celorlalți copii cînd le șpălam și le bandajam rănilor, dar nici la ei nu se uita vreodată. N-avea deloc dorința vreunui contact cu lumea înconjurătoare ; contactele sale de pînă atunci se

dovediseră prea crude pentru el. Tăria lui de caracter în fața durerii era tăria de caracter a unui bătrîn războinic. Nimic nu putea fi atît de rău încît să-l mai surprindă : cu experiența și filozofia lui, era pregătit pentru ce se putea mai rău.

Toate acestea te trimiteau cu gîndul la profesiunea de credință a lui Prometeu : „Durerea este elementul meu. după cum ura este al tău. Tu sfîșie-mă, dacă vrei, nu-mi pasă”. Sau : „O, fă tot ce poți mai rău. Tu ești-atotputernic”¹. Dai', cu o persoană de înălțimea lui Kamante, Începeai să te simți stînjinit și-ți pierdeai siguranța. Co-ar fi gîndit Dumnezeu —• mă întrebam .— 'dacă ar fi fost confruntat cu o atitudine ca aceea la un asemenea omuleț ?

27

Mi-amintesc bine de prima oară cînd m-a privit și mi-a vorbit de bunăvoia lui. Eveniment care s-a petrecut la un moment dat pe parcursul cunoștinței noastre, căci abandonasem primul tratament și încercam ceva nou acum, o cataplasma fierbinte, despre care citisem în cărțile mele, în dorința de a-mi face cît mai bine meseria, am încălzit, prea tare cataplasma, iar, cînd i-am aplicat-o pe picior și am legat-o apoi cu o fașă pe deasupra, Kamante mi-a spus doar : „Msabu” și mi-a aruncat o privire cruntă. Bătuții se folosesc de acest cuvînt indian atunci cînd se adresează unei femei albe, dar îl pronunță puțin diferit, preschimbinrîu-l într-un cuvînt african, cu o sonoritate degenerată, în gura lui Kamante el suna ca un strigăt de ajutor, dar și ca o formă de avertisment, pe care și-l dă un prieten cînd vrea să te oprească dintr-o acțiune ce se dovedește nedemnă de tine. M-am gîndit mai tîrziu cu oarecare speranță la acea împrejurare. Aveam ambiție ca doctor și-mi părea rău că-i pusesem c'ataplasma prea fierbinte, dar în același-timp mă și bucuram, căci aceasta fusese prima senzație de înțelegerere între copilul sălbăticit și mine. Col obișnuit cu suferința stoică și care nu se aștepta decît la suferință, nu se aștepta însă ca ea să-i vină tocmai din partea mea.

....•'

Cît despre tratamentul ce i-l aplicam, lucrurile nu -se prezentau prea încurajator. Multă vreme i-am tot spălatrările și i-am bandajat piciorul, însă boala mă depășea. Din timp în timp era parcă mai bine, dar apoi'rările izbucneau în alte și alte locuri. Pînă la urmă m-am ho.tărit.

să-l duc la spitalul Misiunii Scoþiene.

Hoturîrca mea era din capul locului suficient de dramatică  i conþinea destule posibilităþi pentru a produce . impresie asupra lui Kamante — care, pe scurt, nu voia să meargă. Experienþa  i filozofia fui de viaþă îl împiedicau să protesteze prea mult, indiferent despre ce era vorba, însă, cînd l-am dus la Misiune  i l-am lăsat în clădirea prelungă a spitalului, într-o ambianþă complet străină  i misterioasă pentru el, a început să tremure.

Misiunea Bisericii Scoþiene era aproape de mine, ia douăsprezece mile spre nord-vest  i situată cu cinci sute de picioare mai sus decît ferma mea ; iar Misiunea Romano-Caloficã Francezã.era la zece mile spre est, pe un

23

? ?' .

teren mal plat  i cu cinci sute.de picioare mai Jos. In ce mã prive te, nu simpatizam prea tare cu nici.'una-din aceste Misiuni,- dar întrepineam relaþii amicale cu amî:idouă  i nu regretam clecît faptul cã trăiau într-o stare ele ostilitate reciprocã.

Părinþii francezi erau prietenii mei cei mai buni. Mergeam cãlare împreună cu Farah să aud slujba lor duminicile dimineaþa, în parte pentru a mai vorbi limba francezã  i în parte pentru cã făceam o plimbare plăcută pînă la Misiune  i înapoi. O bună bucată de drum  oseaua străbătea vechea plantăþie de salcîmi australieni a Departamentului Forestier, iar mireasma proaspătă  i virilă ca de pin a salcânilor-australieni era plăcută  i înviorătoare în aerul dimineþii.

Era extraordinar să vezi cum biserica romană î i ducea atmosfera cu ea oriunde se-ntîmpla să fie. Părinþii î i proiectaseră  i construiseră biserica singuri, cu ajutorul .congregaþiei de bă tina i, îneît pe bună dreptate erau mîndri de ea. Aveau o biserică frumoasă, mare  i cenu ie, la care făcuseră  i un turn cu clopot ; acesta se ridica într-o curte largă, deasupra unor terase  i a unor scări  i în mijlocul plantăþiei lor de cafea, cea mai veche din colonie  i extrem de bine organizată. Pe celelalte două laturi ale curþii mai erau refectoriul cu arcade  i clădirile mănăstirii ;  coala  i moara erau jos, lîngă rîu, iar ca să ajungi pe aleea ce ducea spre biserică, trebuia să traversezi un podeþ arcuit. Era construit din piatră cenu ie, iar cînd treceai cu calul peste el, se deta a clar  i impresionant din

peisaj, putînd fi la fel de bine situat °i într-un canton din sudul Elvepiei ori undeva în nordul Italiei, Prieteno°ii pîrinþi mã a°teptau la poarta bisericii, dupã slujbã, sã mã invite la un petit verre de vin j; în sala încãpãtoare °i rãcoroasã a refectoriului ; aici era o adevãratã plãcere sã-i auzi cum °tiau totul despre ce se petrecea în colonie, chiar în cele mai îndepãrtate colþuri.ale ei. De asemenea, sub aparenþa unei conversaþii blînde °i binevoitoare, scoteau de la tine orice fel de noutãþi s-ar fi putut sã °tii, întocmai ca un roi harnic de albinuþe brune °i pãroase — cãei aveau toþi bãrbi dese °i lungi — care se agãt

Un pãhãrel de vin (lb. franc). (N. trad.)

29

þau de o floare urmãrind sã-i secãtuiascã tot preaplinul de miere. Dar, cu toate cã se interesau atît de tare de viaþa coloniei, erau în acela°i timp, în felul lor, atît de tipic franþuzesc, ni°te exilaþi permanenþi, ce ascultau rãbdãtori °i veseli de oarece porunci superioare de sorginte misterioasã. Sã nu fi fost acea sorginte misterioasã care sã-i þinã în loc, simþeai cã nici urmã n-ar mai fi rãmas de ei atunci °i acolo, dupã cum n-ar ii existat nici biserica din piatrã cenu°ie cu turnul ei cel înalt, nici arcadele, nici °coala sau plantaþia lor model, nici însu°i complexul Misiunii. Cãci, de îndatã ce cuvîntul ce-i descãrca de obligaþii ar fi reu°it sã le parvinã cumva, ar fi lãsat toþi baltã treburile coloniei °i °i-ar fi luat zborul în linie dreaptã spre Paris.

?

Farah, care þinea cei doi ponei ai no°tri cît timp eu stãteam în bisericã °i la refectoriu, remarca, pe drumul de întoarcere, dispoziþia mea voioasã ; el însu°i era un mahomedan pios, care nu se atingea de alcool, în schimb accepta prescura °i vinul de împãrtã°anie ca pe ni°te rituri obligatorii ale religiei mele.

Pãrinþii francezi veneau uneori cu motoreta pînã la ferma mea °i rãmîneau la prînz, îmi citeau fabule de La Fontaine °i-mi ofereau sfaturi nepreþuite despre cultura cafelei.

Misiunea Scoþianã n-o cuno°team prea bine. Panorama era minunatã de acolo,*de sus, peste întregul þinut înconjurãtor Kikuyu, dar, cu toate acestea, complexul Misiunii îmi dãdea impresia de orbire, ca °i cum n-ar fi fost în stare sã vadã nimiape contul ei. Biserica scoþianã î°i dãdea

toată silința să-i îmbrace pe bă^otina^oi în haine europene, ceea ce, după părerea mea, nu le făcea nici un bine, din nici un punct de vedere. 'Dar Misiunea avea un spital foarte bun, pe care, cât am fost eu în Africa, îl conducea un medic-^oef inteligent ^oi mare filantrop, pe nume Dr. Arthur. Acest spital a salvat viețile multora dintre oamenii de la ferma mea.

Pe Kamante l-au ținut trei luni la Misiunea Scoțiană, în acest răstimp l-am văzut doar o singură dată. Treceam călare pe lângă Misiune în drum spre gara din Kikuyu ^oi, drumul mergea o vreme paralel cu clădirea spitalului.

30

L-am zărit pe Kamante în curte, stătea singur ^oi mai deoparte de grupurile celorlalți bolnavi. Era deja într-atât de vindecat încât putea chiar fugi. Când m-a văzut, a venit la gard ^oi a fugit în rînd cu mine cât timp drumul ^oi gardul au mers paralel. Alerga în trap u^oor, de cealaltă parte a gardului, ca un mînz în padoc cînd te-appropii călare ; stătea cu ochii așintîți la poneiul meu. dar de rostit n-a rostit nici o vorbă. La colțul curții spitalului a fost nevoit, să se oprească ^oi, cînd m-am uitat înapoi, l-am văzut, încremenit acolo, cu capul în sus, privind fix după mine, tot ca un mînz, cînd te-ai îndepărtat ^oi rămîne singur. I-am făcut semne de cîteva ori cu' mîna ; la început n-a reacționat, apoi mîna lui s-a ridicat drept în sus, ca împinsă de un piston, dar numai o dată ^oi s-a lăsat în jos. Kamante s-a întors la fermă în dimineața duminicii. Pastelul ^oi mi-a înmînat o scrisoare din partea conducerii spitalului, care declara că starea lui era mult ameliorată ^oi că putea fi considerat ca definitiv vindecat. Probabil că în parte î^oi dădea singur seama de conținutul scrisorii căci îmi privea chipul cu atenție în timp ce citeam, însă nu voia să discute subiectul, avea lucruri mai importante în cap. De obicei Kamante se purta cu o demnitate măsurată sau reținută, însă de data aceasta radia din toată ființa lui ^oi un anumit triumf reprimat în sine.

Toți bă^otina^oii au un puternic simț al efectului dramatic. Kamante î^oi legase cu grijă, de jur împrejurul picioarelor, pînă la genunchi, ni^ote bandaje vechi, pentru a-mi face o surpriză. Era limpede că realiza importanța vitală a momentului nu numai din perspectiva propriului său noroc, ci, în chip generos, ^oi prin plăcerea ce avea să

mi-o ofere mie. Îmi amintea probabil de câte ori mă văzuse necăjită de pe urma neresursei leacurilor mele în fața suferinței lui și îmi dădea seama că rezultatul tratamentului de la spital era un lucru în sine uimitor. Pe măsură ce, încetul cu încetul, îmi desfăcea bandajele de la genunchi până la călcâie, apăreau de sub ele o pereche de picioare vindecate, doar aici și acolo mai purtând semnele vreunei cicatrici uscate.

După ce a savurat pe îndelete, în maniera lui calmă și solemnă, bucuria, și plăcerea mea, a ținut să-mi producă

din nou impresie declarându-mi că acum era și el creștin. „Eu sînt ca tine”, mi-a spus. Și a adăugat că se tot gândise cum o să-i dăruiesc eu o rupie în cinstea învierii lui Isus Cristos în aceeași zi.

Apoi a plecat să se înfățișeze alor săi. Mama lui era văduvă și trăia într-un colț îndepărtat al fermei. Din cîrni-a povestit ea mai tîrziu, deduc că în acea zi Kamante făcuse o derogare de la obiceiul său descărcîndu-și în fața mamei sufletul de impresiile adunate printre acei oameni străini și de deprinderile dobîndite în spital. Dar, după vizita la coliba mamei, s-a întors la mine, considerînd ca de la sine înțeles că locul lui de-acum înainte aici era. Și a lucrat în serviciul meu de atunci și până în ziua cînd am plecat definitiv din colonie — adică aproape doisprezece ani.

Cînd l-am întîlnit pentru prima oară, Kamante arăta ca de vreo șase ani, dar avea și un frate care părea de opt, în schimb amîndoi erau de acord că totuși Kamante era mai mare, încît presupun că îl oprise din creștere boala sa atît de îndelungată ; eu cred că trebuie să fi avut de fapt vreo nouă ani. Acum începuse să crească, dar îmi dădea impresia că e pitic, ori diform într-un fel sau altul, deși nu puteai spune cu certitudine ce anume îl făcea să arate așa. Figura lui osoasă cu timpul s-a rotunjit, umbla și se mișca ușor, iar mie chiar mi se părea că nici nu arată urît, dar bănuiesc că îl și priveam pușin cu ochiul de creator. Picioarele i-au rămas mereu subțiri ca niște bețe. Era o apariție fantastică, pe jumătate caraghioasă și jumătate diabolică : doar cu ușoare modificări ar fi putut sta și privi în jos din vîrfurile catedralei Notre Dame din Paris. Avea în el ceva atît de viu și luminos încît într-un tablou ar fi apărut ca o pată de culoare de o intensitate neobișnuită :

astfel Kamante dădea casei mele un aer de un pitoresc aparte. Niciodată n-a fost el prea întreg la minte, sau ce] pușin a fi o a ceea ce, la un om alb, puteai considera o excentricitate extremă.

Era o fire gînditoare. Poate că anii lungi de suferință dezvoltaseră la el o înclinație spre a reflecta pe marginea lucrurilor și a trage singur,concluziile "din ceea ce vedea. A fost toată viața, în felul lui. un izolat. Chiar și atunci

32

sînd făcea ce făcea toată lumea, Kamante proceda altfel decît ceilalți.

Aveam o °coală serală pentru oamenii ele la fermă, cu an profesor bătina° care-i învăța carte. Profesorii îi luam de la cîte una din misiuni și, pe vremea mea, am avut profesori de la fiecare : romano-catolic, din Biserica Engleză și din Biserica Scoțiană. Căci învățămîntul bătina° din țara se desfășoară pe baze strict religioase ; din cîte și, nu există cărți traduse în swahili afară de Biblie și de cărțile de imnuri. În timpul °ederii mele în Africa, eu însămi plănuiam să traduc, în folosul bătina°ilor, fabulele lui Esop, dar n-am găsit niciodată vremea necesară pentru .realizarea acestui plan. și totuși, a°a cum era, °coala mea devenise unul din locurile preferate de la fermă, centrul vieții noastre spirituale și multe ore plăcute am petrecut seara în hambarul prelung din tablă ondulată în care se țineau cursurile.

în asemenea ocazii, Kamante venea cu mine, dar nu se a°eza în bănci, alături de ceilalți copii, ci se ținea deoparte, astupîndu-și parcă dinadins urechile la învățatură și triumfînd asupra naivității celor care acceptau să participe la ea și să asculte. Dar, în singurătatea bucătăriei mele, l-ara surprins transcriind din memorie, încet și fără nici» o noimă, aceleași litere și cifre pe care le observase pe tablita neagră la °coală. Nu cred că ar fi putut sta la un Joc cu alți oameni nici dacă ar fi vrut ; cîndva, devreme în viața lui, ceva se sucise la el, ori se închisese definitiv, iar acum i se părea, ea să spun a°a, normal să fie altfel deînt normal. Era el însuși conștient de caracterul său aparte cu acea grandoare arogantă a sufletului de adevărat pitic, care, trezindu-se că arată diferit de tot restul lumii, consideră că nu el, ci lumea este cea strîmb alcătuită. Kamante era și ired în chestiuni bănești, cheltuia pușin

. ȳi ȳncheia o serie de ȳtĳguri ȳnȳelepfe cu ceilalȳi. Kikuyu dobȳndind capre, s-a ȳnsurat la o vȳrstȳ fragedȳ, iar cȳsȳ-toria ȳn lumea neamului Kikuyu e un eveniment foarte costisitor. Totodatȳ l-am auzit filozofȳnd original ȳi sȳnȳ-tos despre lipsa de valoare a banului. Trȳia ȳntr-o relaȳie ciudatȳ cu existenȳa ȳn general ; o domina, dar n-aveft o pȳrere grozavȳ ȳn privinȳa ei.

33

ȳi era strȳinȳ orice aptitudine de a admira ceva.'Putea recunoaȳte ȳi aprecia ȳnȳelepciunea animalelor, dar, ȳn toatȳ perioada cȳt l-am cunoscut, n-a fost decȳt o singurȳ fiinȳȳ omeneascȳ despre al cȳrei bun simȳ l-ȳm auzit vorbind aprobator ; era o tȳnȳrȳ femeie somalezȳ venitȳ, mulȳi ani de zile mai tȳrziu, sȳ trȳiascȳ la ferma mea. Avea un mic ris batjocoritor, de care se servea ȳn orice ȳmprejurare, dar mai ales cȳnd observa siguranȳȳ de sine sau lȳudȳroȳenie la alȳii. Toȳi bȳȳtinaȳii au ȳn -ei o pronunȳatȳ ȳnclinȳie spre malȳpiozitate, o plȳcere acutȳ de a vedea lucrurile ȳeȳnd pe dos, ceea tȳe ȳn sine le apare foarte jignitor si revoltȳtor europenilor. Kamante ȳnsȳ ducea aceastȳ ȳnsuȳire pȳnȳ la o rarȳ perfecȳiune, chiar o anumitȳ autoironie, care-l fȳcea sȳ se bucure de plȳcerea propriilor ghinioane ȳi dezastre aproape la fel de tare ca ȳi de cele ale altor oameni.

-

Acel-aȳi gen de mentalitate l-am ȳntȳlnit ȳi la bȳtrȳnele bȳȳtinaȳe trecute prin multe la viaȳa lor, ce-ȳi amestecaserȳ sȳngele cu Soarta, recunoscȳndu-i ironia oriunde- o ȳntȳlneau, cu simpatie, ca ȳi cum-ar fi fost a unei surori, La ferma mea ȳi lȳsam pe bȳieȳii de casȳ sȳ vȳndȳ tutun de prizat — tobacco ȳi spun bȳȳtinaȳii — bȳtrȳnelor de prin partea locului duminicile dimineȳȳ, ȳn timp ce eu ȳneȳ maȳ leneveam ȳn pat. Din aceastȳ cauzȳ aveam o adunȳturȳ ciudatȳ de cliente duminica ȳn jurul casei, ca ȳntr-o curte cu orȳtȳnii bȳtrȳne, jumulite, golaȳe ȳi foarte osoase ; iar cotcodȳcitul lor ȳncet — cȳci pe bȳȳtinaȳi numai arareori ȳi auzi vorbind tare — ȳȳi croia drum prin ferestrele deschise pȳnȳ ȳn dormitorul meu. ȳntr-o duminicȳ dimineȳȳ..curgerea vie, dar blinda a comunicaȳiilor-dintre femeile Kikuyu a crescut brusc la intensitatea unei hule agitate, apoi a unei cascade de rȳs ; avea loc un incident extrem de caraghios ȳi l-am chemat la mine pe Farah sȳ-mi povesteascȳ ce se ȳntȳmplase. Earah se cam codea

să-mi spună, adevărul fiind că uitase să cumpere tutun de prizat, încât în acea zi femeile veniseră de foarte departe, cum spuneau ele, boori — adică degeaba. Mai târziu în-tîmplarea a constituit o sursă de amuzament pentru bă-telnele femei, Kikuyu. Uneori, cînd mă* întâlneam cu vre-
?34

una din ele' pe o potecă în lanul de porumb, aceasta se oorea. în loc, împungea cu un deget strîmb °i noduros spre mine °i, cu chipul ei bătrîrt topindu-se tot de'rîs, astfel că toate ridurile lui erau puse în mi°care °i pliate uriul peste celălalt ca sub acþiunea unei singure aþe secrete. împ amintea de acea duminică dimineaþă cînd ea °i suratele ei veniseră de hăt departe pînă la casa mea, pentru a se trezi că. eu n-aveam tutun, nici măcar vreun firicel acolo rătăcit, de sãmînpă. — Ha, ha. Msabu !

Albii spun adesea despre bă°tina°ii Kikuyu că nu au .habar ee înseamnă recuno°tinþa. Kamante în orice caz na era nerecunoscător, ba. chiar adesea î°i formula în cuvinte .-sentimentul de a fi obligat cuiva. Nu o dată, la ani de zîfe după ce ne-am cunoscut, î°i ie°ea din tipicul său obi°nuit pentru a-mi face cîte un serviciu pe care nu i-l cerusem,, iar, cînd îl întrebam de ce fusese atît de amabil cu mine, îmi spunea că, dacă nu eram eu, el n-ar mai fi fost de mult în viaþă. °i î°i mai arăta recuno°tinþa °i într-un alt chip. printr-un gen de atitudine binevoitoare, sãritoare, sau poate că termenul eel mai potrivit ar fi îngãduitoare, iată de mine. E'posibil ca să fi þinut mereu cont că el °i cu mine eram de aceea°i religie. într-o lume de nebuni, eiv îi apãream, cred, drept una dintre cele mai nebune fiinþe. Din ziua cînd a intrat în slujba mea °i °i-a legat destinul de al meu, am simþit ochii lui pătrunzãtori pîndindu-mă întruna °i întregul meu modus invendi supus unei critici limpezi °i nepãrtinitoare ; am credinþa că încã de la început a privit toatã osteneala care roi-am dat-o ea să-l vãd vindecat ea pe o dovadă de iremediabilă, excentricitate. IV t timpul însã arăta mult interes °i simpatie faþă de tot ee făceam, °i, neîncetat se oferea să mă cãlãuzească în mai ta mea ignoranþă. Din cînd în cînd descopeream că îl pro - cupa această problemă °i că voia să-°i pregãtească °i sh-°i ilustreze îndrumãrile, pentru ca mie să-mi fie mai u°or să ie pricep.

Kamante °i-a început viaþa în casa mea ca loto la ctim",

iar mai târziu mi-a devenit asistent medical. A^oa am descoperit ce nirini grozave are, de^oi n-ai fi zis privindu-le,.

^oi l-am trimis la bucătărie să fie marmiton, adică ajutor de bucătar, sub bătrînul meu bucătar Esa, care mai târziu a fost omorît. După moartea lui Esa, Kamante i-a succedat -^oi a lucrat ca bucătar tot timpul cit l-am avut în slujbă. De regulă, bă^otina^oii iubesc foarte puşin animalele, dar în această privinşă, ca ^oi în altele de altminteri, Kamante deroga de la regulă ; era un băiat la cîini plin de autoritate, îi plăcea să se identifice cu ace^otia ^oi venea să-mi comunice tot ce doreau, sau ce le lipsea, sau în genera] tot ce gîndeau ei despre lucrurile din jurul lor. Reu^oea să-i şină fără pureci, care sînt un adevărat blestem în Africa ^oi de multe ori, în toiul nopşii, el ^oi cu mine, chemaşi de lătratul cîinilor, am cules din blana lor, la lumina unei lămpi de vînt, una cîte una uciga^oele furnici siafu, care umblă singure ^oi devorează totul în cale.

Presupun deasemeni că deschisese bine ochii în timpul ^oederii sale la spitalul Misiunii ?— chiar dacă, cum ara adesea cazul cu el, fără cel mai vag respect sau însufleşire —, căci era im asistent medical chibzuit ^oi teribil de inventiv. După ce a părăşit această funcşie, Se mai ivea uneori din bucătărie pentru a interveni în mijlocul vre-unei consultaşii ^oi a-mi da, de fiecare dată, sfaturi extrem de sănătoase.

Ca bucătar-^oef insă era cu totul altceva ^oi sfida orice clasificare. Natura făcuse aici un mare salt ^oi tăiase direct peste ierarhia înclinaşiiilor ^oi a talentelor, creînd o condişie mistică ^oi inexplicabilă, ca întotdeauna cînd ai de-a face cu un geniu. In bucătărie, în lumea artei culinare, Kamante avea toate atributele genialităşii, pînă ^oi acea predestinare a geniului, care este neputinşa sa individuală în faşa propriilor puteri. Dacă s-ar fi născut în Europa ^oi ar fi încăput pe mîinile unui profesor priceput, Kamante ar fi devenit celebru ^oi ar fi făcut o figură nostimă în istorie. ^oi aici, în Africa, el ^oi-a cî^otigat un nume, iar atitudinea sa faşă de arta ce-o practica era aceea a unui maestru.

Eu însămi fiind foarte interesată de arta culinară, la primul meu drum înapoi în Europa, am luat lecşii cu un bucătar francez- de Ia un celebru restaurant, fiindcă- mi

se părea că ar fi un lucru, distractiv să pot pregăti mâncăruri bune în Africa. Bucătarul, Monsieur Perr.ochet, mi-a adresat pe atunci oferta de a mă asocia cu el la restaurantul său, de dragui devoțiunii mele pentru această artă. Acum, când îl aveam pe Kamante la îndemână, ca pe un spirit familiar cu care să gătesc împreună, această devoțiune m-a cuprins din nou. Mi se deschidea o perspectivă largă prin colaborarea noastră. Nimic, mă gândeam eu, nu putea fi mai misterios decât talentul natural al unui spirit primitiv pentru arta noastră culinară. Și ajungeam la o nouă viziune despre civilizația europeană; în fond, poate era într-un fel divină și predestinată. Mă simțeam întocmai ca și omul care și-a recăpătat credința în Dumnezeu pentru că un frenolog i-a arătat în creierul uman centrul elocinței teologice: dacă existența eiocinței teologice putea fi dovedită, se dovedea implicit și existența teologiei însăși, iar, în final, existența lui Dumnezeu. În toate activitățile culinare, Kamante, avea o dexteritate surprinzătoare. Marile trucuri și tururi de forță ale bucătăriei nu erau decât o joacă de copil pentru mâinile lui negre și strâmbe. Care știau singure totul despre omlete, vol-au-veits, sosuri și maioneze. Avea un dau aparte de a face lucrurile ușor, ca în legenda cu pruncul Isus, care modelează păsări din lut și le spune apoi să zboare. Disprețuia toate uneltele complicate și enervat parcă de independența lor prea mare și, când i-am dat un dispozitiv pentru bătut ouăle, i-a pus deoparte să ruginească și a bătut albușurile cu un cuțit folosit la plivitul straturilor din grădină, iar albușurile lui s-au înălțat precum niște nori albi ușori. Ca bucătar, avea un ochi pătrunzător și inspirat și-și alegea gășfla cea mai grasă din toată curtea de orătanii, sau cântărea, oul în palmă grav și știa când fusese ouat. Se gândea la planuri de îmbunătățire a meniurilor mele; pe cine știe ce cale de comunicație, de la un prieten al său care lucra în slujba unui doctor aflat la mare distanță de noi, mi-a făcut rost de semințe dintr-un soi excelent de salată, pe care eu îl căutasem ani de zile în van,

37

Avea o memorie fantastică la rețete. Nu putea să citească și nu știa limba engleză, astfel că nici o carte de bucate nu-i era de vreun folos, dar bănuiesc că reținea tot

ce- era demn de învâpbat după un sistem numai i numai al său, pe care eu nu i-l voi ti în veci. i botezase felurile de mncare dup ete un eveniment petrecut în ziua cnd nvpbase să le gteasc, astfel că îmi vorbea de sosul fulgerului care a trăsnit copacul, sau de sosul calului sur care a murit. Însă nu se ntmpla să le confunde niciodat între ele. Un singur lucru, am încercat să-i imprim, dar fără nici un succes : anume ordinea felurilor la o masă. Când aveam oaspei la cină, trebuia să-i desenez bucătarului meu, ca într-un meniu pictural, nti o farfurie de sup, apoi un pete, o potrniche sau o anghinare. Nu prea îmi vine a crede că acest scurt-circuit să se fi datorat unei memorii lacunare, ci, snt sigur, convingerii lui profunde că exista o limită în toate i că nu merita efectiv s-i pierzi timpul cu un amănunt att de neesenial.

Este emoionant să lucrezi alturi de un demon. Bucătăria era a mea cu numele, dar, în decursul cooperării noastre, am simit că nu numai bucătăria, ci ntreaga lume în care cooperam noi doi trecea în minile lui Kamante. Cci în acea ncpere nelegea de minune ce anume doream de la el, iar ct'eodat îmi îndeplinea dorinele înainte chiar ca eu să le formulez ; în ce m privete, nu reueam s mă lămuresc de ce sau cum de lucra el aa cum lucra. Cci.mi se părea extrem de straniu ca cineva să fie att de bun într-o artă a cărei semnificaie reală n-o pricepea' i pentru care nu simea nimic altceva dect dispre. -:

Kamante habar n-avea ce gust trebuia să aibă o mncare de-a noastr i, în ciuda convertirii i a legăturilor lui cu civilizaia, în adncul sufletului el rmnea un Kikuyu autentic, înrădăcinat în tradiiile tribului-su i în credina sa în ele ca unic mod de viață demn de o. fiin uman. Uneori mai gusta din mncarea. ce o pre-gătea, dar i atunci cu o expresie de nencredere, ca o vrjitoare care soarbe din fiertura ce clocotete-în cazanul ei. Astfel rmnea fidel tiuleilor de porumb ai prinilor si. n aceast privin pn îl nteligena lui nativă îl

33

*'

?

părăsea i atunci venea Să-mi ofere cte o delicatess Kikuyu — un cartof dulce prăjit sau un bo de grăsime de oaie — n felul cum un cine civilizate, care a trăit destul timp printre oameni, vine i-i las în dar un os pe

podea. Simbeam că, în sufletul lui, prive^ote osteneala ce nQ-o dădeam noi cu pregătutul mîncării ca pe o imensă aberație. Cîteodată încercam să scot de la el ce părere avea despre toate acestea, dar, de^oi vorbea cu multă sinceritate despre o mulțime de lucruri, asupra altora rămînea tăcut, a^oa că munceam în bucătărie amîndoi, cot ia cot, fiecare însă cu ideile sale proprii despre importanța îndeletnicirilor culinare.

L-am trimis pe Kamante* la Clubul Muthaiga să învepe ^oi de la bucătarii prietenilor mei din Nairobi ori de cîte ori mîncam la ei cîte un fel nou ^oi bun de mîncare, încît,, la încheierea ' uceniciei sale, casa mea devenise celebră în toată colonia pentru bucătăria ei. încercam o mare satisfacție. îmi plăcea să am un public pentru arta mea ^oi mă bucuram cînd prietenii veneau să mînce la mine ; dar lui Kamante nu-i pîsa de laudele nimînu. Cu toate acestea şinea minte diferitele gusturi ale acelor prieteni ai mei care veneau mai des pe la fermă. „Ara să fierb pe^otele în vin alb pentru bwana Berkeley Coie", îmi spunea el grav, de parcă ar fi vorbit despre o persoană dementă. „El"^oi trimite singur vinul alb să i se fiarbă pe^otele în el." Din dorința de a afla opinia unei autorități în materie, l-am invitat la masă pe domnul Charles Bulpett din Nairobi. Domnul Bulpett era un mare călător din generația anterioară, ea însă^oi o generație descendentă din Phineas Fogg ; umblase în.toată lumea ^oi gustase de pretutindeni tot ce avea ea mai bun de oferit, nepreocupîndu-se nici o clipă să-^oi asigure un viitor atîtajimp cît se putea bucura de prezent. Cărpile de sport ^oi alpinism de-acum cincizeci de ani îi povestesc isprăvile atletice ^oi escaladele de munți făcute în Elveția ^oi în Mexic ^oi există o carte'de pariuri celebre numită U^oor du venit, u^oor s-au dus; în care se.poate cifi despre un pariu al său pentru care a traversat Tamisa înot în frac , ^oi cu şilindru pe cap — de^oi mai tîrziu, ^oi mai romantic, a traversat înot Helespontul. ca Leandro ^oi ca Lord

Byron. Am fost foarte bucuroasă cînd a venit la ferma meă pentru o cină în tete-ă-tete ; este o fericire cu totul deosebită să-i poşi oferi unui om la care şii foarte mult, o masă bună, pe care tu însăşi ai pregătit-o. In schimb el mi-a spus părerea sa despre mîncare ^oi despre multe

alte lucruri de pe această lume ȳi mi-a mărturisit cã nicãieri nu mîncase mai bine ca la mine.

Prinȳul de Wales mi-a fãcut marea cinste de a accepta invitaȳia mea la masã ȳi m-a complimentat pentru un sos de Cumberland. A fost singura datã cînd l-am vãzut pe Kamante ascultînd cu mult interes laudele ce i le-am repetat pentru mîncãrurile gãtite de el, cãci bãtinaȳii au un mare respect faȳã de regi ȳi le place sã vorbeascã adesea de ei. Multe luni mai tîrziu i s-a fãcut dor sã mai audã acele laude ȳi m-a întreat din senin, ca dintr-un manual de limba francezã : „Fiului de sultan i-a plãcut sosul de porc ? L-a mîncat el tot ?” : •

Kamante îȳi arãta bunãvoinȳa faȳã de mine ȳi în afara bucãtãriei, Voia sã mã ajute potrivit pãrerilor lui despre avantajele ȳi pericolele acestei vieȳi.

Odatã,, dupã miezul nopȳii, a intrat pe neaȳteptate în dormitorul meu cu o lampã de vînt în mînã, tãcut, ca ȳi cum îȳi fãcea rondul de noapte. Trebuie sã fi fost curînd dupã ce a venit sã locuiscã la fermã, cãci era foarte mic ; stãtea în picioare lînga patul meu, ca un liliac întunecat ce se rãtãcise în camerã, cu urechile lui mari ȳi clãpãuge, sau ca un mic spiriduȳ african, cu o lampã în mînã. Mi-a spus foarte solemn : „Msabu, cred cã ar fi bine sã te scoli”. M-am ridicat nedumeritã în capul oaselor ; mi-a trecut prin minte cã, dacã s-ar fi întãmplat ceva mai serios, ar fi venit Farah sã mã trezeascã. Dar, cînd i-am spus lui Kamante sã plece, acesta nu s-a miȳcat.

„Msabu”, mi-a spus el din nou, „cred cã ar fi bine sã te scoli. Eu cred cã vine Dumnezeu.” La auzul acestei veȳti m-am sculat de-a binelea ȳi l-am întreat ce anume îȳl fãcea sã creadã aȳa ceva. Cu. multã gravitate, m-a condus în. sufragerie, care dãdea spre vest ȳi spre coline. Privind pe fer.eastrã, am asistat la un fenomen ciudat. Iarba luase foc undeva între dealuri ȳi pãȳunile ardeau de pe vîrf pînã la ȳes ; .vãzut dinspre fermã, incendiul arãta aproape

40
ca o linie verticalã. Pãrea într-adevãr cã o siluetã uriaȳã era în mers ȳi se îndrepta spre noi. Am stat cîtva timp ȳl am privit fenomenul, cu Kamante alãturi de mine, apoi am început sã-i explic despre ce era vorba de fapt. Voiam sã-l liniȳtesc doar, cãci mi se pãruse teribil de înfricoȳat. Dar explicaȳia mea nu l-a impresionat nici într-un fel,

nici în altul; era clar că-oi socotea misiunea încheiată din clipa în care mă trezise. „Ei da”, mi-a spus el, „s-ar putea. Dar eu am crezut că-i mai bine să fii trează dacă e totuoi Dumnezeu oi dacă vine încoace.”

' SĂLBATICUL DIN CASA IMIGRANTEI

într-un an ploile cele mari n-au căzut.

E o încercare teribilă, copleoitoare, iar fermierul care a trecut prin ea n-o va uita niciodată. Ani de zile mai târziu, departe de Africa oi în clima umedă a unei țări nordice, va tresări noaptea la auzul unei averse bruote de ploaie oi va striga : „în sfîrit, în sfîrit”.

în anii normali, ploile cele mari începeau în ultimele săptămîni ale lunii martie oi durau pînă spre mijlocul lui iunie. Pînă la sezonul marilor ploi lumea devenea, în chip febril, cu fiecare zi, tot mai încinsă oi mai uscată, la fel ca în Europa înaintea unei furtuni puternice, doar că mult mai intens.

Tribul Masai, care erau vecinii mei de cealaltă parte a rîului, dădeau foc la această vreme cîmpiilor uscate ca iasca, spre a avea iarbă nouă oi proaspătă pentru vitele . Ior odată cu primele ploi, iar aerul 4ansa pe deasupra cîmpurilor, încins de mărșul incendiu ; lungile straturi de fum cenuoi sau colorate în nuanșele curcubeului se rostogoleau pe deasupra ierburilor, iar dogoarea oi mirosul de ars pluteau ca scuipate de un furnal peste pămînturile cultivate.

Nori gigantici se adunau oi se împrăotiau din nou pe deasupra ținutului ; în depărtare un ropot uor de ploaie desena o dungă oblică albastră de-a curmezioul orizontului, întreaga lume n-avea decît un singur gînd.

într-o seară, cu puțin înainte de apusul soarelui, tot decorul se strîngea în jurul tău, colinele se apropiau oi -arătau masive, impunătoare, cu coloritul lor clar, albastru închis oi verde. Cîteva ceasuri mai târziu ieocai afară, vedeai că stelele dispăruseră oi simșeai aerul nopșii blînd oi profund oi încărcat de semne binefăcătoare.

Cînd un vuiet ce tot creotea cu iușeală începea să plutească pe deasupra capului tău, era vîntul foșnind prin

42

pădurile de copaci înalți, nu ploaia. Cînd alerga peste fașa pămîntului, era vîntul prin hășiori oi ierburi înalte,

nu ploaia. Când susura ți scrișnea pușin deasupra pământului, era vîntul prin lanurile de porumb, prin care suna atît de asemănător cu ploaia încît te în°elai — ți nu o dată —, ba chiar căpătai o anumită mulțumire, ca ți cum cel pușin ai fi văzut pe scenă lucrul după care tînjeai, nu ploaia.

Dar, cînd pămîntul îi rîspundea ca o cutie de rezonanșă, printr-un rîget profund ți fertil, iar lumea cînta din toate părșile în jurul tău, de sus ți de jos — atunci era ploaia. Era ca o întoarcere la mare, după ce ai fost multă vreme departe ,de ea, era ca îmbrăși°area unui iubit.

Dar într-un an. ploile cele mari n-au căzut. Părea că înîreg universul se întersese împotriva ta. S-a făcut mai rece, în unele zile era de-a dreptul frig', dar în atmosferă . nu se simșea nici urmă de umezeală. Totul a devenit mai uscat ți mai dur ți aveai impresia că toată forșba ți toată grașia se istoviseră din lume. Nu era vreme bună sau vreme rea, ci o negare a oricārei vremi, de parcă ar fi fost amînată sine die, Un vînt tăios, ca un curent, sufla pe deasupra capului tău ți toate culorille din obiecte păleau ; pînă ți mirosurile î°i luau zborul de pe cîmpuri ți din păduri. Sentimentul de a te afla în dizgrașia Marilor Puteri te apăsa pe cre°tet. Spre sud, arse, cîmpiille se întindeau pustii ți negre, dungate doar de cenu°a albă ți gri.

Pe zi ce trecea, tot a°teptînd ploaia în van, speranșele ,. ți viitorul fermei Se întunecau ți dispărea iu complet. Aratul, plivitul ți semănatul din ultimele luni s-au dovedit a fi fost truda unor nebuni. Munca la ferr.iă ți-a încetinit tot mai mult pasul, pînă ce s-a oprit cu to tul.

Pe °esuri ți printre coline bălșpile au, secat ți multe specii noi. de rașe ți gî°te au venit Ta iazul meu. La iazul de la hotarul fermei veneau în p< 2lerinaj ți zebrele în zori ți la amurg săș se adape, în °iruri lungi, cîte două-trei sute de animale, cu mînjii șii lîndu-se după femele ți, cînd treceam călare printre ele, r iu s,e temeau de mine. Dar încercam săș le șinem la distani ;ă, pentru binele vite-

43

lor m.-a.sire. căci si în iazuri apa scădea. ăi totu°i era o plăcere săș ie duci la iaz, unde papura ce cre°tea din noroi forma o pată verde pe fondul peisajului cafeniu.

Bă^otina^oii au devenit tăcuți, plee^oindu-^oi capul sub secetă^o și nu put^o și scoate de la ei nici un cuvânt despre cum arătau perspectivele noastre, de^oi ai fi zis că trebuiau să cunoască mai multe semne despre vreme de^oei noi. europenii. În^osă^oi existența lor era în-joc^o și pentru ei, nu ora un Sueru nemaiauzit — după cum nu fusese nici pentru părinții lor — să-^oi piardă nouă din zece animale în anii de mare secetă. Shambas ale lor erau uscate, cu numai câ^opeva tulpini de cartofi dulci și porumb zbâreite și aplecate înspre pământ.

După un timp m-am deprins și eu cu felul lor de a fi și am încetat de a mai discuta despre vremurile grele sau de a mă plînge de ele ca o persoană căzută ir, cJîz-
g::i^opie. Totu^oi eram în^osă europeană și nu trăisem prin partea locului destul pentru a, dobîndi acea pasivitate-absolută a bă^otina^oilor-, pe care unii europeni o au doar după zeci de ani petrecuți în Africa. Eram tînără și, dintr-un instinct de autoconservare, îmi trebuia să-mi concentrez întreaga energie asupra unui lucru anume dacă nu voiam să fiu luată de vînt și eu odată cu praful drumului sau cu fumul de pe cîmpie, Astfel că serile am- început să ? scriu istorii, basme, povestiri de dragoste, ce rhă purtau cu gîndul hăt departe, spre alte țări și către alte vremuri. Istorisem unele din aceste pove^oti unui prieten "caro-mi fusese oaspete, la fermă.

Cînd mă ridicam și ie^oeam din casă, vîntu'l sufla ne^ milos, ceru] era curat și presărat cu milioane de stele clar-desenate, iar totul arăta mai departe uscat. . La început scriam doar serile, dar mai tîrziu mă a^oezam !;; masa mea de scris și'dimineaba, cînd locul mi-ar fi fost do fapt afară. Mi-era în^osă greu să hotărască ce era mai bine : să mai arăm o dată porumbi^otea și s-o mai semănăm, s.:u să culegem fructele de cafea din copaci ca să salvăm copacii ? și tot amînam de pe o zi pe alta luarea unei âi-c'iy.h concrete.

'Obisnuiam să stau și să scriu doar în sufragerie, cu hirtiile împră^otiate pe toată masa, căci, printre povestiri și basme, aveam de făcut socoteli și bilanșuri
44 -

legate de fermă și trebuia să răspund ia bilepelele dezo- late ale administratorului meu. Băieșii de casă mă-ntrebau ce făceam ; cînd le-am mărturisit că mă căzneau să scriu

o carte, ei au văzut în strădania mea o ultimă încercare de a mai salva în vremurile acelea grele ferma ȳi au devenit deodată interesați, Mai tȳrziu m-au întrebau dacȳ înaintam cu cartea. Veneau la mine în camerȳ ȳi rȳmȳneau acolo multȳ vreme, urmȳrind-o atent cum progreseazȳ, iar în acea încȳpere cu lambriuri brune capetele lor aveau aceeaȳ culoare închisȳ, încȳt noaptea mi se pȳrea cȳ niȳte cȳmeȳoaie albe îmi ȳin, cu spatele întors spre mine, o companie mutȳ.

Sufrageria mea era situatȳ spre vest ȳi avea trei ferestre mari ce dȳdeau spre terasa pavatȳ, spre ȳajiȳte ȳi spre ȳȳdure. Aici terenul cobora cȳtre rȳul care marca frontiera dintre mine ȳi teritoriul Masailor. De la fermȳ nu puteai vedea propriu-zis rȳul, dar îȳ puteai urmȳri cursul sinuos dupȳ modelul format de salcȳmii înalȳi ȳi de un verde întunecat ce-l însoȳeau. De cealaltȳ parte a lui, terenul împȳdurit urca din nou, iar dincolo de ȳȳduri erau cȳmpiile verzi ce se întindeau ȳinȳ la poalele colinelor Ngong.

„Iar, dacȳ ar fi fost credinȳa mea atȳt de mare,, acela este muntele ce l-aȳ fi adus la mine.”

Vȳntul bȳtea dinspre est : fiind ferite, uȳile sufrageriei mele stȳteau mereu deschise, iar din aceastȳ cauzȳ partea de vest a casei era un punct de atracȳie pentru bȳȳtinaȳi ; îȳi cȳutau adesea drum pe acolo, pentru a vedea ce se mai întȳmplȳ prinȳuntru. Din acelaȳ motiv ȳi ciobȳnaȳii negri îȳi rȳnȳau într-acolo caprele ȳi le lȳsau sȳ pascȳ pe gazon, . . •

Aceȳti bȳȳtinaȳi, care se tot învȳrteau încoace ȳi încolo pe terenurile fermei, însoȳind turmele de capra, ȳi oi ale ȳȳrinȳilor lor în cȳutarea unor locuri de ȳȳunat, formau un soi de legȳturȳ între viaȳa civilizatȳ din casa mea ȳi traiul în sȳlbȳticie. Bȳieȳii mei de casȳ îȳ priveau cu neȳncredere ȳi nu le plȳcea sȳ-i vadȳ intrȳnd prin camere, în sȳ ceilalȳi copilaȳi aveau o adevȳratȳ dragoste ȳi un entuziasm pentru civilizaȳie ; ea*" nu prezenta nici un pericol pentru ei ȳi o puteau ȳȳrȳsi orieȳnd. Simbolul ei

• - ? x • ' .

45

cent ral era. în ochii lor, un vechi ceasornic german cu cuc. care atȳrna în sufragerie. în mijlocul podȳului african, un ceas ei-a un obiect exclusiv-de lux. în tot cursul anului puteai spune, dupȳ poziȳia soarelui, ce orȳ era ȳi, cum

nu aveai nici o treabă cu calea ferată și îți puteai organiza viața la fermă absolut cum doreai, ceasul devenea un obiect fără importanță. Dar ceasul meu era un exemplar foarte frumos. În mijlocul unui buchet de trandafiri mici roz. În fiecare oră fixă, o ușă se deschidea și un cuc ieșea afară scopind un număr corespunzător de semnale sonore cu un glas limpede și insolent. De fiecare dată. apariția lui slirnea o mare bucurie, printre copiii de la fermă. Aceștia deduceau exact, după poziția soarelui, când venea momentul semnalului de amiază și pe la douăsprezece fără un sfert, îi vedeam apropiindu-se din toate părțile de casă, mîinindu-și caprele, pe care totuși nu îndrăzneau să le lase în urmă. Capete de copii și capre pluteau peste hățuri și peste ierburile înalte din pădure ca niște capete de broaște într-un iaz.

Își lăsau turmele pe gazon și intrau fără zgomot, cu tălpile lor goale, în casă : cei mai mari aveau vreo zece ani. cei mai mici vreo doi..Se purtau foarte frumos și respectau un fel de ceremonial stabilit chiar de ei pentru aceste vizite, care consta în faptul că se puteau mișca liber prin locuință atîta timp cît nu atingeau nimic, nu se așezau pe scaune și nu vorbeau neîntrebați. Cînd cucul se năpustea spre. ei. un gest de exaz și un rîs reprimat străbăteau tot grupul. Uneori se înlîmpla deasemeni ca vreun ciobănaș foarte mic și care nu simțea nici un fel de răspundere față de caprele lui să se întoarcă singur dis-de-dimineapă, să zăbovească mult în fața ceasului, acum închis și tăcut și să-i adreseze o declarație de dragoste cîntată încet în limba Kikuyu, apoi să iasă cu multă gravitate afară. Băieții mei de casă rîdeau de acești ciobănași, despre care mi-au destăinuit că erau atît de ignoranți înăit credeau că acel cuc e viu.

Acum însă veneau și băieții mei de casă pentru a privi cum funcționa mașina de scris. Uneori, serile, Kamante stătea chiar și cîte o oră întregă lipit de zid. iar ochii săi ațerzau de colo pînă colo ca doi stropi negri pe sub

gene, de parcă ar fi vrui să învețe îndeajuns de mult despre mașină încît s-o poată desface în bucăți, iar apoi s-o assembleze la loc.

Într-o seară mi-am ridicat privirile și am intilnit acei ochi adînci și plini de concentrare ; după o clipă Kamante

m-a-întrebai : „Msabu, tu chiar crezi că poți scrie o carte ?”

I-am răspuns că nu ȳtiam nici eu.

Pentru a-ȳi putea reprezenta o discuȳie cu Kamante, trebuia sã-ȳi imaginezi cȳte o pauzã lungã, pregnantã, parcã profund responsabilã, dupã fiecare propoziȳie. Toȳi bãȳtinaȳii sȳnt mari maeȳtri în arta plasãrii pauzelor, prin care sã ofere dialogului perspectivã.

O astfel de pauzã lungã fãcu ȳi Kamante acum. dupã care spuse : „Nu cred”.

N-aveam pe nimeni cu care sã pot discuta despre cartea mea : am lãsat jos foaia. întrebȳndu-l de ce nu credea. Am descoperit cã reflectase înainte la acest dialog ȳi cã se pregãtise pentru el; cãci scoase de la spate Odiseea ȳi o depuse în faȳa mea pe masã.

„Uite, Msabu”, spuse, „asta-i o carte bunã; Se ȳine deolaltã de la un cap la altul. Chiar dacã o ridici ȳi o scuturi tare, tot nu se rupe-n bucãȳi. Omul care a scris-o e foarte deȳtept? Dar ce scrii tu”, continuã el cu-dispreȳ, dar ȳi cu un fel- de compasiune amicalã, „e împrãȳiat ba ici, ba colo. Dacã uitã cineva uȳa deschisã, zboarã toiul ȳi cade pe jos ȳi tu te superi. De aia nu cred eu cã e o carte bunã.” ^ ' ?

I-ãm explicat cã în Europa oamenii pot s-o lege în aȳa fel încȳt sã stea deolaltã.

„ȳi cartea ta o sã -fie tot aȳa de grea ca asia ?”. mã întrebã Kamante cmtãrind în mȳini Odiseea,

Cȳnd m-a vãzut cã ezit, mi-a întins-o, ca sã pot aprecia singurã.

„Nu”, i-am raspuns, „n-o sã fie5 dar în bibliotecã mai sȳnt ȳi aȳte cãrȳi — doar ȳtii ȳi tu — care sȳnt mai uȳoare,”

„Dar la fel de tare ?”, mã întrebã.

I-am explicat cã era foarte scump de fãcut o carte atȳt de tare.

" ' 47

Kamante rãmase o vreme tãcut, apoi îȳi exprimã speranȳa în apariȳia cãrȳii mele ȳi, poate, deasemeni, cãinȳa pentru îndoielile sale, adunȳndu-mi ioile împrãȳiate pe jos ȳi punȳndu-le înapoi pe masã. Dar totuȳi nu plecã, v ci rãmase mai departe cu mine ȳi mã întrebã pe uri ton = grav : „Msabu, dar ce e în cãrȳi ?” .

Drept exemplificare, i-am povestit din Odiseea epi-

sodul cu Polifem, cum Ulise i-a spus că îl cheamă Nimeni
°i cum i-a scos ochiul °i cum a scăpat apoi legai" sub burta
unui berbec.

Kamante a ascultat cu interes °i °i-a dat cu presupusul ..'
că berbecul trebuie să fi fost din aceea°i rasă cu oile
domnului Long din Elmenteita, pe care le văzuse el la
expoziția de vite din -Nairobi. Dar s-a întors îndată la
Polifem °i m-a întrebat dacă fusese negru, ca °i cei din
neamul Kikuyu. Când i-am spus că nu, a mai vrut să °tie
dacă Ulise era din tribul sau din familia mea.

„Cum-a spus el", mă întrebă, „cuvîntul. Nimeni în
limba lui ? Spune-mi."

. ;A spus Outis. °i-a dat singur numele Outis, care în
limba lui înseamnă Nimeni."

„°i tu acum trebuie să scrii despre acela°i lucru ?"

„Nu" i-am răspuns, eu. „Oamenii pot scrie despre orice
le place, Uite, eu. de pildă, a° putea scrie despre tine."

Kamante. care, în cursul discuției noastre, devenise
deschis, animat, se crispa acum brusc la loc, î°i privi
trupul de sus pînă jos °i mă întrebă cu o voce stinsă
despre care parte din el voiam să scriu.

„S-ar putea să scriu despre vremea cînd erai bolnav
°i cînd ie°eai cu oile la pã°une", i-am spus. „La ce te
gîndeai tu atunci ?"

Ochii săi rătăceau încoace °i încolo prin cameră ; în
cele din urmă răspuns absent ; „Sejui" — Nu °tiu.

„Pi-era teamă ?", l-am întrebat.

După o pauză, spuse un „Da" hotărît. „Toți băieții de
pe pã°une se tem cîteodată." ? .

„Tu de ce te temeai ?", am insistat eu.

Kamante tăcu o clipă, apoi mă privi ; chipul îi deve-
nise concentrat °i profund, ochii săi priveau spre înăuntru :

43

..De Outi°", spuse el. „Băieții de pe pã°une se tem
di; Ou tis."

Cîteva zile mai tîrziu, l-am auzit, pe Kamante expli-
cîndu-le celorlalți băieți de casă că, în Europa, cartea pe
care o scriam eu putea fi făcută să stea deolaltă °i, cu
nemaipomenite cheltuieli, putea fi făcută să fie la fel. de
tare ca Odiseea, arătată din nou spre exemplificare. Dar,
în ceea ce-l privea, el nu credea totu°i că putea fi făcută
să fie albastră,

Kamante avea un talent anume, care i-a fost de mare folos în casa mea. Putea, cred, plînge cînd voia. Dacă îl certam serios vreodată, stătea drepți în fața mea și mă privea în ochi cu acea tristețe profundă și pînditoare pe care figurile băștinaiilor o pot adopta într-o singură clipă ; apoi ochii i se umflau și se umpleau de lacrimi grele, care încet, una cîte una, se rostogoleau afară și în jos, pe obrajii lui. Aștia că nu erau decît lacrimi de crocodil, care la altcineva nu m-ar fi impresionat defel. Dar cazul lui era un caz aparte. În asemenea ocazii, fizionomia lui plată, înlemnită, se cufunda înapoi în lumea tenebrelor și a nesfîrșitei singurătăți în care trăise timp de atîția ani. Asemenea lacrimi grele și mute trebuie să fi vărsat și în copilăria lui, pe pășune, în mijlocul oilor. Începeam să mă simt stingherită și priveam în chip diferit păcatele pentru care îl certasem, le vedeam mai mici și nu-mi mai venea să discut despre ele. Într-un fel, reacția lui era demoralizantă. Cu toate acestea, cred că, în virtutea adevăratei înbelegeri omenești existente între noi. Kamante știa în adîncul inimii sale că eu vedeam printre lacrimile lui de căință și Că nu le luam drept mai mult decît erau de fapt — nici chiar el însuși nu le privea decît ca pe un ceremonial datorat unor forțe supreme mai degrabă decît ca pe o încercare de inducere a mea în eroare.

Adeseori amintea despre el însuși că este creștin. Nu-mi dădeam seama ce reprezentare asocia el - acestei noțiuni și o "dată sau de două ori ara încercat să-l catehizez, dar mi-a explicat că el credea ce credeam eu și, cînd eu însămi trebuia să știu ce anume cred și ee nu. 'n-avca

49-

rost să-l mai întreb pe el. Am constatat că era mai mult decît o încercare de a evita răspunsul, într-un anumit Iei era programul lui concret, profesiunea lui de credință. El se dăruise Dumnezeului oamenilor albi. În slujba lui era gata să îndeplinească orice poruncă, în schimb nu accepta să-și asume misiunea de a explica rapiunile unui sistem ce se putea dovedi la fel de nerațional ca și celelalte sisteme ale oamenilor albi. Se întîmpla uneori ca atitudinea mea să contrazică învâpăturile Misiunii Scopiene, unde fusese convertit : atunci mă întreba cine avea dreptate.

Lipsa de prejudecăți e un amănunt izbitor la băștinași, căci te așteptă să dai de tabu-uri rigide la oamenii elementari. Eia se datorează, cred, contactului lor cu o varietate de rase și triburi, ca și viului interes uman arătat pentru Africa de Est la început de vechii negustori de filde și sclavi, iar în zilele noastre de coloniști și de vânătorii de animale mari. Aproape fiecare băștinaș, până la ciobănașii cei mici de pe-pășune, s-a aflat în viața lui față în față cu un întreg șir de națiuni la fel de diferite una de alta, și de el însuși, cum ar fi sicilianul de. eschimos : englezi, evrei, buri, arabi, indieni, somalezi, Swahili, Masai și Kavirondo. În ce privește receptivitatea la idei, băștinașul e în mai mare măsură un om de lume decât colonistul sau misionarul originar dintr-o periferie de metropolă ori din provincie, care a crescut într-o comunitate uniformă și cu un bagaj de idei stabile. Tocmai de aici și izvorăsc multe din neînțelegerile între oamenii albi și băștinași.

Este o experiență alarmantă aceea de a reprezenta, prin intermediul propriei tale persoane, creștinismul în fața băștinașilor.

Un tânăr Kikuyu, pe nume Kitau, a venit din rezervația tribului său și s-a angajat în slujba mea.. Era un băiat meditativ, un servitor atent, cu spirit de observație și țineam mult la el. După trei. luni, într-6 zi s-a prezentat la mine și m-a rugat să-i dau o scrisoare de recomandare către .vechiul meu prieten șeicul Aii bin Salim care era lewāli pe coastă, la Mombasa, căci îl văzuse în casa mea și acum, spunea el, voia să meargă să muncească la acesta. N-a fi vrut să-l văd pe Kitau plecând tocmai

I
acum. când prinsese rutina casei și l-am întrebat dacă nu voia mai bine să-i măresc simbria. Nu, îmi declară el, nu pleca pentru a câștiga mai mult, dar nu mai putea rămâne. Mi-a mărturisit apoi că, în rezervăție, se hotărise să devină fie creștin, fie mahomedan, numai că nu știa la care dintre religii să se fixeze. Din această cauză venise să lucreze la mine, fiindcă eram creștină și rămăsese timp de trei luni în casa mea pentru a .vedea ce testurde — obiceiuri și apucături — aveau creștinii. De la mine voia să meargă trei luni la șeicul Aii de la Mombasa, ca să observe ce testurde aveau și mahomedanii; după care va

lua o hotărîre. Cred că pînă ²i un arhiepiscop, prezent îndu-i-se astfel faptele, ar fi rostit, sau cel puşin ar fi gîndit, ceea ce am spus eu : „Dumnezeule mare. Kitau. de ce nu mi-ai spus tu asta cînd ai venit aici ?”

Mahomedanii nu vor sã mînnce carne de animal dacã acesta n-a avut gîtul tãiat tot du un mahomedan, ²i anume în maniera ortodoxã. Adesea tocmai aceasta este marea greutate. Ja un safari, cînd nu duci decît puşine provizii cu tine, iar pentru hrana însopitorilor localnici depinzi de vînatul p° care-l împu°ti. Dacã nimere°ti un kongoni ²i acesta se prãbu°te, mahomedanii- aleargã spre el ca înaripaşi, pentru a ajunge la timp sã-i taie gîtul înainte ca el sã moarã, iar tu însãşi îi prive°ti încordatã, cu ochi arzãtori, cãci, dacã îi vezi rãmînnnd lingã el cu braşele ²i cu capul atînnnd inerte, înseamnã cã animalul a murit înainte sã ajungã ei. iar tu va trebui sã pînde°ti un alt kongoni, altfel însopitorii tãi vor muri de foame.

La începutul rãzboiului, cînd am pornit la drum cu cãruşele trase de boi, în noaptea dinaintea plecãrii l-am întîlnit o datã întîmplãtor pe °eful mahomedan al pazei de l-a Kijabe ²i l-am întrebat dacã nu le putea da o dispensã oamenilor mei pentru durata safari-ului.

°eful pazei era om tînnr, dar înşelept ²i a stat de vorbã cu Farah ²i cu Ismail, dupã care a decretat : „Aceastã doamnã e discipola lui Isus Cristos. Cînd trage cu pu°ca, ea spune, sau cel puşin gînde°te în sufletul ei ; In nuviile Domnului, ceea ce face ca gloanşele ei sã şinã loc de cuşit al mahomedanului ortodox. Cît timp dureazã aceastã cãlãtorie, puteşi mînce din'carnea animalelor împu°cate de ea'.

? " ' 51

Prestigiul religiei cre°tine în Africa era slãbit de intoleranşa pe care diferitele biserici europene o manifestau aici una faşã de cealaltã,-

în perioada cit am trãit în Africa, în serile de Crãciun obi°nuiam sã merg la Misiunea Francezã, ca sã ascult acolo slujba de la miezul nopşii. Era în general cald în aceastã perioadã a anului ; cînd str-ãbãteai plantaşia de saleîmi australieni, încã de departe azeai prin aerul limpede ²i cald bătãile clopotului de la Misiune. O mulşime de oameni veseli ²i fericişi erau adunaşi în jurul bisericii în clipa cînd soseai, proprietarii de magazine francezi ²i italieni din Nairobi, împreunã cu familiile lor, ie°iserã în

Sume, călugărițele de la °coala mănăstirii erau °i ele de față, alături de congregația bă°tina°ilor, care se foiau ani-mași încoace °i încolo în hainele lor multicolore. Biserica masivă °i frumoasă era luminată cu multe sute de lumi-nări °i cu mari lampioane de -sticlă, confecționate de că-lugări în°i.

în ajunul Crăciunului din primul an de după venirea lui Kamante în casa mea, i-am spus că voiam să-l iau cu mine la slujbă, ca pe un coreligionar cre°tin ce mi-era °i. i-am descris, chiar în maniera părinșilor călugări, frumu-seșile pe care avea să le vadă acolo. Kamante m-a ascultat cu emoție pînă la capăt, apoi °i-a pus cele mai fru-moase haine ale sale. Dar, cînd ma°ina era în fața u°ii, s-a întors cuprins de o mare agitație °i mi-a comunicat că pentru nimic în lume el nu putea veni cu mine. Nu voia să-mi spună nici un motiv °i încerca să-mi ocolească întrebările ; pînă la urmă însă adevărul a ie°it la iveală, Nu.- de mers nu putea merge ; î°i dăduse seama că aveam de gînd să-l duc la Misiunea Franceză, iar el fusese pus în gardă, în timpul °ederii sale în spital, să evite în orice caz acea misiune. I-am explicat că era vorba de o neîn-șelegere °i că trebuia să vină cu mine acum. Dar, sub pri-irile mele, s-a transformat într-o stană de piatră, a mu-rit, °i-a dat ochii peste cap. arătîndu-mi numai albul lor, iar chipul i s-a umplut de sudoare.

„Nu. nu, Msabu”.-a °optit el, „nu vin cu tine. Acolo, în biserica cea mare, °tiu eu, stă o Msabu care e mbaia sana” — foarte rea.

52

M-am întristat profund la auzul acestor cuvinte, însă nii-am spus : acum abia că trebuie să-l iau cu mine, pen-tru ca însă°i Fecioara să facă lumină în sufletul lui. Pă-rinșii călugări aveau o statuie de ghips în mărime natu-rală a Fecioarei, vopsită toată în albastru °i alb, iar bă°ti-na°ii sînt de obicei impresionai, de statui, în vreme ce noșii de tablou le este greu de conceput. Astfel că i-am promis lui Kamante protecția mea °i l-am luat cu mine, iar, cînd am intrat în biserică amîndoi, toate teme-rile lui au fost date neîntîrziat uitării. S-a întâmplat de . asemenea să fie cea mai frumoasă slujbă de Crăciun ținută la Misiunea Franceză. în biserică era amenajată o imensă scenă a nativității sub forma unei grote cu Sfînta Fami-

lie în ea, primită chiar atunci de la Paris și luminată de stele strălucitoare pe un cer albăstrui ; de jur împrejur — o sută de animale de jucărie, vaci de lemn și miei de bumbac albi ca neaua, construite fără vreo considerație, cit de mică., pentru proporțiile lor reale, dar care în sufletele • credințioșilor Kikuyu au trezit, cred, un adevărat extaz.

După ce s-a creștinat, lui Kamante nu-i mai era frică să atingă un cadavru.

Mai demult se temuse și, când un om adus cu o targa pînă pe terasa din fața casei mele a murit acolo, nici el, nici ceilalți n-au vrut să dea o mîna de ajutor pentru ca omul să fie dus înapoi, la familia lui ; e drept că nu s-a retras, ea ceilalți, pînă pe gazon, însă a rămas nemișcat pe pavajul terasei., ca-un mic monument negru plasat acolo.

Cum se face că cei din tribul Kikuyu, care, individual, se tem atît de puțin de moarte, sînt așa de îngroziți să atingă un cadavru., în timp ce alții, care se tem de moarte, umblă atît de firesc cu morșii, n-am reușit să aflăm niciodată. și în această privință simți că realitatea lor e diferită de realitățile noastre. Dar toți fermierii știu că există un domeniu în care nu-l mai poți controla pe băștină și că pe tine însuși te scutești de multă osteneală dacă din capul locului renunți la încercare, căci băștinăul mai degrabă moare decît să-și schimbe obiceiurile.

Acum însă această fiică dispăruse din sufletul lui Kamante și ajunsese s-o disprețuiască la semenii săi. Ba chiar o făcea puțin pe grozavul, ca pentru a se lăuda eu

53

puterea Dumnezeului său. Mi s-a întîmplat să am, în mai multe rînduri, prilejul să-i pun la încercare credința când, în timpul activităților noastre la fermă, el și cu mine am ajuns să cărăm împreună trei morși. Prima a fost o fetiță Kikuyu, călcată de un car cu boi chiar lingă casa mea. Al doilea a fost un tînăr Kikuyu, omorît pe cînd tăia lemne în pădure. Iar al treilea a fost un bătrîn alb, care a venit să stea la fermă, a jucat un rol în viața ei și apoi a murit tot acolo.

Era un compatriot de-al meu. un danez bătrîn și orb. pe nume Knudsen. într-o zi, cînd mă aflam la Nairobi. și-a croit drum pînă la mașina mea. s-a prezentat și m-a rugat să-i dau o căsușă pe domeniul meu, pentru că n-avea nicăieri pe lume un acoperiș. Pe atunci tocmai îmi

redusesem personalul alb de pe plantație și aveam un bungalow liber pe care i-l puteam oferi, astfel că a venit și a locuit la fermă timp de oase luni de zile încheiate. Făcea o figură ciudată la ferma mea de la munte : era într-atât de mult o creatură a mării, îneît părea că aveam printre noi un albatros cu aripile tăiate. Era pur și simplu frînt de greutatea vieții, de boli și de băutură, încovoiat și strîmb, cu acea culoare curioasă a oamenilor cu păr roșu încărunțit; de parcă și-ar fi pus cenușă în cap, sau de parcă, mediul său marin l-ar fi marcat sărîndu-l. Ardea însă în el o flacără nestinsă, pe care nici o cantitate de cenușă n-o putea înăbuși. Se trăgea dintr-un neam de pescari danezi și fusese marinar, iar mai târziu. unul dintre primii pionieri în Africa — împins înapoi, numai el știa de care vînt.

Moș Knudsen încercase multe lucruri la viața lui, de preferință pe acelea care aveau de-a face cu marea, cu peștii sau cu păsările și cu-nici unul din ele nu se preocupase vreodată. Mi-a povestit că într-o vreme fusese proprietarul unei întreprinderi de pescuit pe malul Lacului Victoria, cu mulți kilometri de năvoade, cele mai bune din lume și cu o barcă cu motor. în timpul războiului însă, totul s-adus pe copcă, în povestirea acestei tragedii a lui apărea momentul sumbru al unei fatale neînțelegeri sau trădări din partea unui prieten. Nu știu bine care din ele. căci povestea nu suna la fel de fiecare dată

54

cînd mi-o repeta și, ajuns în acest punct al ei, cădea pradă celei mai teribile stări de revoltă. Cu toate acestea, un simț de adevăr era în povestirea lui, căci, în compensație pentru paguba suferită, cît timp a trăit la mine, guvernul i-a plătit un gen de pensie în valoare de un shilling pe zi.

Toate aceste amănunte mi le-a istorisit în mai multe înduri, cînd venea pe la mine în vizită. Se refugia adesea în casa mea, căci nu se simțea bine în bungalow-ul lui. Băieșii localnici, pe care i-am dat să-i fie servitori, fugeau de la el întruna, fiindcă-i speria repezindu-se orbete la ei, cu capul înainte, învîrtindu-și bastonul prin aer. Cînd era însă bine dispus, ședea pe veranda mea la o ceașcă de cafea și-mi cînta de unul singur și cu mare energie o mulțime de cîntece patriotice daneze. Era o plă-

cere atît pentru el cît °i pentru mine sã vorbim limba danezã, astfel cã schimbam între noi multe impresii despre întîmplãri neînsemnate de la fermã doar pentru simpla bucurie de a vorbi. Numai cã eu n-aveam întotdeauna rãbdare cu el, cãci, odatã venit, era greu sã-l faci sã se opreascã din'vorbã, sau sã se-ntoarcã la casa lui ; în cursul întîlnirilor noastre zilnice avea, dupã cum era °i de a°teptat din partea lui, foarte mult din Bãtrînul Marinar *.

Fusese mare me°ter ia fãcut nãvoade pentru-pescuit — cele mai bune nãvoade din lume, dupã spusa lui —, dar aici, în bungalow-ul sãu de la fermã, confecționa fczbo-Iws — bice de-ale bã°tina°ilor tăiate din piele de hipopotam. Pielea o cumpãra de la bã°tina°i sau de la fermierii din preajma Lacului Naivasha, iar, dacã avea noroc, 'putea ? scoate °i cîte cincizeci de kibokos dintr-o piele. Mai am încã °i acum o crava°a de cãlãrie pe care mi-a dãruit-o el ; este un bici minunat. Aceastã activitate însã producea' o duhoare teribilã în jurul casei lui, întocmai ca duhoarea persistentã din apropierea cuibului vreunei pãsãri bãtrîne de pradã, ce trãie°te de pe urma cadavrelor. Mai tîrziu, cînd am fãcut un iaz pe terenul fermei, îl gãseam aproape mereu stînd singur pe mal, cufundat în gînduri profunde, cu umbra întinzîndu-i-se lung pe apã, ca a unei pãsãri marine închise într-o grãdinã zoologicã.

* Vezi nota pag. 327. (N. t.rad.)

55

Mo° Knudsen avea în pieptul sãu scobit °i costeliv inima simplã, asprã, irascibilã °i nestãpîmtã a unui bãietandru înflãcãrat de dragostea neîntinãtã pentru luptã ; era un mare °i romantic bãtãu° °i combatant. °tia sã urascã precum nimeni altul, clocotind mereu de indignare °i de mînie împotriva tuturor oamenilor °i instituțiilor cu care avea de-a face ; invoca cerul sã prãvãleascã foc °i o ploaie de pucioasã peste ei °i „picta dracul pe perete” — cum spunem noi, danezii — într-o manierã michelangelescã. Era din cale-afarã de fericit cînd avea prilejul de a urechea pe cineva, întocmai ca un bãieșel care întãritã doi cîini sã se batã, sau o pisicã °i un cîine. Era impresionant °i formidabil faptul cã — dupã o viașã lungã °i grea °i cînd, în sfîr°ii, ca sã spun a°a, fusese aruncat într-un golf cu apele lini°tite, unde putea sta în tihnã, cu toate pînzele adunate — Mo° Knudsen încã mai tînjea

după opoziție și înfruntate, asemeni unui copil. Ceea ce mă umplea de respect față de persoana sa, de parcă ar fi avut în el sufletul unui Berserk. *

Vorbea invariabil despre sine doar la persoana a treia, spunându-i singur „Mo° Knudsen” și niciodată fără să se laude sau să se grozăvească peste măsură de tare. Nu exista lucru pe lume de care Mo° Knudsen să nu se apuce și pe care să nu-l isprăvească și nici un campion de lupte pe care să nu-l fi pus la pământ. Când era vorba de ceilalți oameni, se purta ca pesimistul cel mai cumplit, profetind un sfârșit iminent, catastrofal, dar binemeritat al acțiunilor lor. În schimb, în ce-l privea, era de un optimism înverșunat. Cu puțin înainte de a muri mi-a încredințat, în răspuns la făgăduiala mea de a păstra secretul, un plan extraordinar. EJ l-ar fi făcut pe Mo° Knudsen milionar, acoperindu-i de rușine pe toți inamicii săi. Mi-a povestit că voia să scoată de pe fundul Lacului Naivasha sutele de tone de guano acumulate acolo de la facerea lumii pe seama păsărilor de baltă. Cu un ultim efort suprem, a făcut un drum până la Lacul Naivasha, spre a studia și pune la punct toate amănuntele planului său. A murit însă în timp ce lucra la el. Proiectul conșinea toate

* Kăzboinic nordic, erou al vechilor epopei scandinave, renumit pentru forța, mînia și sălbăticia sa extraordinare. (N, trad.)

56

?:"?."?

- elementele dragi inimii lui : apă adineă, păsări, comori ascunse, ba chiar avea și un anumit parfum al acelor lucruri ce nu pot fi în nici un caz istorisite în fața doamnelor. La apogeul lui-vedea, cu ochii minșii, cum, triumfător, Mo° Knudsen stăpînește cu tridentul său împărăția valurilor. De amintit însă nu-mi amintesc să-mi fi explicat vreodată cum se gădea să scoată tot acel guano de pe fundul Lacului Naivasha.

Succesele și vitejiile lui Mo° Knudsen, ca și înfîietatea sa în toate cele, cum mi le povestea el însuși adesea, apăreau într-un contrast flagrant cu slăbiciunea și neputința bătrînului lor povestitor ; în cele din urmă simpeai că ai de-a face cu doi indivizi separați și esențialmente diferiți : statura masivă a lui Mo° Knudsen, ce se înălța în fundal, neînvinsă și triumfătoare, eroul propriilor sale aventuri, și bătrînul încovoiat și slab pe care-l aveam în fața mea și care nu obosea să-mi povestească despre alter

ego-ul său. Acest omuleț mărunț și umil își alesese drept scop în viață de a înălța și a face să strălucească numele Knudsen până la moarte. Căci numai el îl cunoștea pe adevăratul Mo Knudsen, acela pe care nu-l văzuse nimeni, afară numai de Dumnezeu și, de aici încolo deci, nu se simțea capabil a mai răbda nimănui erezia.

O singură dată doar l-am auzit vorbind la persoana întâi. S-a întâmplat cu câteva luni înainte să moară. Avu- , oese un infarct puternic — tot un infarct l-a doborât până . la urmă — și, văzînd că o săptămînă întreagă n-a apărut în vizită pe la mine. m-am diis la bungalow-ul lui să văd ce s-a întâmplat. L-am găsit aici, în duhoarea pieilor de hipopotam, culcat într-o cameră goală și care arăta foarte murdară. Era gri-pămîntiu la față, cu ochii adînc înfundăți în orbite.—Nu mi-a răspuns și n-a scos nici un sunet cînd i-am vorbit. Doar după multă vreme, cînd a simțit că mă ridic să plec, mi-a spus pe neașteptate, cu o voce răgușită: „Mi-e foarte, rău”. în acea clipă nu-mai era Mo Knudsen, căci acesta nu putea fi bolnav sau obosit ; vorbea în locul lui bătrînu-i servitor, care o dată, doar o dată, își îngăduise să dea glas durerilor și deznădejzii sale.

Cum nu făcea nici o muncă la fermă, din cînd în cînd Mo Knudsen își înțuia căsuța și dispărea de pe orizontul

57

notitru-u, cel mai adesea, cred, cînd primea de veste că vreun, prieten de demult sau tot vreun pionier din trecutul glorios comun se aciuse prin Nairobi. Lipsa cîte o săptămînă-două, pînă ce aproape că uitam de el, apoi se întorcea de fiecare dată atît de slăbit și de bolnav încît de-abia se mai ținea pe picioare și numai cu greu izbutea să își descuie ușa. Stătea cîteva zile închis în casă.

Cred că în asemenea ocazii era speriat de mine, convins că riu aveam cum aproba asemenea escapade și că voi profita acum de slăbiciunea lui pentru a jubila. Deși îmi ; cînta uneori despre mireasa marinarului care iubește marea ca și el, în sufletul său Mo Knudsen avea o profundă neîncredere în femeie și n-o vedea decît ca pe un dușman al bietului bărbat, menită, prin instinct și din principiu, să-i strice cheful, atît și nimic mai mult.

Cînd a murit, lipsise astfel două săptămîni de acasă și nimeni de la fermă nu știa că se întorsese. însă de data

aceasta, cred, el însuși a vrut să facă o excepție, de la regulă, căci tocmai se afla în drum spre casa mea, pe o potecă ce străbătea plantația, când a căzut din picioare și a murit. Kamante și cu mine l-am găsit acolo când, mai pe seară, am pornit în căutare de ciuperci pe câmp, prin iarba proaspătă și pitică, fiindcă era în aprilie, chiar la începutul sezonului de ploii. • ?

? Se cuvenea ca tocmai Kamante să-l găsească, deoarece, dintre toți bătrânii de la ferma mea. doar el îi arăta tase bătrînului simpatie. Ba chiar avusese și grijă de el, cum se întâmplă adesea cu doi indivizi deviați de la normă și, de bunăvoie, din când în când îi ducea ouă: mai stătea cu ochii pe acei toți de la bungalow, care altfel; ar fi fugit cu toții care încotro.

Bătrînul zăcea cu fața în sus, pălăria îi zburase diij' cap în cădere, iar ochii îi rămăseseră întredeschiși. Primi-mise moartea cu chipul împăcat. M-am gândit : Iată-ie ajuns și aici, Mo^o Knudsen !

Voiam să-l duc înapoi, la casa lui, dar, ca să chem în ajutor vreun Kikuyu ce s-ar fi aflat prin preajmă sau care ar fi trebăluit nu departe prin shambas, tiam eă n-are nici un rost ; ar fi luat-o de îndată la goană vâzînd ce treabă voiam să-i dau. I-am spus atunci lui Kamante

să fugă înapoi la fermă, să-l cheme pe Farah. însă Kamante nici nu s-a clintit.

„De ce să fug ?”, m-a întrebat el:

„Doar vezi și tu”, i-am spus. „că nu-l pot duce singură pe bwana cel bătrîn. iar voi aștia Kikuyu vă temeți să cărați un mort.”.

Pe chip îi apăru un zîmbet mut și batjocoritor. ..Iar ai uitat, Msabu”, îmi spuse el. „că ai de-a face cu un , creștin.”-

L-a luat pe bătrîn de picioare, în timp.ce eu îi țineam capul și, împreună, l-am dus amîndoi la bungalow. Din când. în când trebuia să ne oprim, să-l punem jos, să ne odihnim : atunci Kamante se îndrepta și. se uita direct în jos, la picioarele lui Mo^o Knudsen, cu ceea ce bănuiesc că trebuie să îi fost atitudinea tipică a Misiunii Scopiene în fața morții.

După ce l-am așezat în patul lui, Kamante s-a învîrtit prin cameră, apoi prin bucătărie, în căutarea vreunui tergar cu care să-i acoperim fața, dar n-a găsit decît un

ziar foarte vechi. „A^o făceau cre^otinii de la spital'1, mi-a explicat el.

Mult timp după aceea Kamante încerca o mare satisfacție la ideea insistenței lui asupra ignoranței mele. Munca cu mine în bucătărie, plin de o tainică plăcere, când din senin izbucnea în xîs. „Ti-aduci aminte, Msabu", mă întreba, „cînd ai uitat că sînt cre^otin ^oi terai gîndit că mi-o fi frică să-l car pe msungu msej ?" — bătrînul alb. De cînd era, cre^otin, Kamante nu se mai temea de ^oerpi. L-am auzit declarîndu-le celorlalți băieți că un cre^otin oricînd e în stare să pună călcîiul pe capul celui mai mare ^oarpe din. lume ^oi să-l strivească. E drept că nu l-am văzut procedînd ca atare, dar l-am surprins stînd nemi^ocat, cu o figură calmă ^oi mîinile la spate, la mică distanță de coliba bucătarului, cînd pe acoperi^oul acesteia. s-a ivit o-viperă. Toți ceilalți copii din casa mea s-au răs-pîndit în cercuri largi, ca pleava din calea vîntului, cu pîinsete stridente, în timp ce Farah a dat fuga înăuntru să aducă pu^oca.

De îndată ce, pericolul a trecut, iar valurile agitației s-au potolit, fiul grăjdarului, Nyore, i-a spus lui Kamante •

„Di- ce, Kamante, n-ai pus călefiul pe capul ^oarpelui marc ^oi râu ^oi nu l-ai strivit ?"

„. Era pe acoperi^o", i-a răspuns Kamante.

O dată am încercat să trag cu arcul ^oi săgeata. Forță < aveam, dar totu^oi, mi-era greu să încordez acel arc Wanderobo, pe care mi-l adusese Farah ; cu toate acestea, pînă la urmă ^oi după mult exercițiu, am. devenit o arca^oă di- . bace.

Pe atunci Kamante era foarte mic ; stătea ^oi mă privea trăgînd la pîntă pe gazonul din fața casei ^oi părea j'o.-î.rie îndoit de toată strădania mea. într-o zi mi-a spus : „Tu tot cre^otină e^oti ^oi cînd tragi cu arcul ? Eu credeam că doar cu pu^oca-i cre^otine^ote".

l-am arătat în Biblia mea cu desene o ilustrație la povestea despre fiul lui Agar : „^oi era Dumnezeu cu copilul; ^oi a crescut acesta, a locuit în pustie ^oi s-a făcut vînător".,*

„Da", constată Kamante. „arăta într-adevăr ca line/" Kamante se pricepea ca nimeni altul să îngrijească animalele bolnave, ca ^oi pe pacienții mei bă^otina^oi. Scoțea din labele dinilor-a^ochii-^oi o dată? chiar ? a vindecat

un cânc care fusese, mu°cat de un °arpe.

O vreme am þinut în casã o barzã cu o aripã frîntã.

Avea o fk*e voluntarã, se plimba dintr-o camerã în alta °i, cînd ajungea în dormitorul meu, începea dueluri ne-maipomenite, bãtînd °i fo°nind din aripi, cu imaginea ei în oglindã. Se þinea scai de Kamante de la un corp de clãdire la: altul °i þi-era imposibil sã nu crezi cã imita dinadins mersul bãiatului, þeapãn °i mãsurat. Pînã °i picioarele lor erau cam de aceea°i grosime. Bãieþa°ii de casã - aveau un simþ acut al caricaturii °i þipau bucuro°i cînd vedeau ciudata pereche trecînd. Kamante pricepea gluma lor, însã niciodatã nu-i prea pãsa cum era judecat de alþii, îi trimitea pe bãieþa°i sã prindã broa°te din lac pentru barza lui.

Tot misiunea lui Kamante a fost sã vadã °i de Lulu.

* Facerea. IM. 20. <N; trad.J

4

O GAZELA

Lulu a venit în casa mea dinspre pãdure, tot a°a cum Klamante venise dinspre °es.

La est de ferma mea se întindea Rezervaþia, Forestierã Ngong, pe atunci formatã aproape în întregime din pãdure virginã. Dupã pãrerea mea, a fost un lucru foarte trist cã s-a tãiat vechea pãdure, iar în locul ei s-au plantat euealiptul °i grevillea ; ar' fi fost un teren de agrement °i un parc de 0 frumuseþe unicã pentru Nairobi, O pãdure virginã din Africa este un loc plin de mister, înaintezi prin profunzimi de veche tapiseiie. pe alocuri tocitã, pe alocuri înnegritã de ani, dar altfel minunat de bogatã în diferite nuanþe de verde. Cerul nu se vede înãuntrul ei, în schimb lumina soarelui se joacã în chipuri ciudate, cãzînd prin desi°ul de .frunze. Mucegaiul, prelins ca ni°te bãrbi lungi, albe, pe copaci °i lianele atîrnînd pe°te tot dau un aer ascuns °i tainic pãdurii tropicale.

Veneam aici cãlare duminicile cu Far ah, cînd nu era nici o treabã la fermã, °i ne plimbam în sus °i-n jos pe pante line, ori traversam pîrþia°ele pãdurii, °erpuitoare. Aerul era rãcoros ca apa °i încãrcat de parfumuri de la tot felul de plante, iar la începutul sezonului ploios, cînd înflureau lianele, strãbãteau o zonã înmiresmatã dupã alta, O varietate de cleiþã africanã de pãdure, care face o eflorescentã micã, lipicioasã, de culoarea cremei, avea un par-

fum dulce, îmbătător, ca liliacul, sau ca lăcrămioarele sălbatice. Ici-colo trunchiuri găunoase atârnav legate de crengi cu funii de piele ; localnicii Kikuyu le lăsaus a^oa pentru albine, ca să î^oi facă stup în ele ^oi astfel să aibă miere. O dată, la o cotitură, am văzut un leopard întins în mijlocul potecii, un animal ce semăna cu o broderie. Aici sus, deasupra pământului, trăia poporul limbut ^oi agitat al maimușicilor cenu^oii. Când un cârd de maimușe traversa poteca, mirosul lor stăruia încă multă vreme în

61

aer, un miros de uscat ^oi rînced, ca mirosul de ^ooareci. Dacă mergeai mai departe, auzai deodată fo^onet ^oi vîjîit deasupra capului de la colonia întregă ce î^oi vedea de drumul ei. Dacă stăteai nemi^ocat, în acela^oi loc. mai multă vreme, puteai zări cîte o maimușă imobilă. într-un copac, pentru ca, pușin după aceea, să descoperi că întreaga pădure din jurul tău era împînzită de neamul ei. cocoșat ca fructele pe ramuri, siluete mici, negre sau cenu^oii, după cum cădeau razele soarelui asupra lor, toate cu cozi lungi, care le atârnav mult în spate. Scoteau un sunet special, ca o șocăit sonor, urmat de o u^ooară tuse ; dacă de jos, de pe pământ, îl imitai, vedeai maimușele cum întorceau capetele într-o parte ^oi-n alta cu un aer afectat, însă, dacă făceai o mi^ocare mai bruscă, dispăreau într-o clipă toate cu un fî^oit mereu mai slab, escaladînd vîrfurile copacilor, ^oi se făceau nevăzute ca un banc de pe^oti printre valuri.

Tot în pădurea Ngong am zărit, pe o potecă îngustă croită printre desi^ouri, în toiul unei zile fierbinși de vară, ^oi un personaj' foarte scump la vedere — mistreșul uria^o. A trecut deodată pe lîngă mine, cu-femela lui ^oi cu trei purcei, în plină viteză, întreaga familie pârînd formată din siluete unitare, mai mari sau mai mici, tăiate în hîrtie de culoare închisă, proiectate cum erau pe fondul verde, luminat de soare, din spatele lor. Era o scenă măreașă, ca o imagine reflectată într-un lac de pădure, ca un lucru petrecut cu o mie de ani în urmă.

Lulu era un pui de antilopă din specia bushbuck, probabil cea mai frumoasă' dintre antilopele africane. Acestea sînt pușin mai mari decît un cerb lopătar ; trăiesc în păduri sau tufi^ouri ^oi sînt sperioase, mereu gata de fugă. Inert, se întîlnesc mai rar ca antilopele de ^oes. Însă coli-

bele Ngong ȳi teritoriul din jurul lor erau locuri bune pentru antilopele bushbuck ȳi, dacã-ȳi fãceai tabãra ȳntre dealuri ȳi porneai la vȳnãtoare ȳn zori sau la apus, le vedeai ȳeind din hãȳi ȳ la luminã, iar razele de soare, cãzȳnd pe pielea lor, ȳi dãdeau un reflex roȳatic, asemãnãtor cu arama. Masculul are o pereche de coarne rãsucite graȳios ȳn afarã.

lata cum a devenit Lulu unul din membrii gospodãriei mele :

62

Pornisem ȳntr-o dimineãȳ de la fermã cãtre Nairobi. Nu cu- mult ȳn urmã arsesse moara de la ferma mea ȳi a trebuit sã fac destule drumuri ȳn capitalã pȳnã sã ȳnchei formalitãȳile de asigurare ȳi sã primesc respectivii bani ; ȳn acea dimineãȳ, de cu zori, aveam capul plin numai de cifre ȳi de socoteli. Cȳnd am trecut cu maȳina pe ȳoseaua spre Ngong, un grup mic de copii Kikuyu au ȳnceput sã strige dupã mine de pe marginea drumului ȳi am zãrit ȳn treacãt cum ridicau sã vãd un pui de antilopã bushbuck foarte mic. ȳtiam cã ȳl gãsiserã probabil ȳn hãȳi ȳ, iar acum voiau sã mi-l vȳndã mie, dar ȳi aȳa ȳntȳrzasem la ȳntȳlnirea de la Nairobi, iar mintea ȳmi era la alte Iu- - cruri, ȳncȳt am trecut mai departe.

La ȳntoarcere, seara, ȳn acelaȳi loc. am auzit iar strigãte pe marginea ȳoselei, unde am vãzut acelaȳi grup, mai obosit ȳi mai dezamãgit acum, cãci ȳncercaserã- probabil sã vȳndã mica antilopã ȳi altor trecãtori ȳn cursul zilei, dar foarte dornici, la aceastã orã, sã ȳncheie.tȳrgul ȳn orice condiȳii pȳnã la apusul soarelui ȳi de aceea ridicȳnd puiul cit mai sus, ca sã mã tenteze. Dar avusesem o zi grea ȳi

•lungã ȳn oraȳ, precum ȳi o controversã cu asigurãrile, astfel cã nu m-am mai oprit sã stau de vorbã, ci am trecut cu maȳina pe lingã ei. Ajunsã acasã, scena' mi-a zburat din minte, am mȳncat ceva ȳi m-am dus la culcare. ȳnsã, deodatã, cȳnd sã adorm, m-am trezit cuprinsã de un sentiment de groazã. Imaginea bãieȳilor ȳi a puiului micuȳ, care acum cãpãtase formã ȳi se precizase, ȳmi apãrea ȳn faȳa ochilor, clarã, de parcã ar fi fost pictatã pe perete ȳi m-am ridicat ȳn capul oaselor, la fel de speriatã ca ȳi cum cineva ar fi ȳncercat sã mã sugrume ȳn vis. Ce se putea ȳntȳmpla, mã gȳndisem, cu acel pui ȳn mȳinile capturatorilor sãi, care stãtuserã cu el o zi ȳntreagã pe

ar^oipă[^] în drum, binindu-l legat de picioare ? Era precis prea mic să se hrănească singur. Eu însămi am-trecui pe lingă el de două ori în aceeaⁱ zi, ca preotul ^oi levitul în , ace^{ea}^oi persoană ^oi nici nu mi-a păsat, iar acum, în această clipă, unde era, ce se-ntîmpla cu el ? M-am sculat din pat cuprinsă de o adevărată panică ^oi i-am trezit pe toți băieții mei de casă. Le-am spus să-mi găsească puiul, să mi-l aducă pînă dimineapă, altfel îi dau afară pe toți. Au îmbrățișat pe data cauza mea. Doi din băieți fuseseră cu

63

mine în ma^oină peste zi, dar nu manifestaseră vreun, interes nici pentru ceilalți copii, nici pentru pui ; acum au ie^oit în față cu o descriere detaliată a locului ^oi. a orei ^oi cu informații despre familiile celor căutați. Era o noapte cu clar de lună ; oamenii mei se împră^otiară care încotro. eomentînd aprins întîmplarea ; îi auzeam insistînd mai ales asupra faptului că aveau să fie toți concediați dacă nu-mi găseau antilopa.

A doua zi în zori, cînd Farah a venit cu ceaiul, a intrat ^oi Juma cu puiul în brațe. Era o femelă ^oi am fost de acord să-i punem numele Lulu, care în swahili înseamnă „perlă”. La vremea aceea Lulu nu era mai mare ca o pisică ^oi avea ni^ote ochi imen^oi, blînzi ^oi purpurii. Picioarele-i efau atît de fragile, încît și-era ^oi teamă că nu vor rezista la îndoire sau dezdoire, după cum stătea jos ori în picioare. Urechile îi erau moi ca mătasea ^oi pe^ote măsură de expresive. Boti^oorul era negru ca o truiă. Copitele ei minuscule o făceau să semene cu o tînără chinezoaică din vechea ^ocoală. Era o experiență unică să și în brațe o mică ființă atît de perfectă în toate.

LuJu &-a adaptat curînd la gospodăria mea ^oi la persoanele din preajmă ^oi se purta de parcă ar fi fost la ea acasă. în primele săptămîni. podelele. lucioase erau problema ei cea mare, căci. de îndată ce păi^oăsea covorul, picioarele i se duceau spre cele patru puncte cardinale ; părea ca o în pragul catastrofei, dar nu se lăsa. prea tare intimidată ^oi pînă la urmă s-a învățat să umble chiar ^oi pe podeaua goală, producînd un sunet ca un răpăit, mărunt cu degetele pe masă. Era extrem de curată în toate deprinderile ei. De^oi îndărătnică deja ca pui, cînd o opream să facă ceea ce voia, reacțiile ei păreau a spune : accept orice, numai să evităm o scenă.

Kamante a crescut-o cu biberonul și tot el o închidea noaptea înăuntru, căci trebuia păzită de leoparzii care, după înserat, dădeau târcoale casei. Încît Lulu s-a atașat de - el și pretutindeni o vedeai numai pe urma lui. Cînd uneori nu îi făcea pe voie, îl lovea scurt și tare cu căpșorul ei peste picioarele-i subțiri și atunci era atît de dulce încît, privindu-i pe amîndoi, rm te puteai abține să nu-i

64

vezi ca pe o nouă și paradoxală ilustrare a povestirii despre Frumoasa și Fiara. Din cauza mării ei frumuseți și grației, Lulu și-a cîștigat în casa mea o poziție privilegiată, fiind tratată de toți cu respect.

În Africa n-am văzut niciodată alți câini decît din rasa ogarilor scoțieni. Nu există câine mai nobil sau mai grațios decît ogarul din această rasă. Trebuie să fi trăit secole în ȋr pe lîngă om, înpelegînd și adaptîndu-se ca nici un alt câine la viața noastră și la condițiile ei. Ogarii scoțieni apar și în vechile tablouri și tapiserii, avînd tendința de a schimba, prin atitudinea și înfășiarea lor, orice ambianță într-o tapiserie ; sînt câini ce sugerează în sine o atmosferă feudală.

Primul din ȋrul meu de ogari, pe nume Dusk, mi-a fost oferit ca dar de nuntă și m-a însoțit, la venirea mea în Africa, pe vasul „Mayflower” *, ca să spun așa. Avea o fire vitează și generoasă. El m-a întovărășit tot timpul cît am făcut cărăușie pentru guvern în Rezervația Masai , în primele luni ale războiului. Dar cîștiga ani mai tîrziu a fost omorît de zebre. La vremea cînd a apărut Lulu, aveam în casă doi dintre, fiii lui.

Ogarul scoțian trăia în armonie cu decorul african și cu localnicul băștină. Poate din cauza altitudinii — melodia pinurilor înalte sălăluia în toți aceștia trei —, căci, la nivelul mării, în Mombasa, el nu se mai armoniza cu absolut nimic. Pă se părea că marele și largul peisaj, cu ȋsuri, coline și rîuri, nu arăta complet pînă ce n-au făcut parte din el și acești vajnici ogari scoțieni. Erau vînători grozavi și aveau mirosul mai bun decît ogarii obișnuiți, dar la vînat își foloseau exclusiv vîzul și era o adevărată încîntare să-i privești lucrînd cîte doi în echipă, îi luam cu mine cînd mergeam în Rezervația de Animale, ceea ce era interzis să fac și acolo împrăștau peste cîmpie turmele de antilope gnu și zebre, ca și cum toate ste-

lele din univers s-ar fi răspîndit care-ncotro pe cer. Dar, cînd vînam în Rezervația Masai, nu pierdeam nici macar un cap de animal rănit dacă aveam cu mine ogarii scoțieni

* Numele vasului cu care, în anul 1620, primii coloniști englezi au ajuns în America de Nord, (N. trad.)

6S

Gri închisă, cum le era pielea, aceștia erau în elementul lor în pădurile virgine, printre acele multe tonuri de verde întunecat. Un cîine al meu, de unul singur, a ucis un bătrîn pavian mascul, în cursul luptei, a fost mușcat de nas, ceea ce i-a stricat profilul său cel nobil, dar cicatricea i-a fost luată de toată lumea de la fermă drept o dovadă de eroism, căci pavianii sînt niște ființe foarte distrugătoare și băștinii îi urăsc.

Ogarii scoțieni erau foarte deștepti și știau care dintre băieții mei de casă erau mahomedani și n-aveau voie să se atingă de crini.

În primii mei ani în Africa am avut un purtător de pușcă somalez pe nume Ismail, care a murit încă în timp ce mai eram acolo. Era unul din acei purtători de pușcă din vechime, cum nu mai există în ziua de azi. Fusese crescut de marii vînători de la începutul secolului nostru, cînd Africa toată era un adevărat parc cinegetic, iar contactul său cu civilizația se realizase exclusiv pe terenurile de vînătoare, încît vorbea o limbă engleză a lumii vînătoare și mi spunea de exemplu de pușca mea cea mare și de pușca mea cea tînără. După ce s-a întors în Somalia, am primit o scrisoare din partea lui adresată Leoaicei Blixen, care începea cu Onorată Leoaică. Înșii era un mahomedan foarte strict și pentru nimic în lume n-ar fi atins un cîine, ceea ce-i crea destule dificultăți în meseria lui. Înșii cu Dusk făcea o excepție și nu se supăra dacă îl luam cu noi în trăsura trasă de catâr, ba chiar îl lăsa să doarmă în cortul său. Căci Dusk, spunea el, cunoștea de la prima vedere un mahomedan și în nici un caz nu l-ar fi atins. Așa e, și pînă să mă asigură Ismail, Dusk vedea imediat cine era mahomedan adevărat și sincer. Odată mi-a spus : „Acuma știi că Dusk e din același trib cu dumneavoastră înșii. El rîde la oameni”.

Cîinii mei înșeegeau ce putere avea și ce poziție ocupa în casa mea Lulu. Aroganța lor de mari vînători se muia toată în fața ei, cînd îi împingea de la farfurioara cu lap-

te, sau de la locurile lor preferate de lângă foc. Legasem un clopocel de o zgardă la gâtul lui Lulu 'i, într-o vreme, când auzeau clinchetul ei apropiindu-se prin casă, cei doi câini se ridicau resemnați din culcușurile lor încălzite, în fața omineului 'i se duceau să se așeze în altă parte a

66

camerei. Dar nimeni n-ar fi putut avea o purtare mai blândă ca Lulu când venea să se culce în fața focului, întotdeauna ca o lady desăvârșită, care-și adună sfioasă fustele pe lângă ea, nevrînd să adă nimănui în drum. Laptele îl bea cu o expresie de politețe și pedanterie, obligată parcă de amabilitatea exagerată a vreunei gazde. Insista să fie scărpinată după urechi, cu acea îngăduință dulce a soției ce permite soțului ei și câte o mângâiere mai îndrăznească. Când a mai crescut, ajungând acum în floarea frumuseții și a tinereții sale, Lulu era o câprioară zveltă, cu delicate rotunjimi, iar din vârful nasului până în vârful copitelor de o inimaginabilă frumusețe. Arăta ca o ilustrație migălos pictată la poezia lui Heine despre acele înțelepte și blânde gazele care trăiesc pe malul fluviului Gange. Însă, de fapt, Lulu nu era blândă, ci avea, cum se spune, numai draci în ea. Așa, în cel mai înalt grad, avea trăsătură tipic feminină de a apărea tot timpul în defensivă, concentrată în a-și păstra integritatea ființei, când, în realitate, era pornită, cu toată forța ei, în ofensivă. Contra cui? Contra întregii lumi. Toanele ei scăpau oricărui control sau calcul și se repezea chiar și la calul meu, dacă nu îi plăcea de el. Mi-aduc aminte de bătrânul Hagenbeck din Hamburg, care spunea că, dintre toate rasele de animale, carnivorele inclusiv, cerbicidele sînt de cea mai puțină încredere și că te poți baza mai degrabă pe un leopard decît pe un câprioară de care, mai devreme sau niai tîrziu, te vei trezi lovit pe la spate. Lulu era mîndria casei noastre pînă și atunci când se purta ca o tînară cochetă și nerușinată; și totuși nu reușeam s-o facem fericită. Uneori pleca de-acasă timp de câteva ore, sau chiar câte o după-arniază întregă. Alteori, când o apucau toanele, iar nemulțumirea ei făcea de tot ce o înconjura atingea apogeul, executa, pentru sufletul ei, pe gazonul din fața casei, un dans războinic ce semăna cu o scurtă incantație zigzagată adusă lui Satan. „O, Lulu”, mă gîndeam eu, „știi că ești minunat de

puternică și că poți sări mai sus decât înălțimea ta. și că ești furioasă pe noi acum, că îți-ar place să ne vezi pe toți morți și #m fi, într-adevăr, dacă ne-ai putea ucide. Însă necazul nu-i cel pe care îți-l închipui tu acum, și anume că îți-am pus obstacole prea înalte pentru tine și cum le-ai

67

putea tu sări, mare atletă ce ești ? Noi nu îți-am pus nici un fel de obstacol, să știi. Forța cea mare e în tine, Lulu, iar obstacolele sînt tot în tine și adevărul e că vremea ta nu s-a împlinit încă."

Într-o seară, Lulu n-a mai venit acasă și am căutat-o în van timp de o săptămână întreagă. A fost o lovitură grea pentru toți. O pată de culoare clară dispăruse din casa noastră, care arăta acum ca toate celelalte case. Cu gândul la leoparzii de lângă râu, am deschis într-o seară vorba cu Kamante.

Ca de obicei, a așteptat o vreme pînă să-mi răspundă, ea pentru a măsura profunzimea lipsei mele de intuiție. Abia după câteva zile a abordat din nou subiectul. „Tu crezi că Lulu a murit, Msabu”, mi-a spus el.

N-am vrut să-i confirm prea direct că da și atunci i-am mărturisit că mă-ntrebam de ce nu mai venea înapoi.

„Lulu”, spuse Kamante, „nu a murit. Ea doar s-a măritat.”

Era o veste plăcută, surprinzătoare ; l-am întrebat de unde știa.

„O, da”, spuse el, „s-a măritat. Acum trăiește în pădure cu bwana al ei” — soțul, stăpînul. „Dar ea nu i-a uitat pe oameni ; adesea diminețile se-ntoarce aeasă. Eu îi pun porumb pisat în spatele bucătăriei și, chiar înainte de răsăritul soarelui, ea iese din pădure și-l mănîncă. Soțul ei vine cu ea, „numai că el se teme de oameni, pentru că nu i-a cunoscut niciodată. și atunci rămîne lângă copacul cel mare și alb, de partea cealaltă a pajiștii. Dar de casă nu îndrăznește să se apropie.”

I-am spus lui Kamante să mă cheme și pe mine prima dată cînd o mai vedea pe Lulu. Cîteva zile mai tîrziu, înainte de răsăritul soarelui, a venit la mine și m-a chemat.

Era o dimineață de vis. Ultimele stele se retrăgeau în timp ce noi stăteam în așteptare, cerul era senin și clar, însă lumea în care ne mișcăm continua să fie întunecată

°i mută. Iarba era plină de rouă ; către copaci, unde terenul cobora u°or, picăturile de apă străluceau ca un argint întunecat. Simpeam aerul dimineții tăios °i rece, ca în părțile nordice când se anunță gerul. Oricît de des ai face experiența — îmi spuneam —, e cu neputință totu°i

68

să-ți închipui, pe această umbră °i pe această răcoare, că, peste cîteva ore, dogoarea soarelui °i ar°ița din aer vor fi atît de greu de suportat. O ceapă cenu°ie învăluia colinele, împrumutînd, în chip ciudat, formele lor ; probabil că bivolii răbdau de frig dacă erau acum pe deal, păs-cînd ca înghițiți de un nor.

Imensa boltă de deasupra capetelor noastre s-a umplut treptat cu limpezime, ca un pahar de vin. Deodată, pe nesimțite, vîrfurile colinei se aprinseseră de la prima rază de soare °i se înro°iseră. Apoi u°or, pe măsură ce pămîntîl se înclina spre soare, pã°unile în pantă de la poalele muntelui s-au transformat în aur delicat, la fel ca °i pădurile Massailor, ceva mai jos. Acum °i vîrfurile copacilor înalți din pădure, aflați pe malul din partea noastră al rîului, se arămeau în lumină. Era ora cînd î°i luau zborul °i porumbeii cei mari sălbatici, care se cui-băreau pe celălalt mal al rîului °i nu veneau decît să se hrănească din castanii pădurii mele. Veneau doar pentru scurtă vreme în fiecare an. Păsările năpădeau surprinzător de iute, ca un atac de cavalerie declan°at din aer. De aceea °i vînatul porumbeilor sălbatici în zori de zi era un sport popular printre prietenii mei din Nairobi ; pentru a se afla pe poziții la timp, adică în chiar momentul răsăritului de soare, obi°nuiau să vină atît de devreme încît dădeau cotul pe aleea mea cu farurile încă aprinse la ma-°ini.

°i, stînd astfel în umbra aceea limpede, privind către înălțimile aurite °i înspre cerul clar, aveai sentimentul că te plimbai de fapt pe fundul mării, împresurat de-o parte °i de alta de curenți °i că priveai în sus, spre suprafața nemi°cată a oceanului,

O pasăre începu să cînte °i atunci am auzit, la oarecare depărtare în pădure, un clinchet suav de clopoșel. O, nespūsă bucurie, Lulu se întorcea din nou la locurile sale de demult ! Se apropia mereu, acum îi puteam deslu°i mi°cările după ritmul în care îi auzeam clopoșelul; mer-

gea, se oprea, pornea din nou. Apoi încă un colț de casă și iată-ne deodată fașă-n fașă. Devenise într-o clipă neobișnuit și totodată amuzant "să avem o antilopă atât de aproape de casă. Rămăsese nemișcată, părea pregătită să-l

69

vadă pe Kamante, însă pe mine nu. și totuși n-a fugit, ci m-a privit fără vreo teamă și fără amintirea micilor noastre conflicte de altădată sau a nerecunoștinței sale atunci când plecase fără să anunțe pe nimeni. Lulu cea din pădure era o ființă independentă, superioară, marcată de o schimbare a firii sale, pe scurt, era stăpână acum pe sine. Dacă aș fi avut prilejul să cunosc vreo tânără prinșesă în exil, pe vremea când doar, aspira la tron și-apoi aș fi întîlnit-o iar, de data aceasta în plină strălucire a maiestăriei ei regale, când îmi intrase în sferă în drepturi, întîlnirea noastră la fel ar fi decurs. Lulu nu arăta mai puțină micime de suflet decât Louis-Philippe când declara că regele Franței nu mai ținea minte rachiunile ducelui d'Orleans. Acum era o Lulu desăvîșită. O părăsise și spiritul de ofensivă ; pentru cine și de ce să fi atacat acum ? Se odihnea în pace în drepturile ei divine. Îmi amintea îndeajuns de mine pentru a simți că nu avea de ce se teme. Timp de o clipă m-a privit intens ; ochii ei purpurii și aburii erau absolut goi de expresie și nu clipeași., drept care mi-a trecut prin minte că zeii și zeițele nu clipeșc nici ei. A ronțăit ușor un fir de iarbă trecînd pe lîngă mine, a făcut un salt grațios și s-a îndreptat spre partea din spate a bucătăriei, unde Kamante îi lăsase porumb împrăștiat pe jos. Acum Kamante m-a atins cu degetul pe braț, apoi a arătat către pădure. Urmînd direcția indicată, am zărit, sub un castan înalt, masculul, o siluetă mică și roșcată la poalele pădurii, imobilă ca un trunchi împodobit cu o pereche de mîndre coarne. Kamante nu-și luă ochii multă vreme de la el, apoi rîse ușor. „Vezi bine”, îmi spuse el, „Lulu i-a explicat soșului ei că nu-i nimic aici de care să se teamă, printre aceste case ale noastre, dar de venit el totuși nu îndrăznește. În fiecare dimineață îmi spune în sinea lui că astăzi vine, dar, cît ce vede casa și pe oameni, el simte o piatră rece în stomac” — reacție întîlnită frecvent la bătaia ei, care adesea împiedică munca lor la fermă — „și se oprește la co-

pacul ăla."

Multă vreme a tot venit Lulu în zori de zi la noi. Cu clopșelul ei gingaș ne anunța că soarele era de-acum
70

peste coline, iar eu stăteam culcată în pat și-i așteptam semnalul. Uneori dispărea câte o săptămână-două, când ne lipsea la toți și începeam să discutăm clacă vînase cineva și cine — în ultimul timp. Dar într-o zi băieții mei de casă m-au vestit : „Lulu e aici”, de parcă ar fi fost o proaspătă soție venită în vizită la părinți. În câteva rînduri am zărit și silueta masculului departe, printre copaci, însă Kamante avea dreptate, că niciodată el nu-și aduna destul curaj pentru a străbate distanța pînă la casa mea. Întorcîndu-mă o dată de la Nairobi, l-am găsit pe Kamante în ușa bucătăriei ; mi-a ieșit foarte agitat în cale să-mi spună că Lulu fusese pe la fermă și că avea acum un totu” — copilașul ei. Cîteva zile mai tîrziu, eu însămi am avut onoarea s-o întîlnesc printre colibe servitorilor mei, foarte alertată și destul de ostilă, cu un ”ieduș extrem de mic mergînd în urma ei, la fel de lent și moale în mișcări precum fusese și Lulu cînd am văzut-o prima oară. Era curînd după sezonul de ploi și, pe tot parcursul lunilor de vară, Lulu s-a învîrtit printre colibe, și după-amiezele și dis-de-dimineapă. Ba o întîlneam adesea chiar și în miezul zilei, la umbra caselor, cu puiul ei.

Micușul lui Lulu nu se temea de cîini și îi lăsa să îl miroasă tot, în schimb, nu se putea obișnui cu băștină și sau cu mine și, dacă încercam cumva să-l luăm în brațe, mama și puiul dispăreau pe dată.

Nici Lulu însăși, după acea lungă absență, nu se mai apropia într-atît încît să o putem atinge. Altminteri era foarte prietenoasă, înpelegea că ne plăcea să ne uităm la puiul ei și chiar venea să mănînce trestie de zahăr din podul palmei noastre întinse. Înainta pînă la ușa deschisă a sufrageriei și arunca o privire gînditoare în semiobscuritatea dinăuntru, dar de trecut n-a mai trecut niciodată pragul. Între timp își pierduse și clopșelul, încît venea de-acum și pleca în tăcere.

Băieții mei de casă ar fi vrut să-i las să prindă puiul, ca să îl creștem ca pe mama lui. Dar mie mi s-a părut că ar fi un răspuns brutal față de încrederea elegantă pe care ne-o acorda Lulu. ~

³i mi se mai, pãrea deasemeni cã aceastã uniune liberã
dintre casa mea °i antilopã era un lucru °i rar °i onorabil.

71

Lulu venea din lumea sãlbãticipiei sã ne dovedeascã în ce termeni buni ne aflam noi cu ea °i fãcea ea locuinþa mea sã se confunde cu peisajul african, încît nimeni sã nu poatã spune unde începea °i unde sfîr°ea fiecare din ele. Lulu °tia unde se aflã vizuina mistreþului uria° din pãdure °i vãzuse rinocerii împreunându-se. În Africa existã un cuc ce cîntã în toiul zilelor fierbinþi de varã °i în mijlocul pãdurilor ca o bãtaie de inimã sonorã a lumii; eu n-am avut niciodatã norocul sã-l vãd °i nici vreunul din cunoscuþii mei, cãci nimeni nu-mi putuse spune cum aratã, însã Lulu umblase poate pe vreo cãrare îngustã croitã de animale chiar pe sub creanga pe care °edeã nevãzutul cuc. Tocmai citeam în acea vreme o carte despre împãrãteasa Chinei °i despre cum, la na°terea fiului sãu, tînãra Yahanola a venit s-o viziteze în casa ei cea veche ; pornise din Ora°ul Oprit în palanchinu-i auriu, cel cu perdele verzi. Casa mea, îmi ziceam eu, era acum întocmai precum casa tatãlui °i a mamei tinerei împãrãtese.

Cele douã antilope, cea mare °i cea micã, au stat în preajma casei mele întreaga varã ; uneori trecea un rãstimp de douã sau trei sãptãmîni între vizitele lor, în schimb alteori le vedeam în fiecare zi. La începutul sezonului urmãtor de ploii, bãieþii mei de casã m-au anunþat cã Lulu se arãtase cu alt pui. Pe acesta nu l-am mai vãzut eu însãmi, fiindcã de-acum nu mai veneau atît de aproape, dar' mai tîrziu °tiu cã am zãrit trei antilope plimbîndu-se împreunã prin pãdure.

Legãtura dintre Lulu °i familia ei cu casa mea a durat mulþi ani. Antilopele apãreau adesea în vecinãtatea fermei, ie°ind din pãdure °i întorcîndu-se în ea, ca °i curo pãmînturile mele n-ar fi fost °i ele decît tot o zonã a sãlbãticipiei. Veneau cel mai adesea în pragul asfinþitului °i la început se furi°au printre copaci ca ni°te siluete întunecate pe fondul verde închis, dar, cînd ie°eau sã pã°uneze pe paji°tea din preajma casei sub razele de soare în amurg, pieile lor luceau ca arama. Una din ele era Lulu, cãci ea se apropia de casã °i se plimba molatec, doar ciulind urechea cînd vreo ma°inã se apropia sau cineva deschidea fereastra ; iar dinii o recuno°teau. Cu vîrsta, pielea i s-a

întunecat. Venind odată cu ma^oina ^oi oprind în fața casei, am zărit trei antilope acolo, pe terasă, în jurul drobului de sare pentru vaci

Ciudat era doar eă, afară de primul mascul, bwana lui Lulu, ce încremenise sub castan, cu capul drept ^oi ridicat în sus, rr-am mai văzut niciodată vreunul printre antilopele care veneau la mine. Mi se părea că am de-a face cu un adevărat matriarhat silvan.

Naturali^otii ^oi vânătorii din colonie au arătat mult interes pentru antilopele mele bushbuck ^oi însu^oi responsabilul Departamentului de Vânătoare a venit la fermă în persoană ca să le vadă, ^oi Ie-a văzut. Un ziarist a scris despre ele în „East African Standard”,

Anii cât Lulu ^oi ai săi au tot venit Ia casa mea au fost cei mai fericiți pe care i-am trăit în Africa ^oi, din acest motiv, am ajuns să privesc prietenia mea cu antilopele pădurii ca pe un mare dar, ca pe un semn de afecțiune din partea Africii. Tot continentul era cuprins în el, ^oi semne bune, ^oi vechi făgăduinți, ^oi o cântare :

„Fugi degrab, iubitul meu, sprinten ca o căprioară fii, fii ca puiul cel de cerb, peste munții cei îmbălsămați”. *

în ultimii mei ani în Africa, tot mai puțin m-am îrrtîlnit cu Lulu ^oi familia ei. în tot cursul anului dinaintea plecării mele, nu cred că a mai venit vreodată. Se schimbaseră multe între timp, la sud de ferma mea primiseră ^oi alți fermieri pămînt, iar pădurea fusese tăiată, se construiseră case noi. Pe locul vechilor -poieni, acum huruiau tractoare. Mulți dintre noii coloni^oti erau sportivi pasionați ^oi pu^otile cântau adesea în peisajul african. Cred că vînatul s-a retras spre vest, pierzîndu-se în pădurile Rezervației Masai.

Nu ^otiu cîți ani trăie^ote o antilopă ; s-ar putea ca Lulu să fi murit de mult

Adesea, foarte adesea, în orele lini^otite din zori, am visat că auzeam clopoșelul lui Lulu ^oi-n somn mi se umplea pieptul de bucurie, mă trezeam a^oteptînd să se-ntîmple ceva foarte straniu ^oi dulce, acum, în clipa asta, chiar acum.

* Cîntarea Cîntărilor, 8, 14. (N, tra<3.)

n

Cind stăteam culcată 0i mă gmdeani la Lulu, mă întrebam dacă. în viața ei trăită în pădure, ea a visat vreodată la clopotel ? Treceau oare prin mintea ei, ca umbrele pe apă. imagini de oameni sau imagini de câiii ?

Dacă eu 0tiu un cântec despre Africa — îmi spuneam —, despre girafă 0i despre luna nouă africană culcată pe spate în cer, despre pluguri pe câmp 0i fețele asudate ale culegătorilor de cafea, oare 0tie 0i Africa vreun cântec despre mine ? Tremură aerul din câmpie de vreo culoare pe care am purtat-o eu, sau născocesc copiii vreun joc în care să-mi rostească numele, sau luna nouă aruncă pe pietriul aleii vreo umbră care să semene cu mine, sau mă vor căuta vreodată ulii din Ngong ?

N-am mai auzit nimic despre Lulu după ce am plecat din Africa, dar am auzit despre Kamante 0i despre ceilalți băieți de casă ai mei. Ultima scrisoare de la el mi-a sosit acum nici o lună. Însă aceste comunicări îmi parvin într-un mod straniu, ireal 0i par a fi mai mult miraje, umbre decât ve0ti dintr-o realitate anume.

Căci Kamante nu 0tie să scrie 0i nu 0tie nici limba engleză. Când el sau altul dintre oamenii mei î0i pun în cap să îmi trimită ve0ti, se duc la vreo scrib-de-scrisori indian sau negru, care stă cu tăblița de scris, hârtie, toc 0i cerneală, în fața oficiilor po0tale 0i le explică ce trebuie să spună în scrisoarea lor. Scribii nu 0tiu nici ei prea grozav engleza 0i. abia dacă po0ți suspine că 0tiu chiar să 0i scrie, însă ei î0i0i sînt convin0i că 0tiu, Ca să-0i arate me0te0ugul, îmbogățesc scrisorile cu multe înflorituri, drept care acestea sînt greu descifrabile. Mai au deose-
rneni obiceiul de a scrie cu trei-patru culori aparte 0i, oricare ar fi motivul pentru care q fac, impresia e că 0i-au terminat cerneala 0i storc ultimul strop dintr-o călimară.

Din toate aceste strădanii iese un soi de mesaj de felul celor cum dădea Oracolul din Delphi. Există o profunzime în scrisori pe care o intuiesc 0i simt că era o comunicare vitală ce a apăsât din greu pe sufletul expeditorului, dacă l-a împins tot drumul lung din Rezervația Kikuyu pînă la u0a oficiului po0tal. Dar ea rămîne învăluită în ceață. Bucata mică 0i murdară de hârtie, care-0i sose0te de la mii 0i mii de kilometri, pare să spună 0i iar să spună, ba chiar să strige, dar fără a-0i împărtă0i nimic.

Cu toate acestea, nici aici Kamante, ca  i în alte pri-
vin e, nu seamănă cu restul lumii. C nd face coresponden ă,
el are stilul lui. Pune trei-patru scrisori în acela i plic, no-
t ndu-le : 1 Scrisoare, 2 Scrisoare  i a a mai departe. Toate
con in acela i lucru, repetat de mai multe ori. Poate că
vrea să-mi producă o impresie ad ncă prin repetare, c ci
avea acest fel de a vorbi c nd voia să  n eleg ori să  in
minte ceva anume. Sau poate că-i e greu să se-nterup 
odată ce a stabilit contactul cu prietenul aflat a a departe.
Kamante  mi scrie că mult timp nu a găsit de lucru.
Nu m-a surprins prea tare vestea lui, căci el era, vorba
aceea, m ncare prea bună pentru gusturi at t de proaste.
Făcusem din el un bucătar de curte princiară, apoi îl p -
r sisem într-o colonie complet înnoită. Cazul lui era al
unui „Sesam, deschide-te”. Acum formula se pierduse, iar
piatra era  nchis  pentru totdeauna deasupra comorii mis-
tice pe care o con inea.  n locul bucătarului cu mers  ng n-
durat  i plin de  tiin ă, azi nimeni nu mai vede altceva
dec t un mic Kikuyu crăcănat, un gnom cu chipul plat
 i lini tit.

Ce are de spus Kamante c nd merge la Nairobi, st 
drepp  în fa a indianului cu privirea  ng mfat   i hr -
p rea ă  i-i expune mesajul lui, ce va str bate apoi jumă-
tate de lume ? R ndurile s nt scrise str mb  i nu e nici o
ordine în frazele scrisorii.  ns  Kamante avea un suflet
mare, ale cărui acorduri cei ce l-au cunoscut le vor dis-
tinge în acea muzică dezordonată, fr nt , aproape ca pe-un
ecou al harfei ciob na ului David.

Iată o „2 Scrisoare” :

„Eu nu puteam uita pe tine Memsahib. Onorată Mem-
sahib.  apoi to i sluga ta deai t i ei nu prea bucurosi erai
departe la  ara.  apoi era i noi pas re noi zbur i s  ve-
de i pe tu.  apoi întors.  apoi b tr na ferma ta loc bun
pentru vacă vi elul mic era i noi negri t i.  apoi ei ce mai
ai nimic vaci capre nimic ei ce mai ai nimic.  apoi to i
lumia rea ei bucură în sinia lui fiindc  b tr nul sluga tale
ei omi s raci  apoi.  apoi  tiao Dumnezeu în sufletul la
el tot ca sajute c nd va pe sluga ta”.

75

Iar, într-o „3 Scrisoare”, Kamante oferă l   exemplul
de felul cum b tina ul   i poate spune un lucru minunat:
„Scrie  i spunene dac  întorci. Noi credem întorci

Finea de ce ? Noi credem tu nu poți uita niciodată pe noi,
Fincă de ce ? Noi credem tu ȕamintiai încă feȕe de noi ȕi
nume de noi dela mama".

Un alb care ar voi să-ȕi spună ceva frumos, ar scrie*
„N-am să te pot uita niciodată". Un african va spune: .j
nu credem despre tine că ne-ai putea uita vreodată".

II O ÎMPU^aCĂTURĂ LA FERMĂ

1 O ÎMPU^aCĂTURA DIN GRE^aEALA

Iⁿ seara zilei de 19 decembrie am ie^oit din casă înainte
de culcare pentru a vedea dacă nu vine ploaia. Mulȕi
fermieri de Ia munte, cred, făceau la fel în aceea^oi clipă.
Uneori, în anii mai noroco^oi, aveam, parte de averse pu-
ternice în preajma Crăciunului ȕi era o adevărată bine-
cuvântare pentru cafeaua cea tînără, ce răsărise pe copaci
după ce floarea dăduse rod la ploile mai scurte din oc-
tombrie, în noaptea aceea nu se vedea nici un semn de
ploaie. Cerul era senin ȕi mut triumfător, sub splendoarea
puzderiei lui de stele.

Bolta înstelată la ecuator e mai bogată ca în Nord ȕi o
vezi mai mult pentru că stai mai mult afară noaptea. în
nordul Europei, nopȕile de iarnă sînt prea reci pentru a-ȕi
îngădui plăcerea contemplării stelelor, iar vara nici nu le
distingi pe cerul clar al nopȕii, de o paloare ca de viorea
sălbatică.

Noaptea tropicală ȕine bună tovără^oie, întocmai ca o
catedrală romano-catolică prin comparaȕie cii bisericile
protestante ale nordului Europei, care nu te primesc în
ele decît dacă ai o treabă. Aici, în camera cea mare, vine
ȕi pleacă toată lumea, aici e locul unde se întîmplă totul.
In Africa ȕi Arabia, unde soarele amiezii te ucide, noap-
tea e vremea călătoriilor ȕi a faptei. Aici fiecare stea ȕi-a
primit numele ei ȕi a fost secole întregi călăuză omului,
purtîndu-l pe drumuri lungi, ducîndu-l peste deserturi ȕi
mare, spre est, spre vest, spre sud ȕi spre nord. Ma^oinile
merg bine noaptea ȕi e plăcut să conduci sub stele, de aceea
te obi^onuie^oti să-ȕi fixezi vizitele la prietenii de departe
la vremea lunii pline următoare. Porne^oti la safari pe lună

"ouă, ca să profiți de Țirul de nopți cu lună. Ți apoi ți se Pare ciudat, cînd te întorci. În vizită în Europa, să vezi că Prietenii tăi orăeni trăiesc străini de miȚcările lunii Ți *e ignoră aproape complet,. Semiluna era semnalul de por-
79

nire pentru cămilarul Hagiei, a căruia caravană trebuia să plece înainte de ivirea ei pe cer. Cu fața întoarsă către ea, el era unul din acei „filozofi care torc firul din drumurile lunii prin univers”. Ți a privit-o probabil atît de mult încît a făcut din ea simbolul în numele căruia să cucerească lumea.

Îmi cîtigasem o faimă în ochii băȚtinaȚilor deoarece în mai multe rînduri fusesem prima de la ferma noastră care văzusem luna nouă, ca pe un arc subțire de argint în asfințit ; Ți mai cu seamă fiindcă, doi-trei ani la rînd, zărisem prima lună nouă din luna Ramadan, luna cea simtă a mahomedanilor.

Fermierul îȚi roteȚte ochii încet de-a lungul liniei orizontului. La început spre est, căci dinspre est îi vine ploaia, dacă vine, Ți acolo se află steaua Spica, din constelația - Fecioarei. Apoi spre sud, vrînd să salute Crucea Sudului, păzitoare a lumii celei mari, credincioasă călătorilor Ți iubită de ei, iar Ți mai sus, chiar sub dunga de lumină a Căii Lactee, se văd Alpha Ți Beta din constelația Centaurului. Către sud-vest luceȚte Sirius, punct mare de lumină pe cer Ți gînditoarea stea Canopus, iar înspre vest, deasupra siluetei pale a colinelor Ngong, acum aproape neînteruptă, luceȚte radiosul giuvaer cu diamante, Bigel, Betelgeuze Ți Bellatrix. În fine, fermierul se-ntoarce spre nord, căci înspre nord ne ducem cu toȚpii pînă la urmă Ți-acolo dă de însăȚi Ursa Mare, pe care acum o vede stînd cu capul jos, din cauza perspectivei cereȚti diferite, ceea ce capătă aerul unei glume urseȚti Ți bucură sufletul imigranțului nordic.

Oamenii care, dormind, au vise noaptea, cunosc un gen anume de plăcere, pe care lumea dimineții nu o Țtie, un fel de extaz blajin, un suflet neîmpovărat, 'dulci arnîndouă ca mierea pe limbă. Ți ei mai Țtiu că adevărata măreție a viselor e atmosfera lor de libertate infinită. Nu este libertatea dictatorului, care-Ți impune voința asupra lumii, ci libertatea artistului, care n-are voință, care e liber de orice voință. Plăcerea visătorului adevărat nu stă în sub-

stanþa visului, ci-n faptul cã în vis se-ntîmplã lucruri fãrã vreo intervenþie din partea sa °i complet independente de controlul sãu. Mari peisaje se nasc de la sine, uriaºe panorame minunate, culori delicate °i tari, °osele, casei pe

80

e nU ie-a mai vãzut °i de care n-a auzit niciodatã. În yis apar strãini °i-aceºtia-i sînt duºmani sau prieteni, deºi v'sãtorul n-a avut nicicînd de-a face cu ei. Ideea de zbor • de urmãrire apare mereu în vise, °i de fiecare datã la fel de seducãtoare. Minunate cuvinte de duh sînt rostite de toatã lumea. E drept cã, rememorate în timpul zilei, ele pãlesc °i-ºi pierd tot înþelesul, cãci aparþin unui alt plan, dar, de cum a pus capul pe pernã cel ce viseazã, legãtura se reface instantaneu °i-ºi aminteºte tot farmecul lor bogat. Senzaþia imensei libertãþi îl împresoarã neîncetat °i îl strãbate precum aerul °i lumina — nepãmînteascã fericire. Privilegiat e visãtorul, cãci el e cel ce n-are nimic da fãcut, dar pentru a cãrui plãcere °l desfãtare lucreazã totul în jurul lui; regii din Tarºiºi îi aduc daruri. Ia parte la un bal sau la o bãtãlie, mirîndu-se o clipã cum de poate fi, în mijlocul atîtor întîmplãri, în aºa mãsurã privilegiat încît sã poatã ºede culcat. Abia cînd începi sã-þi pierzi conºtiinþa libertãþii °i cînd ideea de necesitate începe sã pãtrundã în lume, cînd e nevoie undeva de o grabã sau de un efort, eînd trebuie scrisã o scrisoare ori prins un tren, cînd ai o muncã de fãcut, cînd trebuie sã mîni prin vis caii-n galop sau sã ocheºti cu puºca drept în þintã, visul decade °i se transformã-n coºmar, acesta fãcînd. parte din cea mai vulgarã °i mai meschinã categorie de vise.

Situaþia din lumea treazã care se apropie cel mai mult de vise e noaptea într-un mare oraº, unde nimeni nu te cunoaºte, sau noaptea africanã. Cãci acolo existã o libertate infinitã, se-ntîmplã atîtea °i-atîtea lucruri, destine prind contur în jurul tãu, activitatea fierbe-n dreapta °i în stîngã °i nimic nu poþi spune cã nu e treaba ta. Aici, de îndatã ce soarele scãpata, aerul se umplea ie lilieci, zburînd tãcuþi precum maºinile pe asfalt, ba chiar vedeam °i cîte o pasãre de noapte : era pasãrea care stãtea în drum °i în ochii cãreia luminile maºinii luceau o clipã roºii înainte ca ea sã filfîie vertical din faþa roþilor tale. Iepuraºii ieºeau la rîndul lor pe drum, miºcîndu-se n felul lor, aºezîndu-se brusc pe coadã °i þopãind pe un

anu ritm, ca ni^ote canguri în miniatură. Greierii cântau cântec Besfir^oit prin iarba înaltă, miresme alergau peste ei

pămînt. ^oi stele căzătoare se scurgeau pe cer, ca lacrimile pe obraz. E^oti fericitul căruia i se aduce totul. Să vină re^oni din Tar^oi^o cu daruri.

La cîteva mile distanță, în Rezervația Masai, zebrele î^oi schimbă acum pã^ounea, hergheliile lor rătăcesc peste cîmpia cenu^oie ca ni^ote dungii de culoare deschisă, bivoliile au ie^oit să pască ^oi ei pe clina colinelor. Tinerii mei de la fermă trec, în grupuri de cîte doi sau trei, mergînd în ^oir ca ni^ote umbre înguste ^oi întunecate ; sînt treji, se-n-dreaptă glonș spre șa^onta lor, acum ei nu mai sînt în slujba mea, deci nu mă prive^ote unde se duc. Ba chiar, insistă să marcheze împrejurarea încetinind imperceptibil pasul la vederea vîrfului arzînd al țigării mele în fața casei ^oi salutîndu-mă fără a se opri.

„Jarabo, Msabu.”

„Jambo, morani” — războinici tineri — „unde vă duceți la ora asta ?”

Î^oHe ducem la manyatta lui Kathegu, care face mare ngovna în astă seară. Noapte bună, Msabu.”

Dacă merg împreună în grupuri mai mari, î^oi iau ^oi toba lor la dans ^oi apoi o auzi de foarte departe, ca zvîcnetul unui puls firav în degetul nopșii. ^oi, deodată, urechea, care n-ascultase pînă atunci, prinde parcă un sunet ca o vibrație profundă în aer : se aude răgetul îndepărtat ^oi scurt al unui leu. E treaz ^oi el, vînează, viața î^oi urmează cursul. Impresia auditivă nu se mai repetă, dar ea lărge^ote orizontul ; î^oși vin în minte pã^ounile cele întinse ^oi locul de adăpat.

Cum stăteam a^oa, în fața casei mele, s-a auzit un foc, nu prea departe. Un singur foc de armă. Apoi din nou tăcerea nopșii peste tot ^oi toate. După o clipă, ca ^oi cum s-ar fi oprit să asculte ^oi acum î^oi vedeau din nou de treabă, am auzit iar greierii îngînînd în iarbă cântecul lor monoton. Există ceva în mod straniu determinat ^oi fatal cînd răsună un singur foc de armă în noapte. Pare că cineva a transmis un mesaj lung de un cuvînt, pe care n-o să-l mai repete. O vreme am stat nedumerită să mă întreb ce anume putea să însemne. Era imposibil de ochit ceya la ora aceea, iar, ca să sperii vreo jivină, trăgeai de două sau

de mai multe ori.

82

Poate că jos, la moară, bătrînul meu dulgher indian p oran Singbi trăsese după vreo hienă strecurată în curtea rii și care rodea fîoile tăiate din piele de bou și atîrnate "V bolovani la capăt, pentru a face din ele frîie de cărușă. Pooran Singh n-avea o fire de erou, dar poate deschisese usa colibeii sale de dragul frîielor și tot pentru ele trăsese i cu puoca-i veche. Cu toate acestea, cred că ar fi tras amîndouă cartuole, apoi ar fi încărcat iar puoca și ar fi tras din nou, odată ce gustase nectarul eroismului. Dar un singur foc — și apoi tăcere ?

Am așteptat o vreme și a doua împucătură ; nimic. Iar, cînd am privit din nou spre cer, nu se vedea nici urmă de 'pk' ? Ue- încît m-am dus la culcare, luînd și o carte, cu mine și lăsînd lampa aprinsă. În Africa, dacă dai de o carte demnă de a fi citită, din maldărele anoste pe care o mîndreșe de vapoare sînt puse să le aducă din Europa, o citeți cum i-ar place unui autor să i se citească o carte, adică rugîndu-te la Dumnezeu să fi avut în el destulă energie s-o ducă pînă la capăt a'a cum a început-o. Mîntea ta aleargă, transportată, pe o urmă proaspătă, adîncă, verde. Două minute mai tîrziu o motocicletă a luat cotul aleii în plină viteză și s-a oprit în fața casei mele, iar cineva a bătut cu putere în geamul înalt al uii de la salon. Mi-am <pus o fustă și o jachetă, m-am încălșat, mi-am luat lampa și am ieșit. Afară, la lumina ei, l-am văzut pe administratorul morii mele, transpirat și cu ochii ieșiți din orbite. Se numea Belknap, era de nașionalitate american și un mecanic extrem de capabil și inventiv, însă cu un psihic foarte labil. La el lucrurile fie urcau în al nouălea cer, fie se- prăbușeau fără pic de speranșă. La început, cînd l-am angajat, mă tulburau viziunile lui variabile asupra vieții și perspectivelor și condițiilor de la fermă, ca și cum m-ar fi luat și pe mine cu el pe un enorm pendul mintal ; mai tîrziu m-am obișnuit cu ele. Aceste extaze și căderi nu erau altceva decît o formă cotidiană de gimnastică emoțională a unui temperament vioi, cu multă nevoie de exercițiu și căruia i se întîmplau mult prea pu- Une lucruri ; este un fenomen curent la tinerii albi enerșici aflași în Africa, mai ales la aceia care și-au petrecut poleșcenșă prin orașe. Dar acum scăpase din mreșele unei

ragedii  i deocamdată nu  tia dac  să- i satisfacă sufletul

83

f m nd amplific nd-o peste poate, sau să scape de groaza ei miniraaliz nd-o c t maf tare posibil; prins în aceast  dilemă, arăta ca un b ie a  foarte mic alerg nd de mama fq_eului ca să anun e o catastrofă ; în timp ce vorbea, nu-s } putea st p ni b lb iala. P n  la urma a atenuat-o mult căci el nu avea nici uri rol în aceast   nt mplare  i soarta  i jucase o dată în plus o festă extrem de ur t .

 ntre timp Farah venise  i el de la casa lui  i am ascultat  mpreun  povestea.

Belknap mi-a relatat c t de pa nic  i c t de pl cut  ncepuse toat  tragedia. Bucătarul lui avea zi liber   i, foabsen a acestuia, o petrecere fusese organizat  în bucătărie de un toto ajutor de bucătar,- în v rst  de  apte ani, pe nume Kabero, unul din copiii vechiului meu cl ca   i cel mai apropiat vecin de fermă,, b tr nul vulpoi K ninu, Seara t rziu, c nd adunarea s-a înveselit peste m sur , Kabero a adus pu ca st p nului s u  i, fa  de prietenii lui din shambas  i de la c mpie, a vrut să joace rolul omului alb. Belknap era un mare crescător de p s ri, avea claponi  i g ini îndopate  i cump ra pui de rasă din piebele de la Nairobi, de aceea  i  inea mereu o pușcă pe verandă, pentru a speria cu ea ulii  i pisicile s lbatiche. Ulterior, c nd am discutat despre caz, a suspinut c  pu ca nu era  nc rcat ,  ns  copiii căutaseră gloan ele  i o  nc rcaser  ei ; aici îmi permit să cred că memoria îl  n ela c ci, să fi vrut,  i tot n-ar fi reușit ei una ca asta,  nc t mai probabil era că, pentru o dată, pu ca r m sesese în verandă  nc rcat . Indiferent cum ajunsese acolo, cartu ul era pe  eava c nd Kabero, în culmea groz velii  i a succesului său, a ochit drept în mijlocul invita ilor s i  i a apăsat pe trăgaci,  mpu c tura a răsunat în toată casa. Trei dintre copii au fost r ni i u or  i au fugit afar   ngrozii. Mai r m seser  doi, grav r ni i sau mor i.  i Belknap  i-a în-j cheiat istorisirea cu o lungă anatemă la adresa Africii  i a  nt mpl rilor ce se petreceau aici.'

 n timp ce noi vorbeam, b ie ii mei de casă au ap rut, to i foarte t cu i ; apoi au disp rut din nou  i au adus o lampă de v nt. Am luat bandaje  i dezinfectant. Cum ar fi fost o pierdere de timp să  ncerc m să pornim ma ina, am alergat prin p dure într-un suflet p n  la casa lui Blk

în legănarea ei, lampa de vînt ne arunca umbrele dintr-o arte în alta a drumului drept  i îngust.  n vreme ce fugeam, am auzit o serie de urlete scurte, înnebunite, foarte —  ipetele de moarte ale unui copil.

U a buc t riei era deschis  de perete, ca  i cum moartea după ce se năpustise  n untru, s-ar fi n pustit acum afar , l s nd tot locul devastat, ca pe un cote  de p s ri după trecerea pe acolo a viezurelui. O lampă de bucătărie continua să ardă pe masă fumeg nd p n -n tavan, iar în încăperea strimt  mirosul prafului de pușcă mai persista  i-acum. Pe masă, al turi de lamp ,  deea pu ca. Era at ta s nge peste tot că am  i alunecat pe el. E greu de îndreptat o lampă de v nt spre un obiectiv anume, în schimb ea r sp nde te izbitor lumina în încăperi întregi sau asupra unor situa ii ; îmi amintesc de toate acele lucruri care, chiar la lumina unei l mpei de v nt, eu le-am văzut mai bine dec t al ii.

li cuno team pe copiii r ni i de pe p  unile de la fermă, unde p  teau turmele familiilor lor. Wamai, fiul lui Jogona, un b ie el vioi, care o vreme fusese chiar elev la  coal , z cea pe podea între mas   i u  . Nu era mort, dar nici departe de moarte ;  i pierduse cuno tin a, de i mai gemea  nc  slab. L-am tras pu in deoparte, să ne putem mi ca prin  nc pere. Copilul care  ipa se numea Wanyangerri, cel 'mai mic din grupul aflat în bucătărie. St tea în picioare, aplecat înainte spre felinar ; s ngele  i   nea din obraz ca apa dintr-un izvor, dac  puteai spune a a, c ci st tuse probabil chiar în dreptul  evii în momentul c nd glon ul a pornit, iar acesta  i smulsese cu totul maxilarul inferior.  i  inea bra ele depărtate de corp  i le mi ca în sus  i-n jos ca pe ni te pistoane, întocmai cum ar da din aripi un pui după ce i s-a retezat capul.

C nd te treze ti pe ne teptate în fa a unui asemenea dezastru, se pare că nu exist  dec t o solu ie,  i anume remediu aplicat pe terenul da v n toare sau în ograda de P s ri: s  ucizi repede  i cu orice pre . Dar, cu toate acestea,  tii că nu po i ucide, iar creierul începe să- i zb rn ie atunci de teamă. Am luat capul copilului în m ini  i l-am s rms la piept cu disperare ; ca  i cum într-adev r l-a  -  mor t, a încetat pe loc să mai  ipe, r m n nd drept în

picioare, cu brațele aiîrnîndu-i pe lîngă corp, de parcă ar fi fost de lemn. Acum pot spune că Țtiu ce înseamnă să vindeci strîngînd la piept.

E greu de bandajat un pacient a cȃrui față e pe -ju_ mȃtate smulsă, cȃci, în tentativa de a-i opri sîngerarea el poate fi înăbușit. Am fost nevoită să salt băiețelul pe genunchiul lui Farah Ți să-l fac pe Farah să-j țină caoul drept, cȃci, dacȃ îi tot cădea în față, nu-i puteam strînae bandajele, iar, dacȃ-i cădea mereu pe spate, sîngele-i curgea gîlgîind Ți-i umplea gîtul. Pînă la urmă, fiindcȃ Țede a atît de liniștit, am reușit să-i pun bandajul bine.

Pe Wamaî l-am întins pe o masă Ți am ridicat lampa ca să-l privim. Primise din plin încercȃtura puștii în gît Ți în piept, dar nu sîngera abundent, ci numai un firicel subțire de sînge i se scurgea pe la colțul gurii. Era surprinzător să-l vezi pe acest băiețel negru, la fel de neastîmpărat ca un iedup, acum atît de liniștit. În timp ce ne uitam la el, fizionomia i se schimbă, căpătînd o expresie de profundă surpriză. L-am trimis pe Farah să aducă mașina de acasă, cȃci trebuia să transportăm neîntîrziat copiii la spital.

În așteptarea ei, am întrebato de Kabero, băiatul care trăsese cu pușca, provocînd acel masacru cumplit. Belknap mi-a spus despre el o poveste ciudată. Cu cîteva zile în urmă, Kabero cumpărase de la stăpînul său o pereche de pantaloni scurți vechi, pentru care avea de plătit o rupie la primirea simbriei. Cînd s-a auzit focul de armă, iar Belknap s-a năpustit spre bucătărie, l-a găsit pe Kabero în mijlocul încăperii, cu pușca încă fumegînd în mîini. Copilul l-a privit timp de o secundă, apoi a vîrît mîna într-un buzunar al pantalonilor cumpărați de curînd, a scos o rupie Ți a pus-o pe masă cu mîna stîngă, în timp ce cu dreapta a aruncat pe aceeaș masă pușca. Ți, după această ultimă socoteală a sa cu lumea, s-a dus ; de fapt, cu toate cȃ n-aveam de unde Țti în clipa aceea, odată cu gestul său măreș, a dispărut Ți de pe fața pămîntului. Era o atitudine cam neobișnuită la un băștinaș, cȃci ei în general își menșin datoriile — Ți mai ales pe acelea față de omul alb — la periferia minșii lor. Poate cȃ lui Kabero în?Prf" jurarea îi semănase atît de mult cu ziua judecășii de apoi încît simșise cȃ trebuia să se ridice la înălșimea ei»

poate că încercase să îmi cîştige un prieten la nevoie. Ori
 ~ul bubuitura și moartea prietenilor din jurul său îi răs-
 ³oliseră într-a³a un hal întreaga mică sferă de idei încît
 crînv~eie de la periferie fuseseră propulsate direct în cen-
 trul'con³tiinþei sale.

Pe vremea aceea aveam o ma³ina Overland. In veci nu
 voi scrie un singur cuvînt de repro³ la adresa ei, cãci m-a
 servit credincioasã timp de ani ³i ani de zile. De³i numai
 arareori putea fi convinsã sã meargã cu mai mult de doi
 cilindri. ³i farurile erau stricate, astfel cã, în locul lumi-
 nilor de poziþie, mergeam la dans la Clubul Muthaiga cu
 o lampã de vînt înfã³urată într-o batistã ro³ie. Trebuia
 împinsã ca sã porneascã, iar în noaptea cu pricina a pornit
 deosebit de greu.

Diferiþii oaspeþi veniþi la fermã se prinseserã de starea
 ³oselei mele și abia în timpul drumului din acea noapte
 mi-am dat seama cîtã dreptate aveau. La început l-am lã-
 sat pe Farah sã conducã, dar apoi m-am gîndit cã dinadins
 intra în toate gropile și urmele de roþi și atunci am luat
 eu însãmi volanul. De aceea am și fost nevoitã sã cobor
 la iaz, ca sã mã spãl pe mîini în apa întunecatã. Pînã la
 Nairobi drumul mi s-a pãrut nesfîr³it de lung ; aveam im-
 presia cã, în acela³i timp, a³ fi putut ajunge și acasã, în
 Danemarca.

Spitalul bã³tina³ din Nairobi se ridicã pe deal, chiar îna-
 inte de începutul coborîrii în cãldarea unde se aflã ora³ul.
 Acum era întunecat și pãrea pa³nic. Cu mare greutate am
 reu³it sã trezim pe' cineva ; pînã la urmã am pus mîna
 pe un bãtrîn medic sau felcer goan care a apãrut într-un
 gen de neglijeu ciudat. Era un bãrbat mare și gras, foarte
 placid în mi³cãri și care avea un mod al lui straniu de a
 face acela³i gest mai întîi cu o mînã, apoi cu cealaltã,
 Cînd am ajutat la scoaterea lui Wamai din ma³inã, mi s-a
 pãrut cã s-a mi³cat și s-a întins puþin, dar, cînd l-am dus
 m salonul intens luminat al spitalului, era mort. Bãtrînul
 goan și tot flutura o mînã spre el spunînd : „E mort”.
 Apoi, întorcîndu-se cãtre Wanyangerri, dãdu din cealaltã
 nunã • i,E viu". Nu-l mai vãzusem niciodatã pe acel bã-
 rin' cãci nu mai fusesem niciodatã noaptea la spital, cînd
 Probabil era el de gardã. La vremea respectivã, atitudinea
 Ul m³<a iritat, de³i mai tîrziu mi s-a pãrut cã însã³i Soarta,

înfă^ourată în mai multe rînduri de cear^oafuri albe, pUse unul peste celălalt, ne întîmpinase în pragul u^oii, împăr^șind neutră ^oi viața ^oi moartea.

Wanyangerri s-a trezit din transă în clipa cînd am intrat cu el în spital ^oi pe loc l-a cuprins o groază nebună ; nu voia să-l lăsăm acolo, se agă^șba de mine sau de cine se ni-merea ^oi pîpa ^oi plîngea cuprins de disperare. L-a calmat pînă la urmă bătrînul goan cu o injec^șie, după care m-a privit peste lentilele ochelarilor săi ^oi mi-a spus : „E viu”. Am lăsat acolo amîndoi copiii, cel mort ^oi cel viu, întin^oi pe două tîrgi, să-^oi urmeze fiecare destinul său.

Belknap, venit ^oi el cu motocicletă, mai mult ca să ne ajute la împins ma^oina în caz că s-ar fi oprit pe drum, era de părere că accidentul ar trebui raportat la poli^șie. Astfel că ne-am dus la comisariatul din River Road, plonjînd direct în viața de noapte a ora^oului Nairobi. Nu era nici un poli^șist alb cînd am sosit noi, încît am a^oteptat afară, în ma^oină, pînă ce a fost trimis cineva să-l cheme. Strada era mîrginită de un ^oir de eucali^șpi, copacii tuturor ora^oelor de munte populate de pionieri; noaptea frunzele lor foarte lungi ^oi înguste au un ciudat miros plăcut ^oi arată stranii în lumina felinarelor. O tînră Swahili planturoasă a fost tîrî^șă în comisariat de o echipă de poli^și^oti localnici, căroră li se opunea din toate puterile ei ^oi îi zgîria pe fa^șă, zbierînd ca un porc înjunghiat. Au fost adu^oi o pereche de bă^șău^oi, care, pînă ^oi pe treptele comisariatului, tot mai încercau să se lovească între ei; ^oi un hoș, cred, care toc-mai fusese prins ; îl urma pe stradă un întreg alai de che^șlii nocturni, luînd care partea lui, care partea poli^și^otilor ^oi dezbătînd cu aprindere cazul. În sfîr^oit, a sosit ^oi un tînr ofi^șer de poli^șie, luat, am avut impresia, direct de la o petrecere veselă. Pentru Belknap a fost o dezamăgire, căci ofi^șerul a început prin a-i nota cu mult interes ^oi mare viteză declara^șia, dar apoi a căzut pe gînduri, ^oi-a lăsat creionul să se tîrască încet pe hîrtie ^oi finalmente a renun^șat la scris, bîgînd creionul în buzunar. Mie mi se făcuse frig de la răcoarea nop^șii. În cele din urmă am pornit spre casă.

Eram încă în pat a doua zi diminea^șă cînd am simt^șt din cauză lini^otii concentrate de afară, că se aflau mu \

eni jbi preajma mea. ^atiam cine erau : bătrînii de la fermă, ^oezînd chirciþi pe pietre, mestecînd sau trăgînd rmba'cco pe nas, scuiþînd ^oi ^ou^ootind între ei. ^atiam ce oiau : veniseră să-mi spună că aveau de gînd să facă o Ici/ama pentru împu^ocătura din noaptea precedentă ^oi pentru moartea unuia din copii.

O kyama e o adunare a bătrînilor de la fermă, autorizată de guvernul colonial să arbitreze neînþelegerile dintre clăca^oi. Membrii unei kyama se adună pentru o crimă ori pentru un accident ^oi le dezbat întruna săptămîni întregi, îngră^oîndu-se între timp cu fripturi de oaie ^oi discuþii despre nenorociri. ^atiam că bătrînii vor vrea să dezbată acum ^oi cu mine întregul caz ^oi că ar dori, dacă reu^oeau, să mă aducă în cele din urmă la judecata lor, pe^htru ca eu să pronunþ verdictul final. Cum nu aveam de gînd să mă las prinsă într-o discuþie fără sfî^orit despre tragedia întîmplare din noaptea precedentă, am pus să mi se în^oueze'ealul, ca să plec departe de casă ^oi cit mai departe de ei.

Cînd am ie^oit, am găsit, cum mă a^oteptam, tot grupul de bătrîni adunat în stînga, aproape de colibe servitorilor mei. De dragul demnităþii lor ca adunare, s-au prefăcut a nu mă vedea, pînă ^oi-au dat seama că eu de fapt plecăm. Atunci, au sărit stîngaci în picioarele lor bătrîne ^oi au început să dea iute din braþe în direcþia mea. Le-am răspuns făcîndu-le un semn cu mîna ^oi am pornit călare la drum.

CĂLARE PRIN REZERVAÞIE

În Rezervaþia Masai mergeam numai cu calul. Ca să ajung acolo trebuia traversat un rîu ; călărind mai departe, ajungeam în Rezervaþia de Animale într-un sfert de ceas. Mi-a trebuit o vreme, după ce am venit la fermă, pînă a găsi un loc pe unde să pot traversa rîul călare : malul era pietros, iar de partea cealaltă panta abruptă, însă, odată trecută dincolo, ce bucurie pentru sufletul meu ! Dinainte mi se întindeau o sută de mile de iarbă ^oi loc deschis vag ondulat, pe care puteam galopa în voie ; nici un gard, nici un ^oanþ, nici un drum în cale. Nu era nici o a^oezare omenească în afara satelor de Masai ^oi chiar ^oi acestea părăsite aproape o jumătate de an, cînd ace^oti mari migratori se mutau, cu turmele lor cu tot, mereu spre alte ^oi alte pã^ouni. Mici copăcei cu spini apăreau răs-

pîndiși regulat pe cîmpia brăzdată din loc în loc de văi adînci și lungi, cu albiile secate de iruri, căptușite cu bolovani mari plăși, prin care trebuia să cauși ici-colo urme de vînat ca să poți trece de partea cealaltă. Curînd devenea! conștient ce liniște profundă te înconjoară. Privind acum înapoi spre anii petrecuși în Africa, mi se pare că i-aș putea în general descrie ca fiind existența unei persoane nimerite dintr-o lume marcată de zgomot și grabă într-un ținut cufundat în tăcere.

Cu pușin înainte de marile ploii, Masaii dau foc ierbii bătrîne și uscate și, cînd pășunile sînt așa pustiite și negre, nu-i nici o plăcere să mergi peste ele : copitele calului stîrnesc praful negru, carbonizat, care se așază pe tot trupul tău și-ți intră în ochi, iar firele de iarbă arse tăierea sticla ; pînă și cîinii își rînesc picioarele în ele. Dar, cînd vine ploaia și iarba verde e proaspătă în cîmpie, și se pare că mergi călare pe un covor de arcuri, iar calul însuși se lasă îmbătut de plăcere. Diferite soiuri de gazele vin la verdeașă să pășuneze și arată ca niște animale de jucărie pe o masă de-biliard. Poți intra călare într-o turmă de an-90

flope pașnicele animale te lasă să te apropii de ele mult " aint'e de a o lua la trap, cu coarnele lor lungi înclinate înapoi, peste gîturile întinse și cu faldurile largi de piele răsucite pe piept, care le fac să arate pătrate din profil, săltînd » timpul* fugii. Par descinse direct dintr-un vechi epitafor Igiptean, dar- faptul că răscolesc și ară pămîntul le dă un aer familiar și domestic. Girafele se află ceva mai departe în rezervație.

Uneori, în prima lună a sezonului de ploii, un fel de garioare sălbatice albe înfloresc atît de abundent în toată rezervația încît de la distanță cîmpiile par presărate cu petece mari de zăpadă.

Mă adînceam în lumea animalelor venind din lumea oamenilor și sufletul mi-era împovărat de tragedia nopții precedente. Bătrînii așezăși în preajma casei mele mă făceau să nu mă simt deloc în. largul meu ; în vremurile de demult, oamenii aveau același sentiment ca ei, cred, cînd li se părea că vreo vrăjitoare din vecinătate le pusese gînd rău, sau că în aceeași clipă ea purta pe sub haine un bebeluș de ceară, pe care-l ducea să-l boteze cu numele lor. Raporturile mele cu băștinașii în chestiunile legale ale

fermei erau de o natură cu totul ciudată. Dorind, înainte de orice, să fie pace pe pământul meu, nu mă puteam ține departe de aceste chestiuni, căci un conflict între clăcași nerezolvat în chip solemn era ca, acele răni căpătate în Africa și care aici sînt numite „răni de v'eldt” * ; netratate la timp, se vindecă la suprafață, dar continuă să pulseze și să se coacă în adînc, pînă ce te hotărăști odată să strîngi din dinți și să le cureți ca lumea. Băștinarii erau conștienți de acest fapt și, dacă țineau cu adevărat ca o pricină să fie lămurită, mă rugau și pe mine să-mi dau verdictul meu.

Cum eu habar n-aveam de legile locale, figura ce-o făceam la marile lor divane de judecată era adesea cea a unei primadone ce nu-și mai amintește nici un cuvînt din rol, iar restul distribuției e nevoit să-i sufle. Această misiune și-o asumau cu multă răbdare și tact bătrînii de la ferma mea. Se întîmpla deasemeni uneori ca primadona să fie odată de rolul ei și, refuzînd să mai accepte jocul, Veldt — stepa sud-africană. (N. trad.)

91

să iasă din scenă brusc. Atunci cînd se-ntîmpla aș ceva publicul meu lua gestul ca pe o lovitură din partea destinului, ca pe un act divin ce depășea puterea lor de înțelegeri ; îl acceptau deci în tăcere și rămîneau mai departe acolo, scuișînd numai din cînd în cînd.

Ideile despre dreptate nu seamănă defel în Africa și în Europa, iar cele valabile într-una din lumi sînt inacceptabile în cea de-a doua. Pentru un african nu este decît un singur mod de a compensa nenorocirile existenței, și anume prin înlocuire; el nu caută motivația faptei. Dacă-l pîn-dești pe dușmanul tău și, prinzîndu-l, îi tai gîtul pe întuneric, sau dacă, vrînd să dobori un copac, ucizi un om ce trecea neatent pe acolo, în privința pedepsei mintea băștinului nu face deosebiri. Comunitatea a suferit o pierdere și ea trebuie compensată undeva, de cineva. Băștinul nu-și irosește nici timpul, nici mintea sa cu cîntărirea părții de vină și de merit : fie se teme că ar putea ajunge prea departe, fie își spune că nu este treaba lui. În schimb, cu infinite speculații, se dedică metodei prin care dezastrul sau crima pot fi cîntărite în oi și capre — în ce-l privește, timpul nu contează ; solemn, el te conduce printr-un labirint de gîndire sofistă. Pe atunci aș

ceva era contrar ideii mele despre dreptate.

Toți africanii sînt la fel cînd ajung la aceste rituri.

De^oi somalezii au o mentalitate complet aparte de a celor din neamul Kikuyu ^oi îi disprețuiesc pe ace^otia din urmă profund, ei se a^oază în mod absolut identic ^oi încep să cîntărească fraudă, crima sau violul în funcție de vitele lor din Somaliland — iubirii lor cai ^oi cămile, ale căror nume ^oi pedigree le poartă înscrise în inimi.

Odată a sosit la Nairobi vestea că fratele mai mic al lui Farah, care avea doar zece ani ^oi trăia într-un loc pe nume Buramur, a luat o piatră de pe jos ^oi a aruncat după un băiat dintr-un' alt trib, rupîndu-i acestuia doi dinți din fașă. Din pricina acestei fapte, reprezentanți ai celor două triburi s-au întîlnit la ferma mea ^oi au stat pe jos în casa lui Farah, noapte de noapte, tot discutînd. Veneau niște bătrîni subpiratici, care fuseseră în pelerinaj la Mekka ^oi purtau turbane verzi, somalezi tineri ^oi aroganți, care, cînd nu se ocupau cu lucruri serioase, erau purtători de pu^ocă pentru mării vînători ^oi călători europeni, ^oi băieți

92

ăok>îa> cu oc^ negri, reprezentîndu-^oi timid familia ^oi care nu scoteau nici o vorbă acum,, ci doar ascultau devotați ^oi-nvăpau. Farah mi-a explicat că pricina eră atît de gravă tocmai pentru că băiatul fusese slupit la înfăși^oare ^oi că la vîrsta potrivită, avea să-i fie greu cu însurătoarea, încît pretențiile lui de a-^oi lua nevastă mai frumoasă ori, de familie mai bună trebuiau fără doar ^oi poate să scadă. în cele din urmă despăgubirea a fost fixată la cincizeci de cămile, ceea ce-nsemna jumătate pedeapsa, căci o pedeapsă întregă era o sută de cămile. Au fost cumpărate cincizeci de cămile tocmai din Somaliland, spre a fi plătite, peste zece ani, ca preț pentru o fecioară somaleză, care să fie convinsă astfel să închidă ochii la cei doi dinți lipsă ai mirelui ei; poate în acele clipe erau puse bazele unei posibile tragedii. în ce-l privea pe el însă, Farah considera că scăpase u^oor.

Localnicii de la fermă nu ^oi-au dat niciodată seama de părerile "mele despre sistemul lor de legi ^oi, cînd pășeau vreun necaz oarecare, veneau mai întîi la mine, gîndind că-i voi despăgubi.

Odată, la vremea recoltatului cafelei, o fetiță Kikuyu pe nume Wamboi a fost călcată de un car cu bivoli în

fața casei mele și omorîta. Carele duceau cafeaua de pe plantărie la moară și le interzisesem cărușăilor să meargă cu cineva urcat pe încercătură. Altfel ar fi avut parte la fiecare drum de cîte o echipă întregă de culegători, băieți și fete, porniți într-o plimbare lentă de plăcere — fiindcă oricine merge mai repede ca un bivoli — de-a latul fermei, ceea ce însemna o greutate în plus pe seama bietelor animale. Tinerii cărușăii însă n-aveau inima să gonească de acolo fetițele cu ochi visători, care alergau pe lingă drum, cerîndu-le această plăcere ; tot ce puteau face era să le spună să sară jos cînd apărea la cotitură casa mea, La un astfel de salt Wamboi a căzut și roata carului a trecut peste căpșorul ei cafeniu, zdrobindu-i craniul; o dîră de sînge a rămas în urma adîncă din praf.

Am trimis după bătrînii ei părinți, aflați pe plantărie, la cules, care au și-nceput pe dată să o bocească. Pentru ei și tiam că moartea copilei însemna o pierdere grea și undcă fata era de măritat și le putea aduce un preț frumos și și capre și poate chiar vreo juncă-două pe deasupra.

93

Numai la asta le stătuse gîndul de cînd venise ea pe lume Cînd tocmai socoteam cum să-i ajut, iată că ei apucă să mi-o ia înainte și vin la mine pretinzînd energic despăgn. birea integrală.

Nu, am spus, aș ceva eu nu plătesc. Doar le atrăsesem tuturor atenția că nu voiam să meargă urcați pe care și ' toată lumea știa de lucrul acesta. Bătrînii au dat din cao că da, erau întru totul de acord cu mine și cu toate acestea suspineau mai departe pretenția inițială. Argumentul lor era că cineva trebuia să plătească totuși. Iar mintea lor nu reușea să-și imagineze nici o contrazicere a acestui principiu sfînt, după cum n-ar fi putut accepta în veci nici teoria relativității. și nu lăcomia sau ciuda i-au făcut să se ia pe urmele mele cînd am curmat discuția și am pornit spre casă, ci o lege a naturii, ca și cum aș fi avut un magnetism în mine.

S-au așezat și au început să aștepte în fața casei. Erău săraci, piperniciți și subnutriți ; cum stăieau acolo, pe gazon, arătau ca o pereche de bursuci. Au rămas pînă după apusul soarelui, cînd nici nu-i mai distingeam de iarba. Ședeau cufundați în suferință adîncă ; pierderea fiicei și paguba materială se contopeau în aceeași durere nemăr-

ginită. Farah plecase în acea zi ȳi, în lipsa lui, la ora cȳnd lumina se aprindea în casă, le-am trimis niȳte bani sã-ȳi cumpere o oaie, sã aibã ce mȳnca. Fusesse în sã un gest greȳit, cãci ei l-au luat drept primul semn al oboselii mele ȳi abia s-au aȳezat mai bine pentru noapte. ȳi poate nu s-ar fi îndemnat sã plece niciodatã, dacã tȳrziu, pe searã, n-ar fi trecut prin mintea lor sã meargã ȳi la cãruȳaȳul tȳnãr, sã-ȳi scoatã paguba de la el. S-au ridicat deci de pe iarbã ȳi au plecat subit, fãrã un'cuvȳnt, iar a doua zi dimineapã s-au dus direct la Dagoretti, unde trãia Comisarul nostru Districtual Adjunct.

Ideea lor ne-a adus pe cap o lungã anchetã pentru caz de omor ȳi mulȳi polipȳti bãȳtinaȳi fuduli. Dar tot ce s-a oferit sã facã pentru cei doi bãtrȳni Comisarul Districtual Adjunct a fost sã decidã spȳnzurarea fãptaȳului, hotarire asupra cãreia în sã a revenit pe .datã cȳnd a primit mãrturiile noastre exacte. Nici bãtrȳnii din trib n-au mai vrut sã ȳinã kyama dupã ce ȳi el ȳi eu am refuzat sã luãm m considerare cazul. Încȳt ȳinã la urmã cei doi^ bãtrȳni a

ebuit sã se supunã, Ia fel. ca toatã lumea, unei legi a relativitãȳii din care în sã nu pricepeau o iotã.

Uneori mã cam plictiseam de bãtrȳnii mei din kyama . aȳunci le spuneam deschis ce gȳndeam despre ei. — „Voi, bãtrȳnii, îi taxaȳi pe tineri atit de aspru ca sã nu poatã -n veci acluna vreun ban ȳi pentru ei. Nu pot miȳca de voi cei tineri, iar voi cumpãraȳi toate felele doar pentru voi." Bãtrȳnii. mã ascultau atenȳi, ochiȳorii lor negri le strãluciau pe chipurile uscate ȳi-ncreȳpate, buzele lor subȳiri se miȳcau încet, ca ȳi cum mi-ar fi repetat cuvintele : le plãcea ȳi lor sã audã un principiu atȳt de sãnãtos formulat în cuvinte. ? .

Cu toatã diversitatea noastrã de opinii, poziȳia mea de judecãtoare- a tribului Kikuyu îmi rezerva o mulȳime âe potenȳialitãȳi ȳi mi-era tare dragã. Pe atunci eram tȳp.ãrã ȳi reflectasem mult îa ideile de dreptate ȳi nedreptate, cel mai adesea în sã din punctul de vedere al celui judecat ; în scaunul judecãtorului nu stãtusem încã. Îmi dãdeam ostenealã multã sã judec drept ȳi în folosul pãcii pe domeniul meu. Cȳteodatã, cȳnd lucrurile arãtau mai încurcate, eram nevoitã sã mã retrag ca sã le cȳntãresc mai bine, acoperindu-mi capul cu o glugã mintalã, pentru ca nimeni sã nu vinã sã-mi vorbeascã de ele. Gestul meu pro-

ducea totdeauna efect în rîndul oamenilor de la fermă °i-i auzeam mult timp după aceea vorbind plini de respect despre vreun caz care fusese atît de greu că nu-l putuse nimeni deslu°i în mai puşin de o săptămînă. Pe bă°tina° îl poşi u°or impresiona pierzînd pentru un lucru mai mult timp decît el — atîta doar, că-i greu de pierdut timpul. Dar ca bă°tina°ii sã mã vrea de judecãtoare °i chiar sã punã preş pe verdictul meu nu-mi explic decît prin mentalitatea lor mitologicã °i teologicã. Europeanii °i-au pierdut capacitatea de a crea mituri sau dogme °i pentru nevoile noastre în aceastã privinşã noi sîntem dependenşi doar de rezervele trecutului; dar mintea unui african se mi°cã u°or pe cele mai ascunse °i umbrite poteci. Acest talent iese puternic în evidenşã în raporturile lor cu oamenii albi.

Îl regãse°ti deja în numele date de ei, curînd după ce-i cunosc, europeanilor cu care vin în contact. °i trebuie sã

* n aceste nume dacã vrei sã trimişi un curier cu o scrisoare

95

la un prieten, sau sã ajungi cu ma°ina pînã la casa lui cãci lumea bă°tina°ã nu îi cunoa°te alt nume. Am avut un vecin foarte ursuz, care n-ar fi primit niciodatã un oaspete în locuinşã lui °i care se numea Safiane Modja__o Pãturã. Prietenul meu suedez Eric Otter era Resase Modja, — Un Cartu° —, adicã n-avea nevoie decît de un singur cartu° pentru a ucide vînatul, un nume foarte onorant sub care sã fii şinut minte. Mai era °i un mare automobilist pe care-l cuno°team, numit „Jumãtate om — jumãtate ma°inã”. Cînd bă°tina°ii dau albilor nume de animale — Pe°tele, Girafa, Taurul Gras — gîndul lor în general urmeazã linia vechilor fabule, iar albi apar, în con°tiinşã lor, atît ca oameni cît °i ca animale.

Iar cuvintele conşin în ele o magie : cineva care, timp de mulşi ani, a fost cunoscut în mediul sãu doar sub un nume de animal ajunge sã se simtã în cele din urmã familiar °i înrudit cu acesta, ba chiar sã se recunoascã în el. Apoi, cînd se întoarce în Europa, i se pare ciudat cã nimeni nu mai face asociaşia respectivã.

Odatã, la Grãdina Zoologicã din Londra, am revãzut un bãtrîn demnitar, ie°it acum la pensie °i pe care în Africa îl °tusem drept Bwana Tembu — Domnul Elefant. °adea singur-singurel în faşã cu°tii cu elefanşi, adîncit

în contemplarea lor. Poate venea frecvent aici. Servitorilor săi bă^otina^oi li s-ar fi părut cu siguranță un gest în ordinea firească a lucrurilor, însă, la Londra, probabil nimeni, cu excepția mea, care am fost acolo doar câteva zile, n-ar fi înpeles de ce face el a^oa.

Mintea unui bă^otina^o lucrează în multe moduri stranii și e înrudită cu mintea oamenilor din vechime, care, în chip firesc, își imaginau că Odin, pentru a vedea întreaga lume, a renunțat la unul din ochii săi și care-și reprezentau zeul iubirii ca pe un copil ne^otiutor ce-nseamnă dragostea. De aceea este și probabil că lucrătorii mei Kikuyu de la fermă vedeau importanța mea ca judecătoare tocmai în faptul că habar n-aveam de legile după care eram chemată să judec.

Din cauza pasiunii lor pentru mituri, bă^otina^oii te pot uneori aduce într-o situație de care nu te poți păzi sau din care nu mai poți scăpa. Ei te pot transforma într-un

imbol. În ce mă privește, eram conștientă de procedeu -l pentru uzul meu personal, găsiseram și un termen — în mintea mea spuneam că sînt făcută ^oarpe-^oef. Europeanii care au trăit mult timp printre bă^otina^oi vor înpelege ce vreau să spun, chiar dacă, față de sensul Bibliei, cuvîntul nU e prea corect folosit. Cred că, în ciuda tuturor activităților noastre în țară, în ciuda progresului ^otiințific și tehnic venit o dată cu noi și cu toată Pax Britannica instaurată acolo, acesta e unicul folos practic rămas bă^otina^oilor de pe urma noastră.

Ei nu se puteau servi de toți oamenii albi în respectivul scop și nici de unul sau -de altul în mod egal, ci _ns acordau, în lumea lor, un rang mai mare sau mai mic în funcție de utilitatea noastră ca ^oerpi-^oefi. Mulți dintre prietenii mei — Denys Finch-Hatton, Galbraith și Berkeley Cole, Sir Northrup McMillan — erau situați bine de bă^otina^oi în această calitate a lor.

Lord Delamere era un ^oarpe-^oef de prim rang. Mi-adue aminte că odată am făcut o călătorie la munte într-o vreme cînd ținutul era năpădit de marea invazie a lăcustelor. Acestea mai fuseseră și în anul precedent, iar acum puii lor negri veneau să devoreze și ce mai era, ca să nu mai rămîină nici fir de iarbă în urma lor. A fost pentru bă^otina^oi o lovitură cumplită ; după dezastrul prin care trecuseră, acum era prea mult. Inimile au cedat, ei gîfiau, se

jeiuiam ca ni^ote cîini pe moarte, alergam parcă să se dea cu capul de un zid aflat în aerul din fața lor. Atunci le-am spus împlător cum străbătusem pe drum domeniul lui Delamere și cum era și acolo tot plin de lăcuste, năpădiseră și pă^ouni și grajduri și le-am mai spus că Delamere era cumplit de furios și disperat. În aceeași clipă auditorii mei s-au lini^otit și aproape că li s-a luat o piatră de pe inimă. M-am întrebat ce părere avea Delamere despre acest ne-
caz și m-am rugat să le repet întocmai, apoi n-am mai spus nimic.

Ca arpe-^oef, n-aveam greutatea lui Lord Delamere, dar au existat ocazii cînd le-am putut fi și eu de folos. În timpul războiului, cînd soarta Corpului de Cărauși apăsa pe întreaga lume bă^otina^oă, clăca^oii de la fermă ofai^o-
nuiau să vină și să stea pe jos în jurul casei mele. De vorbit
N 97

nu vorbeau, nici măcar între ei, ci-și întorceau ochii spre mine, investindu-mă arpe-^oef. Nu-mi prea venea să îi trimit de acolo, vîzînd că nu fac nici un rău și, în pi^oUs dacă i-a^o fi gonit, tot se-a^oezau, dar în alt loc. Starea aceasta de lucruri devenise destul de greu de suportat. M-a salvat însă faptul că pe-atunci regimentul fratelui meu fusese trimis în avanposturile de la Vimy Ridge ; deci mi-am întors și eu ochii spre el, făcîndu-l arpele meu ef
Lucrătorii Kikuyu mă transformau în primă bocitoare' sau în femeie a durerii, cînd vreo nenorocire mai mare se abătea asupra fermei. Același lucru s-a împlătit și acum. Din cauză, că eram necăjită pentru soarta celor doi copii cei de la fermă s-au gîndit să lase pricina deoparte și o vreme să nu se mai ocupe de ea. Cît despre toate nenorocirile noastre, mă priveau a^oa cum congregația își prive^ote păstorul, care bea cupa singur pînă la fund, însă o face în numele lor.

Magia are această forță că, odată practicăta asupra ta, nu reu^oe^oti în veci să scapi de ea complet. Mi se părea un lucru penibil, extrem de penibil să fiu agăpată-n pro-
șap și a^o fi dat orice să scap de acest supliciu. și totuși, după ani și ani de zile, se mai ivesc prilejuri cînd te surprinzi singur gîndind : „Cum de se poate să fiu tratat astfel ? — Eu, care am fost și arpe-^oef !”

Pe drumul de întoarcere spre fermă, la traversarea rîului, sau, mai precis, în apă, i-am întîlnit pe fiii lui

Kaninu, trei băieți tineri și un băiețel. Aveau sulipi la ei și mergeau întins. Când i-am oprit să-i întreb dacă aveau vești despre fratele lor Kabero, au rămas toți patru cu picioarele în apă, cu fețele liniștite, împăcate și cu ochii lăsați în pământ ; vorbeau încet. Kabero, spuneau ei, nu se-ntorsese acasă și n-aveau nici o veste despre el de-a-seară, de când își luase lumea-n cap. Acum ei erau siguri că a murit. *Fie de disperare își luase el singur viața — căci ideea de sinucidere e foarte firească la băștinăși, până și la copiii cei mai mici — , fie că se pierduse prin hăși, iar animalele sălbatice îl mâncau acum. Frații lui umblaseră peste tot să-l caute și tocmai erau în drum spre rezervă, ca să-și încerce și-acolo norocul.

Când am urcat malul din nou pe pământul meu, ni-arn întors și am privit încă o dată către câmpie ; pământul

93

meu era ceva mai sus. În câmpie nu se vedea nici o urmă ' de viață, numai în zare pășeau și galopau o turmă de zebre. Apărînd din hăși pe malul opus, grupul de căutători semăna cu o mică omaidă ce-și urmează drumul ei printre ierburi. Din când în când armele lor sclipeau în soare, păreau că știu destul de sigur în ce direcție să meargă, dar care era aceea oare ? În căutarea fratelui pierdut singurul ghid puteau fi vulturii ce se rotesc mereu pe cer deasupra stîrvurilor din câmpie. marcînd locul exact în care leul și-a omorît prada.

Numai că prada lui era un trup micuș ; prea mare lucru nu le rămînea și lacomelor răpitoare, doar îteva venite la ospăț și nici acelea zăbovind prea mult.

Mă întristasem de-acum peste poate. Voiam acasă y

3

WAMAI

M-am dus la kyama însoțită de Farah. Mereu îl aveam pe Farah cu mine când mă-ntîlneam cu băștinăși Kikuyu căci, deși el arăta doar foarte puțină minte în propriile sale conflicte și, ca toți somalezii, își pierdea capul complet când era vorba de sentimentele ori dușmăniile lui tribale, în legătură cu neînțelegerile celorlalți se dovedea foarte înțelept și discret. În plus, servea și de traducător, căci cunoștea limba swahili extrem de bine.

Mi-am dat seama încă înainte de a ajunge la adunare

eã principalul scop al dezbatãrilor de acum era în ce fel sã-l jupoaie pe Kaninu de cît mai multe piei. Oile aveau sã-i fie împrãtiate care încotro, unele pentru despãgubirea familiilor bãiatului^ mort °i a celui rãnit, iar altele pentru hrãnirea kyamei. Încã din primul moment ceva s-a revoltat în mine împotriva unui asemenea verdict. Pentru cã °i Kaninu, gîndeam eu, pierduse un fiu, la fel ca °i ceilalți pãrinți, iar soarta acestui copil mi se pãrea cea mai dramaticã dintre toate. Wamai murise, deci ie°ea din Joc ; iar Wanyangerri se afla în spital, unde avea cine îngriji de el, în timp ce Kabero fusese pãrãsit de toți °i nimeni n-avea habar pe unde-i putrezeau la ora aceasta ©asele.

E drept cã °i Kaninu se preta de minune la rolul vișelului îngrãat pentru frigare. Era unul dintre cei mai avuși clãca°i ai mei ; pe lista de clacã apãrea notat cu treizeci °i cinci de capete de vite, cu cinci neveste °i cu °aizeci de capre. Satul îi era a°ezat aproape de pãdurea mea °i prin urmare mã loveam mereu de caprele °i copiii lui °i trebuia întruna sã-i gonesc nevestele, sã nu mai taie copaci din pãdure. Cei din neamul Kikuyu nu au deloc noþiunea de lux ; cei mai bogãți dintre ei trãiesc la fel ca °i cei mai sãraci °i, dacã a° fi intrat în coliba lui Kaninu, n-a° fi gãsit drept mobilier decît cel mult un taburet de lemn, pe care sã °ed. În schimb, erau un numãr de colibe în satul 100

lui °i ° viermuiala veselã de femei bãtrîne, cu tineri °i copii în jurul lor. Un °ir prelung de vite înaintau la ceasul asfinþitului, tãind cîmpia cãtre sat, spre a fi mulse, însoþite docil, prin iarbã, de umbrele lor albastru închis. Toate acestea îi dãdeau bãtrînului uscãþiv, îmbrãcat într-o hainã de piei °i cu repeaua deasã de riduri fine de p^ figura sa vicleanã umplute mereu cu praf, aerul °i aureola unui nabab trãind pe pãmîntul fermei mele.

Avusesem o mulþime de discuþii aprinse cu bãtrînul Kaninu °i-l ameninþasem chiar cã-l expulzez de pe domeniul, mai ales din cauza unei învîrteli de-a lui. Kaninu era în relaþii bune cu tribul vecin al Masailor ; patru sau cinci dintre fetele sale erau mãritate cu bãrbați Masai. Chiar. bã°tina°ii mei Kikuyu mi-au povestit cum în vechime Masailor li se pãrea sub demnitatea lor sã se amestece cu cei din tribul Kikuyu. Dar azi, acest ciudat popor, pe cale de

a se stinge, a fost nevoit să-și înghită mândria pentru a nu-și grăbi singur sfârșitul ei, cum femeile Masai nasc foarte pușini copii, prolificile tinere Kikuyu au, se-nșelege, mare căutare. Toate progeniturile lui Kaninu erau extrem de arătoase, încât, în schimbul fetelor sale, el și-a adus din Rezervașia Masai un număr de junei zglobii, cu părul lucios și neted. și n-a fost singurul cap de familie Kikuyu care s-a îmbogățit astfel în acele vremuri. Marele șef al tribului Kikuyu, bătrînul Kinanjui, și-a măritat, din cîte am auzit, mai mult de douăzeci de fiice cu bărbași din neamul Masai, primind de la ei în schimb peste o sută de capete de vite.

Dar cu un an în urmă, din cauza febrei aftoase, Rezervașia Masai fusese pusă în carantină și nici un animal nu mai avea voie să fie scos din ea. Acum în existenșă lui Kaninu a apărut o cumplită dilemă. Căci tribul Masailor e migrator și el își schimbă mereu așezarea în funcșie de anotimp, de ploii și de pășuni, iar cirezile lor de vite, în care se aflau și vacile lui Kaninu, rătăceau pe un teritoriu vast, putînd fi uneori și la o sută de mile distanșă, unde nimeni n-avea cum și ti ce se putea întîmpla cu ele. Masaii și nt negustori de vite nesrupuloși cu orișice client, cu așit mai mult deci cu membrii tribului Kikuyu, pe care-i dispreșuiesc profund. Ei sînt luptători vestiși și se spune pe seama lor că iubesc minunat. în mîinile lor, sufletele

101

fiicelor lui Kaninu se transformau întocmai ca și sufletele Sabinelor de odinioară, astfel că tatăl nu se mai putea încrede nicicum în ele. Iată de ce ingeniosul bătrîn Kikuyu punea să și se treacă vitele peste apă, la ferma mea, noaptea cînd Comisarul Districtual și tot Departamentul Veterinar dormeau. Era un gest mîșav din partea lui, căci dispozișiiile carantinei se numără printre acelea pe care băști-nașii le pricep și fașă de care arată mult respect. Dacă vitele lui erau gășite pe pămîntul meu, mi se aplica automat carantina pe toată ferma. Drept care mi-am trimis oamenii să stea de pază pe malul rîului,-pentru a-i prinde pe însoșitorii lui Kaninu și în nopșile cu clar de lună au avut loc destule ambuscade îndîrșite- și fugăreli rapide pe firul apei, iar juncile, spre al căror bine se depunea atîta efort, se șperiau și o luau la fugă unde vedeau cu ochii.

Jogona, tatăl băiatului ucis Wamai, era în schimb un om sărac. Avea o singură nevestă, °i-aceea bătrână, iar tot avutul său pe lumea asta erau trei biete capre. °i nici nu-l bănuiai în stare de a se pricopsi vreodată, văzându-l cât de simplu era la minte. îl °tiam bine pe Jogona. Cu un an înainte de accident, în timpul dezbaterilor kyamei, s-a petrecut la fermă o crimă îngrozitoare. Doi indieni, ce arendaseră de la mine o moară pe cursul râului mai în amonte °i măcinau făină pentru sătenii Kikuyu, fuseseră uci°i într-o noapte, li se furase tot ce aveau, iar uciga°ii dispăruseră fără urmă. Această crimă i-a înfrico°at °i izgonit pe toți negustorii °i prăvălia°ii indieni din district, de parcă ar fi suflat peste ei o furtună ; a trebuit să-l înarmez pe Pooran Singh cu o pu°că veche, ca să păzească moara mea °i, chiar în aceste condiții, am fost nevoită să insist îndelung pînă să-l lămuresc. °i mie mi s-a părut, în primele nopți după crimă, că aud zgomot de pa°i prin jurul casei mele, încît o săptămînă întreagă am pus să stea cineva noaptea de pază, iar acel paznic a fost Jogona. Era un om de o mare blîndețe °i nu s-ar fi descurcat defel fața în față cu uciga°ii, însă altminteri era un bătrîn prietenos °i un partener plăcut de discuții. Avea reacții de băiețandru vesel, pe figura lui apărea mereu o expresie vie °i dezghepată °i, de cîte ori se uita la mine, rîdea. Acum părea extrem de mulțumit că mă vedea luînd parte la kya»13'

102

Koranul, pe care-l citeam chiar atunci, spune : „Să nu îndoii dreptatea legii înspre folosul celui sărac".
 Cu excepția mea, cel puțin încă un membru al adunării era con°tient că scopul ei principal era acela de a-l jumuli pe Kaninu : Kaninu însu°i. Ceilalți bătrîni °edeau în cerc, foarte atenți, cu mintea încordată la dezbateri.
 Jos, pe pămînt, Kaninu stătea cu pelerina lui din piei de capră trasă mai toată peste cap, scoțînd din cînd în cînd un scîncet ori un vaiet, întocmai ca un cîine care a obosit lătrînd °i acum doar î°i menține vie durerea.
 Bătrînii ar fi vrut să-nceapă cu cazul băiatului rănit Wanyangerri. fiindcă acesta le oferea prilejul unor speculații la infinit. Ce despăgubire se cuvenea plătită dacă băiatul moare ? Dar dacă rămîne desfigurat pe viață ?
 "Sau dacă-°i pierde darul vorbirii ? Din partea mea, Farah le-a spus că refuzam să discut subiectul pîiã ce n-ajun-

geam din nou la Nairobi și nu vorbeam cu doctorul de la spital. Și-au înghițit dezamăgirea și au îndreptat dezbaterea spre următorul caz.

Kyama are misiunea, le-am spus eu prin intermediul lui Farah, să rezolve acest caz rapid, -nu să-și petreacă viața cu topii ezînd aici la judecată. Era clar că n-aveau de-a face cu o crimă premeditată, ci cu un accident fatal. Membrii kyamei mi-au onorat cu atenția lor cuvintele, dar, de îndată ce am terminat, m-au contrazis.

„Msabu, noi nu știm nimic”, mi-au replicat ei. „Însă vedem că nici dumneata nu știi prea multe și nu pricepem decât foarte puțin din cele ce ne spui aici. Fiul lui Kaninu a fost cel care a tras cu arma. Altfel cum ar fi rămas singurul nevătămat de ea ? Dacă vrei să afli mai multe despre această întâmplare, Mauge, care-i aici de față, are să-ți spună cum a fost. Fiul lui era acolo și glonșul i-a retezat b ureche.”

Mauge era unul dintre clăcașii cei mai avuți, un fel de rival al lui Kaninu. Arăta impunător la înfățișare, iar cuvintele sale aveau greutate, cu toate că vorbea rar, oprindu-se din când în când pentru gândire. „Msabu”, începu el - „Feciorul meu mi-a spus așa : că topii băieții au pinut Pușca pe rînd și că au îndreptat-o spre Kabero. Dar el n-a }-rut să le arate cum trebuie tras cu ea, nu, n-a vrut să e-arate neam. În cele din urmă a luat pușca înapoi și în 103

aceiași clipă pușca s-a descărcat și i-a rănit pe topii băieții omorînd pe fiul lui Jogona, Wamai. Așa s-a petrecut întocmai,”

„Cunosc aceste amănunte”, le-am spus. „A fost un mare ghinion, a fost un accident. Dar focul acela de armă putea fi foarte bine tras din casa mea, sau dintr-a dumitale Mauge.”

Cuvintele mele au stîrnit tulburare printre membrii kyamei. Topii și-au întors privirile spre Mauge, care a început să pară stînjenit. Apoi au tot vorbit o vreme între ei, foarte încet, parcă în șoaptă. Într-un târziu, dezbaterea s-a reluat. „Msabu”, mi-au comunicat ei, „de data asta nu-nșelegem nici un cuvînt din ce ne spui. Ne vine a crede că te gîndești la o pușcă obișnuită, pentru că dumneata doar tragi atît de bine cu puștile obișnuite, dar nu la fel cu cele de vînătoare, care au două țevi, nu una. Dacă

ar fi fost o pu°cã obi°nuitã, atuncea, da, aveai dreptate. Dar nimeni n-ar putea trage cu pu°ca de vînãtoare tocmai din casa dumatãle, sau chiar din casa lui Mauge, pînã la casa lui Bwana Menanya, ca sã-i mai °i omoare pe cei dinãuntru."

Dupã o clipã de tãcere, le-am spus : „De-aeuma toatã lumea °tie cã fiul lui Kaninu a tras focul de armã. Desigur, Kaninu îi va plãti lui Jogona un anumit numãr de oi ca despãgubire. Dar toatã lumea °tie °i cã fiul lui Kaninu nu era un copil rãu °i cã n-a vrut sã îlucidã pe "Wamai" °i cã de aceea Kaninu nu va plãti la fel de multe oi ca dacã ar fi avut un fiu ticãlo°it."

Aici luã cuvîntul un bãtrîn pe nume Awaru. El se afla cu civilizaþia într-un contact mai direct decît ceilalþi de faþã prin aceea cã stãtuse la închisoare °apte ani.

„Msabu", mi se adresã el mie, „dumneata spui cã fiul lui Kaninu nu era copil rãu °i cã de aceea Kaninu sã nu plãteascã prea multe oi. Dar, dacã fiul lui chiar ar fi vrut sã îl omoare pe Wamai °i astfel ar fi fost un copil rãu, era un lucru bun asta pentru Kaninu ? Era el într-atît de mulþumit de una ca asta îneît sã vrea sã plãteascã mai multe oi ?"

„Awaru", i-am rãspuns, „tu °tii cã °i Kaninu a pãdut cu acest accident un fiu. Tu însuþi mergi la °coala 104

°i prin urmare °tii cã bãiatul era isteþ la învãþãturã. Dacã era s-tît de bun în toate celelalte privinþe, e foarte rãu acum pentru Kaninu cã l-a pierdut."

Se a°ternu o pauzã apãsãtoare, pe care nici un sunet nu venea s-o curme. La capãtul ei, de parcã brusc °i-ar fi jãmintit de o durere ori de o datorie uitatã, Kaninu scoase un vaiet prelung.

„Memsahib", spuse Farah, „mai bine sã zicã ace°ti Kikuyu ce numãr au pe sufletul lor." i Îmi vorbea în swahili, pentru ca toatã adunarea sã-l înþeleagã °i reu°i sã-i facã pe toþi sã se simtã încurcaþi, fiindcã un numãr e un lucru concret, pe care nici un bã°tina° n-ar vrea sã îl divulge. Farah î°i roti ochii jur împrejurul cercului uman °i propuse cu semeþie : „O sutã". O sutã de oi era un numãr astronomic, la care nimeni nu se putea sã se fi gîndit. Peste kyama se a°ternu tãcerea. Bãtrînii se simþeau la cheremul batjocurii somalezului, dar cu toate acestea

nici nu crîcniră. Un om foarte bătrîn murmură : „Cincizeci”, fără ca numărul să pară a avea vreo greutate de natură a rezista în fața vîntului iscat de gluma lui Farah. După o clipă însă Farah rosti cu voce tăioasă „Patruzeci” în maniera tipică a unui negustor de vite experimentat și familiarizat atît cu cifrele cît și cu vitele. Acest cuvînt puse în mișcare ideile latente ale adunării ; bătrînii începură să discute între ei cu multă animație. Aveau să aibă nevoie de timp și de reflecție și de multă pălăvrăgeală, însă, cu toate acestea, se stabilise deocamdată o bază pentru tocmeală. Cînd ne-am întors și eram de-acum acasă, Farah mi-a spus încrezător : „Cred că acești bătrîni îi vor lua lui Kaninu vreo patruzeci de oi”. Dar Kaninu mai avea de trecut printr-un chin la această kyama. Căci bătrînul și burtosul Kathegu, alt clăcaș mai bogat de pe terenul fermei mele, bunic și tată al unei familii extrem de numeroase, luă cuvîntul propunînd să fie examinate fiecare oaie și capră în parte pe care Kaninu le avea de plătit, acestea urmînd a fi indicate una cîte una, separat. O asemenea pretenție era contrară obiceiului oricărei kyama, iar Jogona nu putuse în nici un caz născoci iretlicul de capul lui, ci mai degrabă îmi venea să

cred că era vorba de o înșelegere a sa cu Kathegu, înspre folosul celui din urmă. Am zăbovit încă puțin, să văd ce mai iese și din istoria asta.

La început, Kaninu păru să cedeze martiriului său • lăsase capul în jos, gemînd ca și cum, pentru fiecare cap de oaie, i s-ar fi smuls cîte un dinte din gură. Dar cînd în sfîrșit, Kathegu, el însuși cam ezitant, arătă spre o capră mare, gălbuie și fără coarne, inima lui Kaninu se frînse deodată și forța sa ieși la iveală. Făcînd doi pași înainte, se dezveli de pelerina sa cu un gest măreț. Timp de o clipă, scoase un răget cumplit, ca de taur, în direcția mea, adresîndu-mi un răcnet de ajutor, un de profundis plin de disperare, pînă ce, dintr-o simplă ochire, îmi dădu seama că eu eram de fapt de partea lui și că n-avea să-și piardă capra cea gălbuie. Atunci se așeză la loc fără alt sunet ; după o clipă doar îi aruncă lui Kathegu o privire sarcastică și plină de înșelesuri.

La capătul unei săptămîni de lungi dezbateri și răsdebateri ale kyamei, despăgubirea în fine a fost fixată la pa-

truzeci de oi, pe care Kaninu să i le dea lui Jogona, fără ca, la acest transfer, vreo oaie anume să fie specificată.

După vreo două săptămîni, pe seară, în timp ce eram la cină, Farah mi-a adus vești noi despre urmările cazului cu pricina.

Trei bătrîni Kikuyu din Nyeri, spunea Farah, sosiseră cu o zi înainte la fermă. Prinseseră cumva de veste, în colibe lor din Nyeri, de judecarea acestui caz și se aternuseră la drum pentru a veni la înfățișare, ca să arate că Wamai, fiul cel mort al lui Jogona, era copilul fratelui lor răposat și că despăgubirea pentru moartea lui, de fapt și conform cu legea, lor li se cuvenea.

Ara zîmbit aflînd de nerușinarea lor ; i-am spus lui Farah că mi se părea o faptă pe măsura acelor Kikuyu din Nyeri. Nu, răspunse Farah gînditor, el era de părere că oamenii aveau dreptate. Jogona într-adevăr venise la fermă de la Nyeri cu oase ani în urmă și, din cîte înpelesese Farah, Wamai nu era copilul lui și „nici nu a fost vreodată”, după spusele sale. Jogona avusese un noroc porcesc pentru că, două zile mai înainte, primise douăzeci și cinci din cele patruzeci de oi. Altfel Kaninu le-ar fi dat să apuce 106

drumul înspre Nyeri, ca să se cruțe singur, spunea Farah, de chinul de a le vedea întruna sub ochii săi, acum că tot fusese nevoit să se despartă de ele. Venise rîndul lui Jogona să fie atent, fiindcă bătrînii din Nyeri nu se lăsau așă ușor. Își găsiseră adăpost la fermă și amenințau că se înfățișează cu cazul lor la Comisarul Districtual.

Astfel că eram oarecum pregătită pentru apariția, cîteva zile mai tîrziu, în fața casei mele, a celor trei emisari din Nyeri, ce aparțineau unei categorii inferioare de Kikuyu și arătau ca trei hiene murdare și jigărite, care bătuseră, pe urma de sînge a lui Wamai, un drum de o sută cincizeci de mile. Odată cu ei venise și Jogona, pradă unei teribile agitații și supărări. Diferența dintre atitudinile celor două părți provenea probabil din faptul că cei trei Kikuyu din Nyeri n-aveau nimic de pierdut aici, în vreme ce Jogona avea douăzeci și cinci de oi. Străinii oedeau nemicași pe pietre, nedînd nici unul din ei mai multe semne de viață decît ar fi dat trei căpușe pe o oaie. Personal n-aveam nici o simpatie pentru cauza lor, căci, indiferent de împrejurări, nu-i interesase niciodată copilul mort

rît timp fusese încă în viață, iar pe de altă parte îmi părea ȳi rȳu acum de Jogona, care avusese o purtare demnă la kyama ȳi care cred cȳ îl jelise pe Wamai. Cȳnd îi puneam vreo întrebare, începea sȳ tremure ȳi sȳ ofteze întruna, încȳt era cu neputință sȳ înpelegi ceva ȳi, în cele din urmȳ, nu am ajuns la nici o concluzie.

Dupȳ douȳ zile însȳ Jogona reveni la mine, în zori, cȳnd mȳ aflam la maȳina de scris ȳi mȳ rugȳ sȳ aȳtern pe hȳrtie care erau legȳturile sale cu copilul mort ȳi cu familia lui. Cu aceastȳ hȳrtie voia sȳ meargȳ la Comisarul Districtual de la Dagoretti. Firea simplȳ ȳi directȳ a lui Jogona era de-a dreptul impresionantȳ, cȳci el punea totul atȳt de tare la inimȳ ȳi fȳrȳ nici o urmȳ de timiditate. Era limpede cȳ hotȳrȳrea luatȳ în acel moment îi apȳrea ca o imensȳ cutezanță, deloc lipsitȳ de pericole; de aceea ȳi pornea la drum cu atȳta strȳngere de inimȳ.

I-am aȳternut pe hȳrtie istorisirea. Totul a durat o groazȳ de timp, cȳci relatarea faptelor se întorcea cu peste ȳase ani în urmȳ, iar amȳnuntele erau extrem de mcȳlcite. În vreme ce-mi povestea, Jogona trebuia întruna

107

sȳ întrerupȳ firul istorisirii sale pentru a reflecta sau a se întoarce în trecut ȳi a reconstitui succesiunea faptelor, în cea mai mare parte a timpului, se ținea cu mȳinile de cap, plesnindu-se peste frunte din cȳnd în cȳnd, ca pentru a scutura ce amintiri mai erau înȳuntru. O datȳ chiar s-a dus ȳi s-a rezemat cu fața de perete, cum fac femeile Kikuyu cȳnd nasc.

I-am bȳtut declarația în dublu exemplar ; copia ei o mai am ȳi acum.

E un text destul de greu de urmȳrit, cuprinde o mulțime de situații complicate ȳi amȳnunte nerevelatorii. Nu mȳ mirȳ defel cȳ Jogona ȳi le amintea cu greu ; era cu atȳt mai uimitor cȳ le putuse ține minte. Începutul suna aȳa : „în vremea cȳnd Waweru Wamai, din Nyeri, trȳgea sȳ moarȳ — na-taka kufa, adicȳ dorea sȳ moarȳ, cum se spune în limba swahili —, el avea douȳ neveste. Una din aceste neveste avea trei fiice, iar, dupȳ moartea lui Waweru, s-a mȳritat cu un alt bȳrbat. Pentru cealaltȳ nevestȳ Waweru nu plȳtise în întregime preșul ȳi-i datora încȳ tatȳlui ei o pereche de capre. Aceastȳ a doua nevestȳ se spetise odatȳ ridicȳnd o sarcinȳ grea de lemne de foc ȳi

lepădase un copil, iar după aceea nimeni nu mai ȳtia dacā o sā mai poatā zāmisli vreodatā..."

ȳi tot aȳa mai departe, purtȳndu-l pe cititor printr-uh hāpiȳ stufos de condiȳii ȳi relaȳii de viaȳā ale poporului' Kikuyu :

„Aceastā nevastā avea un copil mic, pe numele sāu Wamai. ȳn acea vreme copilul era bolnav, iar oamenii credeau cā are vārsat. Waweru ȳinea foarte mult la aceastā nevastā ȳi la copilul ei ȳi, ȳn timp ce trāgea sā moarā, era foarte ȳngrijorat pentru cā nu ȳtia ce avea sā se ȳntȳmple cu ea cȳnd el nu va mai fi. ȳi atunci a trimis dupā prietenul sāu Jogona Kanyagga, ce locuia nu departe de casa lui. Jogona Kanyagga ȳi datora lui Waweru, ȳn vremea aceea, trei shillingi pentru o pereche de pantofi. Acum Waweru i-a propus sā ajungā amȳndoi la o ȳnȳelegere..." ȳnȳelegerea consta ȳn aceea cā Jogona urma sā preia nevasta ȳi copilul prietenului sāu aflat pe patul de moarte ȳi sā-i plāteascā tatālui acesteia cele douā capre ce i se cuveneau din preȳul de cumpārare al fiicei. De aici ȳnainte istorisirea se transforma ȳntr-o lungā listā de cheltuieli pe 1G8

care Jogona le atrāsesse pe capul sāu prin adoptarea copilului Wamai. ȳi cumpārase, spunea el, un leac miraculos ȳndatā dupā ce preluase bāiatul bolnav. Altā datā ȳi cumpārase orez de la o dhuka indianā, fiindcā porumbul nu-i pria. Intr-o anume ȳmprejurare fusese nevoit sā plāteascā suma de cinci rupii unui fermier' alb din vecinātate, care spunea cā bāiatul ȳi fugārise un curcan pȳnā la malul iazului, unde curcanul se ȳnecase. Aceastā din urmā sumā, plātitā cu bani gheapā ȳi pe care probabil o strȳnsese cu greutate, se imprimase adȳnc ȳn mintea lui Jogona, cāci ȳn mai multe rȳnduri a revenit la ea. Din atitudinea lui ai fi zis cā ȳntre timp uitase cā Wamai, copilul pierdut acum, era de fapt al altcuiva. Sosirea bātrȳnilor din Nyeri, ca ȳi pretenȳiile emise de ei ȳl zguduiserā profund. Oamenii foarte simpli par a avea un talent nativ de a adopta copii strāini ȳi de a simȳi faȳā de ei acelaȳi ataȳament ca faȳā de propriii lor copii ; sufletele necomplicate ale ȳāranilor europeni izbutesc minuni similare fārā nici cel mai mic efort.

Cȳnd, ȳn sfȳrȳit, Jogona ajunsese la capātul povestirii sale, iar eu am terminat-o de consemnat, i-am spus cā-i voi citi

acum o dată textul tot. S-a întors cu spatele spre mine, ca pentru a evita orice l-ar fi putut distraže din concentrarea sa.

Doar cînd  i-a auzit numele pronunțat, „ i atunci a trimis dup  prietenul său Jogona Kanyagga, ce locuia nu departe de casa lui", s-a întors rapid spre mine, cu un foc sălbatic în priviri  i un r s at t de exuberant  nc t pe loc b tr nului se transform  într-un b iebandru, simbol al  ns i tinereții. Din nou, c nd am ajuns la cap tul documentului  i am citit numele lui în locul unde-l scrisesem ca pe o confirmare a degetului apăsat pe h rtie, privirea aceea direct   i vitală s-a repetat, de data aceasta însă mai profundă, mai calmă, pătrunsă de o demnitate nouă.

O asemenea privire i-a aruncat  i Adam lui Dumnezeu când acesta l-a zămislit din p r n , suflându-i în nări răsuflarea vieții, iar omul a devenit un suflet viu. Eu îl creasem  i-l arătasem lui  nsu i — Jogona Kanyagga, unul  i-acela i în vecii vecilor. C nd i-am întins h rtia, a luat-o evlavios  i lacom, a împăturit-o într-un colț al mantiei sale  i a pus o mână peste ea apăsat. Nu- i putea  ng dui s-o piard ,

109

ea conșinea tot sufletul lui, era dovada existenței sale. Acolo era consemnat un lucru s v r it de el, Jogona Kanyagga  i care avea să-i nemureasc  numele pentru vecie : carnea era transformat  în cuv nt  i astfel r m nea mereu printre noi, plină de grație  i adev r.

Lumea cuv ntului scris  i-a dezvelit miracolul în fața b tina ului african chiar în perioada c nd eu mă aflam acolo,  nc t aveam, dac  voiam, prilejul să prind pușin trecutului din urmă, retrăind pe viu un cr mpei din propria noastră istorie : anume perioada c nd marii mulțimi a locuitorilor Europei li s-a dezvoltat, în mod asemn tor, atotputernicia literei scrise.  n Danemarca acest lucru s-a petrecut acum o sută  i mai bine de ani  i, din c te mi-au povestit oameni foarte b tr ni c nd eu eram doar un copil, am sentimentul că reacția, în ambele cazuri, a fost exact aceea i. Numai rareori făpturile omene ti fuseser  în stare să arate o mai umilă  i mai extatică devoțiune principiului artei de dragul artei.

Comunicările între un t n r b tina   i altul erau compuse  nc , în general, de scribii profesioni ti, c ci, de i unii dintre b tr ni se lăsau antren ți de spiritul vremii, iar

cîpiva Kikuyu foarte bătrîni veneau chiar la °coala mea °i se luptau din greu cu ABC, majoritatea celor din generaþia mai vîrstnicã se þineau neîncrezãtori departe de fenomen. Numai cîpiva dintre bã°tina°i aveau °tiinþã de carte, încît bãieþii mei de casã. clãca°ii sau zilierii aduceau la mine scrisorile lor, sã le citesc cu voce tare. în timp ce desfãceam °i studiam cu atenþie o scrisoare dupã alta, mã miram singurã ce insignifiant era conþinutul lor. Dar comiteam gre°eala tipicã a oricãrei persoane civilizate °i cu prejudecãþi. Era ca °i cum m-a° fi apucat sã presez în ierbar crenguþa de mãslin adusã lui Noe de porumbel. Indiferent cum ar fi arãtat, ea avea în sine mai multã greutate ca toatã arca °i fiinþele de pe ea, cãci întruchipa o lume nou descoperitã, o lume proaspãtã °i verde.

Scrisorile bã°tina°ilor semãnau aproape toate între ele, se þineau strict de o formulã sfîntã °i consacratã °i sunau, mai mult sau mai puþin dupã cum urmeazã : „Dragul meu prieten Kamau Morefu. Iatã, voi lua acum tocul în mînã” — în sens figurat, desigur, cãci scribul profesionist scria —?

110

„sã-þi scriu o scrisoare, cãci de multã vreme dorearr sã-þi scriu. Eu sînt foarte bine °i trag nãdejde cã °i tu, din mila lui Dumnezeu, e°ti de asemenea foarte bine. Mama mea este foarte bine. Sopia mea nu este foarte bine, dar trag totu°i nãdejde cã sopia ta, din mila lui Dumnezeu, va fi fiind bine". Aici urma o lungã listã de nume, fiecare însoþit de o scurtã relatare, în majoritate complet benigne, de°i cîteodatã surprinzãtoare. Apoi scrisoarea se încheia. „³i acum, prietene Kamau, iatã cã isprãvesc aceastã scrisoare, cãci doar foarte puþinã vreme am pentru scris. Prietenul tãu Ndwetti Lori."

Pentru a face sã circule mesaje similare între tinerii europeni studio°i, acum o sutã de ani mesagerii po°tali sãreau grãbiþi în °a, caii lor galopau, cornul po°tal rãsunã °i se fabrica hîrtie de scrisori cu margini zimþate °i aurite. Scrisorile erau primite cu bucurie, îndrãgite, pãstrate cu multã grijã ; eu însãmi am putut citi cîteva de acest fel. înainte sã-nvãþ sã vorbesc swahili, legãtura mea cu aceastã lume a literelor bã°tina°e avea o trãsãturã destul de ciudatã : puteam citi eo-°i scriau între ei, dar fãrã sã-nþeleg nici un cuvînt. Limba swahili n-a avut o versiune scrisã pînã ce albiu nu °i-au luat misiunea de a o crea ; cu

foarte multă atenție s-a ortografiat întocmai după pronunție și de aceea nici nu există vreo ortografie veche care să-l handicapeze pe cititor. Mă așezam deci și dădeam citire, cu voce tare și cât puteam de fidel, cuvânt cu cuvânt, celor scrise destinatarilor, care se adunau cu sufletul la gură în jurul meu și urmăream în același timp efectul acestei lecturi din care nu pricepeam nici o iotă. Uneori izbucneau în lacrimi la auzul cuvintelor mele, ori își frângeau de disperare mâinile ; altele scoteau exclamații de bucurie ; cea mai frecventă reacție în fața lecturii era însă râsul și se îndoiau de mijloc scuturași de hohote prelungi în timp ce le citeam.

Cînd, mai tîrziu, am învățat să înțeleg și conținutul acestor scrisori, mi-am dat seama că efectul unei vești era de multe ori amplificat cînd ea era împărtășită în scris. Mesaje care ar fi fost receptate cu îndoială sau dispreț dacă ar fi fost transmise verbal — căci băștinaii sînt niște sceptici înnăscuși — în scris erau respectate ca litera de

111

evanghelie. Totodată băștinaii sînt ageri de ureche în ce privește confuziile din vorbire ; asemenea greșeli le oferă o adevărată plăcere malițioasă și nu le vor uita în veci, putîndu-l porecli pe un alb timp de o viață întreagă pornind de la o simplă scăpare verbală a sa ; dar dacă greșeala era făcută în scris, ceea ce se întîmpla destul de frecvent, căci scribii erau niște bieți ignoranți, atunci insistau să stoarcă un antimit înțeles din ea, se minunau de el și-l discutau pe larg, dar erau gata să creadă și cele mai mari aberații mai degrabă decît să afle cuvîntului scris vreun cusur.

Într-una din scrisorile pe care i le-am citit odată unui băiat de la fermă, expeditorul îi transmitea și un mesaj lapidar : „Am gătit o maimușă”. I-am explicat că probabil voia să spună că a găsit o maimușă, căci și în swahili cele două cuvinte se aseamănă întrucîtva. Însă destinatarul n-a vrut să accepte cu nici un preț.

„Nu, Msabu, nu”, mi-a spus el, „ce scrie în scrisoarea mea ? Ce scrie acolo, în ea ?”

„În ea scrie”, i-am replicat, „că a gătit o maimușă, dar cum să poată găti o maimușă ? și, dacă ar fi gătit-o într-adevăr, și-ar fi scris el mai multe aici, ca să-și spună de ce și cum a făcut.”

Băiatul Kikuyu s-a posomorit însă rău de tot în fața criticii mele aduse cuvântului scris, mi-a cerut să-i dau înapoi scrisoarea, a împăturit-o cu grijă și a plecat cu ea. Cît despre declarația lui Jogona, pe care am redactat-o eu, s-a dovedit a-i fi de folos, căci, parcurgînd-o, Comisarul Districtual a respins apelul bătrînilor din Nyeri, care au pornit bombănind înspre satul lor, fără a fi izbutit să obțină ceva de la fermă.

Documentul a devenit acum marea comoară a lui Jogona. L-am revăzut în mai multe rînduri. Jogona i-a făcut un săculeț din piele, pe acesta l-a brodat cu mărgeluțe și i l-a atîrnat de gît. Din cînd în cînd, dar mai cu seamă duminicile dimineapă, îmi apărea vîștea neașteptată în prag, scotea pungociul de la gît și mă ruga să îi citesc. Odată, după ce fusesem bolnav și, pentru prima oară după boala mea, ieșeam să mă plimb călare, m-a zărit de la mare distanță, g alergat o bucată bună ca să mă prindă și, sufocat

112

de efort lîngă calul meu, mi-a întins documentul ca să îl citesc. La fiecare nouă lectură, figura sa căpăta aceeași expresie de adînc triumf religios, iar, la sfîrșitul ei, netezea cu foarte multă grijă pagina scrisă, o împătura și o pune la loc în săculeț. Importanța relatării nu scădea defel, ci creștea de fiecare dată, ca și cum pentru Jogona cea mai mare minune legată de ea era că nu se schimba niciodată. Trecutul, cel atît de greu de rechemat în memorie și care probabil se modifica de cîte ori trebuia să fie reamintit, fusese prins acum, învins și fixat în loc chiar dinaintea privirilor sale. El devenise acum istorie ; în ceea ce-l privea nu exista variabilitate, nici umbra vreunei transformări.

WANYANGERRI

Următoarea dată cînd m-am dus la Nairobi, am fost să-l vizitez pe Wanyangerri la spitalul bătrînilor.. Cum aveam atîtea familii de clăcași pe pămîntul meu arareori se întîmpla să nu fie pacienți din rîndul lor la spital, încît eram une habituee de la maison * și în termeni foarte amicali cu sora-efă și cu sanitarii de acolo. N-am văzut în viața mea o femeie care să-și pună mai multă pudră și mai mult fard pe față ca sora aceasta efă ; cu obraji ei plini și cu boneta albă, semăna întocmai cu acele

păpu^oi ruse^oti din lemn, pe care le de^ourubezi ^oi găse^oti înăuntru o altă păpu^oă, iar în aceasta alta ^oi tot a^oa mai departe ^oi care se vînd sub numele de Katinka. Era o soră^o-^oefă drăgușă ^oi capabilă, a^oa cum te-ai fi a^oteptat de fapt din partea unei Katinka. în fiecare joi, toate paturile erau scoase afară din saloane ^oi puse într-un pătrat de curte liberă, la mijloc, în timp ce interioarele se curățau ^oi se aeriseau ; de aceea joia era o zi plăcută la spital. Din curtea lui Se deschidea o panoramă frumoasă ^oi măreașă, cu cîmpia uscată Athi în primplan ^oi în zare cu munșii alba^otri de la Donyo Sabouk ^oi cu colinele prelungi Mua. Era un sentiment ciudat pentru mine să văd acolo bătrînele mele femei Kikuyu, culcate în pat ^oi învelite în cear^oafuri albe ; mi se părea că mă-ntîlnesc cu vreun catîr bătrîn ^oi oboșit, ori cu vreun alt animal de povară. ^ai ele rîdeau spre mine de starea în care se găseau, dar rîsul le era mînzesc, parcă tot de catîr bătrîn, căci bă^otina^oii se tem de spitale. Intîia oară cînd l-am vizitat pe Wanyangerri în spital, copilul era într-atît de ^oocat ^oi de cople^oit încît mi-a trecut prin minte că poate moartea ar fi o u^ourare pentru el. Era speriat de tot ^oi de toate, a plîns întruna cît am stat cu el ^oi m-a implorat să-l iau înapoi la fermă ; sub bandaje se scutura ^oi tremura din tot corpul.

* O vizitatoare obi^onuită a casei. (lb. franc.) (N. trad.)

114

A trecut o săptămînă pînă l-am vizitat din nou. Acum era lini^otit ^oi împăcat ^oi m-a primit cu multă demnitate. Cu toate acestea, era bucuros că mă vede ^oi sora mi-a spus că a^oteptase cu nerăbdare venirea mea. Căci azi îmi putea comunica, în mod cît se poate de hotărît ^oi scuișînd cuvintele printr-un tub introdus în gură, că fusese omorît cu o zi înainte ^oi că va fi omorît iară^oi peste cîteva zile. Doctorul' care îl trata pe Wanyangerri fusese medic de front în Franța ^oi, în timpul războiului, cususe multe feșe de oameni desfigurați, încît ^oi acum î^oi dădu multă silinșă, iar operașia îi reu^oi de minune. A înlocuit maxilarul cu o fșie de metal, pe care a fixat-o cu ^ouruburi de oasele rămase întregi ale feșei, apof a adunat resturile de piele sfșiată ^oi le-a cusut laolaltă, ca să-i formeze totu^oi un fel de bărbie. Ba chiar, mi-a spus Wanyangerri, i-a luat o bucată de piele de pe umăr ca să astupe cusăturile. Cînd, la sfîrșitul acestui tratament, bandajele au fost scoase, fașa

copilului era mult schimbată și arăta ciudat, ca un cap de opârlă, fiindcă-i lipsea bărbia. Ce-i drept, putea mânca normal și vorbi, deși, după acest accident, a rămas ușor bîlbîit. Dar toate acestea au durat luni de zile. Când veneam să-l vizitez, Wanyangerri îmi cerea mereu zahăr, astfel că îi aduceam câteva lingurițe, într-un peticuș de hîrtie. Dacă nu sînt paralizați ori cel puțin amorțiți de teroarea lor în fața necunoscutului, băștinașii bombăne și mîrîie mult în spital și născocesc tot soiul de iretlicuri ca să poată scăpa de acolo. Moartea e unul din ele și nu le e teamă de ea. Europeanii care au construit și echipat aceste spitale și care lucrează în ele, dîndu-și atîta osteneală să-i aducă, aproape cu forța, pe bolnavi la tratamente, se plîng cu multă amărăciune de faptul că băștinașii nu cunosc sentimentul recunoștinței și că pentru ei este totuna, indiferent ce le faci.

Albii se simt destul de jigniți și răniți de această stare de spirit a localnicilor. Fiindcă, într-adevăr, pentru ei e totuna, indiferent ce le faci ; și nu poți face decît foarte puțin, iar ceea ce faci dispare pe dată și rămîne în veci confundat în uitare ; nu-ți mulțumesc, dar nici nu-ți poartă pică și, chiar dacă ai vrea să schimbi ceva, nu poți. E o trăsătură alarmantă de caracter, ce pare să-ți anuleze exis-

115

tenta ca individ uman și să-ți acorde un rol pe care nu ți l-ai ales, ca și cum ai fi un fenomen al naturii, ca și cum ai fi asemănător cu vremea.

Din acest punct de vedere, imigranții somalezi se deosebesc de băștinașii din Kenya. Atitudinea ce-o manifestă față de ei îi afectează profund ; de fapt, aproape că nu poți face un pas fără să-i afectezi, într-un fel sau altul, pe acești orgolioși înfocați ai deșertului și, foarte adesea, fără să-i rănești adînc. Ei au un simț acut al recunoștinței, iar, dacă-ți poartă pică, ți-o poartă pe vecie. O binefacere, ca și o ofensă ori un gest de desconsiderare rămîn săpate în inimile lor ca în piatră. Sînt deosebit de stricți mahomedani și, la fel ca toți mahomedanii, menșin un cod moral foarte sever, în funcție de care te judecă și te condamnă. Cu somalezii, în rîstimp de numai o oră, îți poți cîștiga sau pierde complet prestigiul.

Masaii de aici ocupă o poziție aparte în rîndul triburilor autohtone. Ei țin minte, ei pot mulțumi și sînt în

stare să-ți poarte pică. Ei ne poartă tuturor o du'mănie care nu se va °terge decît odată cu dispariția tribului însu'.

Prejudecări de nici un fel n-au triburile Kikuyu, Wakarnba °i Kavirondo. Ei nu țin seama de nici un cod moral. Sînt convinși că cei mai mulți indivizi sînt în stare de cele mai stranii lucruri, de aceea nu reu°e°ti să-i °ochezi deloc, chiar dacă-ți dai silința. S-ar putea spune că doar pentru un Kikuyu sărac sau pervertit are vreo importanță dacă îi faci ceva °i anume ce. Lăsați în voia propriei lor firi °i a Iradiției poporului lor, ei vor privi activitățile noastre ca, pe acelea ale naturii. De judecat nu ne judecă, în schimb sînt foarte fini observatori. Iar suma observațiilor lor determină felul cum le apărem, cu un renume bun sau cu unul prost.

Europenii foarte săraci sînt, în această privință, la fel ca °i Kikuyu. Ei nu te judecă, ci te evaluează. Dacă le plăci sau te stimează cît de cît, o fac în același fel în care oamenii îl iubesc pe Dumnezeu ; nu pentru ceea ce le faci, nu, nicidecum, ci pentru ceea ce e°ti tu.

Intr-o zi, rătăcind prin spital, am văzut trei pacienți noi, un bărbat foarte negru, cu un bandaj mare °i gros la

cap, °i doi băieți ; toți trei aveau pansamente la gît. Unul din sanitarii de gardă în salon era un coco°at, împătimit povestitor, căruia-i făcea mare plăcere să îmi prezinte cazurile cele mai ciudate din spitalul său. Cum m-a văzut că mă opresc alături de paturile acestor noi veniți, s-a apropiat de mine ca să-mi spună povestea lor.

Cei trei erau nubieni °i cîntau în fanfara regimentului de Pu°ca°i Regali Africani, soldații negri din Kenya. Băieții erau toboari, iar bărbatul cornist. Acesta din urmă se lansase, la viața lui, în multe controverse aprige, pierzîndu-°i capul de tot atîtea ori, cum îndeob°te se întîmplă cu bă°tina°ii. Mai întîi a tras cu pu°ca în dreapta °i-n stîngă peste clădirile cazarmii, iar, cînd încercătorul s-a golit, s-a închis împreună cu cei doi băieți în coliba sa de tablă ondulată °i acolo a încercat să le taie gîtul, apoi să °i-l taie pe-al său. Sanitarul regreta că nu-i văzusem săptămîna trecută, cînd i-au adus °i erau plini de sînge, de ai fi zis că au murit. Acum se aflau toți trei în afară de orice pericol, iar criminalul se lini°tise °i îi venise mintea la cap.

În timp ce povestitorul îşi depăna istorisirea, cei trei protagoniști ai ei, bandajăți și culcați în paturi, îl urmăreau cu atenția încordată. Îl mai întrerupeau pentru a corecta detalii, iar băieții, care vorbeau cu mare greutate, se întorceau întruna spre bărbatul culcat la mijloc între ei, obligându-l să le confirme spusa, încrezători că îi va ajuta să îmi prezinte întâmplarea în mod cât mai fidel cu putință.

„Ai n-ai făcut tu spume la gură ? Ai n-ai urlat ?”, îl întrebau ei. „Ai n-ai spus tu că ai să ne tai bucățele mici, ca pe niște lăcuste ?”

Atacatorul lor spunea „Da, da” și avea o figură tristă. Uneori eram reținută în Nairobi câte o jumătate bună de zi, în ? așteptarea vreunei întâlniri de afaceri sau a corespondenței din Europa, când trenul care venea de pe coastă întârzia. În asemenea împrejurări, când nu aveam cu ce-mi umple timpul, mă duceam la spitalul băștinăilor, de unde luam doi-trei convalescenți la o plimbare cu rama. Pe vremea internării lui Wanyangerri, guvernatorul, Sir Edward Northey, ținea câpiva pui de lei, destinați Grădinii Zoologice din Londra, într-o curcă de, pe terenul reședinței guvernamentale. Aceștia erau o mare atracție

117

pentru bolnavii de la spital; întruna îmi cereau să-i duc să-i vadă. Le-am promis pacienților din fanfara regimentului de Pușcași Regali Africani că o să-i duc să vadă leii de îndată ce vor fi destul de refăcuți, însă nici unul din ei n-a vrut să meargă până ce n-au fost cu toții valizi. Cornistul s-a însănătoșit cel mai greu ; unul dintre băieți a fost chiar externat din spital înainte ca ucigașul să fie îndeajuns de zdravăn ca să poată merge cu mine. Băiatul venea în fiecare zi la spital să întrebe de el, ca să fie sigur că nu va scăpa plimbarea. L-am găsit acolo într-o după-amiază, când mi-a spus că trompetul avea încă o durere puternică în cap, dar că nu era de mirare de vreme ce capul îi fusese plin de atîția draci.

Până la urmă i-am dus pe toți trei și au stat îndelung în fața cuștii, adânciți într-o contemplație mută. Unul din puii de leu, enervat de a fi privit cu atîta fixitate, s-a ridicat brusc, s-a întins și a scos un răget scurt, care i-a făcut pe privitori să tresară, iar cel mai mic dintre cei doi băieți s-a ascuns în spatele cornistului. Pe drum, la întoar-

cere, în ma°inã l-am auzit spunîndu-i : „Leul ãla a fost la fel de ticãlos ca tine”.

în toatã aceastã vreme, la fermã cazul lui Wanyangerri a rãmas în suspensie. Ai lui veneau din cînd în cînd °i mã-ntrebau cum o mai duce, dar. în afarã de fratele cel mai mic, pãreau toþi foarte speriaþi de a-l vizita la Nairobi, în spital. Kaninu trecea °i el serile pe la casa mea, ca un bursuc bãtrîn ie°it tîrziu în recunoa°tere, ca sã mai afle despre copil. Farah °i cu mine, între patru ochi, îi cîntãream uneori suferinþele °i le evaluam în capre °i oi.

Tot Farah, la cîteva luni de la tragedie, m-a informat despre un nou element care apãruse în cazul cu pricina. Mereu în astfel de situaþii venea în camerã în timp ce mîncam, rãmînea în poziþie de drepþi la capãtul îndepãrtat al mesei °i-°i asuma misiunea de a lumina ignoranþa mea. Farah vorbea °i engleza °i franceza bine, dar comitea invariabil anumite gre°eli care-i erau proprii. De exemplu spunea „cu exactitatea” în loc de „cu excepþia” : „Toate vaci]e s-au întors acasã, cu exactitatea celei sure” °i, în loc sã îl corectez, am început sã folosesc °i eu acelea°i formule atunci cînd vorbeam cu el. Expresia feþei °i atitu-

118

dinea îi erau sigure de sine °i pline de demnitate, insã adesea aborda subiectul într-un mod mai degrabã vag : „Memsahib”, spuse. „Cu Kabero.” Despre asta era vorba deci. A°teptam sã vãd ce mai urmeazã.

Dupã o clipã de tãcere, Farah revenea la subiect. „Dumneata crezi, Memsahib”, îmi spuse el, „cã amãrîtul ãla de Kabero e mort °i cã l-au mîncat hienele. El nu este mort. El este la Masai.”

L-am întrebat cam cu îndoialã de unde °tia. „Ei, °tiu eu”, mi-a rãspuns. „Kaninu prea are multe fete mãritate dupã Masai. Cînd Kabero n-a °tiut cine-l poate salva, cu exactitatea Masailor, a fugit la bãrbatul sorã-si celei mari. E adevãrat cã nu i-a fost u°or, el a °ezut o noapte întregã în copac °i cu hienele jos, jur împrejur. Acuma el trãie°te la Masai. E un Masai bãtrîn °i bogat acolo, care are sute °i sute de vaci, dar n-are copii de-ai lui °i vrea sã-l ia pe Kabero. Kaninu °tie foarte bine °i a fost de mai multe ori sã stea de vorbã cu bãtrînul. Atît, cã se teme sã-þi spunã °i dumitale, fiindcã-i convins cã, dacã oamenii albi îi aflã taina, Kabero va fi spînzurat la Nairobi.”

Mereu despre neamul Kikuyu Farah vorbea pe un ton arogant. „Nevestele Masailor”, a continuat el, „nu fac copii. Se mulțumesc ȳi cu copii Kikuyu. Ba chiar ȳi fură o mulțime de copii. Totuȳi acest Kabero, el o să vină ȳnapoi la fermă cȳnd o să fie mare, pentru cȳ n-o să-i placă să trȳiascȳ aȳa cum trȳiesc Masaii, să se tot mute dintr-un loc ȳn altul. Aceȳti Kikuyu sȳnt prea leneȳi pentru aȳa ceva.”

De la fermă, dispariȳia tragică a tribului de Masai de pe celălalt mal al rȳului putea fi urmărită cum progreseazȳ de la un an la altul. Erau un neam de luptători care fuseseră opriȳi sȳ lupte, niȳte lei muribunzi cu ghearele tăiate, un popor ȳntreg emasculat. Li se luaseră sulipele, ba chiar ȳi scuturile lor mari ȳi ȳmpodobite, iar ȳn Rezervaȳia de Animale leii le fugăreau turmele de vite. Odată, la fermă, aveam trei tauri tineri ȳi am pus sȳ-i jugăneascȳ pentru a-i ȳnhăma la pluguri ȳi la cȳruȳe ; mai tȳrziu au fost ȳnchiȳi ȳn curtea atelierului. Aici, ȳntr-o noapte, simȳind mirosul de sȳnge, hienele au venit ȳi i-au omorȳt. Aceasta, m-am gȳndit, va fi ȳi soarta tribului de Masai.

119

„Nevestei lui Kaninu”, ȳmi spunea Farah, „ȳi pȳre rȳu sȳ-ȳi piardȳ copilul pentru atȳpia ani.”

Nu am trimis dupȳ Kaninu, cȳci nu ȳtiam cȳt pot sȳ mȳ ȳncred ȳn informaȳiile lui Farah, dar prima datȳ cȳnd l-am vȳzut pe bȳtrȳn ȳnvȳrtindu-se prin preajma casei mele, am ieȳit afarȳ sȳ ȳi vorbesc. L-am ȳntrebat : „Kaninu, spune-mi, Kabero trȳieȳte ? E la Masai ?” Pe. bȳȳtinaȳ nu-l vei surprinde niciodatȳ nepregȳtit, indiferent de reacȳia ta ȳ-i Kaninu a izbucnit imediat ȳn lacrimi de dorul fiului sȳu pierdut. O vreme l-am ascultat ȳi l-am privit ȳn tȳcere. Apoi i-am mai spus : „Kaninu, cheamȳ ȳnapoi pe Kabero. Sȳ ȳtii cȳ nu va fi spȳnzurat. Mama lui o sȳ-l ȳinȳ cu ea la fermȳ”. Nu se oprise din lamentaȳie ca sȳ mȳ asculte, dar cred cȳ a reȳinut cuvȳntul „spȳnzurat”, cȳci vaietele sale au devenit mai grave ȳi Kaninu s-a cufundat ȳn descrierea a ceea ce promitea sȳ devinȳ Kabero ȳi cum, dintre toȳi copiii sȳi, acesta-i fusese fiul preferat.

Kaninu avea o droaie de copii ȳi de nepoȳi ȳi, cum satul lor era atȳt de aproape de casa mea, toatȳ ziua, ca sȳ spun aȳa, ȳi aveam sub ochi. Printre ei se numȳra ȳi un nepoȳel, fiul uneia din fiicele sale cȳsȳtorite ȳn rezervaȳia

Masai, dar care se-ntorsesese de acolo, aducându-^oi copilul cu ea. Acest băie^o se numea Sirunga. Amestecul de sînge se arăta la el sub forma unei vitalită^obi ciudate, a unei asemenea bogă^opii neînfrî^onate a imagina^oției ^oi a zborului închipuirilor, încît nu semăna cu nimic omenesc : era o flacără măruntă, o pasăre de noapte, un mic spiridu^o la fermă. Însă avea epilepsie, din cauza căreia ceilal^oți copii se speriau de el ^oi îl izgoneau de la joaca lor, strigîndu-i sheitani — dracul —, astfel că eu m-am hotărît să-l adopt în gospodăria mea. Fiindcă era bolnav, nu putea face nici o muncă, dar, în tovără^oia mea, juca nebănu^oit de bine rolul de nebun sau de măscărici ^oi mă urma peste tot ca o mică umbră neagră ^oi jucău^oă. Kaninu îmi cuno^otea afec^oțiunea pentru copil ^oi pînă acum ne zîmbise cu acel zîmbet al său blajin de bunic ; de data aceasta însă a folosit prilejul să caute a stoarce maximum de profit din el. Mi-a declarat cu toată tăria că mai degrabă l-ar da de zece ori pe Sirunga la leopardi decît să îl piardă pe Kabero, iar, dacă tot nu mai era Kabero ^oi îl pierduse pentru totdea-

120

una, putea să nu mai fie nici Sirunga, ce importan^oță mai avea acum, — căci doar Kabero fusese lumina ochiilor săi ^oi sîngele inimii sale.

Dacă într-adevăr Kabero era mort, atunci jeluirea sa era cea a lui David plîngîndu-l pe Abesalom, o tragedie care se cuvenea lăsată în voia ei. Dar dacă băiatul era viu ^oi se ascundea la tribul de Masai, era mai mult decît o tragedie, era o încle^otare, o fugă, o luptă de dragul vie^oții unui copil.

Am asistat la acest joc pe cîmpie, jucat de gazele în clipa cînd, nebănuind nimic, mă apropiam prea mult de locul unde-^oi ascunseseră puiul abia născut. Atunci prind toate să danseze, își ies în fa^oță, sar, Țopăie sau se prefac rănite ^oi pasămite nu pot alerga — pe scurt, sînt gata de orice ca să-^oși abată aten^oția în altă parte. Apoi, deodată, practic chiar sub copitele calului tău, zăre^oți iedupul sînd nemi^ocat, cu căp^ooru-i plat ascuns în iarbă, culcat ^oi ghemuit ca să-^oi salveze via^oța, pentru care mama se avântase în dansu-i disperat. ^ai păsările fac la fel cînd vor să-^oi apere puii, sar, parcă vor să zboare, dar joacă rolul de rănite, care-^oi tîrăsc aripa frîntă, neputincioase, pe pămînt. ^ai Kaninu juca teatru în fa^oța mea. De unde atîta căi-

dură ȳi atȳta zburdȳlnicie ȳn acest bȳtrȳn Kikuyu cȳnd bȳ-nuia cȳ viaȳa copilului sȳu era ȳn joc ? Oasele-i trosneau ȳn timpul dansului, ba chiar ȳi sexul ȳi-l schimba, luȳnd ȳnfȳȳiȳarea unei femei bȳtrȳne, a unei gȳini sau leoaice — cȳci jocul de acest fel era evident apanajul femeilor. ȳmi oferea un spectacol extrem de grotesc ȳi demn ȳn acelaȳi timp de tot respectul, ȳntocmai cum face struȳul mascul, care cloceȳte ouȳle pe rȳnd, cȳnd el, cȳnd femela sa. Nici o inimȳ de femeie, cred, n-ar fi rȳmas nesimpȳitoare la o manevrȳ de acest fel.

„Kaninu”, i-am spus la un moment dat, „cȳnd Kabero va vrea sȳ se-ntoarcȳ la fermȳ, se poate-ntoarce liniȳtit ȳi n-o sȳ-i facȳ nimeni nici un rȳu. Dar atunci va trebui sȳ-l aduci tu ȳnsuȳi ȳi sȳ mi-l arȳȳi.” Kaninu a rȳmas mut ca un mort, ȳi-a coborȳt bȳrbia ȳn piept ȳi s-a ȳndepȳrtat abȳtut ȳi trist, de parcȳ ar fi pierdut ȳn aceeaȳi clipȳ ȳi ultimul prieten pe care-l mai avea pe aceastȳ lume.

121

Se cuvine sȳ spun aici despre el cȳ a ȳinut minte vorbele mele ȳi cȳ a fȳcut ȳntocmai aȳa cum i-am zis. Cinci ani mai tȳrziu, cȳnd aproape cȳ uitasem de ȳntreaga poveste mi-a cerut, prin intermediul lui Farah, sȳ-l primesc fii ȳncȳ voia sȳ-mi spunȳ ceva. L-am gȳsit stȳnd ȳn faȳa casei, sprijinit pe un singur picior, cu multȳ demnitate, dar ȳn strȳfundul sufletului sȳu, stingher. „S-a ȳntors Kabero” ȳmi spuse cu prietenie. ȳn acea vreme ȳnvȳpasem deja arta de a face pauze pline de ȳnȳeles ȳi de aceea n-am scos nici o vorbȳ. Kaninu simȳea ȳntreaga povarȳ a tȳcerii mele : s-a sprijinit pe celȳlalt picior ȳi a clipit mȳrunt din pleoape. „Bȳiatul meu Kabero s-a ȳntors la fermȳ”, a repetat el. L-am ȳntrebat : „S-a ȳntors de la Masai ?” Pe loc, prieri simplul fapt cȳ mȳ fȳcuse sȳ vorbesc, a luat de bunȳ ȳmpȳcarea noastrȳ ; de zȳmbit ȳncȳ nu zȳmbea, dar toate ridurile acelea viclene de pe obrazul lui stȳteau pregȳtite a rȳs. „Da, Msabu, da, s-a ȳntors de la Masai, s-a ȳntors ca sȳ munceascȳ la dumneavoastrȳ.” ȳntre timp, guvernul colonial introdusese o kipanda, adicȳ ȳnregistrarea fiecȳrui bȳȳtinaȳ ȳn parte, ȳncȳt trebuia chemat acum un poliȳist de la Nairobi, care sȳ facȳ din Kabero un locuitor legal pe domeniul fermei. Am stabilit cu Kaninu ȳn ce zi sȳ vinȳ. ȳn acea zi Kaninu ȳi cu fiul sȳu au apȳrut mult ȳnainte poliȳistului din Nairobi. Bȳtrȳnul mi l-a prezentat

jovial pe Kabero, de^oi în sinea sa părea puțin speriat de fiu-i redobândit. ^ai avea toată dreptatea să fie a^oa, căci . rezervația Masai primise din partea fermei un miel^oel ^oi ne restituia acum un tânăr leopard. Kabero trebuie să fi avut ceva sânge Masai în el, căci altfel obiceiurile ^oi disciplina de viață a Masailor n-ar fi putut opera singure această metamorfoză. Pe scurt, aveam în fața mea un adevărat Masai din cap până-n picioare.

Să vezi un războinic Masai e o încântare. Ace^oti tineri au — ^oi anume în cel mai înalt grad —? acea formă specială de inteligență pe care noi o numim chic ; îndrăzneți ^oi cu o fantezie înaripată, ei rămân totu^oi neclintit de fideli adevăratei lor naturi ^oi unui ideal immanent. Stilul lor nu este o manieră asumată, nici imitarea unei perfecțiuni străine ; el a crescut dinlăuntrul lor, ca o expresie a rasei ^oi a istoriei sale, iar toate podoabele ^oi armele ce le poartă

122

fac parte în egală măsură din însă^oi ființa lor, ca ^oi coarnele ce cresc din capul unui cerb.

Kabero adoptase ^oi el pieptănătura Masailor : î^oi purta părul lung ^oi împletit cu o sfoară sub forma unei cozi groase de porc, iar pe sub bărbie avea trecută o curea de piele. Dobândise acel fel anume al Masailor de a-^oi ține capul, cu bărbia împungând înainte, ca ^oi cum ți-ar fi oferit pe o tavă figura lor plictisită ^oi arogantă. Avea deosemeni ținută rigidă, pasivă ^oi insolentă a unui moran, care face din el un obiect demn de a fi contemplat, precum de pildă o statuie, adică o apariție care se cere văzută, dar care nu vede ea însă^oi pe nimeni.

Tinerii morani Masai trăiesc hrănindu-se cu lapte ^oi sânge.; poate tocmai din cauza acestui regim alimentar ^oi pielea lor e minunat de moale ^oi de mătăsoasă. Fețele lor, cu pomeții înalți ^oi maxilarele avântate înainte, sînt nedede, fără un rid sau cearcăn pe ele, umflate, iar ochii lor negri ^oi nevăzători par două pietricele întunecate plasate într-un mozaic ; în general, de altfel, tinerii morani se aseamănă cu niște mozaicuri. Mu^ochii gâtului lor stau bombăți într-un chip mai degrabă sinistru, ca mu^ochii de la gâtul unei cobre înfuriate, ai unui leopard mascul ori ai unui taur așăpat, iar grosimea lor e un indiciu clar al virilității, încît ace^oti oameni apar ca o veritabilă declarație de război aruncată întregii lumi, cu excepția femeii. Marele

contrast, sau tocmai armonia dintre aceste fețe netede și umflăte, dintre gâturile masive și umerii rotunjiți și lași pe de o parte și îngustimea surprinzătoare a taliei și a umerilor lor, subțirimea și fragilitatea pulpei și a genunchiului și lungimea piciorului lor drept și vînos pe de altă parte, le dă aspectul unor ființe ajunse, printr-o disciplină dură, la culmea rapacității, a lăcomiei și a gurmanderiei.

Masaii merg peșeni și dreșpi, punîndu-și un picior subșire direct în fața celuilalt, în schimb mișcările lor din braș, încheietură și mînă sînt cît se poate de suple. Dacă un tînăr Masai trage cu arcul și săgeata, în clipa cînd a dat drumul la coardă, își pare că și auzi tendoanele încheieturii sale lungi și subșiri vibrînd prin aer odată cu săgeata.

123

Poliiștului trimis din Nairobi era un tînăr sosit de curînd din Anglia și încă plin de zel. Vorbea foarte cursiv swahili drept care nici Kaninu nici eu nu înșelegeam o iotă ; l-ă absorbit pe dată interesul față de vechiul incident al crimei prin imprudenșă și l-a supus pe Kaninu unui intens interogatoriu, care pe bătrîn l-a transformat pe loc într-o stană de piatră. La capătul lui mi-a împărtășit că, după părerea sa, Kaninu fusese jefuit în chip ordinar și că tot cazul ar trebui redeschis la Nairobi. „Dar asta ar înșemna ani de zile din viașă dumitale și-a mea”, i-am spus. M-a rugat să-i permit să-mi atragă atenșia că nu era un argument valid cînd se punea problema să se aplice legea. Kaninu mă privea : timp de o clipă a avut impresia că fusese prins într-o cursă. Pînă la urmă s-a constatat înșă că incidentul era prea vechi pentru a mai redeschide ancheta și totul s-a oprit aici, cu diferenșă că de-acum înainte Kabero era oficial înregistrat ca trăind pe domeniul fermei. Dar toate acestea aveau să se întîmple mult mai tîrziu. Timp de cinci ani Kabero a fost ca mort pentru fermă și, în vreme ce el rătăcea împreună cu tribul Masai, pe Kaninu îl așteptau încă multe neșazuri. Înainte ca pricina lui să se nșcheie odată pentru totdeauna, în joc au intrat anumite forșe care l-au înșcolșit, măcinîndu-l apoi încet și mărunț de tot.

Despre aceste forșe nu am prea multe de spus. Fiindcă, în primul rînd, erau de o natură obscură, iar, în al doilea rînd, deoarece în același timp treceam eu înșămi prin în-

tîmplări care mi-au abătut gîndurile de la Kaninu °i de la .ale lui, lăsînd, în mintea mea, problemele curente ale fermei într-un anume plan îndepărtat, întocmai ca °i muntele Kilimandjaro, care uneori se vedea de pe domeniul meu, iar alteori nu. Bă°tina°ii tratau cu multă înpelegere perioadele mele de absență mintală, de parcă a° fi fost de fapt luată din mijlocul lor °i mutatã într-un alt plan ; mai tîrziu vorbeau despre ele ca °i cum a° fi fost plecatã. „Copacul cel mare a cãzut”, spuneau ei. „Copilul meu a murit pe vremea cînd dumneata erai la oamenii albi.”

De îndatã ce Wanyangerri a fost destul-de refãcut ca sã poatã pãrãsi spitalul, l-am adus înapoi la fermã °i de^
124

atunci nu l-am vãzut decît întîmplãtor, la vreo ngoma sau pe cîmp.

La cîteva zile dupã întoarcerea lui, s-au prezentat la mine tatãl sãu, Wainaina °i bunica lui. Wainaina era un negru mic °i rotofei, lucru destul de rar la bãrbaþii Kikuyu, cãci aproape toþi sînt deosebit de slabi. Avea o barbã, rarã °i subþire °i un alt semn distinctiv al sãu era cã nu te putea privi în ochi. Impresia ce þi-o fãcea era de troglodit mintal, care nu vrea decît sã fie lãsat în pace. Venise împreunã cu mama lui, o femeie Kikuyu foarte bãtrînã. Femeile bã°tina°e se rad în cap °i e ciudat cît de rapid ajungi sã îþi dai seama cã acele cranii mici, rotunde °i curate °i care seamãnã cu ni°te nuci mai brune, sînt semnul adevãratei feminitãþi, iar cã o claie de pãr crescutã în capul unei femei aratã la fel de puþin distins ca °i o barbã la un bãrbat. Mama lui Wainaina lãsase mici smocuri de pãr alburiu pe scalpul ei stafidit °i astfel, întocmai ca un bãrbat neras, dãdea impresia de neglijenþã °i de neru°inare. Se sprijinea într-un toiag, lãsîndu-l pe fiu sã vorbeascã, însã tãcerea ei arunca în rãstimpuri scînteii ; pãrea încãrcatã de o vitalitate frustã, din care fiului nu-i transmisese nici mãcar un strop. Cei doi erau de fapt Uraka °i Laskaro, dar acest amãnunt l-am aflat abia mai tîrziu.

Au venit tîr°indu-°i picioarele pînã la mine acasã într-o plimbare nevinovatã. Wanyangerri, mi-a spus taicã-sãu, nu putea mesteca porumbul, ei erau oameni sãraci °i n-aveau fãinã, nici vacã pe care s-o mulgã. Nu voiam eu, pînã se lãmurea cazul bãiatului, sã-i dau cîte o gurã de lapte de la vacile mele ? Altfel nici nu °tiau cum or sã-l

pină în viață pînă la primirea despăgubirii lui. În acea vreme Farah era plecat la Nairobi cu unul din procesele lui personale și, în absența sa, am consimțit să-l las pe Wanyangerri să ia cîte o sticlă de lapte pe zi de la cireada mea de vaci autohtone și i-am instruit pe băieții de casă, care păreau ciudat de reticenți și nemulțumiți de aranjament, să-i pregătească în fiecare dimineață sticla. Astfel au trecut două-trei săptămîni pînă ce, într-o seară, m-am trezit la mine cu Kaninu. A apărut din senin în camera în care stăteam și unde citeam lîngă foc. Cum în genere băștinii preferă să stea de vorbă sub cerul

125

liber, felul cum a închis ușa în urma sa m-a făcut să mă pregătesc pentru mari surprize. Dar prima dintre ele a fost că omul era fără glas. Limba-i atît de subtil-mieroasă era lipsită de viață acum, de parcă cineva i-ar fi smuls-o din gură, iar camera, cu Kaninu în ea, rămînea mai departe tăcută. Înaltul bătrîn Kikuyu arăta extrem de bolnav, stătea sprijinit în toiag, iar de sub pelerină părea că-i dispăruse complet trupul, ochii-i erau așintîți în gol — adevărată privire de mort — și neîncetat își trecea limba peste buzele-i uscate.

Cînd, în cele din urmă, s-a hotărît să vorbească, a fost doar pentru a enunța, rar și cu glas lugubru, că, după părerea sa, lucrurile stăteau prost. Ceva mai tîrziu a adăugat, dar pe un ton mai degrabă vag, de parcă ar fi fost un amănunt nedemn de luat în seamă, că îi plătise acum mai mult de zece oi lui Wainaina. Dar Wainaina, a continuat el, mai voia încă o vacă și un vișel și trebuia să i le dea, n-avea încotro. De ce făcuse una ca asta, l-am întrebat, cînd judecata nu luase încă nici o hotărîre? Nu mi-a răspuns și nici măcar nu m-a privit. În acea seară Kaninu era un călător, un pelerin care n-avea ora spre care să se îndrepte. Intrase la mine, căci tot eram în drum, să-mi spună necazul său, iar acum pleca mai departe. Nu puteam să nu mă gîndesc că era bolnav; după un răstimp de tăcere, i-am spus că voiam să-l duc a doua zi la spital. Mi-a aruncat o privire scurtă și dureroasă: bătrînul obișnuie să batjocorească lumea era acum amar batjocorit. Dar, înainte de a pleca, a făcut un lucru ciudat: a ridicat o mîină la obraz, ca și cum și-ar fi ștears o lacrimă. Era într-adevăr foarte ciudat, de parcă însuși toiagul pelerinului ar fi în-

florit, presupunând despre Kaninu că era în stare să plîngă; și mai ciudat însă era că nu plînsese pînă atunci. Mă minunam ce se-ntîmplase la fermă cît timp eu fusesem cu gîndurile departe. Cînd a plecat Kaninu, am trimis după Farah și l-am întrebat.

Din cînd în cînd lui Farah îi era urît să vorbească de treburile bătrînilor, ca și cum ar fi fost sub demnitatea lui să se ocupe de ele și sub a mea să-l ascult. Pînă la urmă a acceptat să-mi spună, dar tot timpul privind, pe lingă mine, afară pe fereastră, la stele. La rădăcina' fe
126

ricirii lui Kaninu se afla bătrîna mamă a lui Wainaina, care era vrăjitoare și care legase o vrajă asupra lui.

„Bine, Farah”, i-am spus, „dar Kaninu sînt sigură că-i prea bătrîn și prea înpelept ca să mai creadă-n vrăji.”

„Nu”, răspunse Farah încet. „Nu, Memsahib. Fiindcă această femeie Kikuyu e-n stare de asemenea lucruri cu adevărat, sînt sigur.”

Bătrîna îi spusese lui Kaninu că vacile lui vor ajunge în asemenea hal încît ar fi fost mai bine pentru ele ca stăpînul lor să le fi dat de la început lui Wainaina. Acum le lovea pe rînd orbirea. Iar sufletul lui Kaninu era strivit încet, întocmai ca oasele și ca ȃesuturile acelor oameni din vechime supuși la tortura de a li se pune în spinare poveri mereu mai grele și mai grele.

Farah vorbea de vrăjitoria neamului de Kikuyu pe un ton sec, preocupat, ca despre febra aftoasă izbucnită la fermă, pe care noi, oamenii, n-o puteam lua, dar care ne putea prăpădi toate vitele.

Am stat pînă tîrziu în acea seară, gîndindu-mă la magia neagră de pe domeniul fermei. La început îmi părea o fantasmă urîță, ieșită parcă din mormînt și venită să își turtească nasul de geamurile mele. Am auzit hienele tînguindu-se în depărtare, pe malul rîului și mi-am adus aminte că și Kikuyu au vîrcolacii lor, femei bătrîne care pe întuneric își iau înfășiarea unor hiene. Poate chiar mama lui Wainaina se plimbă încet pe malul lacului acum, urlînd și dezvelindu-și colȃpii prin aerul noptatic. Și pînă la urmă m-am obișnuit cu existenȃa vrăjitoriei, ba chiar mi se părea un lucru rezonabil, cum multe lucruri par, după căderea nopȃii, aici, în Africa.

„Bătrîna asta e meschină”, mi-am zis în sinea mea în

swahili. „Ea îmi folosește puterile ascunse ca să orbească vacile lui Kaninu, în schimb îmi lasă mie în grijă să îi hrănesc zilnic nepotul cu câte o sticlă de lapte de la vacile mele.”

„Mi-am gândit : „Accidental acesta îmi tot ce a urmat după el a început să pătrundă în sângele fermei — îmi asta numai din vina mea. E timpul să arunc în joc forțe proaspete, până ce n-ajunge toată cuprinsă de un vis urât, de un comar sinistru. Mi pentru asta îți ce am să fac : am să trimit după marele șef de trib Kinanjui”.

UN ȘEF DE TRIB KIKUTU

Marele șef Kinanjui trăia la vreo nouă mile distanță de ferma mea, spre nord-est, în rezervația Kikuyu, aproape de Misiunea Franceză îmi stăpânea peste mai mult de o sută de mii de supui. Era un bătrân șiret, cu purtări alese îmi chiar cu o măreție aparte în toată apariția lui, de îmi nlf se născuse pentru a fi șef, ci fusese făcut, cu mulți ani în urmă, de către englezi, când aceștia nu s-au mai împăcat cu conducătorul legitim al băștinaișilor Kikuyu din pinut. Kinanjui era prietenul meu îmi îmi fusese de mare ajutor în mai multe ocazii. Manyatta lui, unde l-am vizitat în câteva rânduri, era la fel de murdară îmi plină de muște ca îmi ale altor Kikuyu. Cu diferența că era mai mare ca alte case, căci, în postura sa de șef de trib, Kinanjui se dedase cu trup îmi suflet plăcerilor căsniciei. Satul era plin de neveste ale sale de toate vârștele, de la hoșle băștine îmi fără dinși, sprijinite în cîrje, până la fetișcane zvelte, cu obraji bucălași, cu ochii ca de gazelă, care purtau șirme lucitoare de cupru înfășurate pe brașe îmi pe picioare. Copiii lui alergau peste tot, în roiuri, ca muștele. Fiii mai mari umblau de colo până colo dreșpi, cu capetele împodobite îmi căutau oriunde prilej de confruntare. Kinanjui îmi mărturisise odată că avea, pe atunci, cincizeci îmi cinci de fii care erau morani.

Uneori băștinul șef de trib venea pe jos până la ferma mea, îmbrăcat într-o, formidabilă mantie de blană îmi însoșit de doi sau trei senatori cărunși îmi de cîpiva dintre fiii săi războinici, ca să îmi facă o vizită prietenească sau ca să se relaxeze din munca lui de conducător. Astfel îmi pe trecea după-amiaza într-unui din fotoliile de pai adus pe gazon anume pentru el, pufăind din trabucele ce i le trimiteam, cu șfetnicii îmi pășitorii săi șezînd pe vine în iarbă

<3e jur împrejur. Băieții mei de casă și clăeșii se adunau cu toții acolo când auzeau că vine Kinanjui și-i povesteau
128

întîmplări petrecut.; la fermă, ca la im seminar politic or-
gnnizat sub arborii cei înalți. La aceste adunări, Kinanjui
-ivea o tactică specială : când i se părea că discuțiile se
prelungeau prea mult, se rezema de spătarul scaunului de
pai și, menținîndu-și totuși trabucul aprins, închidea ochii
și respira regulat, încet, cu un uor sforăit monoton, în-
tr-un gen de somn oficial pro forma, pe care cred că și—l
cultiva pentru a uza de el în propriul său consiliu de stat.
Cîteodată puneam să mi se aducă și mie un scaun, ca sa
pot sta de vorbă cu el și, în asemenea ocazii, Kinanjui tri-
mitea toată asistența la plimbare, ca să le arate tuturor că.
de-acum lua serios în mînă hăburile guvernării. La vremea
cînd l-am cunoscut eu nu mai era ce fusese odată, căci viața
și luase prețul și de pe pielea lui. Dar, cînd vorbea deschis
și liber, doar pentru urechea mea, el dovedea o minte ori-
ginală, un spirit îndrăzneț, bogat și imaginativ ; reflectase"
mult pe marginea vieții și-i formulase deja opinii clare
în legătură cu ea.

Cu cîpiva ani mai înainte se întîmplase un fapt mărunt,
care însă a întărit și mai mult prietenia dintre mine și
Kinanjui.

Acesta a venit pe la mine într-o zi cînd tocmai mîncam
c/le prînz cu un prieten poposit la fermă în drumul său mai
departe, spre nörd ; n-aveam timp să mă ocup în acel mo-
ment de marele °ef Kinanjui pînă după plecarea acelui
prieten. Kinanjui se a°tepta să-i ofer ceva de băut cît
timp stătea afară să. mă a°tepte, mai ales că umblase atît
de mult prin soare, însă eu n-aveam, destul dintr-o sin-
gură băătură -ca să-i umplu un pahar întreg și atunci, îm-
preună cu prietenul meu, am turnat într-o cupă mare tot
soiul de alcooluri tari pe care le aveam prin casă. M-am
gîndit : cu cît va fi amestecul mai tare, cu atît îi va da
mai mult de lucru lui Kinanjui și i-am dus eu însămi bău-
tura. Dar Kinanjui, cu un zîmbet blînd și prietenos, după
ce și-a umezit pușin buzele, mi-a aruncat cea mai pătrun-
zătoare privire masculină de care am avut vreodată parte,
și-a dat capul pe spate și a golit paharul pînă-la ultimul
strop.

O jumătate de oră mai tîrziu, cînd prietenul meu toc-

mai pornise la drum, băieții de casă au venit să-mi spună :
>,Kinanjui a murit". Am simțit, într-o clipă, cum tragedia
129

și scandalul se ridică în fața mea ca niște umbre negre din
mormânt. M-am dus să mă conving cu ochii mei de tristul
adevăr cu care eram confruntată.

Zăcea întins pe jos în umbra bucătăriei, fără nici o ex-
presie întipărită pe față, cu degetele și cu buzele albastre
și rece ca însăși moartea. Parcă împușcasem un elefant •
printr-un act al voinței tale, o creatură puternică și ma-
iestuoasă, care pînă atunci a umblat pe pămînt și care a
avut păreri despre lume și viață, acum nu mai umblă.
Avea și un aspect degradat, căci oamenii aruncaseră apă
pe el și-l dezbrăcaseră de mantia-i largă din piele de mai-
mușă. Gol cum era, semăna cu un animal de pe care ai
scos trofeul pentru care l-ai vînat.

Am vrut să-l trimit pe Farah după doctor, însă mașina
nu pornea, iar suita lui Kinanjui ne tot implora să mai
stăm pușin înainte de a trece la fapte.

' După vreo oră, cînd am ieșit din nou, cu inima în-
doită, ca să vorbesc cu ei, băieții mei de casă au venit
să mă anunțe : „Kinanjui a plecat". Se pare că se sculase
brusc, își trăsese năntia peste cap și, înconjurat de alaiul
său, pornise pe jos cale de nouă mile pînă în satul lui,
fără să scoată un cuvînt.

După acea întîmplare, cred, Kinanjui și-a dat seama
la ce risc m-am expus eu atunci și ce pericol am înfrun-
tat — căci era interzis să le dai băștinașilor de băut — și
totul doar ca să-l fac fericit pe el. Mai fusese între timp
pe la fermă, mai fumase trabuce cu noi, dar despre bău-
tură n-a mai fost niciodată vorba. Eu i-aș fi dat oricum
dacă mi-ar fi cerut, însă știam că n-o să mai vrea în veci.

Acum am trimis un mesager pînă în satul lui Kinan-
jui și i-am explicat întreaga tărășenie cu focul de armă.
L-am rugat să vină pînă la fermă, ea să încheiem odată
conflictul respectiv. I-am sugerat să-i dăm lui Wainaina
vaca și vișelul de care vorbise și Kaninu, iar cu aceasta
să se termine totul. Așteptam cu speranță sosirea lui,
căci el avea o calitate pe care oricine a prețuit-o la un
prieten, și anume eficiența.

130

Cu această scrisoare a mea pricina, care se mai cal-
mase în ultima vreme, a căpătat un nou avînt și a ajuns
la o încheiere nu lipsită de dramatism.

Intr-o după-amiază, pe cînd mă-ntorceam călare spre
casă, am zărit o mașină apropiindu-se cu o viteză fan-
tastică și luînd curba numai pe două roți. Era de un roțu
aprins și avea o mulțime de bare nichelate pe ea. O cunoș-
team, era mașina consulului american; din Nairobi și m-am
mirat ce motiv atît de urgent îl putea aduce pe acesta
într-un asemenea tempo la ferma mea. Dar, în timp ce
descălecam în spatele casei, Farah m-a întîmpinat să-mi
spună <eă sosise marele șef Kinanjui. Venise cu mașina
sa personală, pe care o cumpărase cu o zi înainte de la
consulul american și nu voia să coboare din ea pînă ce
nu-l vedeam și eu.

L-am găsit șezînd drept și nemișcat în mașină, ca un
idol păgîn.. Purta o mantie din piei de maimușă albastră,
iar pe cap o calotă de felul celor cum cei din tribul Ki-
kuyu confecționează din stomacul oii. Avea o apariție
impunătoare, era înalt și lat în umeri, fără nici un pic
de grăsime pe nicăieri ; și fața îi era mîndră, prelungă
și osoasă, cu fruntea ușor oblică, precum au pieile roșii.
Avea un nas lat, de o asemenea-expresivitate încît părea
punctul central al acestui om, ca și cum întreagă statura
sa impresionantă nu era făcută decît pentru a susține
nasul său atît de turtit. Întocmai ca trompa unui elefant,
era și curios cu îndrăzneală și foarte sensibil, prudent,
într-o energică ofensivă, dar și în defensivă mereu. Și, în
final, un elefant ca acest Kinanjui ar fi avut un cap de
o extremă noblețe dacă n-ar fi arătat atît de inteligent
și mecher.

Nici n-a deschis gura și nici n-a clipit cînd i-am făcut
complimentele de rigoare, ci a stat în mașină privind
neclintit înainte, pentru ca eu să-l pot admira ca pe un
profil imprimat pe o efigie. În timp ce am ocolit prin
fața mașinii, și-a întors capul în așa fel încît să fie mereu
cu profilu-i regal îndreptat înspre mine, probabil avînd
drept model capul de rege de pe dosul rupiei. Unul din
fii îi servea drept șofer, iar mașina era înfierbântată și
fumega. Cînd s-a încheiat ceremonia, l-am invitat pe Ki-
131

nanjui să coboare. Și-a adunat cu un gest măreș mantia

largă pe lângă trup ȳi a coborât încet din maȳnă, întorcându-se, printr-una ȳi aceeaȳi miȳcare, în trecut, ca să împartă dreptatea în neamul Kikuyu întocmai ca în urmă cu două mii de ani.

Lângă zidul de vest al casei era un jilȳ masiv de piatră, iar în faȳa lui o masă făcută dintr-o piatră de moară. Această piatră avea o istorie tristă : era piatra superioară de la moara celor doi indieni uciȳi. După crimă nimeni n-a mai avut curajul să ia în arendă moara, care a stat mult timp pustie ȳi tăcută, încât am pus să mi se aducă piatra cea mare acasă, spre a face din ea o masă, care să-mi reamintească de Danemarca. Morarii mei indieni mi-au spus că amȳndouă pietrele veniseră peste mare tocmai de la Bombay, pentru că pietrele africane nu sȳnt .ȳndeajuns de dure ca să macine bobul bine. Pe faȳa superioară era săpat un anumit model ȳi avea cȳteva pete mari de culoare brună, pe care băieȳii mei de casă le socoteau a fi lăsate de sȳngele indienilor morȳi ȳi care nu se vor mai ȳterge în veci de veci. Masa din piatră de moară forma un fel de centru al fermei mele, căci la ea ȳedeam ori de cȳte ori aveam ceva de discutat cu băȳtinaȳii. Din jilȳul de piatră aflat în spatele acestei mese eu ȳi Denys Finch-Hatton am văzut ȳntr-o noapte de anul nou luna nouă ȳi planetele Venus ȳi Jupiter adunate ȳntr-un, grup strȳns, pe cer ; era o priveliȳte atȳt de minunată încât nu-ȳi venea a crede că poate fi reală ȳi, ce e drept, de-atunci nici nu s-a mai repetat vreodată.

Mi-am ocupat ȳi acum locul meu, cu Kinanjui ȳezȳnd pe o banchetă, în stȳnga. Farah s-a instalat în dreapta mea, de unde, cu un ochi atent, privea cum se adună zecile de Kikuyu, atraȳi de vestea sosirii lui Kinanjui. Atitudinea lui Farah faȳă de băȳtinaȳii din Kenya era ȳn sine un lucru pitoresc. La fel ca ȳi podoabele sau ȳinuta războinicilor Masai, dacă ar fi fost de ieri, de-aialtăieri ; dar această atitudine era produsul mai multor secole de convieȳuire. Forȳele ce au determinat-o cȳndva au ridicat mari edificii de piatră, care ȳntre timp s-au năruit, iar azi ele sȳnt numai pulbere.

132

Cȳnd ajungi pentru prima dată *n. ȳară-ȳi acostezi ȳn portul Mombasa, vei vedea, printre baobabii bătrȳni — care n-arată nicicum a vegetaȳie terestră, ci a structuri

poroase fosilizate, a uria^oe belemnite ?—, ruine de case, de minarete ^oi de fîntîni făcute dintr-o piatră cenu^oie.

Acela^oi gen de ruine te însoțesc pe toată lungimea coastei spre nord, la Takaunga, la Kalifi sau Lamu. Ele sînt rămă^oșpe ale ora^oelor de negustori arabi, care vindeau în vechime filde^oi de elefant ^oi sclavi.

Dhow-urile * acestor negustori cuno^oteau toate tîrgurile africane ^oi băteau cîrările albastre către piața cea mare din Zanzibar. Ele o cuno^oteau încă de pe vremea cînd Aladin i-a trimis sultanului patru sute de sclavi negri plini de giuvaere ^oi de pe cînd nevasta sultanului petrecea cu ibovnicul ei, un negru, în timp ce soțul îi ora plecat la vînătoare, fiind apoi pedepsit pentru aceasta cu moartea.

Probabil că, pe măsură ce ace^oti negustori au devenit tot mai bogați, ei ^oi-au adus cu ei haremurile la Mombasa ori la Kalifi ^oi au rămas ei în^oi în vilele lor față în față cu valurile albe ale oceanului ^oi cu pomii înfloriți, în timp ce-^oi trimiteau expedițiile spre munte.

Căci din ținutul sălbatic ^oi aspru din interior, de pe eîmpiile uscate ^oi arse, de pe întinderile fără strop de apă, din regiunea tufelor de spini ce cresc de-a lungul rîuri-^olor ^oi din zona florilor sălbatice mici ^oi puternic mirositoare ce răsar din pămîntul negru, de acolo venea bogăția lor. Acolo, în podi^oul african, rătăcea greoi înpeleptul, ^oi maiestuosul purtător al colților mari de filde^o. Umbla confundat în propriile sale gînduri ^oi nu dorea decît să fie lăsat în pace. Dar el era urmărit ^oi ochit cu mici săgeți otrăvite de cei din tribul Wanderobo, sau împu^ocat de vînătorii arabi cu pu^otile lor lungi ^oi încrustate cu argint ^oi care se încărcau pe la vîrf ; i se întindeau capcane ^oi era prins în gropile adînci săpate anume de dragul colților săi netezi ^oi gălbui din filde^o, atît de a^oteptați în Zanzibar. ^oi, tot acolo, mici petece de pădure erau defri^oate, arse. plantate apoi cu cartofi dulci ^oi cu porumb * Corabie arabă cu un sineur catarg ^oi o pînză triunghiul!"ă. (N. trad.)

133

de un popor modest ^oi pa^onic, nepriceput să lupte ori să descopere ceva, ci care la rîndu-i voia să fie lăsat în pace dar care, alături de filde^o, avea o mare căutare în toată piețele de pe coastă.

Semeșe sau mai mărunte, păsările de pradă se adunau :
 Tous les trisies oiseaux mangeurs de chair humaine...
 S'assemblent. Et les uns laissant un crane chauve,
 Les autres aux gibets essuyant leur bec fauve,
 D'autres, d'un mat rompu quittant les noirs. agres...*
 Arabii, reci, dar ȳi senzuali, trāind cu dispreșul morșii,
 au venit, ignorȳnd acele vremuri comerciale, cu mintea
 orientatā mai mult spre astronomie, algebrā ȳi spre ha-
 remurile lor. Odatā cu ei au venit ȳi tinerii lor frașii vi-
 tregi ȳi nelegitimi, somalezii — impetuoȳi, certāreșii, ab-
 stinenșii ȳi lacomi, care au dorit sā compenseze obȳria
 lor modestā prin zelul religios ȳi prin mai marea lor fi-
 delitate fașā de poruncile profetului decȳt copiii nāscușii
 legitim, prin cāsnicie. Alāturi de ei au venit ȳi Swahilii,
 ei ȳnȳi sclavi ȳi cu șjaflete de sclavi, la fire cruzi, obsceni
 ȳi hoșii, plini de simș practic ȳi de glume ȳi ȳnclinașii, cu
 vȳrsta, spre ȳngrāare.

ȳn interior, au fost ȳntȳmpinașii de pasārea de pradā
 bātinaōā de pe ȳnaltele platouri. Masaii au apārut, tā-
 cușii, ca niȳte umbre negre, ȳnguste ȳi ȳnalte, cu sulıșele
 lor ȳi scuturile grele, neȳncrezātori ȳn nimic strāin, dar
 șȳngeroȳi ȳi gata sā-ȳi vȳndā oricȳnd frașii.

Toate aceste pāsāri de pradā s-au adunat probabil ȳi
 au stat la șfat. Farah mi-a spus cā ȳn trecut, ȳnainte ca
 somalezii sā-ȳi aducā femeile din Somaliland, tinerii lor
 nu se puteau ȳnsura decȳt cu fete de Masai, dintre toate
 triburile ce trāiau ȳn acel. șinut. Cred cā era o alianșā ȳn
 multe privinșe ciudatā. Cāci somalezii șȳnt un popor re-
 ligios, iar Masaii n-au nici o credinșā pe lumea aceasta
 ȳi nu-i intereseazā nimic suprapāmȳntean. Somalezii șȳnt
 foarte curāșii ȳi se osteneș din greu cu ablușunile ri-

* Toate tristele pāsāri mȳncātoare de carne omeneascā... J
 Se-adunā. Unele lāșȳnd cȳte-un craniu pleȳuv, / Altele de șpȳnzurā-
 tori ȳtergȳndu-ȳi sālbaticul cioc, / Alteie pāșȳsȳnd greementele
 negre ale unui catarg Mnt... (lb. franc) (N. trad.)

134

tuale ȳi cu igiena lor, ȳn timp ce Masaii șȳnt un popor
 murdar. Deasemeni somalezii pun mare preș pe fecioria
 mireșelor lor, pe cȳnd la fetele Masai morala e tratatā
 cu mare uȳurinșā. Farah mi-a explicat ȳndatā ȳi de ce.
 Masaii, spunea el, n-au fost niciodatā sclavi. Ei nu pot
 fi transformașii ȳn sclavi ȳLnu pot fi bāgașii la ȳnchisoare,

în închisoare mor în maximum trei luni, astfel că legea englezească în vigoare în acest ținut nu prevede pentru Masai pedeapsa cu închisoarea, ci numai unele sancțiuni bănești. Neputința lor congenitală de a supraviețui sub jug le-a cîștigat Masailor mult prestigiu, față de alte triburi autohtone, în ochii aristocraților imigranți. Toate păsările de pradă stăteau cu ochii lor fioroși așintîți asupra blîndelor rozătoare ce trăiau în ținut. În această privință, somalezii dețineau o poziție aparte. Somalezii nu-s buni să fie lăsați de capul lor ; ei sînt foarte ușor incitabili și, oriunde se duc, dacă nu sînt ținuți în Mu, sînt gata să irosească și timp și sînge din cauza moralității sistemului lor tribal. În schimb, sînt minunați ca .-?-ecunzi la comandă și poate tocmai de aceea capitaliștii ru-abi de pe coastă le-au dat adesea misiuni riscante și transporturi dificile de efectuat, în vreme ce ei înșiși nu părăseau Mombasa. Iată de ce și raportul lor față de băștinași era aproape similar cu cel dintre clinele ciobănesc și oi. Acesta le păzea neobosit, cu colpii venic dezvoltăți. Aveau să moară cumva înainte să ajungă pe coastă? Aveau să fugă ele ? Somalezii au un simț foarte acut al banului și al valorii ; sînt în stare să renunțe la hrană, la somn de dragul plății ce o vor primi și-mi vine să cred că clin expediții de felul acesta se întorceau jigăriți, numai cu pielea și osul pe ei. Obiceiul îl mai au și astăzi în sînge. Cînd a izbucnit la fermă o epidemie de gripă spaniolă, Farah, deși foarte bolnav el însuși, mă urma peste tot, tremurînd de febră, ca să ducă medicamente clăcașilor mei și ca să-i forțeze să le înghită. Aflase de undeva că parafina e foarte bună împotriva acestei boli și deci a făcut rost de parafină pentru întreaga fermă. Fratele lui cel mic, Abdullahi, care în vremea aceea stătea la noi, avea o formă de :gripă' foarte urîtă, iar Farah era îngrijorat pentru el. și, totuși, această îngrijorare era numai o slăbiciune a sufletului său,

135

un gest de frivolitate. Datoria, pîinea și reputația îi erau alături de lucrătorii fermei, iar cîinele muribund oția unde îi este locul. Farah era deasemeni mereu la curent cu ce se petrecea în cercurile băștinașe, deși nu oțiu de unde reușea să afle atît de exact, căci, în afară de conducători, el nu avea de-a face cu restul neamului de Kikuyu.

Oile, în schimb, popoarele răbdătoare, fără gheare sau dinți, lipsite de putere și fără nici un apărător pe această lume, își parcurgeau destinul, întocmai ca și acum, în virtutea aceluia dar care la ele e nesfârșit și poartă numele de resemnare. Nici nu mureau sub jug, precum Masaii, nici nu se luau cu soarta de piept, ca somalezii când se simbeau răniți, în elazi ori disprețuiți. Rămâneau prieteni cu Dumnezeu și când erau duși în țări străine, sau puși în lanțuri și ferecați. Ba chiar păstrau o anumită înțepenie de sine în raporturile cu opresorii lor. Fiindcă și dădeau seama că profitul și prestigiul celor ce-i chinuiau depindeau de ei și numai de ei : căci ei erau viața înșiși și în viață — cu un cuvânt, ei erau marfa. Urmînd această lungă cale stropită cu sînge și udată cu lacrimi, oile, în sufletul lor, negru și amorțit, ajunseseră la un soi de filozofie chioapă și aveau o părere destul de proastă despre ciobani și despre cîinii lor. „Voi n-aveți răgaz nici zi, razi noapte”, spuneau ei, „fugiți de colo-colo cu limbile scoase, gîfîind, n-apucați noaptea să puneți geană pe geană, iar a doua zi stați numai cu ochi mișiți, și toate astea numai din cauza noastră. Sînteți aici din cauza noastră. Trăiți numai de dragul nostru, nu noi de dragul vostru.”

Lucrătorii Kikuyu de la ferma mea erau în general obraznici cu Farah, așa cum cîte un miel o ia la fugă prin fața cîinelui ciobănesc, doar ca să-l facă să se scoale și să alerge după el.

Acum se întîlneau Farah și Kinanjui, cîinele ciobănesc și berbecul bătrîn. Farah se ținea drept, cu un turban roșu și albastru pe cap, cu un pieptar negru brodat și o robă lungă de mătase, căzut pe gînduri, expresie universală a bunei-cuviințe. Kinanjui stătea tolănit în jilțul său de piatră, gol, numai cu mantia din piei de maimuță aruncată pe umeri, un băștină bătrîn, un bulgăr de pămînt de

136

ne podiul african. își acordau reciproc o anumită stimă, deși, când nu aveau de tratat direct, potrivit vreunui ritual, se prefăceau că nici nu se cunosc.

Nu era greu să îi închipui pe amîndoi, cu o sută de ani în urmă, sau și mai mult, ținînd împreună divan asupra vreunui transport de sclavi dintre membrii indezirabili ai tribului, de care Kinanjui ar fi vrut să scape.

Farah, pe atunci, s-ar fi învîrtit în jurul ideii de a-l căp-tu^oi el ^oi pe bătrînul ^oef[^]ca să aibă în acel transport .?i o bucăpică mai grasă. Iar Kinanjui ar fi urmat, exact ^oi fără gre^o, fiecă gînd în parte al negustorului somalez, purtînd greutatea împrējurării tot timpul pe umerii săi ^oi apăsarea propriului suflet înfrico^oat. Căci el era figura centrală a tîrgului, el era marfa.

Această adunare, ce trebuia să încheie definitiv cazul armei descărcate din imprudență, a început într-un spirit pa^onic. Oamenii de la fermă se bucurau de prezența lui Kinanjui. Cei mai bătrîni dintre clăca^oii mei s-au ridicat să schimbe cîteva vorbe cu el, apoi s-au întors, ocupîndu-^oi locurile pe iarbă. Ni^ote femei bătrîne de la marginea adunării mi-au strigat ascuțit : „Jambo Jerie !” Jerie este un nume Kikuyu, cu care mi se adresau bătrînele de la fermă, ca ^oi copiii foarte mici, în schimb tineretul ^oi bărbaii bătrîni nu mă strigau nicio dată Jerie. Kaninu era ^oi el de față, în mijlocul familiei sale mari, ca o sperietoare de ciori readusă cumva la viață, privind cu ochi arzători ^oi atenși. Wainaina a venit împreună cu mama sa ^oi au luat loc mai departe de restul lumii.

Adunarea am deschis-o eu, comunicînd celor prezenși pe un ton rar ^oi menit a produce un anumit efect că pricina lui Kaninu ^oi Wainaina fusese deslu^oită, iar hotărîrea a^oternută pe hîrtie ; Kinanjui venise ca s-o adeverească. Deci Kaninu îi va plăti lui Wainaina o vacă ^oi un vișel, iar cu aceasta pricina se încheia, pentru că toată lumea era sătulă.

Cele două părți fuseseră informate de hotărîrea ce se luase în privința lor ^oi Kaninu instruit să pregătească vaca ^oi vișelul. Activitățile lui Wainaina fiind de o natură i mult subterană, acum, la lumina zilei, el semăna cu

137

o cîrțipă ie^oită la suprafață ^oi arăta la fel de moale ca ^oi ea.

După ce am dat citire înpelegerii încheiate, i-am spus lui Kaninu să aducă vaca. Acesta s-a sculat ^oi a făcut semn de mai multe ori cu brațele în sus ^oi-n jos către doi dintre fiii săi, care țineau vaca pitită după coliba servitorilor mei. Cercul uman s-a deschis puțin, pentru ca vaca ^oi vișelul ei să poată ajunge în mijloc.

Deodată atmosfera adunării s-a transformat, ca ȳ cum la orizont ar fi apărut brusc o furtună, care urcă repede spre zenit.

Nu există nimic pe lume care în ochii unui Kikuyu să fie mai important ca o vacă cu un vișel după ea. Vărsarea de sânge, magia neagră, iubirea fizică sau lumea miraculoasă a omului alb, toate se evaporază ȳ dispar lîngă furnalul clocotitor al pasiunii sale pentru vite, o pasiune cu parfum din epoca de piatră, ca un foc aprins cu amnarul ȳ cremenea.

Mama lui Wainaina izbucni într-un vaiet prelung, fluturînd un braș ȳ un deget uscat în direcția vacii. Wainaina i se alătură ȳ el, bîlbît ȳ întrerupîndu-se des ; ca ȳ cum altcineva ar fi vorbit prin gura lui, îȳ ridică glasul spre cer. Nu voia să accepte această vacă, era cea mai bătrînă din toată cireada lui Kaninu, iar alt vișel decît cel de-acum precis că nu avea să mai nască.

Atunci clanul lui Kaninu au început să strige cu toșii, reducîndu-l pe loc la tăcere ȳ făcîndu-i un inventar complet, pe un staccato furios, al calitășilor acelei vaci, în spatele căruia simșeai o mare amărăciune ȳ o șfidare adresată morșii.

Nici pe oamenii mei de la fermă nu-i mai răbda inima să nu se bage în vorbă cînd obiectul disputei erau o vacă ȳ un vișel. Toșii cei de fașă îȳ dădeau cu părerea. Bătrînii se apucau unii pe alșii de brașe ȳ-ȳ azvîrleau în obraz cea din urmă respirașie astmatică întru lauda sau condamnarea vacii. Glasurile stridente ale bătrînelor interveniră ȳ ele, reluînd tema ca într-un canon. Bărbășii cei tineri îȳ scuipeau unii altora replici ucigășoare pe un ton baritonal. În răștimp de două sau trei minute locul deschis din fașa casei mele clocotea precum cazanul vrăjitoarelor.

138

M-am uitat la Farah, care s-a uitat înapoi la mine, dar ca de pe aripa unui vis. Mi-am dat seama că era precum o sabie pe jumătate ieșită din teacă ȳ care în clipa următoare va lovi în dreapta ȳ în stînga, fără a mai alege.

Pentru că ȳ somalezii șînt proprietari ȳ negustori de vite.

Kaninu îmi aruncă o privire de om dus de curent spre înecul șigur. M-am uitat ȳ eu mai bine la șărmana vacă.

Era un animal sur, avea coarnele foarte curbate ȳ a-

tepta cu multă răbdare chiar în ochiul ciclonului pe care îl stîrnise. Cînd toate degetele erau îndreptate spre ea, începu să-î lingă blajin vișelul. Parcă arăta într-adevăr cam bătrînă.

în cele din urmă am privit spre Kinanjui. Nu ȳtiu dacă s-a uitat vreo clipă la vacă. În timp ce eu îl studiam, el nici măcar nu a clipit. Stătea nemiocăt, ca un corp lipsit de judecată sau simpatii, depus lîngă casa mea. S-a întors cu profilul spre gloata care țipa ȳi abia atunci am înșeles că numai profilul e adevărata fașă a unui monarh. Băti-naȳii au acest dar de a deveni dintr-o miocare ȳi într-o clipă materie fără viașă. Nu cred că ȳeful Kinanjui ar fi făcut vreun gest sau ar fi scos vreo vorbă fără să așșipe ȳi mai mult vășpăile pătimaȳe ; stînd nemiocăt, deasupra lor, el încerca de fapt să le domolească. Nu cred că ori-cine ar fi fost în stare.

încetul cu încetul furia s-a calmat, oamenii s-au oprit din țipătul lor ȳi au început să vorbească între ei normal, pentru ca pînă la urmă să tacă toșii pe rînd. Atunci, crezînd că nimeni n-o mai vede, mama lui Wainaina s-a "tîrît cîșiva paȳi încet, să vadă mai îndeaproape vaca. Farah s-a întors ȳi el, revenind la civilizașie, cu un zîmbet fugar, dispreșuitoar.

Cînd liniȳtea s-a lăsat din nou, am spus celor două pășșii să se apropie de masa mea de piatră, să moaie degetul cel mare în vasul cu unsoare pentru osiile cărușei ȳi să-l apese apoi în josul înșelegerii încheiate. Wainaina s-a conformat mai mult în silă, gemînd uȳor la pusul degetului pe hîrtie, ca ȳi cum s-ar fi ars la mînă. Documentul suna aȳa :

Următoarea înșelegere s-a încheiat azi, 26 septembrie, la Ngong, între numișii Wainaina wa Bemu ȳi Kaninu wa
139

Mutare. Marele ȳef Kinanjui este aci de fașă ȳi vede tot ce se întîmplă.

înșelegerea prevede ca susnumitul Kaninu să îș plă-î-rască o vacă ȳi un vișel lui Wainaina. Această vacă cu vișel să se dea lui Wanyangerri, fiul lui Wainaina, care, 3a 19 decembrie trecut, a fost rănit cu un foc de armă tras din greȳeală de Kabero, fiul lui Kaninu. Vaca ȳi vișelu! ci să fie proprietatea lui Wanyangerri.

Prin plata vacii ȳi a vișelului ei, această shaurie se

va încheia odată pentru totdeauna. Nimeni, după ziua de azi, să nu mai vorbească și să nu mai amintească de ea, Ngong. 28 septembrie. _

Semnul lui Wainaina

Semnul lui Kaninu

Am fost de față și am auzit documentul citit.

Semnul marelui șef Kinanjui

Vaca și vișelul ei au fost predate lui Wainaina în prezența mea.

Baroana Blixen

111

OASPEȚI LA FERMĂ

„Post res perditas”

(După lucrurile pierdute)

A

1

MARILE SAJRBĂTORI

veam o mulțime de oaspeți la fermă. În pineturile faptelor de pionierat ospitalitatea e o necesitate a vieții nu numai pentru călători, ci și pentru coloniști. Un oaspete e un prieten și el aduce vești, bune sau proaste, indiferent, care sînt ca o pîine caldă pentru mintea înfometată de noutăți în locurile însingurate. Un adevărat prieten care-ți intră în casă e ca un mesager ceresc ; el îți aduce panis angelorum*.

Odată, cînd Denys Finch-Hatton s-a întors dintr-una din lungile sale călătorii, era avid să stea de vorbă, la fel cum și eu, la fermă, eram avidă să stau de vorbă și am rămas amîndoi la masă pînă la orele mici ale dimineții, vorbind despre orice ne trecea prin minte și disecînd totul și rîzînd cu poftă. Alții care trăiesc multă vreme singuri printre băștinăși se obișnuiesc să spună deschis ce cred, căci n-au nici un motiv și nici un prilej de disimulare, iar cînd se întîlnesc din nou între ei, conversația își păstrează același ton al sincerității obișnuite față de băștinăși. Aveam pe atunci o teorie a noastră, și anume că neîmblînzitul trib al Masailor, în manyatta lor de la poalele dealului, vedeau casa toată cuprinsă de flăcări, ca pe o stea strălucind în noapte, întocmai ca țăranii din Umbria altădată, cînd priveau spre casa în care Sfîntul

Francisc stătea de vorbă cu Sfînta Clara dezbătînd subiecte de teologie.

Cele mai importante prilejuri festive la fermă erau a°a-numitele ngome — marile petreceri bătina°e cu dansuri, în asemenea împrejurări se adunau cîte o mie cinci sute-două mii de oaspeți, Tratația oferită în acele momente în casa mea era totu°i modestă în sine. Bătrînele mîime chele ale vitejilor morani °i ale frumoaselor nditos — fecioarele — primeau tutun de tras pe nări, iar 1* Pîinea îngerilor. (1b. latină) (N. trad.)

143

copiii — la sărbătorile la care veneau °i ei — primeau cuburi de zahăr, distribuite de Kamante din ni°te polonice mari de lemn. Uneori ceream permisiunea Comisarului Districtual să fac fembu pentru clăca°ii mei, o băutură ucigător de tare. produsă din sfecla de zahăr. însă adevărații protagoni°ti, neobosiții tineri veniți la dans, erau cei care dădeau fală °i strălucire acestor festivități °j care imuni la influențele din afară, umblau animați numai de focul sau duio°ia din sufletele lor. Un singur lucru cereau ace°tia din partea lumii înconjurătoare: o întindere de pămînt neted pe care să poată dansa. O aflaseră lingă casa mea, pe gazonul cel larg °i des de sub copacii înalți °i în pătratul defri°at dintre colibele băieților mei de casă. Motiv suficient pentru ca ferma să fie ținută la mare cinste de către tinerii din ținut, iar invitațiile ce le trimiteam la dans să fie foarte prețuite.

Aceste ngome se țineau cîteodată ziua °i cîteodată noaptea. Pe zi era -nevoie de loc mai mult, pentru puhoiul de spectatori, la fel de numeroși ca °i dansatorii; atunci serbarea se ținea, desigur, pe gazon. La cele mai multe asemenea ngome dansatorii se prind în cercuri largi sau într-un număr de cercuri mai mici și, astfel dispu°i, țin pînă întruna în sus °i-n jos, cu capetele azvîrlite pe spate, sau tropăind pe un anume ritm, sărind în fața pe un picior °i înapoi pe altul, ori deplasîndu-se în cerc, lateral, solemni, cu fața spre interior, dansatorii cei mai abili desprinzîndu-se rînd pe rînd din cerc °i sărind, alergînd, produceîndu-se la mijloc. Aceste ngome ținute în timpul zilei î°i lăsau adine amprente pe gazon, sub forma unor cercuri magice mai mari sau mai mici de iarbă uscată °i înnegrită, ca pîrjolită de un foc °i care numai încet, foarte

anevoie, reu^oeau să dispară cu timpul.

Marile ngome din timpul zilei aduceau mai mult cu un fel de bîlci decît cu o serbare sau cu un bal. Grupurile de spectatori îi urmăreau pe cei care dansau, adăpostindu-se la umbra copacilor. Cînd vestea organizării unei ? ngome apuca să se răspîndească îndeajuns, le vedeam chiar ^oi pe flu^oturaticile fiin^ope din Nairobi — malaija, cum li se spunea cu un cuvînt drăguș sv/ahili — sosind cu pompă, în cărușele cu catîri ale lui Aii Khan, însurate în metri întregi de stambă vesel colorată ^oi arătînd, 144

emd ^oedeau pe jos, ca ni^ote flori imense descinse pe fondul ierbii. Tinerele fete cinstite de la fermă, în fustele ^oi pelerinele lor tradiționale din piele unsă ^oi uleioasă, ocupau poziții strategice în apropierea lor ^oi comentau deschis purtările ^oi îmbrăcăminte frumoașelor de la ora^o, care. 'a^oezate turce^ote, tăceau ca ni^ote păpu^oi de lemn ne-n-u, cu'ochii ca de mărgel, fumîndu-^oi. trabucele retezate scurt. Roiuri întregi de copii, înnebuniți de frumuseșea dansului ^oi dornici să înveșe ^oi să imite, fugeau de la un cerc la altul, ori se lăsau purtați într-un mic cerc al lor, la marginea gazonului, sărind acolo ^oi șopăind cît îi șineau puterile.

; C'snd merg la o asemenea ngoma, cei din neamul Eik'uvu se freacă pe tot trupul cu un gen de cretă de un ro^ou deschis, care în sine are mare căutare, fiind vindută și cumpărată masiv ; ea le dă tuturor o înfăși^oare ciudat de blondă. Culoarea aceasta nu aparține nici lumii vegetale, nici celei animale ; pictați cu ea, tinerii arată ca ni^ote fosile vii, ca ni^ote statui decupate în stîncă. Fetele, în ve^omintे cuviincioase din piele brună, împodobite cu multe mărgel, î^oi presară ^oi hainele ^oi toată pielea cu cît: mai mult pămînt, îneît arată pînă la sfir^oit ca ni^ote statui îmbrăcate, cārora un artist dibaci le-a dăltuit, minușios fiecă fald în parte. Băieșii vin la ngoma goi, dar în asemenea ocazii ei î^oi compun pieptenături savante, năclăindu-^oi coamele ^oi codișele împletite cu multă cretă ^oi apoi purtîndu-^oT capetele de calcar semeși. În ultimii mei ani petrecuși în Africa, guvernul*colonial a interzis bă^otina^oilor presărarea de cretă pe cap. La ambele sexe, inelele purtate pe brașe ^oi la gît produc cel mai mareș efect : diamante sau decorașii scumpe n-ar conferi purtătorilor lor

o apariție mai fastuoasă, Oricând vezi la distanță un grup de Kikuyu pudrați cu roșu și mășăluind prin peisaj, simți atmosfera în jurul lor vibrând de un aer festiv.

Un dans pe lumina zilei, sub cerul liber, suferă din cauza lipsei de limitare. Scena e mult prea mare pentru a o ceva — unde începe totul, unde se sfârșește ? Siluetele mici ale dansatorilor solitari par a fi tencuite, cu câte o <-oadă întreagă de păun fîturînd după capul lor și pinteni ca de cocoș făcuți din piele de maimuță Colobus lă călcîie, pînă în risipiți care încotro pe sub copacii cei înalți. Spee-345

tacolul — ce include cercuri mai mari sau mai mici de dansatori, grupuri răspîndite de privitori și copii ce aleargă încoace și încolo — își poartă ochii dintr-o parte în alta cu frenezie. întreaga scenă prezintă o anumită asemănare cu acele vechi tablouri ce înfățișează bătălii, privite de pe o înălțime, în care vezi cavaleria avansînd pe o parte, în vreme ce artileria își ocupă pozițiile pe partea cealaltă, iar figuri izolate de mesageri galopează în diagonală, fragmentîndu-ne cîmpul vizual.

Aceste ngome din timpul zilei erau de asemenea foarte zgomotoase. Muzica de dans produsă de fluiere și de tobe era adesea înecată în strigătele asistenței, în timp ce dansatoarele ele însele scoteau câte un chiot lung, ascuțit și straniu la o figură făcută de câte un dansator, sau cînd un moran executa o săritură ori își rotea sulpa peste cap, cu o dexteritate plină de eleganță. Un flux de vorbe neîntrerupt curgea printre bătrînii adunați pe iarbă. Era plăcut să urmărești câte o pereche de femei Kikuyu chefuind vesele cu o bîrdacă la mijloc, absorbite într-un dialog aprins, probabil despre vremea cînd ele însele erau eroine în câte un cerc de dansatori, iar fețele le radiau din ce în ce mai fericite pe măsură ce, în cursul după-amiezii, soarele roșu cobora tot mai jos, iar tembu scădea și el în bîrdacă. Uneori, cînd grupului i se alăturau și câțiva bărbați mai în vîrstă, o bătrînă sau alta trăia cu atîta intensitate amintirile ei din vremurile tinereții încît sărea deodată în picioare și, dînd neîncetat din mîini, schița câte un pas-doi de fugă în felul cum fugeau fecioarele — nditos. Mulțimea nu o lua în seamă, dar micul cerc de contemporani aplauda entuziast.

Ngomele ținute noaptea erau în schimb luate în serios.

Ele aveau ioc numai toamna, după recolta de porumb, în prima noapte cu lună plină. Nu cred că aveau vreun sens religios, dar s-ar putea să fi avut cândva ; atitudinea protagoniștilor și a spectatorilor sugera un moment misterios și sacru. Aceste dansuri puteau avea chiar și o mie de ani vechime. Unele dintre ele — foarte apreciate de mamele și de bunicile dansatorilor — erau considerate imorale de către coloniștii albi, care cereau ca ele să fie puse sub interdicția legii. O dată, cină am revenit dintr-o vacanță în Europa, m-am trezit că douăzeci și cinci din-

146

tre tinerii mei războinici fuseseră trimiși la închisoare în toiu sezonului de recoltat cafeaua de către administratorul domeniului meu pentru că dansaseră un dans interzis la o ngoma de noapte ținută la fermă. Administratorul m-a informat că soția sa nu putea în nici un caz tolera practicarea unor asemenea dansuri. I-am dojenit pe mai vârstnicii mei clăcași pentru a fi ținut ngoma lângă locuința lui, dar ei mi-au explicat solemn că dansaseră în mannyatta lui Kathegu, la patru sau cinci mile distanță de acolo. Atunci a trebuit să mă duc la Nairobi, să discut cu Comisarul Districtual, care a dat drumul întregului grup de dansatori să se întoarcă la fermă pentru culesul cafelei. Dansurile de noapte erau spectacole fascinante. În acest caz nu mai aveai nici o îndoială în privința scenei pe care se desfășurau ; ea era formată din focuri și se întindea atâta cât se întindea lumina, căci focul era principiul central al ngomei. Nu era nevoie propriu-zis de el pentru dans, deoarece clarul de lună e minunat de alb și limpede pe înălțimile podișului african ; el e menit să creeze efect. Focul făcea din locul de dans o scenă de prima mână și aduna toate culorile și mișcările dansatorilor într-o perfectă unitate.

Rareori băștinarii supralicitează efectele. Ei nu aveau artificii mari de aprins. Lemnul de foc era cărat în timpul zilei dinaintea sărbătorii la locui de dans de către femeile clăcașilor de la fermă, ce se considerau a fi de fapt gazdele întregii adunări, iar aici el era clădit în mijlocul terenului larg deschis. Bătrânele ce onorau serbarea cu prezența lor în timpul nopții luau loc în jurul aceluși rug central și hrăneau un șirag de focuri mici, ca un cerc de stele, până la primele ore ale dimineții. Dansatorii dansau

°i alergau printre focuri, avînd drept fundal pădurea înnoptată. Locul trebuia să fie destul de mare pentru ca fumul °i căldura să nu facă să lăcrimeze ochii bătrînilor privitori, dar era oricum un loc îngrădit, ca o casă largă °i încăpătoare, clădită pentru folosul comun al tuturor locatarilor ei.

Bă°tina°ii n-au deloc simþul sau gustul contrastelor, la ei cordonul ombilical ce-i leagă de natură n-a fost complet retezat încă. Ngomele °i le þineau numai în timpul

147

lunii pline. Cînd iuna î°i dădea întreaga ei măsură, atunej °i-o dădeau °i ei pe-a lor. În peisajul ce se scâldea °i înota prin lumina puternică, dar atît de blîndă, ce cobora din cer, la marea boltă luminoasă de deasupra Africii adăugau °i ei măruntele lor văþăi incandescente.

Oaspeþii veneau în grupuri mici, uneori cîte trei deodată, alteori cîte o duzină sau cîte cincisprezece oameni — toþi prieteni ce se vorbiseră să se întîlnească sau care °e cunoscuseră pe drum. Mulþi dintre ace°ti dansatori veneau pe jos chiar cîte-cincisprezece mile ca să ajungă la acea ngoma. Călătorind mai mulþi împreună, î°i luau cu ei fluierile °i tobele, astfel încît, în seara acelei mari serbări, toate drumurile °i potecile din þinutul nostru răsunau de cîntecele lor voioase, ca o salbă de clopoþei scuturată în faþa lunii. La intrarea în terenul de dans drumeþii se opreau °i a°teptau ca cercul să se deschidă °i să fie primîþi în el ; uneori, cînd veneau de foarte departe, sau dacã erau odraselele marilor °efi de trib din apropiere, erau întîmpinaþi de unul din clãca°ii cei bătrîni, de dansatorii cunoscuþi de pe domeniul meu, sau de a°a-numiþii paznici ai dansului.

Paznicii unei ? ngome erau tineri de la fermă ca toþi ceilalþi, cu misiunea în plus de a supraveghea pãstrarea ceremonialului °i care î°i luau însãrcinarea în serios. Înainte să înceapă dansul, se perindau în sus °i~n jos prin faþa dansatorilor, cu sprîncenele încruntate °i cu' figurile solemne ; pe măsură ce dansul se înfierbînta, alergau dintr-o parte în alta, veghind ca totul să decurgă a°a cura trebuie. Purtau °i arme de temut, mănunchiuri de nuiete legate laolaltă, al căror capăt ardea întruna, căci îl vîrau din cînd în cînd în foc. Stăteau cu privirile aþintite la dansatori °i oriunde dibuiau petreeîndu-se ceva, măcar

aparent dubios, se  i repezeau pe dată ; cu o expresie în-
frico atoare  i un m r it furios, plesneau cu  ntregul m -
nunchi de nuiele,  i mai ales cu cap tul ce ardea, direct,
peste trupul dansatorului vinovat. Victima se îndoia din
mijloc sub lovitură, dar n-o auzai s  scoat  măcar un
geamăt. Poate o arsură dob ndit  astfel nu era o rană prea
- ru inoas  cu care să vină acasă de la ngoma.

Într-unui din aceste dansuri, fetele  edeau sfios pe pi-
cioarele b ie ilor  i-i cuprindeau cu brapele de mijloc, m
148 ?

timp ce tinerii r zboinici, cu cile un bra  întins de fie-
care parte a capului unei fete,  ineau str ns sul a cu amin-
două m inile ; din c nd în c nd o ridicau în sus  i o tr n-
teau de p m nt cu toată puterea. Era o scena minunat ,
 n care tinerele fete ale tribului se refugiau la pieptul
b rba ilor lor de teama vreunui pericol cumplit  i în care
b rba ii le apărau, l s ndu-le chiar să le stea pe picioare
 i protejându-le împotriva  erpilor  i a altor amenin ari
venite de pe p m nt.  n timpul dansului, care dura ore
 ntregi, figurile dansatorilor dob ndeau o expresie de ex-
taz angelic, de parcă ar fi fost gata într-adev r să moară
unii pentru ceilal i orie nd.

Aveau  ns   i alte dansuri, în care protagoni tii intrau
 i ie eau alerg nd prin foc, în care un conducător de dans
făcea un număr de sărituri înalte  i foarte lungi, iar su-
l pele se agitau cuprinse de frenezie ; era, cred, inspirat
de o v n toare de lei.

Veneau deasemeni  i c nt re i la ngoma,  i interpre i
din fluier  i la tobe. Unii din ei erau celebri în tot  inutul
 i invita i să vină de hăt departe. Cmtatul lor era de fapt
mai mult o recitare ritmică dec t un c ntec. Improvizau
 i- i compuneau baladele pe loc, iar corul, rapid în reacții
 i foarte atent, al dansatorilor intervenea la timp. Era
pl cut să ascu i, prin aerul înserării, c te o voce frumoasă
 ncep nd s  c nte, iar refrenul regulat, repetat, m surat
a  celorlalte glasuri tinere intervenind din c nd în c nd
pentru a-i da efect, devenea teribil de monoton  i aproape
chinuitor să-l ascu i, ca  i cum n-ai mai fi suportat s  îl
auzi o clipă în plus, ori să-l întrerupi vreodat .

Pe vremea mea. cel mai celebru c nt re  era de la Da-
goretti. Avea un glas puternic  i foarte clar  i, pe deasu-
pra, era  i un mare dansator.  n timp ce c nta, el umbla

sau fugea peste locul de dans cu un mers amplu i luncat, pe jumătate îngenunchind ia fiecare pas i innd o mn ntins oblic a colul gurii ; o făcea probabil doar «-'a să concentreze sunetul, ns ddea impresia unui mare secret pe care-l mprtea adunării. Omul prea nsi întruchiparea ecoului african. i transpunea auditoriul în starea de fericire sau de dorin de rzboi, după cum i venea, sau le strnea adevrate cascade de rs. Cnta un cntec extraordinar, un cntec de luptă. n care interpre-

149

tul, cred, i imagina că alearg din sat în sat chemnd poporul la rzboi i descriind masacrele i jaful. Cu o sută de ani în urmă, un asemenea cntec ar fi nghepat sngele imigranilor albi. n general, însă, nu cnta lucruri atât de nfricotoare. Într-o seară a cntat trei cntece, pe care l-am rugat pe Kamante să mi le traducă. Primul dintre ele era o fantezie : se,,făcea că tot grupul de dansatori puneau mna pe o corabie i navigau spre Volaila. Al doilea cntec, mi-a explicat Kamante, era un prinos adus femeilor btrne, mamelor i bunicilor cntreului i ale dansatorilor. Cntecul mi s-a părut duios, era foarte lung i trebuie să fi descris în amănunt nelepciunea i bunătatea btrnelor neveste Kikuyu chele i fr dini, care ascultau în jurul rugului din mijloc i aprobau totul mereu din cap. Cntecul al treilea era chiar scurt, dar a smuls hohote mari de rs din partea tuturor celor de față, iar cntreul a fost nevoit să i ridice vocea-i stridentă pentru a se face auzit i rdea i el în timpul cntecului. Btrnele femei, pline de voie bună de la cntecul precedent, ce reuise să le flateze bine, se plesneau peste coapse acum i căscau nite guri mari, de parcă ar fi fost crocodili. Kamante nu voia să-mi traducă, spunea că e o prostie i nu mi-a redat dect o versiune a textului mult prescurtată i epurată. Motivul era simplu : după o epidemie recentă de ciumă, guvernul colonial pusese un pre pe fiecare obolan mort predat la biroul Comisarului Districtual — iar cntecul descria cum obolanii urmrii peste tot se refugiau în paturile femeilor, i tinere i btrne, din acel trib i apoi ce li se ntmpla acolo. Trebuie să fi fost amuzant în detalii, dar mie tocmai acelea mi-au scăpat : Kamante nsui, traducnd împotriva voinei sale, nu-i putea reprima cteodat un zmbet vag i oarecum

mînzesc.

La una din aceste ngome de noapte s-a petrecut un incident dramatic.

Era o serbare de bun rãmas, datã în cinstea mea, cu puþin înainte sã plec într-o cãlãtorie prin Europa. Avusesem un an bogat ºi serbarea era þinutã în stil mare, cu vreo mie cinci sute de Kikuyu prezenþi la ea. Dansul se pornise deja de cîteva ore ; cînd am ieºit sã mai arunc o privire

150

afarã. Înainte de a mã retrage la culcare, mi s-a pus un scaun cu spatele spre una dintre colibele bãieþilor mei de casã ºi m-au înconjurat cîþiva dintre clãcaºii mai bãtrîni, Dintr-o datã o mare neliniºte s-a rãspîndit pe terenul de dans, o miºcare profundã de surprindere sau de teamã, un sunet curios, ca atunci cînd vîntul adie printr-un desiº de trestii. Dansul s-a încetinit, s-a încetinit mereu, dar fãrã sã se opreascã încã. Am întreat ce se întãmplase pe unul dintre bãtrîni. Acesta mi-a rãspuns grãbit, cu o voce abia auzitã : „Mosai na-kudja" — Vin Masaii.

ªtirea trebuie sã fi sosit adusã de vreun mesager, cãci a trecut totuºi o vreme pînã sã apuce sã se întîmple ceva ; probabil cã localnicii Kikuyu le trimiseserã de veste neaºteptãrilor musafiri cã vor fi acceptaþi la serbare. Era împotriva legii ca Masaii sã participe la o ngoma organizatã de Kikuyu, cãci se iscaserã în trecut destule neplãceri de la asemenea prilejuri. Bãieþii mei de casã au venit lîngã scaunul meu ; toatã lumea privea atent spre intrarea în terenul de dans. De îndatã ce Masaii au apãrut, s-a oprit cu desãvârºire dansul.

Doisprezece tineri rãzboinici Masai ºi-au fãcut intrarea în scenã ºi, doar dupã cîþiva paºi, s-au oprit aºteptînd, fãrã a privi nici cãtre dreapta, nici cãtre stînga, ci numai au clipit uºor în direcþia focului. Veniserã goi, doar cu armele lor ºi cu savantele pieptenãturi. Unul din ei purta podoaba de cap fãcutã din piele de leu pe care o poartã un moran pornit la luptã. O fîºie latã de vopsea roºie i se întindea vertical de la genunchi la gleznã, ca ºi cum sîngele i-ar fi gîlgîit pe picior în jos. Stãteau rigizi, nemiºcaþi, cu capetele aruncate pe spate, tãcuþi ºi solemni cum e însãºi moartea ; atitudinea lor era în acelaºi timp ºi cea a cuceritorului, dar ºi a prizonierului. Se simþea cã veniserã îa ngoma împotriva voinþei lor. Bãtaia monotonã a

tobelor se auzise și peste râu, în inima rezervației, și continuase fără încetare, tulburând sufletele tinerilor războinici ; iar o duzină dintre ei nu găsiseră forța de a rezista chemării.

Băștinarii Kikuyu erau și ei agitați, dar se purtau corect cu musafirii lor. Dansatorul prim de la ferma mea ie-a urat bun venit pe terenul de dans, unde, în deplină tăcere, și-au ocupat locul lor și dansul a reînceput. Totuși

151

părea diferit de cel de pînă atunci, iar aerul era încărcat și dens. Tobele răsuna acum mai tare și ritmul era mai rapid. Dacă ngoma ar fi continuat, am fi asistat la niște culmi ale măiestriei, cînd dansatorii Kikuyu și Masai s-ar fi întrecut între ei dovedindu-și vigoarea și abilitatea. Dar nu s-a ajuns pînă acolo ; există lucruri: care nu pot fi duse la bun sfîrșit, cu toată bunăvoința părților implicate. Ce s-a întîmplat n-aș putea spune cu exactitate. Deodată cercul s-a clătinat, s-a desfăcut, cineva a scos un pipăit ascuțit, în cîteva secunde terenul din fața mea s-a transformat într-o masă de oameni care fugeau care încotro, izbindu-se unii de alții, s-au auzit bufnete de lovituri și corpuri căzînd la pămînt, iar peste capetele noastre aerul nopții a început să uiere de sulipele care zburau, Ne-am ridicat cu toții, chiar și bătrînele înbelepte de la mijloc, ce s-au tîrît cu greu pînă la stiva de lemne, să vadă cu ochii lor ce anume se întîmplase.

Cînd agitația s-a calmat, iar gloata cea furtunoasă s-a răsîndit, ra-am trezit în ochiul ciclonului, cu un mic spațiu liber în jurul meu. Doi dintre, clăcașii mei bătrîni s-au apropiat de mine ca să-mi explice, fără prea mare tragere de inimă, ce aume se întîmplase : Masaii încălcase ră legea și stricaseră buna desfășurare a lucrurilor ; drept urmare, trei Kikuyu și un Masai erau grav răniți, „tăiași în bucăți”, după spusele lor. Acum, continuară ei pătrunși, eram eu de acord să îi cos la loc ? Altminteri toată lumea va avea de furcă din partea lui selikali — guvernului colonial. I-am întreat pe acei bătrîni ce anume îi tăiaseră luptătorii. „Capul”, răspunse unul din ei mîndru, cu acel tipic instinct băștinar de a supralicita la maximum catastrofele. În aceeași clipă l-am văzut pe Kamante avansînd de-a curmezișul gazonului cu un ac de cusut și o așă lungă și cu degetarul meu. Am ezitat puțin

°i atunci bătrînul Awaru a ie°it de bunăvoie în faþă. El Învăþase croitorie în timpul celor °apte ani petrecuþi la închisoare. Căuta, cred, cu înver°unare un prilej de a o practica °i, făcînd paradă de darul lui, s-a oferit sã-°i asume rãspunderea, ceea ce-i atrase de îndatã interesul întregii adunãri. °i, într-adevãr, a cusut rãniþii, iar ei s-au făcut bine sub mîinile lui, motiv pentru ca, mai tîrziu, sã se tot umfle în pene cu această reu°itã. Însã Ka-152

niant'j tni-a mărturisit în tainã cã nici un rãnit de fupt nu. avusese capul retezat.

Fiindcã prezenþa Masailor la dans fusese contrarã legii, a trebuit ca multã vreme dupã aceea sã ascundem Masaiul rãnit în coliba rezervatã pentru servitorii musafirilor no°tri albi. Aici s-a însãnãto°it °i tot de aici s-a făcut nevãzut într-o zi, fãrã un cuvînt de mulþumire pentru bătrînul Awaru care-l salvase. Unui Masai îi vine greu de suportat, cred eu, sã fie rãnit — °i pe deasupra °i vindecãt ?— de cãtre un bã°tina° Kikuyu.

Cãtre sfîr°itul acelei nopþi, cînd am ie°it din nou sã aflu ve°ti despre rãniþi, am vãzut, prin pîclele dimineþii, cã focurile încã mai mocneau. Un numãr de tineri bãieþi Kikuyu se tot agitau în jurul lor, sãrind °i stîrnind tãciunii cu ni°te beþe lungi, sub conducerea unei femei clãca°e, bătrîna mamã a lui Wainaina. Fãceau o vrajã ca sã-i împiedice pe Masai sã aibã succes în iubire la fetele din neamul lor, Kikuyu.

UN OASPETE DIN ASIA

Atît suta aspectul vecinãtãþii cît °i sub aspectul tradiþiei, ngomele îndeplineau o funcþiune publicã. În decursul timpului, fraþii °i surorile mezine, iar mai tîrziu fiii °i fiicele primilor dansatori pe care i-am admirat a\i apãrut °i s-au produs pe terenul de dans de la fermã.

, Dai' tot la noi Veneau °i oaspeþi din þãri mai îndepãrtate. Musonul, de pildã, sufla dinspre Bombay : bătrîni cu înþelepciune °i experienþã cãlãtoreau pe mare cu vaporul, venind tocmai din India °i nimereau °i îa ferma mea.

Trãia îa Nairobi un mare negustor de cherestea indian pe numele sãu Choleim Hussein, cu care încheiasem multe afaceri la început, cînd mi-am defri°at terenurile °i care

era un mahomedan zelos și prieten bun cu Farah. într-o zi a venit la mine și mi-a cerut îngăduința să-mi aducă în vizită un mare preot din India. Acesta străbătea tot oceanul, mi-a explicat el, pentru a inspecta congregațiile de la Mombasa și Nairobi ; iar congregațiile, la rândul lor, erau doritoare să-l onoreze așa cum se cuvine și, tot scor-monindu-și ele creierii ce să facă, am ajuns la ideea ca nici mai mult nici mai puțin să-l aducă la ferma mea. Eram de acord să îl primesc ? Când am răspuns că-i bine-venit, Choleim Hussein mi-a atras atenția că acel bătrân avea un rang și o sfințenie atât de mari încât nu putea mânca nimic gătit în oale atinse de necredințioși. Dar nu trebuia să îmi fac griji, a adăugat grăbit, căci congregația mahomedană din Nairobi va pregăti ea însăși mâncarea lui și o va trimite în timp util : eram de acord doar să-i îngădui acelui mare preot să o mănânce în casa mea ? Când am spus că îi îngădui, după o vreme Choleim Hussein a reluat subiectul, deși oarecum încurcat. Mai era o problemă, doar una. Oriunde mergea acel mare preot, eticheta cerea să primească daruri, iar într-o casă ca a mea darul nu putea fi mai puțin de o slită de rupii. Dar nu

154

trebuia să mă îngrijorez, căci banii fuseseră adunați de la mahomedanii din Nairobi, care nu mă rugau decât să-i înmânez eu musafirului, Dar preotul, am întrebat, va fi convins că e un dar din partea mea ? La această întrebare n-am reușit să scot un răspuns precis de la Choleim Hussein ; sînt împrejurări cînd oamenii de culoare nu izbutesc pentru nimic în lume să fie cît de cît expliciți. La început am refuzat rolul ce mi se rezervase în mica piesă, dar, văzînd figurile dezamăgite ale lui Choleim Hussein și Farah, care cu o clipă înainte radiaseră de speranță, m-am hotărît să renunț la mîndria mea și mi-am zis că la urma urmei marele preot poate crede ce-i place. între timp, uitasem de toată povestea și chiar în ziua cînd trebuia să-mi vină musafirul, mă aflam afară, pe câmp și încercam, tractorul nou primit. Fratele mai mic al lui Kamante, Titi, a fost trimis să mă cheme acasă. Tractorul scotea un asemenea huruit că n-ăuzeam nimic din ce-mi spunea și pe de "altă parte pornea atât de greu încît mi-era și teamă să-l opresc ; Titi fugea alături de el, ca un câpel micuș, gîfîind și lătrînd peste brazdele adînci

°i prin lunga °i densa trîmbă de praf, pînă ce, la capătul cîmpului, am întrerupt contactul de la motor. „Au venit preoții", răcni el la mine. „Care preoți ?•", l-am întrebat. „Toți preoții", mă informă el mîndru ; sosiseră în patru căruțe, cîte °ase preoți la fiecare. Am pornit cu Titi înapoi spre casă °i, cînd am ajuns în apropierea ei, am zărit un roi de sutane albe împră°tiate peste gazon, ca °i cum un stol de mari păsări albe s-ar fi lăsat în jurul casei mele sau o companie de îngerii s-ar fi pogorît din cer. Trebuie să fi fost o întregă curte a spiritului- trimisă din India să păstreze aprinsă flacăra credinței pe meleagurile africane. Cu toate acestea, prezența plină de demnitate a marelui preot era de neconfundat cînd înainta spre mine, flancat de doi subordonați °i, la o distanță respectuoasă, de Choleim Hussein. Era un bătrîn foarte mic de statură, cu o figură fină °i delicată, pârînd cioplită în filde° vechi. Suita lui se apropie, să stea de gardă la întîlnirea noastră, apoi se retrase pe dată ; trebuia să mă întrețin singură cu oaspetele meu.

Nu puteam schimba însă nici un cuvînt unul cu celălalt, căci el nu cuno°tea engleza °i nici swahili, iar eu
155

nu °tiam limba lui. Am fost nevoiți deci să ne transmitem respectul reciproc pe calea gesturilor. Vizitase deja locuința, am constatat, căci toată argintăria pe care o aveam era întinsă pe masă, iar florile aranjate după gustul indian °i cel somalez. Ne-am dvis °i ne-am a°ezat pe scaunele de piatră din partea de vest a casei. Aici, urmăriți cu atenție °i răsufierea tăiată de toată suita aflată de față i-am înmînat darul de o sută de rupii, învelite într-o batică verde a lui Choleim Hussein.

Cred că fusesem puțin montată împotriva bătrînului preot din cauza preciziei ce-l înconjură — vâzîndu-l atît de bătrîn °i atît de mic, pentru o clipă am crezut că toată situația e penibilă pentru el. Dar, pe măsură ce stăteam sub soarele după-amiezii, pînîndu-ne unul altuia de urît într-un spirit atît de prietenesc, mi-am dat seama că pentru el nimic de pe lumea aceasta n-avea cum fi penibil. Ba dimpotrivă, degaja o senzație foarte stranie de lini°te absolută °i de completă siguranță. Avea o atitudine curtenitoare, °i zîmbea aprobînd din cap de cîte ori îi arătam dealurile °i copacii înalți, ca °i cum ar fi fost interesat

de totul  i incapabil de a-l surprinde ceva. Mă întrebam dac a aceast a consecven bă provenea dintr-o totală ignorare a r ului, sau dintr-o profundă cunoa tere  i  npelegere a lui. Căci, dac a n-ar mai exista  erpi venino i pe lume, sau dac a ai ajunge, prin injectarea în s ngele tău a unor doze mereu mai mari de venin, la o stare de absolută imunitate fa a de el, până la urmă totul s-ar reduce la ace-la i lucru. Privirea de pe figura calmă a acestui b tr n era aceea a unui copil, care nu  tie  nc  să vorbeasc   i pe eare-l intereseaz  totul, dar care, prin natura lucrurilor, e incapabil de a fi surprins. Puteam la fel de bine sta pe scaunul meu de piatr  în acea după-amiază d or   mpreun  cu un bebelu , cu un nobil copil, un prunc Isus al vreunui vechi maestru, din c nd în c nd leg n ndu-i p tu ul cu un soi de picior spiritual. Figurile femeilor foarte b tr ne de pe aceast  lume, care au văzut-o toat   i care au văzut prin ea, ar avea exact aceea i expresie. Nu-i o expresie masculin  — ea se potrive te la scutece  i la fuste  i se armoniza cu sutana minunat de albă din ca mir a b tr nului meu musafir. La o persoană îmbrăcată

158

 n haine b rb te ti nu am surprins-o dec t la un clown de tept, odată, la un circ.

B tr nul era obosit,  nc t nu a mai vrut să se ridice c nd restul grupului de preo i au fost condu i de Choleim Hussein pe malul r ului, ca să ya,d  moara. Sem n nd el  nsu i cu o pas re, păru interesat de p s ri. Pineam pe atunci pe lingă casă un pui de barz   mbl nzit, precum  i un c rd de g te, din care nu se tăia nici una  i care aveau menirea în schimb să facă decorul s  pară cit mai danez. B tr nul meu preot le-a ar tat interes ; indic nd spre cele patru zări, a încercat să afle de unde veneam  i dinii se aflau tot atunci pe gazon, ca pentru a încununa acea după-amiază de epocă de aur. M  g ndeam c  Farah  i cu prietenul său vor pune să-nchid  c inii în cu ti, c ci Choleim Hussein, ca bun mahomedan, era cuprins de o panică nebun  din cauza lor c nd venea la mine ca să discutăm afaceri. Dar iată-i că azi se plimbau pe afară, printre sutanele preo e ti, ca leul scăpat în turma de miei Aceștia erau c inii mei de care Ismail spunea că recunosc mahomedanul din vedere.

Înainte să plece, marele preot mi-a dat, în memoria

vizitei sale, un-inel cu o perlă. Am simțit atunci că ȳi eu voiam sã-i ofer ceva, pe lîngã falsul dar de o sutã de rupii ȳi l-am trimis pe Farah în depozit sã aducã pielea unui leu împuocat de curînd la fermã. Bãtrînul a luat una din ghearele lui ȳi, cu un ochi atent ȳi foarte precis, i-a încercat tãiuul pe obraz.

Dupã plecarea sa, m-ara întrebãt dacã într-un cap atît de nobil ȳi de prelung subzistase mãcar un detaliu din tot peisajul fermei, sau dacã nu rãmãsesese nimic. Ceva observase el totuȳi, cãci trei luni mai tîrziu am primit o scrisoare din India, cu adresa notatã greȳit ȳi cu o înþîrziere mare. În ea un prinþ indian îmi cerea sã-i vînd ~un cîine cenuȳiu" de-al meu, despre care-i vorbise un mare preot ȳi sã-i propun un preþ, pe care-l gãseam de cuviinþã.

FEMEILE SOMALEZE

Despre o anume categorie de vizitatoare, care au jucat un rol important în viaþa fermei mele, nu pot scrie prea mult aici, pentru cã ȳtiu cã nu le-ar fi fost pe plac. Acestea erau femeile lui Farah.

Cînd s-a cãsãtorit Farah, ȳi-a adus din Somaliland soþia ȳi, odatã cu ea, au venit la fermã un stol de porumbiþe negre, blînde ȳi pline de viaþã : mama ei, sora mai micã ȳi o veriȳoarã mai tînrã, care crescuse ȳi ea în familie. Farah mi-a spus cã aȳa era obiceiul în þara lor. Cãsãtoriile în Somaliland erau stabilite de bãtrîni. fiecãrei familii þinîndu-se cont de naȳterea, de averea ȳi de reputaþia tinerilor în cauzã ; în cele mai bune dintre familii mirele ȳi mireasa nici mãcar nu se cunoȳteau pînã în ziua nunþii. Dar somalezii sînt un popor cu simþ cavaleresc ȳi ei nu îȳi lasã fecioarele nepãzite. De pildã, e socotit un gest frumos ca proaspãtul mire sã locuiascã în satul soþiei sale pînã la ȳase luni dupã nunta lor, pentru ca în acest rãstimp ea sã continue sã fie gazdã între acei oameni care cunosc ȳi printre care are influenþã. Alteori, cînd acest lucru e cu neputinþã, femeile din neamul tinerei soþii nu se codesc sã-i þinã companie o vreme în cãsnicia ei, chiar dacã aceasta presupune cã trebuie sã cãlãtoreascã spre tãrîmuri îndepãrtate.

Cercul femeilor somaleze din gospodãria mea s-a completat mai tîrziu cu o fetiþã rãmasã orfanã de mamã din tribul soþiei lui Farah, cred cã nu fãrã intenþia de a trage ȳi ea un anumit profit cînd va ajunge la vîrsta mãritiȳu-

lui, aproximativ după modelul Esterei ȳi al lui Mardoheu. Această fetiȳă era un copil extrem de deȳtept ȳi vioi, iar fetele noastre au luat-o ȳn primire ȳi au format-o ȳn mod temeinic, scoȳind din ea pȳnă la urmă o tȳnără fecioară foarte comme ii faut. * Cȳnd a venit să stea la noi, avea Cum trebuie, cum se cuvine, (lb. franc.) (N. trad.)

153

doar unsprezece ani ȳi adesea se smulgea din sinul familiei sale ȳi mă urma oriunde mergeam. Călărea pe poneiul meu ȳi ȳmi ducea ea puȳca, sau alerga la iaz cu copiii Kikuyu, sufleeȳndu-ȳi fustele ȳi fugind desculȳă pe malul năpădit de stuf cu cȳte un mincioe ȳn mȳnă. Fetipele somaleze sȳnt rase ȳn cap ȳi nu li se lasă decȳt o cununȳă mică de bucle negre ȳi o ȳuviȳă lungă ȳn centrul ei : era o modă foarte gingaȳă, care le dădea copilelor aspectul unor călugăraȳi zvăpăiaȳi ȳi veseli. ȳnsă, cu timpul, sub influenȳa fetelor mai mari, a ȳnceput să sufere o transformare, fiind fascinată ȳi posedată ea ȳnsăȳi de procesul propriei transformări. Ca ȳi cum i s-ar fi legat o greutate de picior, acum umbla ȳncet, ȳncet, cȳt se putea de ȳncet; ȳsi ȳinea privirile aȳintite ȳn jos, după cuviinȳa cea mai strictă, ȳi ȳȳi făcea un titlu de onoare din a dispărea pe dată la ivirea oricărui străin. ȳncepuse să lase să-i crească părul ȳi, ȳn ziua cȳnd acesta a fost destul de lung,, i-a fost despăȳbit ȳi ȳmpletit de celelalte fete ȳntr-un număr de codiȳe mici ȳi răsucite. Novicea se abandona, cu gravitate ȳi cu mmdrie, la toate greutateȳile impuse de ritul ei; simȳeai că mai degrabă ar fi fost gata să moară decȳt să nu se dovedească la ȳnălȳimea datoriei ce-i revenea. Bătrȳna, soacra lui Farah, era, mi-a mărturisit acesta, ȳnută la mare cinste ȳn ȳara sa datorită creȳterii deosebite pe care le-o dăduse fiicelor ei. Acestea erau acolo adevărate arbitre ale eleganȳei ȳi ȳntruchipări ale bunei cuviinȳe feciorelnice. ȳi pe bună dreptate. Erau trei tinere femei pline de-o mare demnitate ȳi totodată de sȳială ; nicicȳnd ȳn viaȳa mea n-am ȳntȳlnit doamne cu purtări mai desăvȳrite. Modestia lor virginală era accentuată ȳi de stilul vestimentaȳiei. Purtau fuste largi, de o amplitudine impozantă, la fiecare din ele — ȳtiu, căci adesea chiar eu le-am cumpărat fie stambă, fie mătase — intrau cȳte ȳase yarzi* de material. Iar ȳnăuntrul maselor foȳnitoare, genunchii lor delicaȳi se deplasau ȳntr-un ritm misterios ȳi

insinuant,

1 yard — 0,9144 metri. (N. trad.)

159

Des nobles jambes, sous les volants qu'elles chassent,

Tourmentent les desirs obscurs et les agacent,

Comme âmes sorcières qui font

Tourner un philtre noir dans un vase profond. *

Îi mama însãî era o prezenþã impresionantã, o femeie robustã, avînd acea placiditate puternicã îi binevoitoare a unei femele de elefant, satisfãcutã de puterea ei. Pot spune cã n-am vãzut-o niciodatã înfuriatã. Profesorii îi pedagogii i-ar fi putut invidia acea calitate inspiratoare pe care o posedã ; sã începi de la ea nu era nici corvoadã, nici obligãþie, ci o mare îi nobilã conspirãþie, încare elevii erau admii doar printr-un mare privilegiu. Cãsuþa ce k'-o ridicasem încã pãdure era o micã universitate de magie albã, iar cele trei fetiþe care umblau cu atîta delicateþe pe poteculele din preajma ei erau trei tinere vrãjitoare studiînd cu toatele pe întrecute, conþiente cã la sfîrîitul uceniciei lor vor dobîndi o mare forþã miraculoasã. Se întreceau la încãpãturã încun spirit paînic îi prietenos ; poate cã unde te aflai încun realitate mai presus de cea a pieþii, îi preþul era discutat deschis, rivalitatea lua un caracter de cinste îi de sinceritate. Soþia lui Farah, pe de altã parte, care nu mai avea emoþii încun privinþa preþului oi, deþinea o poziþie specialã, asemeni elevului celui bun, care îtie cã a obþinut deja bursa încun vrãjitorie ; o puteai observa încun discuþii confidenþiale cu bãtrîna magicianã-efã, o onoare ce n-ar fi revenit niciodatã vreunei din celelalte fete.

Toate aceste tinere femei aveau o pãrerã bunã despre valoarea lor. O fecioarã mahomedanã nu se poate încun nici un caz mãrita cu un bãrbat sub nivelul ei, cãci ar încunsemna un blam pe onoarea familialã. Bãrbatul, da, se poate încun sura cu o femeie mai prejos decît el — pentru el e bine îi aã —, iar tinerii somalezii îi-au luat adesea neveste Masai. Dai. încun vreme ce o tîncunã somalezã se poate mãrita

* Puternicele pulpe, sub unduire de fustã, / îmi chinuie dorinþa ascunsã îi se-ncrustã, / Ca douã iele care fac / Sã fiarbã filtre negre încun un cazan de drac. Stroîã din poemul Frumoasa naivã de Charles Baudelaire, încun româneîte de Ion Pillat, încun volumul Las Fleurs du mal — Florile rãului, ediþie alcãtuitã de

Geo Dumitrescu. E.P.L.U. București. 1067. (N. trad.)

160

•u un bărbat arab, o fată arabă nu se poate mărita cu un omalez, căci arabii trec drept o rasă superioară datorită hirudirii lor mai directe cu marele Profet 0i, chiar între arabi, o fecioară născută în familia Profetului nu se poate mărita cu un soț din afara acestei familii. în virtutea sexului lor, tinerele fecioare ale acestei rase au pretenții clare la un destin social în plină ascensiune. Chiar ele, eu o perfectă inocență, comparau principiul respectiv cu acela al fermelor de pur-sânge arabi, căci bă0tina0ii somalezii țin ipele la mare preț.

Când ne-am împrietenit mai bine, într-o zi fetele m-au întrebat dacă era drept ce auziseră ele, că unele neamuri din Europa 0i dădeau pe nimic fecioarele după soții lor. Ba chiar cineva le spusese, de0i cu mintea lor ele nu puteau concepe, că exista un trib atât de degenerat încât îl plăteau pe bărbat ca să ia mireasa. Ru0ine 0i dezonoare pe numele acelor părinți 0i al acelor fete care acceptau să fie în acest fel tratate. Unde mai era respectul de sine, respectul față de femeie, de virginitate ? Dacă ele însele nu fi fost pedepsite de soartă să se nască într-un asemenea trib. îmi spuneau serioase fetele, s-ar fi juruit între ele să între nemăritate în mormânt.

în zilele noastre, în Europa, n-avem posibilitatea ca a studia toată tehnica puritanismului virginal, iar din cărțile vechi n-am reu0it să mă conving de farmecul lui. Acum însă am înpeles cum de au fost îngenuncheați bunicii 0i străbunicii mei. Sistemul somalez era în acela0i timp o nevoie firească, dar 0i o artă în sine, era concomitent religie, balet 0i strategie 0i-l practica în toate aceste privințe cu cuvenita devoțiune, dexteritate 0i disciplină. Marea lui putere de seducție consta tocmai în jocul contrariilor din interiorul său. Dincolo de eternul principiu al respingerii, era 0i multă generozitate ; dincolo de pedanterie, ce nesfâr0ită capacitate de a râde, ce dispreț față de morții ! Aceste fiice ale unei rase de luptători executau tot ceremonialul afectării lor ca pe un dans do luptă extrem de grațios ; arătau ca 0i cum puteau fi trase u0or pe sfoară, dar nu-0i aflau lini0tea până ce nu goleau tot >Higele din trupul adversarului lor :- păreau trei tinere lupoaice crude în aparente blănuri de miel0ei. Somalezii

«nt oameni vîno^oi, tãbãciþi în de^oert ^oi pe mare. Greutã-
163

þile vieþii, presiuni de tot felul, valuri înalþe ^oi asprimile vremii reu^oiserã toate sã transforme femeile lor în asemenea edificii dure ^oi lucitoare de chihlimbar.

Aceste femei fãceau împreună din casa lui Farah un cãmin obi^onuit la un popor nornad, care e pregãtit sã-^oî strîngã în orice clipã cortul, în care atîrnã pe pereþi multe carpete ^oi broderii. Tãmîia pentru ele reprezintã un element de cãpãtîi al casei ; multe din tãmîile somaleze erau foarte dulci. Cum în existenþa cotidianã a fermei mele vedeam numai puþine femei, mã obi^onuisem ca, la sfîr^oitul zilei, sã ^oed lini^otitã o orã cu bãArîna ^oi cu cele trei fete ale ei în locuinþa lui Farah.

Pe acestea le interesa orice ^oi le fãceau plãcere micile nimicuri. Mãruntele necazuri de la fermã ^oi glumele pe seama unor isprãvi locale stîrneau la ele cascade de rîs precum o întreagã orchestrã de zurgãlai. Cînd am vrut sã le-nvãþ cum se cro^oteazã, au rîs ca la un teatru comic de pãpu^oi.

Nu era deloc ignoranþã în aceastã inocenþã a lor. Asistaserã toate la na^oteri ^oi morþi ^oi discutau uneori la rece amãnunte legate de ele. Alteori, ca sã mã distreze, îmi depanau pove^oti în stilul celor din O mie ^oi una de nopþi, majoritatea lor în genul comic, în care dragostea era tratatã în mod foarte direct. O trãsãturã comunã a acestor pove^oti era cã eroina, castã sau nu, se întrecea cu personajele masculine ^oi pînã la urmã iie^oea triumfãtoare. Mama stãtea în colþul ei ^oi asculta cu un surîs enigmatic pe faþã. Înãuntrul acelei lumi închise a femeilor, dincolo, ca sã spun a^oa, de meterezele ^oi întãriturile ei, simþeam pulsînd un mare ideal, fãrã de care fortãreaþa nu ar fi rezistat cu atîta vitejie : anume ideea unei vîrste de aur, cînd femeile aveau sã domneascã suverane în lume. Cu asemenea prilejuri, bãtrîna dobîndea dintr-o datã o nouã staturã ^oi se a^oeza pe un tron înalt, ca un simbol masiv ^oi negru al zeitãþii feminine ce stãpînise în vremea de demult, înainte de a exista Dumnezeuul Profetului. N-o scãpau niciodatã din ochi, dar erau. înainte de toate, ^oi fiinþe practice, cu un simþ acut al necesitãþilor momentului ^oi cu un rezervor infinit ele resurse.

Tinerele femei erau cît ssj poate de curioase în pri"

vînþa obiceiurilor europene  i ascultau cu atenþia treaza
182

• Mărilor mele despre maniere  i educaþie  i despre hainele doamnelor albe, ca  i cum ar fi vrut sã- i desãvîr-
nascã pregătirea strategicã, învãþînd cum se pot cuceri si apoi subjugã bãrbaþii unei rase strãine.
Hainele jucau un rol capital în existenþa lor  i nu
era de mirare, cãci, pentru ele, acestea erau în același
timp material de rãzboi, prãzi  i simboluri ale victoriei,
niște stindarde cu greu cucerite. Soþul îor, somalezul,
e prin naturã un abstinent, indiferent la hranã, la bãu-
turã  i la confortul personal, aspru  i econom ca. însã  i
tara din care provine : singurul sãu lux îl reprezintã
femeia. Pentru ea rîvnește insãșiabil, ea este supremul
sãu bun în viaþã : caii, cãmilele sau turma de vite pot
fi si ele obiect al dorinþei, dar niciodatã mai presus decît
sînt nevestele. Femeile somaleze își încurajeazã bãrbaþii
în ambele înclinaþii ale firii lor. Ele batjocoresc cu cru-
zime orice posibil semn de slãbiciune la un bãrbat  i,
cu sacrificii personale mari, își pãstreazã întotdeauna
preþul ridicat. Femeile acestea nu pot dobîndi nici mãcar
o simplã pereche de papuci de casã altfel decît prin in-
termediul unui bãrbat ; ele n-au curn fi niciodatã pro-
priul lor stãpîn, ci, prin forþa lucrurilor, depind de cîte
un personaj masculin — un tatã. un frate, un soþ —  i,
cu toate acestea, ele înseamnã juprema rãsplatã a vieþii.
E un lucru surprinzãtor,  i onorant pentru ambele pãrþi,
ce cantitaþi imense de mătãsuri, aur, chihlimbar  i co-
rali primesc femeile somaleze de la bãrbaþii lor. La capãtul
unor îndelungi  i epuizante safari-un comerciale, toate
dificultãþile, riscurile, stratagemele  i asprimile îndurate
se transformau în podoabe pentru femei. Tinerele fete,
care nu aveau bãrbaþi de exploatat, stãteau în colibele
lor ca niște corturi nomade  i— i îngrijeau cu multã plã-
cere pãrul, visînd la vremurile cînd vor cuceri  i ele
cuceritorul, sau cînd îl vor jecmãni pe jecmãnitor. Erau
adevãrate experte în a- i învprumuta una celeilalte zor-
zoanele  i le plãcea sã- i gãteascã sora mai micã — fru-
museþea  i fala întregului neam — în hainele elegante
aþe surorii mai mari ; ba. chiar, printre triluri voioase de
ris) îi puneau  i podoaba de cap fãcutã din zale de aur,
Pe care fecioara, dupã lege, n-ar fi avut în mod normal

mea voie s-o poarte.

163

Somalezii sînt ahtiași după procese ȳi le place sa ȳntre-
pînă lungi duȳmăinii, ȳncȳt nu se prea ȳntȳmpla sȳ finx
fȳrȳ vreun proces care sȳ nu cearȳ neapȳrat prezenta
frecventȳ a lui Farah la Nairobi, sau ȳntȳlniri ale ȳntregu-
lui trib la fermȳ. Cu asemenea prilejuri, bȳtrȳna, dacȳ
treceam pe la casa lor, mȳ informa despre acele procese
ȳntr-un mod calm ȳi inteligent. Probabil ȳl chestionase
ȳndelung pe Farah, - care-i spusese tot ce voia sȳ ȳtie
cȳci ȳi arȳta mereu un mare respect. Dar ea alegea cea-
laltȳ cale — din diplomapie, cred. ȳn acest fel putea pre-
tinde, dacȳ era ȳn avantajul ei, ignoranȳa femeii ȳn tre-
burile bȳrbȳteȳti ȳi incapacitatea femininȳ de a pricepe
cȳtuȳ de pușin din ele. Dacȳ ȳși oferea vreun sfat, ȳl ȳm-
brȳca ȳntr-o formȳ sibilinȳ, de inspirație dumnezeiascȳ,
astfel ca nimeni ȳi niciodatȳ sȳ n-o poate face rȳspun-
zȳtoare.

La aceste mari ȳntȳlniri ale somalezilor de la fermȳ,
sau la. marile sȳrbȳtori religioase ale lor, femeile aveau
mult de lucru cu organizarea ȳi cu pregȳtitul mȳncȳrii.
Nu erau prezente ele ȳnsele la banchet ȳi nu le era ȳn-
gȳduit sȳ ȳntre ȳn moschee, ȳnsȳ erau ambițioase pentru
succesul ȳi strȳlucirea acelei ocazii festive ȳi nici chiar
ȳntre ele nu-ȳi dezvȳluiau pȳrerile despre ce se petrece,
ȳn asemenea ȳmprejurȳri, ȳmi aminteau ȳn mod atȳt de
viu de doamnele din generația anterioarȳ care trȳiserȳ
ȳn ȳara mea ȳncȳt ȳn ȳnchipuire le ȳi vedeam purtȳnd cor-
sete ȳi rochii strȳmte ȳi lungi. Necum altfel fȳceau onoru-
rile casei femeile scandinave din vremea mamelor ȳi a
bunicilor noastre — slave civilizate ale unor barbari de
treabȳ — la acele teribil de sacre serbȳri masculine care
erau- partidele de ȳmpuȳcat fazani ȳi marile vȳnȳtori din
sezonul de toamnȳ.

Somalezii au fost stȳpȳnitori de sclavi din generație ȳn
generație, iar femeile lor s-au ȳmpȳcat bine cu bȳȳtinaȳiii
fȳpȳ de care aveau purtȳri paȳnice ȳi degajate. Pentru
un bȳȳtinaȳ, a fi ȳn slujbȳ la un somalez ori la un arab
e mai pușin obositor decȳt a fi ȳn slujbȳ la un alb, cȳci
ritmul de viașȳ al raselor de culoare e pretutindeni ase-
mȳnȳtor. Soșia lui Farah era popularȳ printre Kikuyu
de la fermȳ, iar Kamante mi-a spus ȳn mai multe rȳnduri

că era 0i foarte de0teaptă.

164

Cu acei prieteni ai mei albi care veneau 0i rămîneau mai des la fermă, ca Berkeley Cole sau Denys Finch-Hatton, femeile somaleze erau prietenoase, îi pomeneau frecvent 0i despre ei 0tiau o groază de amănunte. Se întrepineau cu ei, cînd se întâlneau, într-un mod fratern, cu mîinile între faldurile fustei. Doar că relația se complica deoarece atît unul cît 0i celălalt aveau servitori somalezi, iar fetele pentru nimic în lume nu puteau sta la un loc cu ace0tia. Nici n-ajungeau bine la fermă Bilea sau Jarna, slabi amîndoi, cu turbane 0i ochi întunecași, că tinerele mele somaleze parcă intrau deodată în pămînt 0i nu le-ai fi găsit atunci nici sã dai cu tunul. Dacă în asemenea situații doreau sã mã vadã totu0i, veneau pe furi0 pe dupã colțul casei, ascunzîndu-0i tustrele fetele dupã fusta uneia dintre ele. Cei doi englezi spuneau eã erau mulțumii de încrederea ce li se arãta, dar îi suspectez cã în adîneul sufletului lor bãtea un mic vînt înghepat la gîndul cã erau privii ca ni0te ființe atît de inofensive.

Uneori le luam pe fete cu mine la o plimbare cu ma0ina.sau în cîte o vizitã ; aveam grijã atunci s-o întreb pe mamã dacã era un gest corect, fiindcã n-a0 fi dorit în nici un caz sã compromit ni0te nume atît de neprihãnite ca ale lor. La unul din capetele domeniului meu irãia o tînãrã australianã mãritatã care, timp de cîțiva ani, mi-a fost o vecinã admirabilã ; ea le mai invita pe fetele somaleze cîteodată la ceai. Acestea erau ocazii deosebite. Atunci se îmbrãcau precum un buchet de flori 0i, în timp ce eu conduceam ma0ina, pe bancheta din spatele meu era un ciripit continuu, ca într-un coteș de pãsãri. În casa prietenei mele totul le interesa, hainele, faa — cînd se vedea cãlãrind sau arînd în zare — chiar 0i soșul acesteia din urmã. Cînd ceaiul ne-a fost servit, a rezultat cã numai sora cea mãritatã 0i copiii aveau voie sã bea din el, tinerelor fete fiindu-le interzis pe motiv «i era prea excitant. Trebuiau sã se mulțumeascã deci numai cu prãjiturile 0i au 0i fãcut-o, cu multã sfio0enie. 0i cu o grație desãvîritã. A urmat un scurt dialog despre tfitișa care era cu noi — putea ea sã mai bea încã ceai, sau. ajunsese deja Ia vîrsta cînd acest lucru era periculos

Pentru ea ? Sora cea măritată susținea că ar putea să
1&5

bea, însă copila ne-a aruncat o privire profundă, întu-
necată și foarte mândră și a refuzat cea°ca de ceai.
Veri°oara era o fată gânditoare, cu ochi căprui-ro°cași
°tia să vorbească araba și cuno°tea pe de rost pasaje din
Koran. Avea o minte înclinată spre teologie și purtam
cu ea multe discuții religioase referitoare la minunile
acestei lumi. De la ea am aflat adevărata parafrază a po-
ve°tii lui Iosif și a soției lui Putifar. Ea admitea că Isus
Cristos se născuse dintr-o fecioară, dar nu ca fiu al lui
Dumnezeu, căci Dumnezeu nu putea avea fii în carne.
Mariammo, cea mai frumoasă dintre iecioare, se plimba
singură prin grădină, când un înger mare, trimis de Dum-
nezeu, i-a atins umărul cu vârful aripii sale și astfel ea
a conceput. În cursul dialogurilor noastre, i-am arătat
într-o zi o ilustrată cu statuia lui Isus Cristos de Thor-
valdsen * din catedrala de la Copenhaga. S-a îndrăgostit
pe loc, într-un mod calm și extatic, de Mîntuitor. Nu se
mai sătura să audă povestindu-se despre el și ofta și se
schimba la față în timp ce-i istoriseam. Figura lui Iuda
o preocupa intens — ce fel de om era acesta, cum de pu-
teau exista asemenea oameni pe lume ? — și ar fi fost
gata în orice clipă să-i scoată ochii cu unghiile ei. Era
o pasiune mare, asemănătoare tămîii ce ardea în casele
lor și care, făcută dintr-un lemn negru tocmai din munșii
îndepărtați, pare dulce și stranie pentru simțurile noastre.
I-am întrebat pe călugării francezi dacă puteam
aduce un grup de tinere femei mahomedane la Misiunea
lor și ei au fost de acord, în stilul lor vioi și prietenos
— bucuroși că se mai întîmplă cîte ceva—, încît într-o
după-amiază ne-am dus pînă la ei cu ma°ina mea și, una
cîte una, am pătruns solemn în biserica răcoroasă. Fe-
meile somaleze nu mai fuseseră în viața lor într-o clă-
dire atît de măreașă și, când au privit în sus, și-au pus
toate mîinile peste cap ca să se protejeze în cazul cînd
bolta s-ar fi prăbu°it peste ele. În biserică erau statui
* Bertel Thorvaldsen (1768—1844) — cel mai mare sculptor
danez, a trăit și a lucrat la Roma între anii 1797 și 1833. Reîn-
viind tradiția sculpturii anlice grece°ti, prin statuile sale mitolo-
gice și religioase, a devenit una din figurile centrale ale neo-
clasicismului european. Multe din creațiile saLe se află în Muzeul

Thorvaldsen din Copenhaga. (N. trad.)

166

si cu exceptia ilustratei mele, nu vazuera niciodata ceva asemănător. La Misiunea Franceza era o statuie în mărime naturală a Fecioarei Maria, toată în alta și bleu deschis și care avea în mână un crin, iar lingă ea o alta cu Sfântul Iosif ținând pruncul în brațele sale. Fetele au amușit complet în fața lor și frumusețea Fecioarei le făcușă suspine. Despre Sfântul Iosif știau deja și aveau părere bună despre el, fiindcă era un soș atât de credincios și fiindcă o apăra întruna pe Fecioară ; acum îi aruncară priviri de mulțumire și pentru că ducea, în locul soșiei lui, copilul. Nevasta Sui Farah, care pe atunci era gravidă, a rămas în preajma Sfintei Familii tot timpul cât am sfat în biserică. Părinșii misionari se mândreau cu ferestrele bisericii lor, realizate cu imitașii din hârtie ale unor vitralii adevărate, reprezentând! pătimirile lui Cristos. Tânăra verișoară s-a pierdut absorbită în contemplarea ferestrelor cu false vitralii și a dat ocol bisericii cu ochii așintși asupra lor, frângându-și miinile și cu genunchii îndoși ca sub apășarea crucii. Pe drumul de întoarcere au vorbit puțin, temându-se, bănuiesc, să nu-și trădeze ignoranșă prin întrebările pe care le-ar fi pus. Doar după câteva zile s-au interesat dacă părinșii misionari îi puteau face pe Fecioară și pe Sfântul Iosif să părăsească soclurile lor.

Tânăra verișoară s-a măritat la ferma mea și s-a mutat într-un bungalow drăguș, care atunci rămăsese gol și pe care l-am închiriat somalezilor pentru această ocazie. Nunta ei a fost o petrecere minunată și a durat șapte zile încheiate. Am fost și eu prezentă la marea ceremonie, când un alai de femei, toate cântând, au condus mireasa la întâlnirea cu alaiul bărbașilor, care cântau și ei, aducându-l pe mire. Ea nu-l văzuse pînă atunci și măntrebam dacă și-l imaginase ca semănând cu Cristos al lui Thorvaldsen, sau dacă va fi avut nu unul, ci două idealuri, o dragoste cerească și alta pămîntească, după modelul romanelor cavaleriești. În cursul săptămînii următoare, am mers cu mașina în câteva rînduri la ea. Indiș, ^e?^ ^a ce or^ am aJuns> am găsit casa lor plină dă viașă și afumată cu tămîie de nuntă. Dansuri cu săbii și ma dansuri ale femeilor erau în plină desfășurare ; tîr-

de vite erau încheiate între bărbapi bătrîni, focuri

167

de armă erau slobozite în aer, iar °arete trase de catîri soseau ori plecau la ora°. Noaptea, în lumina lămpilor de vînt scoase afară, pe verandă, se vedeau intrînd sj ie°ind din casă °i din cărupe ce,le mai frumoase tonuri de culoare din Arabia °i Somaliland : carmoazin, vinepiu pur, maron de Sudan, roz de Bengal °i °ofran.

Fiul lui Farah s-a născut la fermă, îl chema Ahamea °i-i spuneau Saufe, ceea ce, cred, înseamnă ferăstrău. în sufletul lui nu era nici un strop de timiditate, ca la copiii Kikuyu. Când nu era decît un bebelu° micuș, înfă°urat în cîrpe ca ghinda în coajă, abia un ghemuleș de trup lîngă un cap rotund °i negru, stătea încordat °i te privea drept în fașă : simșeai că șii un pui de °oim în mînă sau un leu mic pe genunchii tăi. Mo°tenise un suflet deschis de la mama sa °i, cînd a putut umbla, a devenit un mare năzdrăvan, care se bucura de multă influenșă în lumea copiilor bă°tina°i de la ferma mea.

4

MO^a KNUDSEN

Cîteodată oaspeși din Europa pluteau în derivă pînă la ferma mea, ca bu°tenii ajun°i în ape mai lini°tite, care se învîrt agale °i se rotesc, pînă cînd, în cele din urmă, sînt luași de curent °i du°i mai departe, sau, putrezind, se dezmembrează °i se scufundă.

Mo° Knudsen, danezul, a venit la fermă orb °i bolnav °i a rămas acolo pînă ce s-a împlinit sorocul ca să moară, bătrîn °i singur, ca un animal. Umbla pe drumuri încovoiat sub propria sa mizerie ; lungi perioade nici nu vorbea, căci supravieșuirea îl storcea de vlagă, sau, cînd vorbea, glasul lui, la fel ca al lupului sau al hienei, era mai mult o tînguială.

Dar, cînd reu°ea să-°i mai tragă sufletul °i cît de cît durerile îl mai slăbeau, atunci scînteile săreau din nou din jarul abia mocnit °i venea pe la mine să-mi povestească în ce fel luptase el cu o dispoziție melancolică °i morbidă a firii sale, cu o înclinație absurdă de a vedea mereu viașă în negru. Trebuia depășită, căci împrejurările acestei vieși nici nu erau chiar atît de rele, nu, nu erau, al naibii să fie, acestea nu erau deloc de lepădat. Dar

pesimismul și iar pesimismul — o, Doamne, ce viciu urii ! Knudsen m-a sfătuit să ard mangal și să-l vînd indienilor din Nairobi într-o vreme cînd ferma mea trecea prin dificultăți mai mari decît de obicei. Sînt mii de rupii în afacerea asta, mă asigură el. și n-ar fi trebuit să dea greș în mîinile lui Mo^o Knudsen, căci el fusese, la un moment dat în cariera lui tumultuoasă, pînă și în nordul extrem al Suediei, unde învășase acest meșteșug ca pe Tatăl Nostru. El însuși, prin urmare, și-a asumat misiunea de a-i iniția pe băștinai în tainele artei preparării mangalului. Lucrînd noi multă vreme astfel la pădure, am avut ocazia să stau de vorbă mai pe îndelete cu Mo^o Knudsen. ... Arsul mangalului e o ocupație foarte plăcută. Există, l-ară îndoială, ceva intoxicant în această muncă și este bine

169

tiut faptul că cei care ard mangal văd lucrurile într-o altă lumină decît restul oamenilor ; ei sînt mai înclinați spre poezie și născociri, iar spiridușii codrilor adinei vin să îe pînă de urît. Mangalul e o apaiție minunată, după ce cuptorul a ars și a fost deschis, iar conținutul lui risipit pe jos. Neted și moale ca o mătase, materie ce pare defecată lipsit de greutate și imperisabil. el este o mică mumie a pădurilor, neagră și înbeleaptă. Decorul în care se desfășoară, arta fabricării mangalului este el însuși cît se poate de înecîntător. în timp ce tăiam numai lăstărișul — căci din lemnul masiv nu se face mangal — lucram doar sub coroanele de copaci înalți. La umbra și în liniștea pădurii africane, lemnul tăiat mirosea a agrișe ; iar parfumul acru, puternic, proaspăt și tare al cuptorului pentru ars mangalul era la fel de pătrunzător ea și o briză marină. întreg decorul degaja o atmosferă teatrală, care, la ecuator, unde nu există teatre, avea în ea un farmec greu descriptibil. Fuioarele subțiri și albastre de fum se ridicau la distanțe regulate din cuptoarele de mangal și cuptoarele negre însele păreau niște corturi montate pe o scenă ; locul semăna cu o tabără de soldați sau de contrabandiști într-o operă romantică. Siluetele negre ale băștinaișilor lunecau tăcut printre ele. Acolo unde lăstărișul a fost curățat dintr-o pădure africană, apare un mare roi de fluturi, care se îngrămădesc pe cioturile rămase. Totul părea misterios și în același timp atît de inocent. Iar, în jurul lor, Mo^o Knudsen, mic și cocîrjat, se.

armoniza nespun de bine, cum se foia încoace și încolo, roșu la față, agil, acum că își găsisse o treabă cu care să se ocupe, sarcastic și încurajator, ca un Puck îmbătrânit și orb și foarte ursuz. Eca conștient ce muncă își asumase și avea surprinzător de multă răbdare cu elevii săi băștinari. Nu întotdeauna cădeam de acord. La Paris, unde în tinerețea mea frecventasem o școală de pictură, învășasem că lemnul de măsline dă cel mai bun carbon de desen, însă Knudsen mi-a explicat că pe un trunchi de măsline nu creșteau noduri și, pe șapte mii de draci din fundul iadului, oricine știe eă miezul lucrurilor e doar în noduri. Un singur amănunt acolo, în pădure, îl potolea _ pe Knudsen cel iute la mînie. Copacii africani au frunzișul mărunț, în cea mai mare parte digitat, astfel că, de în-

170

dată ce ai curățat lăstarișul dens și ai golit, cum ar veni, oădurea pe dedesubt, lumina seamănă cu cea dintr-o pădure de mesteceni din Danemarca în luna mai, cînd frunzele abia s-au desfăcut ori sînt pe punctul de a se desface. Am atras atenșia lui Knudsen asupra asemănării și i-a plăcut ideea mea. căci în tot timpul cît am ars împreună mangal și tot hrănea și dezvolta o fantezie : că sîntem în Danemarca și că am ieșit la picnic în duminica de Rusalii. Un copac bătrîn și găunos a fost botezat de el Lottenburg, după un parc de distracșii de lingă Copenhaga. În ziua cînd am ascuns cîteva sticle de bere daneză în străfundurile lui Lottenburg și apoi l-am invitat la un pahar acolo, mi-a concedat s-o ia drept o glumă bună.

După ce aprindeam focul la toate cuptoarele noastre, ne așezam pe jos și-ncepeam să vorbim despre viașă. Am aflat o mulșime de amănunte despre existenșă lui Knudsen de pînă atunci și despre ciudatele aventuri ce-i înșoșiseră perișlurile, pe oriunde ar fi rătăcit. Trebuia, în aceste dialoguri cu el, să te referi la Moș Knudsen însuși, omul cinstitei drept, altminteri te cufundai în pesimismul întunecat împotriva căruia te prevenise doar. Văzuse sau trecuse prin tot soiul de lucruri : naufragii. ciumă, pești colorași necunoscuși, valuri de băutură și valuri de mare, trei sori simultan pe cer, prieteni nesinceri, ticăloșie cruntă, succese de scurtă durată și ploi de aur, evaporate într-o clipă. Un sentiment acut străbătea întregă această odisee : o imensă oroare de lege, cu toate produsele și

faptele ei. Knudsen era un rebel înnăscut °i în fiecare infractor el vedea un tovară° de soartă. Un gest de eroism însemna pentru el un act de sfidare în fața legii. îi plăcea să vorbească de regi °i familii regale, de scamatori, de pitici °i nebuni, căci pe ace°tia el îi scotea în afara legii — de asemeni de orice delict, rebeliune, °mecherie sau farsă care venea cumva în contradicție cu legea. Dar fașă de cetă-șeanul onest avea un profund dispreș °i respectul legalității i se părea un atribut al sufletului de sclav. Nu șmea nici măcar cont sau nu credea în legea gravitașiei, pe care am verificat-o în timp ce tăiam împreună copaci : el nu vedea nici un motiv pentru care un om întreprinzător °i lipsit de prejudecăși n-ar fi putut-o schimba în exact opusul ei.

171

!

Mo° Knudsen voia cu orice chip să-mi fixeze în memorie numele celor pe care îi cunoscuse el în viașă, de preferinșă pe cele ale escrocilor °i °arlatanilor. Dar niodată în toate povestirile sale n-am auzit să pomenească °i numele vreunei femei. Ca °i cum timpul i-ar fi °ters din memorie °i fetele dulci de la Elsinore °i femeile nemiloase din marile porturi ale mapamondului. Cu toate acestea, când vorbeam cu el, simșeam în viașă lui constantă prezenșă unei femei necunoscute. N-a° putea spune cine era : soșie, mamă, învășătoare, sau poate nevasta primului său patron — în gândul meu, în orice caz, o botezasem Madame Knudsen. Mi-o închipuiam de statură mică, fiindcă el însu°i era atît de mic. Era femeia care întotdeauna îi strică bărbatului cheful, convinsă fiind că dreptatea e de partea ei. Era nevasta care, înainte de culcare, îi trage soșului un perdaf zdravăn, era gospodina care, în anumite zile, întoarce casa cu dosul în sus, care blochează orice inișiativă, care spală mereu copiii la gură °i care-i ia bărbatului paharul de gin din fașă, adică, într-un cuvînt, legea °i ordinea întruchipate. Cu pretenșia ei la putere absolută, ea semăna întrucîtva cu zeitatea feminină a femeilor somaleze, cu diferenșă că Madame Knudsen nu aspira să înrobească prin forșă dragostei, ci să conducă prin dreptatea ei °i prin corectitudine. Probabil Knudsen a întîlnit-o la o vîrstă fragedă, când mintea sa era încă destul de pușin formată pentru a rămîne cu o impresie de ne°ters.

A trebuit să fugă de ea pe mare, căci ea urăte marea și acolo iu-l putea urmări, dar, când a debarcat în Africa, a descoperit că tot nu scăpase de ea, că era din nou alături de el. În sufletul său neîmblânzit, se temea de, ea mai mult, ca de orice bărbat și suspecta fiecare femeie în parte de a fi de fapt Madame Knudsen cu mască și deghizată. Până la urmă, ideea noastră de a arde mangal n-a fost o reușită financiară. Din când în când se întâmpla ca imul sau altul dintre cuptoare să se aprindă și să ardă și atunci profitul nostru se transforma în fum. Și Knudsen era frământat de eșecul nostru și a speculat intens pe marginea lui, ajungând la concluzia că nimeni de pe lumea asta nu se apuca să facă mangal dacă n-avea la dispoziție în primul rând o cantitate de zăpadă suficientă.

172

I'

Tot el m-a ajutat să fac și un iaz la fermă. Într-un loc, drumul trecea printr-o vale largă, acoperită de păuni; era și un izvor acolo și ra-ara gândit să construiesc un baraj mai jos și să transform tot locul într-un mic lac de acumulare. În Africa e întotdeauna criză de apă și ar fi un câștig însemnat pentru vite să se adape când sînt pe cîmp, evitînd astfel un drum în plus pînă hăt, la rîu. Ideea unui baraj preocupa zi și noapte întreaga fermă și am stat de vorbă mult despre ce era de făcut; când, în cele din urmă, l-am construit, a fost pentru noi toți o mare realizare. Avea două sute de picioare în lungime. Moș Knudsen se interesa de problemă intens și l-a învățat pe Pooran Singh să facă un dispozitiv -pentru dragarea fundului. Am avut greutăți cu barajul când a fost terminat pentru că nu reușea să țină apa când, după un lung sezon secetos, începeau ploile cele mari; -s-a întâmplat să cedeze în mai multe locuri și în câteva rînduri chiar jumătate din el a fost luat de ape. Lui Knudsen i-a venit ideea să întărească valul de pământ punînd boii de tracțiune ai fermei și vitele câșcașilor mei să treacă peste baraj de cîte ori veneau- să se adape din apa lacului. Fiecare capră și fiecare oaie trebuia să contribuie la mareașă construcție bătătorindu-i cu copitele ei structura de rezistență. A avut cîteva conflicte aspre și sîngeroase cu micușii ciobani la iaz, deoarece Knudsen insista ca vacile să treacă peste baraj încet, iar zburdalnicii toți voiau să le gonească în galop, cu cozile

fluturându-le în aer. Finalmente, când  i eu i-am luat partea lui Knudsen  i el a c tigat în lupta cu micu ii totos, lungul  ir de vaci ce mergeau somnolente pe parapetul cel îngust, proiectate pe fundalul cerului, sem nau cu procesiunea de animale pe c nd urcau în arca lui Noe ; Mo  Knudsen  nsu i, num r ndu-le, cu bastonul sub bra , p rea chiar Noe în persoană, mul umit la g ndul c  toată lumea, cu excep ia lui, avea să se înece în cur nd.

 n decursul timpului, s-a creat o mare întindere de apă aici, cu o ad ncime pe alocuri de până la  apte picioare ; drumul meu trecea direct prin mijlocul iazului  i totul ar ta  nc nt tor. Mai t rziu am ridicat  nc  două baraje, mai în aval, ob in nd astfel o salbă de iazuri,  n irate ca perlele pe o apă. Lacul era acum centrul  i inima fermei. Forfotind de via , cu cirezi  i copii de jur  m-

173

prejur, în anotimpul secetos, c nd ochiurile de apă secau în c mpii  i printre coline, el atrăgea din zona învecinată o mul ime de p s ri la fermă : b tlani, ibi i, pesc ru i alba tri, prepeli e  i vreo duzin  de specii de g te  i ra e Seara, c nd cele din ii stele se iveau pe cer, mă duceam  i  edeam pe malul iazului, apoi păsările veneau acas . Păsările de apă au un zbor parc  premeditat, spre deosebire de alte p s ri ; ele călătoresc mereu, se îndreaptă dintr-un loc în altul —  i ce perspective le a teapt  pe aceste neobosite înotătoare ! De pildă, ra ele sălbaticice  i  ncheiau orbita lor pe cerul cristalin năpustindu-se fără zgomot spre apele întunecare, precum tot at tea s ge i trase de sus în jos de un arca  nev zut ceresc. Odată am  mpu cat un crocodil în iaz ; mi s-a părut un lu'cru curios, c ci trebuie să fi venit tocmai din r ul Athi, pre  de vreo douăsprezece mile p n  acolo. De unde o fi  tiut el că e apă acum într-un loc unde nu mai fusese înainte ?

C nd a fost gata primul dintre iazuri, Knudsen mi-a comunicat inten ia sa de a-l popula cu pe te. Aveam  n Africa un soi de biban care era destul de bun la gust  i am dezbătut  ndelung perspectiva cum să organizăm pescuitul masiv la fermă. Cu toate acestea, nu ne-a fost u or, c ci Departamentul de V n toare pr sise bibanul în diferite iazuri, dar nu lăsa pe nimeni să pescuiască. Mo  Knudsen  ns  mi-a dezvăluit că avea el cuno tin  de un iaz anume pe care nimeni nu-l mai  tia  i de unde ne puteam lua oric t

de mult pe^ote aveam nevoie. Mergeam acolo cu ma^oina, mi-a explicat el tactica de urmat, întindeam un năvod jur împrejurul lacului ^oi aduceam pe^otii înapoi în cutii de metal ^oi în butoaie, în care aveau să rămână vii numai dacă ne aminteam să punem ^oi alge în apă. Era atât de încântat de soluția sa încât, în timp ce mi-o expunea, îl apucase un tremur de emoție-; cu mâinile lui mi-a confecționat ^oi unul din acele năvoade fără egal, de care aveam să ne servim la lucrarea noastră. Pe măsură însă ce momentul expediției se apropia, aceasta începea să devină din ce în ce mai misterioasă. Trebuia întreprinsă, era el de părere, la miezul nopții, într-o noapte cu lună plină. La început, a fost vorba să luăm trei servitori, apoi el a redus numărul la doi, iar apoi la unul ^oi mă tot întreba dacă ^oi acela era absolut demn de încredere. În final, mi-a declarat ca-

174

tegor eă ar fi mai bine să mergem numai ei ^oi eu. Mi s-a părut o idee destul de proastă, fiindcă noi doi n-am fi putut căra butoaiele grele pînă la ma^oină, dar Knudsen a insistat că era de departe soluția cea mai bună ^oi că nu trebuia vorbit cu nimeni despre ea.

Cum aveam prieteni care lucrau în Departamentul de Vânătoare, nu m-am putut abține ^oi l-am întrebat : ^Knudsen, pe^otii pe care vrem noi să-i prindem cui aparțin d? fapt ?" N-a scos nici un cuvînt. A scuipat doar, un adevărat scuipat marinăresc, a întins piciorul cu pantofu-i scorojit, a frecat scuipatul, să intre bine în pămînt, s-a întors pe călcîie ^oi a plecat încet. ^oi trăsese capul între umeri în timp ce umbla, acum brusc nu mai vedea nimic, ci pipăia cu bastonul înaintea sa, o dată în plus era un om învins, un fugar fără adăpost într-o lume josnică ^oi rece. Ca ^oi cum ar fi rostit o vrajă prin gestul lui, am rămas pe locul unde mă părăsise, victorioasă, în pielea ^oi în papucii lui Madame Knudsen.

Niciodată proiectul piscicol n-a mai revenit în dialogurile mele cu el. Doar la cîtva timp după moartea lui, cu ajutorul Departamentului de Vânătoare, am populat iazul cu pe^oti. Aici le-a priit ^oi au adăugat existența lor tăcută, rece ^oi nelini^otită la restul vieții din lac ^oi de pe malul lui. Dacă treceai pe-aproape în toiu zilei, îi puteai vedea chiar lîngă suprafață, ca cizelași în sticlă întunecată, rî^ocîndu-se prin apă. bătută de soare. Un toto de-al meu pe

nume Tumbo era trimis câteodată la iaz ʻi, cu o undiþa primitivă, scotea câte un biban de două livre, dacă sosea vreun musafir pe nea^oteptate la fermă, Când l-am găsit pe Mo^o Knudsen mort pe o potecă dintre câmpuri, am trimis un mesager la poliþia din Nairobi ca să anunþe moartea lui. Voiam să-l înmormântezi la fermă, clar seara târziu au venit cu ma^oina doi poliþi^oti, aducând ʻi un sicriu cu ei. între timp, izbucnise o furtună cumplită îi căzuseră preþ de trei inches de ploaie, fiindcă abia începuse lungul sezon ploios. Ne-am dus cu ma^oina la casa iUi prin torente de apă ʻi pînze de ploaie ; când l-am cărat afară să-l punem în ma^oină, tunetele mugeau deasupra

175

noastră ca o artilerie dezlănþuită, iar fulgerele scăpărau peste tot groase ca spicele într-un lan de grâu. Ma^oina nu avea lanþuri la roþi ʻi abia se menþinea pe drum, legăându-se dintr-o margine a lui în alta. I-ar fi plăcut lui Mo^o Knudsen, cred, ar fi fost mulþumit cu o asemenea ie^oire din scenă.

Mai târziu am avut ʻi un diferend cu primăria din Nairobi în legătură cu înmormîntarea lui, soldat cu un conflict acut ʻi am fost nevoită să fac mai, multe drumuri în capitală. Era mo^otenirea lăsată mie de bătrînul Knudsen, o ultimă tiftă trasă legii, chiar dacă prin reprezentant. ʻi astfel am încetat de a mai fi Madame Knudsen ; acum mă simþeam ca un frate al lui.

5

UN FUGAR POPOSE^aTE LA FERMA

A fost odată un călător care a venit la ferma mea, a dormit acolo o noapte, a plecat mai departe pentru totdeauna ʻi la care m-am mai gândit uneori de atunci. Se numea Emmanuelson.; era suedez ʻi, când am făcut cuno^otinþă cu el, deþinea demnitatea de maître d'hotel la unul din hotelurile din Nairobi. Era un tînăr grăsuliu, cu o faþă ro^oie, bucălată ʻi ax7ea obiceiu să stea lîngă scaunul meu de câte ori mîncam la restaurantul hotelului, întreprinîndu~mă cu o voce foarte mieroasă despre þara mea ʻi despre cuno^otinþele noastre comune de acolo ; încercările sale de a face conversaþie erau atît de insistente îneît. de la o vreme, am început să trag la celălalt hotel pe care-l mai avea ora^oul. Pe urmă am auzit doar foarte sporadic

de Emmanuelson ; părea să aibă un adevărat talent de a nimeri numai în buclucuri și de a se deosebi, la gusturi și în ideile sale despre plăcerile acestei vieți, de majoritatea oamenilor obișnuiți. Așa le-a devenit nesuferit și celorlalți scandinavi din colonie. Într-o după-amiază, a apărut, pe neașteptate la ferma mea, tulburat și foarte speriat, și mi-a cerut niște bani împrumut ca să poată pleca pe data în Tanganika, altfel avea impresia că o să fie închis. Fie că ajutorul meu i-a venit prea târziu, fie că Emmanuelson a cheltuit banii pe alte lucruri, fapt este că, la scurtă vreme, am auzit că fusese arestat la Nairobi, dar că nu ajunsese totuși la închisoare și pentru un timp a dispărut de pe orizontul meu.

Într-o seară, pe când mă întorceam călare atât de târziu încât corul era deja spuzit cu stele, am zărit un bărbat așteptând pe pietrele de lângă casa mea. L-am recunoscut îndată pe Emmanuelson, care m-a întâmpinat pe un ton de mare cordialitate : „Iată, a venit un vagabond, baroană”. Am întrebat cum de se face că îl găseam acolo, iar el [^a spus că s-a rătăcit și că nimerise la ferma mea. Dar m-cotro mergea ? Spre Tanganika.

177

N-avea cum fi adevărat ; drumul spre Tanganika o șosea lată și ușor de găsit, din care drumul meu de t se desprindea la un moment dat. Și cum voia să în Tanganika ?, l-am întrebat. Pe jos, m-a informat Așa ceva, i-am spus, era cu jneputință, căci însemna să mergă trei zile întruna prin rezervația Masai, lipsit de apă, iar leii erau în ultimul timp activi, chiar în acea zi veniseră niște Masai la mine să mi se plîngă ce pagube le făcea un leu și să mă roage să îi—1 împuoc. Da, da, Emmanuelson știa toate acestea și totuși voia să plece pe jos pînă în Tanganika. Fiindcă nu-i rămînea alta cale de ales. Nu se-ntreba decît dacă acum, că toți rătăcise drumul, nu-mi putea ține cumva companie la cină și să rămîna apoi și peste noapte aici, ca să pornească a doua zi în zori ? Pentru că, dacă nu voiam, el pornea chiar alunei, pe loc, cît stelele erau încă atât de luminoase. Rămăsesem călare cît timp am vorbit cu el, spre a sublinia că nu-l doream oaspete în casa mea și că nu voiam să cineze cu mine. Dar, pe măsură ce vorbea, mi-am dat seama că nici el însuși nu se aștepta să-l invit, că nu

avea încredere în ospitalitatea mea sau în puterea lui de a mă convinge, că era doar o prezență singuratică în întinericul din preajma casei mele, un om rămas fără un prieten în ceasul de răstire. Iar atitudinea-i atât de binevoitoare era adaptată nu să salveze situația lui, care oricum nu mai era de salvat, ci pe a mea ; dacă-l goneam în această clipă, nu o făceam din răutate, ci a° fi fost în dreptul meu s-o fac. Era o anume formă de curtoazie la un animal hăituit ; am strigat un grăjder să îmi ia poneiul și am descălecat. „Vino înăuntru, Emmanuelson”, i-am spus, „poți să cinezi și să rămâi peste noapte aici.”; La lumina lămpii, Emmanuelson oferea o priveliște jalnică. Avea un pardesiu negru și lung, cum nimeni nu poartă în Africa, era neras și păru-i crescuse rebel, pantofii lui scâlciți erau găuriți la un deget. Nu îl încurca nici un bagaj la drum — mergea cu mâinile absolut goale. Mi se părea că îmi voi lua rolul marelui preot care-i arata o capră vie lui Cristos și apoi o trimite în pustie. Berkeley Cole, care de obicei avea grijă de provizia mea de yinui[^] îrai trimisese cu câțva timp în urmă o ladă de sticle dintr-un rar burgund ; acum i-am spus lui Juma să aducă

vin

178

-l/

i

. ,? gi s_0 deschidă. Când ne-am a°ezat la masă, iar Emmanuelson a fost cu paharul plin, a băut jumătate din el. fl ridicat spre lumină și l-a privit îndelung, ca o persoană " aScultă atent a muzică. „Faineux”, a spus la un moment dat, „fameux* ; asta e un Chambertin 1906.” A°a *a ceea ce mi-a sporit respectul față de Emmanuelson. Altceva n-a prea spus la început, iar eu nu °tiam ce sa vorbesc cu el. L-am întrebat cum se făcea că nu-și găsisese nici un angajament. Mi-a spus : din cauză că habar n-avea de lucrurile cu care se ocupă lumea pe aici, De la hotel fusese dat afară. Însă de fapt meseria lui nici nu era de maître d'hotel. L-am întrebat : „^tîi cât de cât pușină contabilitate ?” "Nu, absolut deloc. întotdeauna pentru mine a fost o adevărată corvoadă să adun două cifre una cu cealaltă." „Dar la vaci te pricepi vreun pic ?”, am continuat eu. La vaci ?”, m-a întrebat. „Nu, nu, mie mi-e frică de

vaci."

„Măcar să conduci un tractor atunci ?" O rază vagă de speranță a apărut pe fața lui. „Nu", spuse, „dar cred că a° putea învăța."

„Oricum, nu pe tractorul meu", am intervenit. „Dar spune-mi, te rog. Emmanuelson, ee-ai făcut tu la viața ta ? Ce e°ti în realitate ?".

Emmanuelson se îndreptă în scaun. „Ce sînt în realitate ?", exclamă el. „Ei bine, eu sînt actor."

M-am gîndit : slavă Domnului, este complet în afara puterii mele de a-l ajuta pe acest om pierdut într-un mod eare să fie cît de cît practic pentru el ; venise, deci, în sfîr°it, momentul unei conversații mai general umane.

„Actor e°ti, va să zică", am spus. „Asta e o meserie frumoasă. °i ce rol favorit aveai pe vremea cînd jucai pe scenă ?"

>-O, eu sînt actor de tragedie", îmi declară Emmanuelson- „Rolurile mele favorite erau Armînd din Dama cu cometr°i Oswald din Strigoii."

O vreme am vorbit despre aceste piese, despre dife-
"pn actori pe care i-am văzut în ele °i despre felul cum
?Pă că ar trebui jucate. Emmanuelson a privit jur
Faimos, (lb. franc.) (N. ti-ad.)

179

împrejur prin cameră. „N-aveți cumva", mă întrebă el „din întîmplare piesele lui Ibsen aici ? Am putea iu împreună scena finală din Strigoii, dacă n-aveți nimic îrtf potrivă să luați chiar dumneavoastră rolul doarnr,-/Alving.

Nu aveam piesele lui Ibsen.

„Dar poate vi-l amintiți ?", insistă Emmanuelson, din ce în ce mai captivat de ideea sa. „Eu °tiu rolul lui Oswald pe de rost, de la început pînă la sfîr°it. Scena asta e cea mai bună. In ce prive°te efectul tragic, să °țiți, nimic n-o întrece pe lumea asta."

Stelele străluceau cu putere acum °i era o noapte frumoasă °i caldă ; nu mai aveam prea mult pînă să înceapă sezonul ploios. L-am întrebat pe Emmanuelson dacă voia cu adevărat să meargă pe jos pînă în Tanganika.

„Da", mi-a răspuns, „de-acum înainte vreau să fiu unicul meu sufler."

„Măcar e bine", i-am spus, „că nu e°ti căsătorit."

„Da”, mi-a confirmat el, „da.” Insă, după o clipă, a adăugat timid : „De°i eu sînt cãsătorit”.

în cursul discuției noastre, Emmanuelson mi s-a plîns de faptul că aici omul alb nu putea rezista la concurența eu bă°tina°ii negri, care munceau cu mult mai ieftin decît el. „Acum la Paris”, mi-a mărturisit, „m-a° fi putut ori-cînd, pentru scurtă vreme, angaja chelner la o cafenea oarecare.”

„De ce n-ai rămas la Paris, Emmanuelson ?”, l-am întrebat eu.

Mi-a aruncat o privire limpede, însă fugară. „La Paris ?”, a repetat el. „Nu, nu, exclus. Am scăpat din Paris în ultima clipă.”

Emmanuelson avea un singur prieten pe lume, asupra căruia, în acea seară, a revenit de mai multe ori. Dacă ar putea lua din nou legătura cu el, totul ar fi rezolvat, căci acela era bogat °i deosebit de generos. Omul acela era un magician °i călătorea pe întregul mapamond. Cînd auzise ultima dată de el, celălalt se afla la San Francisco.

Din cînd în cînd vorbeam despre literatură, despre teatru, apoi din nou ne întorceam la viitorul lui Emmanuelson. Mi-a povestit cum compatrioții săi de aici, din Africa, îl dăduseră afară unul după altul.

180

Ai ajuns la mare anaghie, Emmanuelson”, i-am ,spv;&. si nu °tiu clacã-mi vine în minte altcineva care>sã fie î;-tr-o încurcãturã mai urîtã ca tine.”

Da, °i eu am aceea°i impresie”, recunosc d. „D;r la un lucru m-am gîndit mai mult în ultima vreme, ki care dumneavoastrã poate nu v-a°i gîndit : anume cã, c'ir-tre to°i oamenii care trãiesc pe pãmînt, cineva trebuie s;’* fie °i la ananghia cea mai mare.”

între timp, isprãvise sticla de vin °i a împins paharul ceva mai încolo. „Cãlătoria asta”, spuse el, „e ca un fel de joc de noroc pentru mine, le rouge et le noir. * Am °ansa sã ies din încurcãturã, s-ar putea chior sã ies cu totul °i sã dispar. °i, pe de altã parte, dacã ajung în Tanganika, s-ar putea sã nimeresc în ceva treburi inn-resante.”

„Eu cred cã ai sã ajungi în Tanganika”, i-arn /u s-ar putea sã te ia cu el vreun camion indian, cu, i mu:.* pe aceastã rutã.”

„Da, dar mai sint ȳi leii". Obiectă el. r:ȳi triburile (]<??
Masai."

„Tu crezi în Dumnezeu, Emmanuelson ??", l-ara întrebat.

„Da, da, da", se grăbi el să mă asigure, apoi rămase
o vreme tăcut. „Poate vi se va părea că suit un teribil
? sceptic dacă voi spune ce vreau să spun acum. Dar, în
afară de Dumnezeu, nu cred în nimic pe lume."

„Ascultă", i-am zis atunci, „tu ai ceva bani la tine ?"

„Da, am", răspunse el, „optzeci de cenți/"

„Nu e destul în nici un caz, iar eu în clipa asta n-am
bani în casă. Poate mai are Farah ceva." Acesta avea patru
rupii.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, le-am spus bă-
ieșilor mei de casă să îl trezească pe musafir ȳi să ne pre-
gătească masa la amândoi. Mă gândisem, în timpul nopții,,
că mi-ar fi plăcut să-l-duc cu maȳina mea cel puțin pri-
raele zece mile din drumul său cel atât de lung. Pentru
Emmanuelson nu era cine ȳtie ce avantaj, când îi mai ră-
mineau încă optzeci de mile de mers pe jos, dar nu mi-ar
*i plăcut să-l văd plecând direct de pe pragul casei mele
tr un destin incert ȳi, în plus, voiam să figurez ȳi eu
Roȳu] ȳj negrul. (îb. franc.) (N. ivad.) . .

181

cumva în această comedie, sau tragedie, a lui, I-am pre-
gătit un pachetel cu sandviciuri ȳi i-am dat ȳi o sticlă de
Chambertin 1906, dacă tot îl apreciașe atât de mult. Mă
glndeam că s-ar putea oricum să fie ultima băutură dia
viașă lui.

în zorii zilei, Emmanuelson arăta ca acele cadavre le-
gendare, ale căror bărbi cresc repede în pământ, dar s-a
ridicat din mormântul său cu multă distincție ȳi apoi a
fost senin ȳi echilibrat tot timpul cit am mers cu maȳina.
Când am ajuns pe malul celălalt al râului Mbagathi, am
oprit ca el să poată să coboare. Aerul dimineșii era foarte
clar ȳi nici un nor nu se zărea pe cer. Direcția drumului
său era către sud-vest. Când m-am întors să privesc spre
orizontul din spatele nostru, soarele tocmai răsărise, po-
somorit ȳi roȳu : e ca un gălbenuȳ de ou fiert tare, mi-a
trecurt o clipă prin minte, în trei sau patru ore de-aici
încolo va fi incandescent, lovind neîndurător în creȳtetul
drumepului.

ȳi-a luat rămas bun de la mine ; după doar cîșpiva paȳi

s-a întors și și-a mai luat o dată rămas bun. Aședeam în mașină și îl priveam : cred că, în timp ce se îndepărta, era mulțumit că are un spectator. Sînt convinsă că instinctul actoricesc din el era atît de puternic în acele momente încît era teribil de conștient că părășea o scenă, că dispărea așa cum s-ar fi văzut el însuși cu ochii publicului din saia. Exit Emmanuelson. Oare colinele acestea și arbuștii cu spini și drumul cel lung și plin de praf nu se milostiveau de el o clipă să ia aspectul cartonului din decor ?

Prin răcoroasa briză a dimineții, pardesiul lui negru și lung îi flutura în jurul picioarelor, iar gîtul sticlei îi răsărea dintr-un buzunar. Am simțit cum sufletul mi se umple de acea dragoste și acea recunoștință pe care oamenii sedentari o încearcă pentru drumeții și călătoriile acestei lumi, fie ei marinari, exploratori sau vagabonzi. Cînd a ajuns în vîrfurile dealului, s-a întors, și-a scos pălăria și mi-a făcut semn cu ea : vîntul îi mătura întruna părul căzut peste frunte.

Farah, care se afla alături de mine în mașină, m-a înțrebat : „Unde se duce acest bwana ?” îl considera pe Emmanuelson

bwana de dragul propriei lui demnități, deoarece dormise în casă.

. În Tanganika”, i-am răspuns.

.Pe jos ?”, a întrebat mirat.

„Da”, i-am răspuns.

„Allah fie cu el atunci”, a rostit Farah.

În timpul acelei zile m-am gîndit de multe ori la Emmanuelson și am ieșit în fața casei, pentru a privi către oșeaua care ducea înspre Tanganika. Noaptea — era pe la ora zece — am auzit un răget de leu departe, cam în direcția sud-vest ; o jumătate de oră mai tîrziu l-am auzit din nou. M-am întrebat, dacă nu sta cumva pe un pardesiu cam uzat și negru. În săptămîna care a urmat am încercat să află vești despre Emmanuelson și l-am rugat pe Farah să cerceteze la cunoscuții săi indieni care mergeau cu camioanele spre Tanganika dacă vreun camion sau altul nu-I întîlnise cumva pe drum. Dar nimeni nu știa nimic despre el.

O jumătate de an mai tîrziu, spre surprinderea mea, am primit o recomandată de la Dodoma, unde n-aveam

nici o cunoștință. Scrisoarea era de la Emmanuelson. Ea conținea cincizeci de rupii. pe care i le împrumutasem prima dată când a încercat să fugă din țară și cele patru rupii ale lui Farah. În afară de această sumă — ultimii bani de pe lume pe care mai speram să-i văd înapoi —, îmi trimitea și o scrisoare lungă, sensibilă și plină de farmec. Căpătase o slujbă de barman la Dodoma — Dumnezeu știe ce baruri mai puteau fi și-acolo ! —, iar acum îi mergea bine. Părea să aibă un adevărat talent de a purta recunoștință, căci și-amintea toate detaliile serii petrecute la fermă și revenea în mai multe rânduri la ideea. că la mine se simțise primit realmente de un prieten. îmi povestea în amănunt călătoria lui spre Tanganika. N-avea aecâtj/orbe frumoase despre tribul Masailor. Aceștia îl găsiseră pe oșea și îl luaseră la ei, îi oferiseră și bunătatea și ospitalitatea lor, apoi îl lășaseră să vină împreună cu o bucată destul de mare de drum, cu ochiuri și cu eandre. îmi scria că îi distrase atât de bine povestindu-le r^e Sa^e ^n a^e ^'' *nc^ ace?^a nu au ma* vrut urmă să-i mai dea drumul să plece. De cunoscut

183

nu cunoștea nici o limbă Masai și în odiseea lui precis că recursese la pantomimă. E drept că. aș se cuvenea și aș trebuia să se-ntîmple mi-am zis eu în sinea mea, ca Emmanuelson să găsească adăpost la Masai și ca aceștia să îl primească. Adevărata aristocrație și adevăratul proletariat ale acestei lumi trăiesc amîndouă în bună înțelegere cu tragedia. Pentru ele ea este principiul de bază al lui Dumnezeu și cheia — cheia minoră — a existenței. Prin aceasta ele diferă în primul rând de burghezie, care refuză tragedia, care nu vrea s-o tolereze și pentru care însuși cuvîntul „tragedie” conține ceva neplăcut în sine. O serie de neînțelegeri între coloniștii albi din clasa mijlocie și băștinaii africani pornesc tocmai de aici, de la faptul acesta. Marocănoșii de Masai sînt și aristocrație și proletariat, încît au recunoscut pe dată în călătorul singuratic și îmbrăcat în negru o apariție de tragedie ; iar printre ei artistul tragic și-aflase, în fine, rolul și, iată, intrase în el.

8

PRIETENI ÎN VIZITA

Vizitele prietenilor mei la fermă erau evenimente fericite în viața mea, iar ferma ȳtia acest lucru.

Odată, cînd unul din lungile safari-uri ale lui Denys Finch-Hatton se apropia de sfîrșit, m-am trezit într-o dimineață cu' un tînr Masai; sprijinit într-un singur picior lung ȳi subțire, în fața casei mele. „Bedâr e pe dramul de întoarcere”, m-a vestit el. „O să fie aici peste două sau trei zile.”

În aceeaȳi după-amiază, un toto, copilul unor clăcaȳi de la marginea domeniului meu, ȳdea aȳteptînd pe gazon, ca să-mi spună cînd am ieșit din casă : „La colțul rîului, devale, e un stol de bibilici Dacă vrei să le împuȳti ca să le ai cînd vine Bedâr, merg eu cu tine ca să-ți arăt unde s-au lăsat”.

Pentru acei prieteni ai mei care erau mari călători, ferma îȳi datora farmecul ei, cred, faptului că era mereu în acelaȳi loc ȳi că rămînea aceeaȳi oricînd veneau la ea. Străbătuseră teritorii vaste, înălțaseră ȳi strînseseră corțurile în multe locuri, dar, odată ajunȳi la mine, parcurgeau curbura aleii mele, la fel de staționară ca ȳi orbita unei planete. Le plăcea să reîntâlnească figurile familiare, căci am avut mereu aceiaȳi servitori cît timp m-am aflat în Africa. Eu rămîneam la fermă tînjind să plec într-o zi de acolo, iar ei se întorceau la ea tînjind după cărți ȳi aȳternuturi de olandă ȳi după atmosfera răcoroasă a unei camere mari cu obloanele trase pînă jos ; ȳezînd lîngă un foc de tabără, în sălbătie, meditaseră la plăcerile vieții de fermier ȳi, cînd soseau la mine, mă întrebau avizi : „L-ai învățat pe bucătarul tău să pregătească omelette ă la chasseur ? * — dar au sosit cumva cu ultimul curier discurile cu Petruȳka ?” Veneau ȳi locuiau în casa mea chiar ȳi atunci cînd nu eram acolo, iar Denys a rămas s-o * Omletă vîntorească. (lb, franc) (N. trad.)

185

folosească o dată în timp ce eu mă aflam în Europa. „Refugiul meu păduratic”, îi spunea Berkeley Cole.

În schimbul binefacerilor civilizației, călătorii îmi acuzau trofee de la vîntătorile lor : blănuri de leopard ȳi cje cita, din care la Paris se confecționau mantouri scumpe piei de ȳarpe ȳi de ȳopîrle pentru pantofi ȳi pene de marabu! Pentru plăcerea lor, cit timp ei erau departe, eu experimentam rețete curioase culese din cărțile vechi de bu-

cate °i mã strãduiam sã fac sã creascã în grãdina mea
diferite flori europene. s

într-una din vizitele mele acasã, în Danemarca, o
doamnă foarte bãtrînã mi-a dãruit o duzinã de bulbi mi-
nunãþi de bujor, pe care i-am adus cu mine în Colonie
mfruntînd o serie de greutãþi, cãci reglementãrile în pri-
vinþa introducerii de plante în þarã erau extrem de stricte
°i de precise. Dupã ce i-am sãdit, au scos, aproape imediat,
un mare numãr de tulpiniþe subþiri °i rãsucite, de un car-
moazin închis, iar mai tîrziu o ploaie de frunze delicate °i
de boboci rotunzi. Prima floare care s-a deschis se numea
La Duchesse de Nemours °i era un singur bujor înfoiat
°i alb, bogat °i foarte nobil °i care rãspîndea valuri-va-
luri de parfum dulce °i proaspãt.

Cînd l-am tãiat °i l-am pus în apã în salonul meu,
toatã lumea care intra în camerã se oprea °i comenta ceva
despre el. "i-ntr-adevãî\ era un bujor fantastic ! Dar în
eurînd toþi bobocii plantelor mele s-au ve°tejit °i au cãzut,
iar eu am rãmas în veci cu acea unicã floare albã.

Cîþiva ani mai tîrziu, stãteam de vorbã cu grãdinarul
lui Lady McMillan, din Chiromo, despre bujori. „N-am
reu°it sã cre°tem bujori în Africa", îmi spunea el, „°i nici
nu vom reu°i pînã ce nu vom putea aduce aici un bulb,
ca sã ne luãm sãmînþã de la acea floare. A°a am introdus
nemþi°orul în Colonie." La fel a° fi putut eu introduce
bujorii în þarã, fãcîndu-mi numele nemuritor, precum
acela al Ducesei de Nemours ; °i-mi risipisem gloria poste-
ritãþii tãind unica floare °i punînd-o într-un vas cu apa.
Adeseori mi s-a întîmplat sã visez cã vedeam bujorul cel
alb crescînd °i de aceea mã bucuram, fiindcã la urma ur-
melor iatã cã totu°i nu-l tãiasem.

186

jVlã vizitau prieteni de la ferme aflate -adine în inte-
riorul uscatului, sau de la ora°. Hugh Martin, de la Ofi-
ciul Teritorial, venea tocmai din Nairobi sã-mi þinã de
urî; un om strãlucitor, versat în literatura rarã a lumii,
î°i petrecuse pa°nic viaþa în serviciul administrativ al
Orientului, iar acolo, între alte lucruri, î°i cultivase acel
talent nativ de a arãta precum un idol chinezesc dispo-
rþionat de gras. Mã poreclise Candide, el însu°i fiind un
soi de Docteur Pangloss al fermei, molatic, dar de neclintit
în convingerea sa cã natura umanã °i universul erau

meschine și demne de tot disprețul; era mulțumit de această credință a lui și de ce n-ar fi fost, în fond ? După ce se cufunda în scaunul său cel amplu, abia dacă se mai urnea din el. Cu sticla și cu paharul în fața lui și cu o figură adormit radioasă, își dezvoltă teoriile despre viață, scâpărînd de idei, ca o rapidă și fantastică excrescență de fosfor a materiei și a gândirii, ca un om gras împăcat cu lumea și sălăluind în Diavol, cu acea pecete a curățeniei pe frunte pe care numai discipolii Diavolului o poartă mai degrabă decît mulți dintre cei ai lui Dumnezeu.

Tînărul Gustav Mohr, norvegianul cu nasul mare, se abătea în cîte o seară brusc asupra domeniului meu, venind de la ferma pe care o administra, de partea cealaltă a orașului Nairobi. Era un fermier entuziast și mă ajutg în muncile de la fermă atît cu vorba cît și cu fapta, mai mult ca oricare alt bărbat din ținut, cu o promptitudine simplă și viguroasă, de parcă ar fi fost de la sine înpeles că fermierii, sau scandinavii, între ei, trebuiau să robo-tească din greu unii pentru ceilalți.

Apărea deodată la mine acasă ca o piatră azvîrlită de un vulcan. El o să înnebunească, îmi spunea, în țara asta în care un bărbat trebuia să-și ducă zilele discutînd doar despre vite și despre sisal, sufletul său murea de inanție, el nu mai putea suporta. Din clipa cînd pătrundea pe ușă, se pornea pe vorbit și o ținea așă pînă tîrziu după miezul nopții, sărînd de la una la alta — dragoste, comunism, prostituție, Hamsun, Biblia și așă mai departe — și otră-vindu-se între timp cu tutun foarte prost. Abia dacă mîncea ceva, nu putea asculta pe nimeni, dacă încercam să spun¹ eu un cuvînt țipa deodată strident, iluminat de un foc interior și lovind aerul întruna cu capul său blond și zbîr-187

lit. Ținea multe lucruri în el de care voia să se descarce și genera altele noi pe măsură ce toî vorbea. Apoi, dintr-o data, la două noaptea, nu mai avea nimic de spus. Atunci stătea liniștit o clipă, cu o expresie umilă întipărită pe chip, ca un convalescent într-o grădină de spital, brusc însă se ridica și demara cu mîna într-o viteză fantastică, pregătînd să-și ducă zilele, un timp. tot cu discuții despre sisal și vite.

Ingrid Lindstrom venea ca să stea la mine cîte o zi sau două cînd putea fugi de la ferma ei. de la curcanii și, zar-

zavaturile pe care le cre^otea la Njoro. Ingrid avea o piele ^oi un suflet la fel de deschise aminclouã ; era so^opie ^oi fiicã de ofi^operi suedezi. Ea ^oi cu so^oful ei ^oi luaserã ^oi copiii acolo, în Africa, într-o aventurã plinã de veselie, ca un fel de picnic voios, cu gîndul de a faee rapid avere ^oi cumpãraserã o plantãpie de cînepã. cãci pe atunci cînepa se vindea cu cinci sute de lire sterline tona ; eurînd dupã aceea însã, cînd pre^oful cînepii a scã/iut la patru/.eei de lire, iar aparatura prelucrãtoare nu mai valora nimic, ea ^oi-a aruncat în joc toatã energia pe care o avea.pentru a salva ferma - familiei sale, punînd pe picioare o crescãtorie de pãsãri ^oi o grãdinã de zarzavaturi ^oi robotind la amîndouã ca o sclavã. în cursul acestei lupte s-a îndrãgostit profund de ferma ei, de vaci ^oi de porci, de bã^otina^oi si de zarzavaturi, de pãmîntul în sine al petecului ei de Africa ^oi suit de disperatã era în aceastã patimã încît ar fi fost în stare sã vîndã ^oi so^o ^oi copii, doar sã le poatã pãstra mai departe pe toate. Ea ^oi cu mine, în anii cei grei, ani plîns adesea una în bra^obele celeilalte la gîndul cã s-ar putea sã pierdem pãmîntul la care ^opineam. Era o adevãratã bucurie cînd Ingrid venea în vizitã pe la mine, cãci. ea avea toatã acea jovialitate amplã, îndrãzneapã ^oi insinuantã a bãtrî-nolor pãrãnci suedeze, iar pe chipul ei ars de soare ^oi vînt luceau din^opii albi ^oi puternici ai unei Walkyrii cînd rîde. De aceea îi ^oi iube^ote lumea pe suedezi, cãci, în mijlocul celor mai mari necazuri, ei pot strînge totul la pieptul lor ^oi, pot fi atît de genero^oi încît fapta rãmîne sã strãluceascã mult timp pînã la mari depãrtãri.

Ingrid avea un bãtrîn bucãtar ^oi servitor Kikuyu,[^] pe nume Kemosã, care îndeplinea mai multe oficii pe lîngã ea ^oi care privea toate activitã^opile stãpînei lui ca pe ale sale

proprii. Muncea în locul ei în ograda de pãsãri ^oi în grãdina de zarzavat ^oi mai juca ^oi rolul de duena fa^opã de cele trei fiice ale ei, ducîndu-le ^oi aducîndu-le de la internat. Cînd am fost într-un rînd ^oi eu la Njoro, 'Ingrid mi-a povestit cã bãtrînul Kemosã ^oi pierduse capul complet, cã lãsase tot restul baltã, fãcînd pregãtiri grandioase pentru venirea mea ^oi cã tãiase o mul^opime de curcani din ogradã, într-atît era de impresionat de mãre^opia lui Farah. Ingrid îmi mai spunea cã el privea cuno^otin^oþa sa cu Farah ca pe suprema onoare din via^oþa lui.

Doamna Darrell Thompson din Njoro; pe care o cu-

no team doar foarte vag, a venit să mă vadă când doctorii i-au comunicat că nu- mai are decât puține luni de trăit. Mi-a spus că tocmai cumpăraseră un ponei din Irlanda, un campion la sărituri — căci pentru ea, în viață ca și în moarte, caii erau apogeul și gloria existenței —, că, după ce stătuse cu doctorii de vorbă, voise în prima clipă să dea o telegramă să nu i se mai trimită calul, dar că apoi tot ea s-a răzgândit și că voia să mi-l lase mie, să-l stăpînesc după moartea ei. Nu m-a preocupat prea mult povestea pînă ce, o jumătate de an mai tîrziu, la moartea acestei doamne, poneiul, pe nume Cutia Milei, și-a făcut apariția la Ngong. De când a venit să trăiască la noi, călăul Cutia Milei s-a dovedit a fi cea mai deosebită ființă de pe întreg domeniul. Prea frumos la aspect nu era, ci cam bondoc și irmlt trecut de prima tinerețe ; Denys Finch-Hatton îl mai călărea, dar eu nu m-am simțit niciodată atrasă de el. Din calcul pur și circumspecție, știind exact ce are de făcut, dintre tinerii cai foc și aduși pentru ocazie de mării bogății din Colonie, călăul meu a câștigat concursul de obstacole de la Kabete, organizat în cinstea Prințului de Wales. Cu mutra lui banală, modestă și reținută, poneiul a adus acasă o medalie de argint și, după o săptămîină de emoții puternice, el a stîrnit mari valuri de extaz și triumf în gospodăria mea și pe întreg domeniul. După ase luni mai tîrziu a murit de morvâ, fiind îngropat sub un lămîi, lîngă grajdul său și mult bocit de toți ; numele lui a supraviețuit încă multă vreme după ce poneiul nu a mai fost.

„, Bătrînul domn Bulpett, căruia toată lumea de la club 11 spunea Unchiul Charles, venea cîteodată la mine invitat 189

3a masă. Mi-era un prieten foarte drag, un fel de ideal aproape, gentleman-ul englez din epoca victoriană, dar absolut în largul lui și în vremurile noastre. Înotase în Hellespont și se numărase printre cei dintîi cuceritori ai Matterhom-ului, iar în frageda sa tinerețe, adică prin anii '30 ai secolului trecut, fusese iubitul frumoasei Otero. Am aflat că aceasta l-a ruinat complet, apoi i-a făcut vînt. Mie mi se părea că stau la masă cu însuși Armând Duval sau cu cavalerul des Grioux. Avea multe fotografii frumoase cu Otero și îi plăcea să povestească despre ea. Odată, la un dineu la Ngong, l-am întrebat : „Văd că

s-au publicat memoriile frumoasei Otero. Sînteți ți dumneavoastră în ele ?"

„Da", mi-a răspuns, „da, sînt ți eu. Sub un alt nume, clar figurez acolo."

„Ți ce scrie despre dumneavoastră ?", l-am întreat.

„Scrie". Începu el, „că eram un tînăr care am trecut prin foc ți pară pentru ea timp de 0ase luni. dar că am primit, de preșul banilor, îndoit.'

„Ți socotiți l', l-am întreat rîzînd, „că ați primit de preșul banilor îndoit ?"

A eîntărit o clipă întrebarea mea. „Da", mi-a-răspuns.

„Da, am primit."

Denys Fineh-Hatton ți cu mine am fost cu domnul Bulpett la un picnic pe vîrfurile colinelor Ngong, ca să-i serbăm a 0aptezeci ți 0aptea zi de na0tere. 0ezînd în capul oaselor pe iarבă, am ajuns să dezbaterem dacă, oferindu-ni-se o pereche de aripi adevărate, care să nu mai poată fi date jos, am accepta oferta sau arn refuza-o.

Bătrînul domn Bulpett stătea ți privea pierdut peste imensa întindere de teren de dedesubtul nostru, cu pă0unile verzi de la Ngong, ți Valea Faliei celei Mari către vest, ca ți cum ar fi fost gata să zboare peste ele în orice clipă.

„A0 accepta", ne spuse el, „bineînșeles că a0 accepta. Nici nu-mi doresc altceva mai bun." Dar, după un scurt răs-timp de tăcere, adăugă : „De0i poate că m-a0 gîndi mai bine dacă a0 fi o lady".

7

NOBILUL PIONIER

Din punctul de vedere al lui Berkeley Cole ți al lui Denys Finch-Hatton, casa mea era un a0ezămînt comunist. Toate lucrurile din ea erau ale lor ți se mîndreau cu ele ți aduceau în schimb ceea ce simpeau că-mi lipse0te. Ei înii șineau casa la un nivel ridicat în materie de vinuri ți de tutun ți comandau pentru mine din Europa cărți ți discuri de gramofon. Berkeley sosea cu ma0ina plină de curcani ți ouă ți portocale de la ferma lui de pe Mounî Kenya. Amîndoi aveau ambișia să facă din mine o cunos-cătoare de vinuri asemeni lor, drept care pierdeau mult timp ți energie cu acest proiect. Cea mai mare slăbiciune a lor erau paharele ți farfuriile mele' de porșelan daneze ți construiau pe masă cîte o piramidă înaltă ți strălucitoare din pahare, puse unele peste celelalte ; la urmă erau mul-

þumiþi de cum aratã totul.

Cînd venea sã stea o vreme la ferma mea, Berkeley avea obiceiul sã bea în fiecare dimineapã cîte o sticlã de °ampanie în pãdure, la ora unsprezece. O datã, luîndu-°i rãmas bun de la mine °i mulþumindu-mi pentru °ederea la fermã, °i-a amintit cã fusese totu°i o micã umbrã în acest peisaj idilic, °i anume cã scosesem pahare vulgare °i grosolane cînd ne bãusem vinul sub copaci. „ãtiu, Berkeley", i-am spus, „dar mi-au rãmas atît de puþine pahare bune °i, dacã servitorii le sparg °i pe'-alea trebuind sã le aducã a°a departe..." M-a privit serios, þinîndu-mi mîna în mîna lui. „Dar, draga mea, a fost atît de trist." De atunci am pus sã i se aducã în pãdure cele mai bune pahare pe care le aveam în casã.

Ciudat în privinþa lui Berkeley °i Denys — atît' de sincer regretaþi de prietenii lor în Anglia cînd au emigrat °i atît de mult iubii °i admiraþi în Colonie — era cã rãmîneau, cu toate acestea, ni°te outsiders. °i nu fiindcã vreo societate i-ar fi respins, sau fiindcã vreun loc din lume nu l~ar fi acceptat, ci timpul era de vinã, cãci ace°ti doi oa-191

meni nu trãiau în secolul lor. Nici o altã naþiune nu i-ar fi putut produce, afarã de cea englezã, dar ei erau exemple de atavism °i locul lor era într-o Anglie anterioarã, o lume care încetase sã mai existe. în vremurile noastre, ei r.-aveau cãmin, ci rãtãceau de colo pînã colo °i astfel. în decursul timpului, au nimerit °i la ferma, mea. Dar de aceste adevãruri ei nu erau con°tienþi. Ba, dimpotrivã, nutreau chiar un sentiment de vinovãþie faþã de absenþa lor din Anglia, pe care o pãrãsiserã, ca °i cum, numai din cauzã cã erau plictisiþi de ea, ar fi fugit de o datorie cãreia prietenii lor îi fãcuserã faþã. Cînd începea sa-°i ovoce propria tinereþe — de°i era încã atît de tînãr — °i perspectivele ce le avea °i sfaturile ce le primea de la prietenii sãi din Anglia, Denys îl cita invariabil pe Jaques al lui Shakespeare :

De rîvne°te vreunul în lame

Mãgar sa se facã anume,

°i~°i lasã avere °i rost

Din pricina gîndului prost... *

însã gre°ea în aprecierea despre sine însu°i, la fol ca °i Rorkeley °i probabil °i Jaques. Aveau impresia cã sint

dezertori, care trebuiau să plătească pentru îndărătnicia
!>r câteodată, când în realitate erau doi exilați, care și pur-
n=u exilul cu complezență.

Dacă ar fi avut capul său micuș împodobit cu o perucă
de bucle ample și mătăsoase, Berkeley ar fi putut umbla
nostinjenit la curtea regelui Carol al II-lea Stuart. Ar fi
putut oede, sub înfățișarea unui tânăr englez viori și ager,
iu picioarele bătrînului d'Artagnan, cel din După douăzeci
mi ani, i-ar fi ascultat cu luare aminte înpelepeiun-ii și
l< var fi îngropat adînc în sufletul său. Aveam sentimentul
clar că legea gravitației nu se aplica la BerkeU-y"și că
serile, când stăteam de vorbă la gura focului arnîadoi, el
.se putea în orice clipă ridica pe nea°teptate, ca să dispară
pe horn. Era un foarte fin judecător al oamenilor, tară
Hâzii despre ei și fără du°mănie. Dintr-un soi de fire dia-
* Cum vă place, actul II, scena 5. In române°te de Vu-ifi
Tootiorescu. W. Shakespeare, Opere complete, voi V.E'Utra
Univers, Bucure°ti. 1986. (N. trad.)

192

lească, ce] mai fermecător era tocmai cu cei despre care
avea părerea cea mai proastă. Când își dădea cu adevărat
silișpa, se dovedea un inimitabil bufon. Dar, ca să poși
fi un spirit ales în maniera lui Wycherley și Congreve *
en plein vingtieme siecle **, își trebuie ceva mai multe
calități decît aveau cei doi la vremea lor : o strălucire, o
măreție, o speranță nedomesticită. Dacă gluma era dusă
prea departe ca îndrăzneală sau aroganță, ea devenea
uneori de-a dreptul demnă de milă. Când Berkeley, puțin
înfierbîntat și parcă transparent de pe urma vinului, reu-
i °ea să încalcece uria°u-i cal, pe zidul din spatele său umbra
f acestuia începea să crească și să se mi°te, pornind într-un
galop u°or fantastic și atît de semeș de parcă s-ar fi tras
| dintr-o stirpe aleasă, iar numele strămo°ului său ar fi fost
nu altul decît Rosinanta. Dar Berkeley, invincibilul bufon,
izolat în existența sa africană, pe jumătate invalid — căci
inima îl supăra mereu —, trăind la ferma lui iubită pe
Mount Kenya, cu fiecare zi tot mai mult proprietate a băn-
. cilor, ar fi fost ultimul om care să recunoască ori să se
teamă de această umbră.

Scund, foarte fragil, cu părul ro°u, cu mâini și picioare
mici, Berkeley avea o pinută extrem de dreaptă și o legă-
nare moale, d'Artagnescă din cap spre dreapta și spre

stînga, acea mi^ocare încetinită a duelistului invincibil. Avea un mers neauzit, ca de pisică. ^oi, tot ca o pisică, avea darul de a face din camera în care se afla un loc confortabil, ca ^oi cum ar fi adăpostit în el o sursă de căldură ^oi de bunăvoie. Dacă Berkeley ar fi venit să stea cu tine pe ruinele f umegînde ale casei tale, întocmai ca -o pisică, el ; te-ar fi făcut să simți că te ghemuie^oti într-un colți^oor ! călduș ^oi apărat, Cînd îi era bine, aveai impresia că-l auzi I torcînd asemeni unui motan, iar cînd era bolnav, boala lui era mai mult decît tristă ^oi dureroasă, era monumentală, cum este boala la pisici. Principii nu avea deloc, în * William Wycherley (1640—1716) ^oi William Congreve (1696—1729) — dramaturgi englezi din perioada Restaurăției, autori ai unor comedii în care spiritul epocii se manifestă mai |, ales sub forma unor asociații intelectuale ^oi lexicale originale, ^oo- ' t!»nte, paradoxale ^oi incitante (a^oa-numitul wit). (N. trad.)

In plin secol XX (lb. franc.) (N. trad.)

193

schimb avea un stoc surprinzător de prejudecăți, a^oa cum ts-ai a^otepta să aibă îndeob^ote o pisică.

Dacă Berkeley ar fi fost un cavaler din vremea Stu- arșilor, Denys trebuia neapărat plasat într-un peisaj englez anterior, ^oi anume în zilele reginei Elisabeta, Ar fi putut umbla atunci la braș cu Sir Philip însu^oi sau cu Franeis Drake. Iar oamenii din vremea reginei Elisabeta l-ar fi putut îndrăgi fără îndoială, căci el ar fi reprezentat în ochii lor acea Antichitate, acea Atena despre care ei visau ^oi scriau întruna. Denys s-ar fi simțit tout comme chez soi * în oricare perioadă a civilizației noastre, pînă la începutul secolului al XIX-lea, Ar fi făcut figură onorabilă în orice epocă, fiind un atlet, un muzician, un iubitor de artă ^oi un mare sportiv. Făcea figură onorabilă în (-O' >ca sa, dar nu-^oi prea găsea locul nicăieri în ea. Prietenii l-î clin Anglia insistau mereu să se întoarcă în țară ^oi-i l??ivzentau diferite planuri ^oi combinații menite să-i asis- ÎJ...L' o carieră acasă, dar Africa îl reținea mai departe ca fî vrăjă de nedeșfăcut.

Ata^oamentul particular ^oi instinctiv pe care toți bă^oti- na^oii din Africa îl simbeau față de Berkeley ^oi Denys, ca ^oi față de alți cîștiva de felul lor, nv-a făcut să reflectez la faptul că poate oamenii albi din trecut, din oricare alt trecut, ar fi putut trăi într-o mai bună înțelegere ^oi con-

vieþuire cu rasele de culoare decît vom reuºi vreodatã noi, oamenii erei industriale. Cînd prima locomotivã a fost produsã, drumurile raselor de pe pãmînt s-au despãrþit definitiv ºi de atunci încioace nici nu s-au mai întîlnit. O umbrã a planat totuºi asupra prieteniei mele cu Berkeley, ºi anume din cauza împrejurãrii cã Jama, tînãrui lui servitor somalez, era dintr-un trib aflat în rãzboi cu tribul lui Farah. Pentru cei familiarizaþi cu psihologia de clan a somalezilor, acele priviri goale ºi sumbre schimbate peste masa noastrã din sufragerie, cînd cei doi ne serveau pe Berkeley ºi pe mine, nu prevesteau decît lucruri cit se poate de rele. Seara, tîrziu, ajungeam sã vorbim despre ce ne-am fi fãcut noi doi dacã a doua zi de dimineaþã i-am fi gãsit pe Farah ºi pe Jama morþi, fiecare cu cîte un pumnal în inimã. Cãci în asemenea situaþii, duºmanii nu mai

* Ca la el acasã. (lb. franc.) (N. trad.)

194

ºtiau ce-nseamnã nici teama, nici rãþiunea ºi nu-i opreau de la vãrsarea de sînge ºi de la pierzanie decît sentimentele lor de ataºament, în mãsurã în care le aveau faþã de Berkeley ºi de mine.

„Nu îndrãznesc”, îmi mãrturisea Berkeley, „sã-i spun astã searã lui Jama cã m-am rãzgîndit ºi cã nu mã mai duc la Eldoret, unde e tînãra pe care o iubeºte el. Cãd altfel inima lui se va împietri faþã de mine, nu va mai conta pentru el dacã hainele mele sînt periate sau nu ºi se va duce sã-l omoare pe Farah.”

Inima lui Jama cu toate acestea nu s-a împietrit nici-odatã faþã de el. Fusese destul de multã vreme în slujba lui Berkeley, care aducea adesea vorba de servitorul sãu., Mi-a povestit, de pildã, cum o datã, într-o controversã în care Jama suspinea cã el are dreptate, Berkeley ºi-a ieºit din fire ºi l-a plesnit pe somalez. „ºi-atunci, imagineazã-þi, draga mea”, îmi spunea Berkeley, „cã în aceeaºi clipã ara ºi primit una înapoi, de-a dreptul peste figurã.”

„ºi pe urmã — cum aþi mai scos-o la capãt ?” l-am întrebat.

„A, foarte bine!”, a rãspuns Berkeley modest. Dupã o clipã însã a adãugat : ..De fapt nici n-a fost o palmã prea tare. Doar e cu douãzeci de ani mai tînãr decît mine". Acest incident n-a lãsat nici o urmã în atitudinea reciprocã a stãpînului faþã de servitor ºi invers, iar Jama

a avut mai departe acea purtare liniștită și uor superioară față de Berkeley Cole pe care majoritatea servitorilor -somalezi o adoptă față de stăpînii lor.

Berkeley avea o dragoste mare, deși în veci neîmplinită, față de ocean. Unul din visele lui favorite era că el și cu mine vom cumpăra — cînd vom reuși să avem și unul și altul bani — un dhow și apoi vom merge să facem comerț în Lamu, la Mombasa și în Zanzibar. Planurile noastre erau puse la punct pînă în detaliu, ba chiar și echipajul era pregătit — atîta doar că n-am reușit să avem niciodată bani.

De cîte ori era obosit sau bolnav, Berkeley se refugia în visurile sale despre mare. În asemenea împrejurări, își deplîngea nehibzuința de a fi pierdut atîția ani altundeva decît pe valuri și folosea expresii tari spre auto-condamnarea sa. Odată, cînd tocmai mă pregăteam să plec

195,
în Europa, iar el se afla într-o asemenea stare, m-am gîndit să-i fac o plăcere aducînd de acolo două lanterne" de vas, una pentru babord și una pentru tribord, ca să le agăț la ușa casei mele. I-am povestit ce aveam de gînd.

„Da, într-adevăr, frumos", a fost el de părere, „iar casa ta ar fi ca un vapor. Dar să fi navigat neapărat pe mare acele lămpi."

Încît acasă, la Copenhaga, într-un magazin de obiecte marinărești aflat pe malul unuia din vechile canale, am cumpărat o pereche de lanterne de vas masive și grele, care navigaseră ani de zile pe Marea Baltică. Le-am instalat de-o parte și de alta a ușii care dădea către est și eram bucuroși să știm că lanternele noastre erau montate corect ; cum pămîntul, în drumul său prin eter, se aruncă tot mereu înainte, cu siguranță că nu avea să aibă loc nici un fel de ciocnire vreodată. Aceste două lămpi îi erau lui Berkeley peste măsură de dragi. Avea obiceiul să vină la mine destul de tîrziu și în general conducînd cu viteză mare, dar, dacă lămpile ardeau, urca încet-încet aleea, ca să dea voie stelulelor roșii și verzi să se cufunde în sufletul său, activînd acolo imagini vechi și noștuni de navigație uitate și ca să simtă că e un corăbier ce se apropie de un vas tăcut peste o mare întunecată. Am stabilit chiar și un sistem de semnalizare în legătură cu aceste lămpi, schimbîndu-le locul sau coborînd cîte una din ele, astfel

încît Berkeley sã poatã °ti, pe cînd se afla încã în pãdure, în ce stare de spirit o va gãsi pe'gazdã °i la ce fel de cinã se putea a°tepta.

întocmai ca °i fratele sãu Galbraith Cole, sau ca Lord Delamere. cumnatul lor, Berkeley fusese printre cei din-tîi imigranþi, un pionier al Coloniei °i un prieten intim al neamului Masai, care pe atunci erau poporul dominant al aceluia întreg þinut. Îi cunoscuse pe Masai înainte ca civilizaþia europeanã ?— pe care, în adîncul inimii lor, ace°tia o urau mai mult decît orice pe lume — sã le fi retezat o seamã de rãdãcini, înainte ca ei sã fi fost dislocaþi de pe teritoriul ce-l ocupau undeva în nord. El putea sta de vorbã cu ei despre zilele de demult, °i anume chiar în limba lor, Cînd Berkeley era la mine la fermã, Masaii traversau de îndatã rîul °i veneau pe la el sã-l vadã. Bãtrînii °efi de 186

trib îi destãinuiau necazurile lor de ard, iar glumele lui îi fãceau sã rîdã ; aveai senzaþia cã acest om izbutise sã în-veleseascã pînã °i roca durã.

Deoarece Berkeley îi cuno°tea atît de bine °i era prieten bun cu Masaii, o ceremonie impunãtoare avu loc într-o zi la fermã.

Cînd a izbucnit rãzboiul, cel mare, iar Masaii au prins de veste, sîngele acestui neam de luptãtori a început sã fiarbã din nou. În ei s-a trezit viziunea unor magnifice bãtãlii °i masacre, ca °i sentimentul cã gloria strãbunã stã gata sã reînvie. Mi s-a întîmplat ca, în primele luni de rãzboi, sã fiu pe drum numai cu somalezii °i bã°tina°ii mei °i cu trei cãruþe trase de boi fãcând cãrãu°ie pentru guvernul englez. Tocmai treceam prin rezervaþia Masai °i, cînd oamenii dintr-un district, sau altul aflau de sosirea mea. se strîngeau cu toþii în jurul taberei noastre °i, stielindu-le ochii, îmi puneau cîte o mie de întrebãri despre rãzboi °i despre armata germanã, iar mintea lor galopa pînã la pierderea rãsuflãrii, însetatã de confruntare, de pericole °i de moarte. Noaptea, tinerii rãzboinici Masai se foiau jur împrejurul cortului meu, cu trupurile pictate ca pentru rãzboi °i înarmaþi cu sulipi °i cu sãbii lungi ; uneori, vrînd sã-mi arate cît sînt de crunþi, scoteau, cîte un rãget scurt, asemenea unor lei. N-aveau nici o îndoialã pe atunci cã li se va îngãdui sã lupte.

Însã guvernul englez a fost de pãrerere cã nu-i înþelept,

să-i organizeze pe Masai ca să ducă război contra omului alb, chiar dacă acesta era german și prin urmare le-a interzis să lupte, frângând în felul acesta toate speranțele lor. Kikuyu, da, puteau lua parte la război în calitate de cărăuși, însă Masaii nu aveau voie să pună mâna pe arme. Abia în- 1918, când recrutarea a fost introdusă la toate popoarele din Colonie, guvernul a considerat necesar să-i înroleze și pe Masai. Un ofițer al Pușcașilor Regali Africani a fost trimis cu regimentul său la Narok să ia sub arme trei sute de morani. Între timp însă Masaii își pierduseră interesul pentru acest război, drept care au refuzat să vină. Moranii din acel district s-au făcut nevăzuți printre hășiori și prin păduri. În urmărirea lor, soldații regimentului de Pușcași Regali Africani au deschis din greșjeală focul asupra unei manyatta și două bătrâne au fost

ucise. Două zile mai târziu, întreaga rezervație Masai era cuprinsă de o revoltă clocotitoare și cete mari de morani au început să bîntuie prin ținut, ucigînd un număr de negustori indieni și incendiindu-le mai mult de cincizeci de magazine. Situația devenise gravă, iar guvernul colonial nu voia să forțeze nota, Lord Delamere a fost trimis să negocieze cu tribul și pînă la urmă s-a ajuns cu ei la un compromis. Masailor li s-a lăsat să-i aleagă ei înșiși pe cei trei sute de morani pentru serviciul militar și ca pedeapsă pentru devastările din rezervație au scăpat doar cu o amendă globală în bani. Nici unul dintre morani nu s-a prezentat la armată, dar între timp s-a încheiat armistițiul, punîndu-se astfel capăt întregii încurcături. Pe tot parcursul acestor evenimente, cîpiva dintre bătrînii șefi Masai se făcuseră de folos, armatei engleze trimișîndu-și tinerii luptători să cerceteze mișcările soldaților germani în rezervație și în zona frontierei. Acum, că războiul era încheiat, guvernul colonial a vrut să-și arate recunoștința pentru serviciile aduse de aceștia. Un număr de medalii au fost trimise din țară spre a fi distribuite printre Masai și, în privința a douăsprezece dintre ele. Berkeley, care îi cunoștea atît de bine și le vorbea limba curent, a fost rugat să li le înmîneze. Cum însă domeniul meu se învecina cu rezervația Masailor, el a venit la mine să mă întrebe dacă-mi putea fi oaspete pentru o vreme, ca să le dea medaliile la ferma

mea. Mi s-a părut puțin speriat de această perspectivă
și mi-a mărturisit că nu-i era prea clar ce anume ar fi
trebuit să facă. Într-o duminică dimineața, ara plecat
amândoi cu mașina adânc în rezervația Masai și am vorbit
cu oamenii din manyatte, spre a-i convoca pe șefii respec-
tivi să vină în cutare zi la fermă. În tinerețea lui cea mai
fragedă, Berkeley fusese ofițer în Regimentul 9 Lăncieri;
ne atunci, am aflat, era cel mai prezentabil grad inferior
din tot regimentul său, Cu toate acestea, la asfințit»
în timp ce ne îndreptam din nou spre casă, a început să-mi
vorbească de vocația și mentalitatea de militar și să-roi
expună părerile sale în acest domeniu în cel mai autentic
stil civil.

Înmânarea medaliilor, deși fără prea mare importanța
în sine, era un eveniment de proporții și cu semnificații
190

Șosebite. Atâta înpelepciune, subtilitate și tact au fost
investite aici de ambele părți încât ea trebuia să însemne
•, -n act în istoria lumii și să rămână ca un simbol :

...LumirMșiti.Sa și Întunecimea Sa
eu vrut salut și politețuri a schimba.

Bătrânii Masai au venit însoțiți de suită sau de fiii lor.
3-au așezat pe iarbă și așteptau, mai discutând din când'
în când despre vacile mele, care pășteau pe-acolo, nutrind
poate speranța secretă că, drept răsplată pentru serviciile
aduse, aveau să se aleagă pînă la urmă cu cîte o vacă.
Berkeley i-a lăsat să aștepte mult, ceea ce, pentru ei, cred,
era în ordinea firească a lucrurilor, timp în care a pus să
i se aducă un foto]!1' "n fața casei, pe gazon, în care să
sădă cînd avea să î: irtă medaliile. Cînd și-a făcut, în
fine, apariția, era, ir, castă companie atît de neagră, ex-
trem de alb la piele. roșu la păr și cu ochi azuriu des-
chis. Ave. acum o sia și întreaga ținută energică și
sprintent anui țîrv ofițer eficient și astfel am aflat că
Berkeley. e puier .nsmite atîtea stări prin fizionomia
sa, era capa oii, în caz de nevoie, s-o facă să devină com-
plet opacă. Venea urmat de Jarna, într-o vestă arabă cu
broderii frumoase în argint și aur, pe care Berkeley îl
lăsase s-o cumpere pentru acest prilej și care aducea în
;nîna cutia cu medalii.

A rămas în picioare în fața fotoliului sau și atît de
irept stătea în timp ce îe vorbea încît bătrânii s-au ridicat

»e rînd  i au continuat să-l asculte, privindu-l grav în >ch . Ce discurs le-a ținut mi-ar fi greu să spun, c ci li se adresa numai în limba lor. Aparent  i informa succint pe -V sai ce formidabilă r splat  avea să li se acorde acum  i că evenimentul era prilejuit de propria lor purtare  i  nemn  de toată lauda.  ns , v z nd că numai el vorbe te -J neput nd deduce nimic de pe figurile, b tr nilor Masai,  ste posibil să fi fost vorba despre cu totul altceva, care ???  nici nu-mi treac  măcar prin minte. C nd  i-a încheiat  iscursul,  inut fără vreo pauz , cit de mică, l-a chemat ;e Jama în fa a cu cutia  i a scos din ea medaliile, citind -.olemn numele  efilor Masai, c rora le  nm na apoi planeta cu bra ul întins în fa a într-o mi care generoasă.

199

Masaii o priin&au de la el t cu i, în palma  ntins  drept. Ceremonia nu putea decurge at t de bine dec t între protagoni ti de s nge nobil  i cu tradi ii de familie vechi ; democra ia este rugat  să nu mi-o ia în nume de r u. O medalie e un lucru total nepotrivit pe care să i-l  nm nezi unui om gol, pentru că acesta n-are de ce o prinde, iar b tr nii Masai st teau întruna cu ele în m n . După o vreme, un b rbat foarte b tr n se apropie de mine, îmi întinse m na în care  inea medalia  i m  rug  să-i spun ce era pe ea. Mi-am dat silin a să-i explic cum am putut mai bine. Moneda de argint avea gravat pe-o parte un cap de femeie — Britannia —  i pe cealalt  cuvintele : Marele R zboi pentru Civiliza ie.

C ndva, mai t rziu, am povestit unor prieteni englezi episodul cu acele medalii  i ei m-au întrebat : „De ce nu s-o fi gravat pe ele capul regelui ? A fost o mare gre eal ”. Personal, nu  mp rt esc p rerea lor  i mi se pare că medaliile de acest gen nu trebuiesc f cute prea atractive, incit  ntreaga poveste fusese bine g ndit . S-ar putea ca tocmai asemenea obiecte să primim fiecare odat ,  i anume c nd răsplata noastr  va fi cea mai mare, în ceruri.

C nd Berkeley s-a îmbolnăvit, eu iar i m  preg team să plec în Europa, într-o vacan a. Pe atunci el era încă membru în Consiliul Legislativ al Coloniei  i într-o zi i-am telegrafiat : „Nu vrei să vii să stai la Ngong pentru  edin a de consiliu adu  i sticle”. Mi-a telegrafiat la r ndul lui : „Telegrama ta rupt  din cer sosesc cu sticlele”. Dar, c nd a ajuns la fermă cu ma ina lui plină de vinuri bune,

nu mai avea nici un chef de băut. Arăta foarte palid, iar uneori era destul de taciturn. Inima îl supăra și nu se mai descurca fără Jama, care învățase să-i dea injecții; e drept, avea și multe griji care apăsau pe ea din greu : Berkeley trăia constant cu frica de a-și pierde ferma. Dar, prin prezența lui, el făcea iarăși din casa mea un colț de lume ales și confortabil.

„Am ajuns la acel stadiu, Tania”, îmi spunea el grav, „eînd nu pot merge decât cu cea mai bună mașină, nu pot fuma decât cele mai bune țigări și nu pot bea decât vinuri din cele mai bune recolte”, în timpul acelei oederi mi-a
200

i

, c. că doctorul Li prescrisese să stea în pat o lună în-
S^U'atâ I-ani zis că, dacă urmează întocmai prescripția
«dicaia și stă în pat o lună la Ngong, eu renunț la ple-
"a 4 mea, rămân să am grijă de el și mă duc în Europa
"anul următor. A stat pușin să cîntărească această ofertă,
Mi-a*spus : „Draga mea, nu pot să accept. Să zicem că a
face-o pentru plăcerea ta — și eu... ce a mai fi eu pe
urină ?”

Mi-aw luat rămas bun de la el cu inima grea. În vreme
ce vaporul mergea spre casă, pe lângă Lamu și Takaunga,
ne unde ar fi trebuit să navigheze și dhow-ul nostru, mă
tot. gîndeam întruna la el. Eram la Paris cînd am aflat că
a murit. Căzuse mort în fața casei sale coborînd din auto-
mobil. A fost înmormîntat la ferma lui, unde voise mereu
să rămînă.

După moartea lui Berkeley, pînutul s-a schimbat. Prie-
tenii lui au simțit imediat, și cu multă tristețe, schimba-
rea, iar alții au ajuns să-și dea seama de ea mai tîrziu.
Cu el s-a încheiat o epocă din istoria Coloniei. În decursul
anilor, multe lucruri au fost socotite pornind de la acest
reper și lumea spunea : „Pe vremea lui Berkeley Cole”,
sau : „De cînd a murit Berkeley”. Pînă la moartea lui, pî-
nutul fusese un teren de vînațoare preafecit ; acum el se
schimba treptat și devenea o simplă ofertă financiară. Anu-
mite otachete au coborît după moartea lui ; o otachetă
spirituală, ce s-a simțit curînd — și acesta e un lucru trist
într-o colonie ; o otachetă a pînutei în societate — după
moartea lui oamenii au început să discute ce neazuri
aveau fiecare ; și o otachetă a omeniei
Cînd Berkeley a dispărut, o figură sinistră și-a făcut

apariþia pe la celãlalt capãt al scenei — la dure necesilc naîtresse des hornmes et des dieux. * Mai curios e cã un om mic °i fragil ca el a fost în stare s-o þinã la u°ã atîta timp cît a mai avut rãsuflare-n piept. Pîinea acestui pãmînt cre°tea de-acum nedospitã, O întruchipare a eleganþei, a veseliei °i a libertãþii, un factor de putere electrizant, iatã, leþea dintr-o datã din joc. O pisicã se ridicase °i pãrãsise camera.

(N t ^?pra necesitate, stãpînã a oamenilor °i a zeilor. (1b. franc.)

3

ARIPI

în Africa, Denys Finch-Hatton n-avea alt cãmin decît ferma mea ; între un safari °i altul el locuia la mine imde-°i þinea °i cãrþile °i gramofonul. Cînd era plecat °i se-ntorcea la fermã, aceasta dãdea ce-avea mai bun din ea ; începea sã vorbeascã — a°a cum vorbesc plantaþiile de cafea, cînd, odatã cu cele dinþii averse ale sezonului de ploii, se acoperã de flori, de pe ale cãror petale picurã apa, ea dintr-un nor alb °i pufos. Cînd l-a°teptam pe Denys sã se-ntoarcã °i auzeam ma°ina lui pe drum, auzeam în acela°i timp °i obiectele fermei spunîndu-mi toate cum erau de fapt. El se simþea fericit la fermã ; aici venea numai cînd voia °i ferma-i cuno°tea o calitate de care lumea din jurul lui nici nu avea habar — o anume smerenie a caracterului. Nu fãcea niciodatã decît ce voia sã facã, iar din gura lui nu °tiu sã fi ie°it cîndva cuvinte de în°elãciune;

Denys avea o însu°ire particularã la care þineam foarte mult : îi plãcea sã asculte o poveste. în ce mã prive°te, mereu pretindeam cã a° fi fãcut o figurã aparte ca povestitoare pe vremea cramei de la Florenþa. între timp însã gusturile s-au schimbat °i arta de a sta °i asculta o povestire s-a pierdut pe vechiul continent. Bã°tina°ii din Africa, în schimb, care nu °tiu citi. o mai pãstreazã încã °i. dacã începi sã le spui : ..A fost odatã un om care mergea pe o cîmpie °i s-a întîlnit acolo cu alt om", le-ai captivat atenþia pe datã, iar mintea lor începe sã goneascã pe urmele celor doi oameni care s-au întîlnit pe cîmpie-Albii, chiar °i- cînd simt cã a°a s-ar cuveni, nu sînt în stare sã asculte o istorisire. Dacã nu sînt cuprin°i de neastîmpãr °i nu-°i aduc aminte de lucruri ce trebuiesc fãcute nem-tîrziat. i-apucã somnul °i încep sã picoteascã. Aceia°i oameni îþi vor cere ceva de citit °i vor sta absorþiþi toa a

seara de orice fel de tipăritură le-ai da, ba vor putea ci
202

i discursuri. Ei s-au obișnuit să-și înregistreze im-
presia vizual.

Denys, care se baza foarte mult pe auz, prefera să as-
te o povestire, nu s-o citească; se așeza la fermă și mă-n-
+ "ba: „Ai vreo poveste?” Eu mă gândisem la multe po-
rți în absența lui. Apoi seara el se făcea comod, răs-pîn-
Hîd pernele în fața căminului ca pe o canapea, iar eu mă
sezam pe 30S turcește, întocmai ca aherezada și astfel
Se punea să asculte, cu ochii săi larg deschiși, o lungă isto-
risire, de la începutul pînă la sfîrșitul ei. O urmărea mult
mai atent decît mine însăși și, la apariția dramatică a
vreunui dintre personaje, mă întrerupea să-mi spună:
Omul ăsta murise la începutul povestirii, dar nu-i nimic.
Continuă".

Denys m-a învățat limba latină și m-a învățat să citesc
Biblia și poezii grecești. El însuși cunoștea pe de rost pasaje
lungi din Vechiul Testament și avea o Biblie mereu cu el
în călătorii, fapt ce i-a cîștigat o înaltă stimă în ochii lo-
calnicilor mahomedani.

Tot el mi-a dăruit și un gramofon. A fost o ma. 'v bucu-
rie pentru sufletul meu, a insuflat o viață nouă; V; mei,
a devenit însăși inima ei. — „Sufletul unui fir c!?? brbă
privighetoarea e.” — Uneori se întorcea pe xioa.K p ase
acasă, în timp ce eu eram? pe plantajia de cafea sau prin-
tre lanurile de porumb și aducea cu el discuri noi: v unei
dădea drumul la gramofon și, cînd reveneam: i eu
la ceasul asfințitului, acordurile ce mă intime'-rum r-'n
aerul răcoros și proaspăt al înserării îmi anunțai; ;u o; ;i
mai înainte prezența lui, ca și cum ar fi rîs de: iin; \ <• ? i
ce și făcea ades. Bătașilor le plăcea gramofonul și? :?
apineau pe lingă casă pentru a-l putea asculta; unii ri<n
servitorii mei aveau și cîte o piesă preferată și mă ru.șej
să pun să le-o cînte atunci cînd rămîneam numai noi ion a
noi. Ciudat mi s-a părut Kamante, care era fidel cu multă
devoțiune părții Adagio din Concertul în Do major pentru
pian de Beethoven; prima dată cînd mi l-a cerut, a în-
«mpinat^ destule dificultăți în a-mî-l descrie, astfel îneît
a l"na lămurească ce melodie anume dorea,
zic îny și eu' cu toate acestea, nu aveam gusturi mu-
ie comune. Eu preferam compozitorii clasici, iar el,

viind parcă să se revanșeze amabil pe epoca în care pentru lipsa de armonie în care se afla față de ea cit de modern cu puțință în gusturi, indiferent ce formă de artă ar fi fost, încât și în muzică îi plăcea numai avangarda. „Eu n-aș avea nimic cu Bethoven”, îmi spunea el* ..dacă n-ar fi atât de vulgar.”

Denys și eu, de câte ori eram împreună, aveam mare noroc la lei. Uneori el se întorcea de la câte un safari de vânătoare, după vreo două sau trei luni, ofensat că nu fusese în state să le vâneze un leu ca lumea clienților europeni pe care-i însoțise. Între timp, veniseră la mine Massaii ca să mă roage să le împușc vreun leu sau vreo leoaică ce atacau vitele lor, iar eu și cu Farah pornisem la drum dormisem în manyatta lor, ezînd să pîndă în preajma unui animal pus de momeală, sau plecînd să ne încercăm norocul încă din zorii zilei, fără a da însă nici măcar peste urma vreunui leu. Dar cînd Denys și eu ieșeam călare să ne plimbăm, leii de pe cîmpie erau acolo, parcă așteptîndu-ne pe noi și-i întâlneam mîncîndu-și prada sau traversînd albi de rîuri secate.

Într-o dimineață de anul nou, înainte de răsăritul soarelui, Denys și eu ne aflam pe șoseaua cea nouă care ducea spre Narok, mefîgînd cu viteza maximă ce ne-o îngăduia un drum accidentat ca acela.

Cu o zi înainte, Denys împrumutase o pușcă de calibru mare unui prieten al său care mergea spre sud cu o echipă de vînători și noaptea-tîrziu și-a adus aminte că uitase să-i arate un anumit mecanism prin care trăgaciul putea fi blocat. Îl cuprinsese îngrijorarea și se temea ca vînătorul să nu ajungă să se vatăme singur necunoscînd acest amănunt. Nu ne-a venit în acel moment altă soluție mai bună decît să pornim neîntîrziat, și anume pe șoseaua cea nouă, în intenția de a ajunge echipa de vînători la Narok. Aveam de parcurs vreo o mieci de mile, pe un traseu destul de dificil ; vînătorii mergeau pe drumul cel vechi și trebuiau să se deplaseze încet, căci aveau camioane cu încărcatul ^ grea. Singura noastră problemă era că nu știam sigur ca șoseaua cea nouă era gata toată, pînă la Narok.

în zorii zilei, aerul podiului african are o răceală și

prospețime de-a dreptul tangibile, încît, de fiecare dată, "n fantezia ta se repetă aceeași închipuire, că nu te găsești oie pămînt, ci într-o apă sumbră și adîncă și ți se pare că mergi pe fundul unei mări. De fapt, nici nu e sigur că te deplasezi, undele de răcoare ce-ți mîngîie fața pot fi la fel de bine curenți de mare adîncime, iar mașina ta, asemeni unui pește cuprins de apatie, poate sta fixă pe fundul acestei mări. privind în fața cu ochii avizi ai farurilor cum viața submarină își urmează cursul ei. Chiar stelele se văd atît de mari nu fiindcă ar fi în realitate așa, ci-doar niște reflexii sclipitoare pe suprafața apei. De-a lungul cărării tale de pe acest fund de mare apar întruna obiecte însuflite, mai negre decît decorul din jur, care răsar și se preling prin iarba înaltă, așa cum crabii și gândacii de apă își croiesc drum prin nisipul plajei. Lumina se limpezește înșă și, la răsăritul soarelui, fundul de mare parcă a urcat la suprafață, închipuind o insulă nou creată. Vîrtejuri de arome tari gonesc pe lîngă tine, mirosul puternic și proaspăt al crîngurilor de măsline, mirosul de sărătură al ierbii uscate și arse, mirosul înăbușit al putreziciunii.

Servitorul lui Denys, Kanuthia, care stătea pe bancheta din spate a automobilului de teren, mă atinse ușor pe umăr și-mi arătă undeva spre dreapta. Pe marginea drumului, la vreo doisprezece sau cincisprezece yarzi distanță, se înălța o movilită neagră, un lamantin ce se odihnea în nisip, iar mai încolo ceva se tot mișca prin apa întunecată. Mai tîrziu am văzut că era un mascul de girafă, un exemplar robust, împușcat cu vreo două sau trei zile în urmă. Să împuști girafă era interzis ; ulterior Denys și eu a trebuit să ne apărăm de acuzația că noi l-am fi împușcat, dar am avut dovezi că era mort deja cînd am ajuns acolo, deși nu s-a putut niciodată afla cine sau pentru ce trăsese în acea girafă. O leoaică mîncă din cadavrul său uriaș, cînd «eodată a ridicat capul și un umăr să vadă mașina trecînd Pe osea.

Denys a oprit instantaneu, iar Kanuthia a scos pușca și vînașoare, pe care o ținea pe un umăr. Denys m-a înrebat în oaptă : „S-o împușc ?" — fiindcă avea curtenia e a considera colinele Ngong drept terenul meu privat

205

de vînașoare. — Ne aflam pe teritoriul acelor Masai care veniseră de curînd la mine să mi se plîngă de pierderea

vitelor lor; dacă aceasta era într-adevăr leoaica ce le omora pe rînd vacile și vipeii, atunci sosise, iată, momentul s-o lichidăm pentru totdeauna. I-am făcut semn că da.

A sărit din mașină și s-a dat cîșpiva pași înapoi, dar în aceeași clipă leoaica s-a și lăsat în jos la adăpostul girafei moarte, pe care el a ocolit-o în fugă, să. poată ochi, și a tras. Nu am văzut-o căzînd; eînd am coborît din mașină și am urcat movilita, leoaica zăcea într-o baltă de sînge foarte mare și neagră.

Nu aveam timp să jupuim leoaica.-ci trebuia să mergem repede mai departe dacă voiam să prindem caravana de vînători la Narok. Ne-arn uitat bine în jurul nostru, ca să putem ține minte locul, deși duhoarea girafei moarte era atît de pătrunzătoare îneît nu ne-ar fi fost eu puțină să trecem pe lîngă ea fără s-o observăm.

Dar, după vreo două mile, drumul se termina brusc.

Uneltele muncitorilor se vedeau peste tot; mai departe era doar un teren pietros, întins și cenușiu în lumina zorilor, netulburat de mina omenească. Ne-am uitat la uneltele și la peisajul din jur — n-aveam ce face, trebuia să-l lăsăm pe prietenul lui Denys să se descurce cum o putea cu pușca. După aceea, cînd s-a întors, acesta ne-a mărturisit că nu avusese niciodată prilejul s-o folosească.

Îneît am făcut calea-ntoarsă și acum mergeam cu fața spre răsărit, unde cerul se înroșise tot peste cîmpie și peste coline. Ne îndreptam spre el, vorbind între noi tot timpul despre leoaica împușcată.

Ajungînd la locul unde zăcea girafa, am văzut-o mai bine de această dată și i-am putut desluși — acolo unde lumina venea dintr-o parte — pătratele negre mai mari de pe piele. Cînd ne-am apropiat de ea, am zărit un leu stînd în picioare. În dreptul lor, eram ceva mai jos decît cadavrul girafei; leul stătea deasupra ei drept și întunecat, iar în spatele său cerul fusese cuprins de flăcări. Lion possessant or. * Coama-i era uor stîrnîță de vînt. M-am ridicat în picioare în mașină. Într-atît de puternică era impresia * Leu pozînd pe fond auriu. (lb. franc.) în limbajul heraldic formulă care descrie stema regatului danez : trei lei albaștri P fond auriu. (N. trad.)

206

mi-o provocase, la care JDenys mi-a spus : „Pe ăsta "mpușcă-l tu". N-am fost niciodată prea încîntată să trag

l pu°ca lui, care era °i prea lungã °i mult prea grea
 centru mine °i care, la recul, mã lovea destul de rãu în
 umãr ; curn însã aici un foc de armã era o declaraþie de
 iubire, n-ar fi fost oare normal ca pu°ca sã aibã calibrul
 cel mai mare ? în clipa când am ochit °i am tras. mi s-a
 părut cã leul a sărit o datã scurt în sus, apoi s-a prãbu°it
 înapoi cu picioarele strînse sub el. Stãteam, gîfîind, în
 iarbã °i radiind de atotputernicia pe caxe þi-o dã un foc
 de armã tras, cãci efectul lui se materializeazã la distanþã.
 Am dat ocol cadavrului girafei. Pãrea cã asistãm la des-
 fã°urarea unei tragedii clasice, actul cinci. Protagonii
 muriserã toþi. Girafa arãta imens de mare, de austerã, cu
 cele patru picioare ale ei °i gîtul înpeneat °i burta sfîiatã
 de cei doi iei. întinsã pe spate, leoaica avea un zîmbet se-
 meþ pe chip — ea era femeia fatalã a tragediei. Leul zãcea
 nu departe de ea ; cum se făcea oare cã nu învãpase nimic
 din destinul ei ? Capul îi era sprijinit pe cele douã labe
 din fatã, coama lui deasã îl acoperea ca o mantie regalã,
 zãcea °i el într-o baltã de sînge, iar între timp aerul dimi-
 neþii se distilase în a°a mãsura încit pãrea stacojiu.
 Denys °i Kanuthia °i-au suflecat mînele °i, în timp
 ce soarele rãsãrea, au jupuit împreunã lei. Când au făcut
 o pauzã sã se odihneascã, am destupat o sticlã de vin ro°u,
 cu, migdale °i stafide aduse de la ma°inã ; le luasem sã le
 mîncãm pe diurn, pentru cã în fo-nd era dimineaþa de anul
 nou. Ne-am a°ezat pe jos în iarba cea piticã °i am mncat
 °i am bãut. Perechea de lei, alãturi de noi, arãtau mag-
 nifici în goliciunea lor, n-aveau nici o picãturã de grãsimi
 în exces, fiecare mu°chi al lor era un arc perfect întins °i
 încordat, n-aveau nevoie de nici o îmbrãcãminte, erau,
 din cap pînã în picioare, exact ceea ce trebuiau sã fie.
 ^ Cum °edeam a°a, o umbrã s-a scurs grãbitã peste pã-
 Kiînt °i peste picioarele mele °i, vidicîndu-mi privirile, am
 zant sus, pe cerul acum azuriu, un stol de vulturi dînd
 ocoluri mari.
 Inima mea era atît de u°oarã, ca °i cum i-a° fi dat deo-
 «ã drumul sã zboare, asemeni unui zmeu, la capãtul unei
 sî°ri °i am compus un poem :

207

Umbra vulturului gone°te peste cîmpie
 Spre munþii din depãrtare, fãrã nume, alba°tri ea aerul
 Dar umbrele tinerei zebre grase

Stau întinse între copitele ei mereu,
rămânând verticale și nemiocate.

și așteaptă înserarea, așteaptă să se-ntindă albastre.

Peste câmpia cărămizie pictată de flăcările, asfinșitului
și să se ducă la adăpătoare.

Denys și eu am avut însă și o altă aventură dramatică
legată de lei. Ea s-a petrecut, de fapt, înainte de prece-
denta, în zilele de început ale prieteniei noastre.

Într-o dimineață din timpul sezonului ploios, domnul
Nichols, un sud-african care pe atunci era administra-
torul meu. a venit înfierbântat să-mi spună că în noaptea
precedentă doi lei fuseseră la fermă și că omorâseră doi
dintre boii noștri. Leii făcuseră o gaură în împrejmuirea
de la grajdul boilor și tîrâseră cele două animale pînă la
plantația de cafea ; pe unul îl mîncaseră chiar acolo, dar
celălalt zăcea și acum printre arborii de cafea. Voiam eu
să-i scriu o scrisoare, să poată merge la Nairobi după
stricnina ? O să-o pună imediat în cadavrul rămas, căci,
după părerea sa, leii se vor întoarce cu siguranță în noap-
tea următoare.

M-am gîndit bine și nu am fost de acord să punem
stricnina pentru lei, de aceea i-am și spus că nu stă în.
firea mea să fac o faptă ca aceasta. La care surescitarea
lui s-a' transformat în exasperare. Leii, suspinea ei, dacă
nu sînt pedepsiți pentru acest atac, vor mai veni și altă
dată la fermă. Boii pe care îi omorâseră ei erau cei mai
buni boi ai noștri și nu ne puteam permite să mai pierdem
și alții. Grajdul poneilor, mi-a reamintit, era nu departe
de grajdul boilor, mă gîndisem la lucrul ăsta ? I-am expli-
cat că n-aveam de gînd să preiau și leii la fermă, ci mă
gîndisem doar că era mai bine să-i împuocăm, iar nu să-i
otrăvim.

„și cine-o să-i împuote ?”, m-a întrebat Nichols. „Acum
nu că aș fi eu la, dar am familie și n-aș vrea să-mi risc
viața aș, inutil.” E drept că nu era la, ci un omuleț
inimos și viteaz. „N-ar avea nici un rost”, a adăugat. Nu.-
208

j...am liniștit eu, nu voiam să-l pun pe el să împuote leii.
Domnul Finch-Hatton sosise cu o seară înainte și locuia
la fermă, încît vom merge amîndoi, el și cu mine. „A,
atunci e OK”, a spus Nichols.
Apoi m-ara dus să discut cu Denys. „Hai, vino”, i-am

spus, , sã mergem sã ne riscãm vieþile a^oa, inutil. Cãci. dacã
 au vreo valoare pe lumea asta, ea constã tocmai în faptul
 cã n-au nici o valoare. Frei lebt, wer sterben kann. *"

. Ne-am dus deci ^oi am gãsit boul mort pe plantaþia de
 cafea, dupã cum îmi spusese Niehols ; abia dacãl fusese
 atins de lei. Urmele lor rãmãseserã adinei ^oi clare în pã-
 mîntul moale al plantaþiei : doi lei voinici fuseserã acolo
 în timpul nopþii. Erau u^oor de urmãrit pînã la marginea
^oirurilor de arbori ^oi la liziera pãdurii din jurul casei lui
 Belknap, dar, pînã sã ajungem noi acolo, plouase atit de
 abundant încît ne era greu sã mai deslu^oim ceva, iar prin
 iarba ^oi hãþi^oul de la liziera pãdurii le-am pierdut urma
 cu desãvîr^oire.

„Tu ce pãrere ai, Denys", l-am întrebat, „se-ntorc leii
 sau nu la noapte ?"

Denys avea o experienþã vastã în ce prive^ote aceste
 animale. A spus cã se vor întoarce pe la începutul nopþii,
 ca sã-^oi termine carnea de mîncat ^oi cã noi ar trebui sã
 le dãm ceva timp sã se punã bine pe treabã, fiind la faþa
 locului în jurul orei nouã. Ne trebuia o lanternã electricã
 din echipamentul lui pentru safari, ca sã putem ochi la
 lumina ei ^oi mi-a oferit sã fac eu distribuirea rolurilor,
 dar eu am preferat sã-l las pe el sã tragã, în timp ce eu îi
 voi þine lanterna.

Pentru ca sã ne putem gãsi prin întuneric drumul pînã
 la boul cel mort, am tãiat fî^oii de hîrtie ^oi le-am legat da
^oirurile de copaci printre care urma sã mergem, însemnîn-
 du-ne astfel drumul asemeni lui Hãnsel ^oi Gretel din po-
 veste, care lãsau în urma lor pietricele albe. El avea sã
 ne conducã direct la locul faptei, iar la capãtul sãu, la
 vreo douãzeci de yarzi de cadavru, am legat de un copac
 <> hîrtie mai mare, unde urma sã ne oprim, sã aprindem
 Jumina ^oi sã tragem cu pu^oca. Tîrziu dupã-amiaza, cînd
 J^ttjþd lanterna s-o încercãm, am constatat cã bateriile
 Liber trãie^ote cine ^otie sã moarã. (1b. germ.) (N. trad.)

209

I se uzaserã ^oi cã lumina pe care o dãdea era foarte slabã
 "Nu mai aveam timp sã ne repezim pînã la Nairobi, asa
 încît trebuia sã ne mulþumim cu ea în stadiul în care se
 afla acum.

A doua zi era ziua lui Denys ^oi, in tot timpul cinei,
 acesta a fost cuprins de o stare foarte melancolicã, medi-

tînd la faptul că nu obșinuse totuși destul de la viață pînă în acel moment. Dar, am încercat eu să-l consolez, i se mai puteau întîmpla încă atîtea lucruri pînă a doua zi dimineapă. L-am instruit pe Juma să scoată o sticlă de vin și s-o pregătească pentru cînd vom veni de la vînătoare. Mă tot gîndeam la lei : unde-or fi ei acum, în momentul ăsta ? Traversau rîul oare, încet, pe tăcute, unul în fața celui-lalt, cu apa curentului rece lovindu-i moale în piept și pe flancuri și apoi scurgîndu-se lin mai departe ?

La ora nouă am pornit.

Burnița uor, dar luna era pe cer, din cînd în cînd își arata chipul ei alb și opac pe bolta albastră, pe după straturi și straturi de nori subșiri, iar atunci se oglindea palid în marea de flori albe a plantației de cafea. Am trecut pe la oarecare distanță de °coală : luminile erau aprinse. La vederea lor, sufletul mi-a fost inundat de un val mare de triumf și mîndrie. Mi-a venit în minte pilda regelui Solomon : „Leneul zice : «Pe drum trece un leu, un leu pe ulițe !»" * Dar iată că, nici cu doi lei în fața uoi, °colarii mei nu erau leneși și nu se lăsau abătui de la °coală de fiare. ,

Am găsit cele două iruri de copaci pe care le marcașem mai devreme, ne-am oprit tui moment, apoi am pornit printre ele, unul în fața celui-lalt. Ne încălșasem cu mocasini și umblam în tăcere. Am început să tremur de emoție cu putere, nu îndrăzneau să mă apropii prea mult de Denys, de teamă să nu-și dea seama și să mă trimită înapoi, dar nici nu îndrăzneau să mă șin prea departe de el. căci se putea să aibă nevoie de lanternă în orice clipă.

Leii, am constatat noi pe urmă, erau ocupași cu prada. Cînd ne-au simșit, sau cînd ne-au mirosit, s-au retras pușin pe plantația de cafea, ca să ne lase loc să trecem-Pilde, 26. 13. (N. trad.)

210

Poate din cauză că li s-a părut mersul nostru prea lent, nul din ei a scos încet un răget grav, undeva în fața și-n dreapta noastră. Atît de încet era încît la început nici n-am fost siguri dacă l-am auzit și Denys s-a oprit o secundă*, fără a se întoarce,, m-a întreat : „Ai auzit?" „Da", i-am răspuns eu. Am mai înaintat pușin și răgetul cel grav s-a repetat,

de data aceasta chiar din dreapta noastră. „Aprinde lumina”, mi-a spus Denys. Nu era o operație prea uoară, căci el era cu mult mai înalt ca mine și trebuia să-i ridic lanterna deasupra umărului, s-o proiectez pe puocă, apoi de-aici în față. Când am aprins lanterna, întreaga lume s-a transformat într-o scenă puternic iluminată, frunzele ude ale arborilor de cafea luceau, iar bulgării de pământ se distingeau neapteptat de clar.

În prima clipă, cercul de lumină a surprins un acâj cu ochii larg deschiși, ca o vulpe mică; am deplasat puțin lanterna și am dat peste primul leu. Stătea uitându-se drept la noi și arăta extrem de alb, proiectat cum era pe fondul nopții africane. Când a trosnit, alături de mine, împuocătura, m-a luat pe nepregătite și n-am înpeles despre ce era vorba în prima clipă; mi se părea că este un tunet, mi se părea că eu însămi fusesem împinsă în locul leului din fața noastră. Acesta s-a prăbușit ca plumbul. „Mioc-o,” mioc-o”, mi-a strigat Denys. Am întors lanterna mai într-o parte, dar mâna îmi tremura cu atîta putere încît cercul meu de lumină, ce cuprindea în el toată lumea și a cărei comandă o aveam doar eu, executa un dans de-a dreptul îndrăcit. L-am auzit pe Denys rîzînd lingă mine în beznă. „Ilumină la cel de-al doilea leu”, mi-a spus el ceva mai tîrziu, „a fost cam tremurată.” Dar, în centrul aceluși dans, am văzut cel de-al doilea leu îndepărtîndu-se de noi, pe jumătate ascuns de un arbore de cafea. Când cercul de lumină l-a ajuns din urmă, el a întors capul și Denys a tras. A căzut în afara acestui cerc. dar s-a ridicat și a reintrat în el, s-a răsucit o dată spre noi și, chiar cînd a pornit a doua împuocătură, a scos un răget lung și enervat.

Într-o secundă, Africa s-a făcut infinit de mare. iar Jenys și eu, pierduși în ea, infinit de mici. în afara lu-
211

minii ce-o dădea lanterna noastră nu era altceva decît întuneric, în acest întuneric zăceau doi lei, iar din cer se scurgea întruna ploaie. Dar, cînd răgetul cel profund s-a stins, nu a mai fost nicăieri miocare, leul stătea pe jos imobil, cu capul întors într-o parte, ca într-un gest de total dezgust. Două animale mari muriseră pe plantația de cafea și în jurul nostru se lăsase, adîncă, tăcerea nopții. Ne-am îndreptat spre cei doi lei și am măsuraț dis-

tanþele pînã la fiecare. Din locul unde ne aflasem noi, cel dintîi leu era la treizeci de yarzi, iar cel de-al doilea la douãzeci °i cinci. Erau lei tineri, în plinã vigoare, puternici °i" gra°i. Ace°ti doi prieteni, printre coline sau în cîmpie, luaserã ieri aventura în piept °i, în cursul ei, muriserã amîndoi.

între timp copiii ie°iserã de la °coalã, veneau fuga pe drum °i se opreau la vederea noastră, cu vocile lor ginga°e strigînd : „Msabu ! E°ti acolo ? E°ti acolo ? Msabu, Msabu !;!

M-am a°ezat pe unul dintre lei °i le-am rãspuns : „Da, sînt aici".

Atunci au continuat mai tare °i mai îndrãzneþ : „A împu°cat leii Bedâr ? °i pe unul °i pe-amîndoi ?" Cînd °i-au dat seama cã acesta era adevãrul, într-o clipã au °i fost alãturi de noi, ca o ceatã de iepura°i þopãitori prin noapte, care sãreau °i se jucau peste tot prin jur. Acolo, la faþa locului, au °i compus un cîntecel despre întîmplare, care suna a°a : „Trei focuri. Doi lei. Trei focuri. Doi lei". De aici încolo au început sã-l înfrumuseþeze °i sã brodeze pe marginea lui, cîte o voce limpede de copil dupã alta intrînd în corul general : „Trei focuri nemaipomenite, doi lei mari, puternici, kali". Apoi intonau cu toþii refrenul îmbãtãtor : „A.B.C.D.", fiindcã veneau direct de la °coalã °i ayeau capetele încã pline de înþelepciune.

în scurtã vreme, o mare mulþime de oameni s-a adunat în preajma noastră, printre ei muncitori de la moarã, clãca°i din manyattele învecinate, precum °i bãieþii mei de casã, care aduseserã lãmpi de vînt. Stãteau cu toþii în jurul leilor °i discutau despre ei, apoi Kanuthia °i grãjdarul meu, care veniserã cu cuþite, au început sã îi jupoaie, Pielea unuia dintre ace°ti lei i-am dãruit-o mai târziu acelui mare preot indian. Pooran Singh °i-a fãcut °i el

212

• • • •

npariþia, îmbrãcat într-un neglijcu eare-l făcea sã parã uebãnuit de slab, cu zîmbetul sãu micios do indian strãlucind în mijlocul unei bãrbi negre °i dese °i se bîlbîia ue plãcere vorbind. Era plin de grijã sã-°i asigure pentru <:1 grãsimea de la cei doi lei, care printre ai sãi era þinutã la marc preþ ca medicament — dupã pantomima prin care mi-a explicat, cred, împotriva reumatismului °i a impotenþei. Astfel plantaþia de cafea a devenit extrem de ani-

mată, pînă 0i ploaia se oprise, iar luna ne mîngîia pe toți. Noi doi ne-am întors acasă, unde Juma ne-a adus sticla de vin 0i ne-a desfăcut-o. Eram prea uzi 0i prea murdari de sînge 0i de noroi ca să ne mai a°ezăm, îneît am rămas :la picioare la °emineul din sufragerie 0i am băut a°a, la repezeală, acel vin plin de armonii 0i de o viapă ascunsă. Mu am schimbat nici un cuvînt. La vînătoarea noastră "ormasem un singur tot 0i nu aveam nimic să ne spunem ' ram.

Prietenii s-au delectat copios pe seama aventurii noastre. Prima dată cînd ne-am dus să dansăm la Club, bă- ;,înul domn Bulpett n-a vrut să ne vorbească o seară întregă.

Lui Denys Finch-Hatton îi datorez ceea ce cred că a fost cea mai intensă 0i mai îmbătătoare plăcere a vieții mele la fermă : faptul că am zburat cu el pe deasupra Africii. Acolo unde există numai puține drumuri sau nici unul, zborul devine un element de importanță reală 0i vitală în existența ta, el îți deschide porțile spre o lume nouă. Denys 0i-a cumpărat un avion marca Moth, cu care putea aterzia pe paji°tea fermei mele, la numai cîteva minute distanță de casă 0i amîndoi zburam aproape în fiecare zi.

Ai perspective fantastice cînd urci deasupra podi°ului african, vezi combinații 0i schimbări surprinzătoare de lumină 0i de culoare, admirî curcubeul întins peste pămîntul verde mîngîiat de soare, giganticii nori verticali 0i furtunile dezlănțuite sălbatic, toate se perindă în jurul tău într-un vârtej 0i un dans amețitoare. Aversele puternice de ploaie biciuiesc aerul tare pînă-l albesc. Limba nu are destule cuvinte pentru a descrie experiența zborului, îneît cu timpul vor trebui inventate cuvinte noi, Cînd ai zburat
213

peste Valea Faliei celei Mari sau peste vulcanii Suswa 0i Longonot, poți spune că ai fost departe 0i că ai ajuns pe fața nevăzută a lunii. Alteori poți zbura îndeajuns de jos ca să vezi animalele pe cîntpie 0i să încerci iată de ele acel sentiment al lui Dumnezeu în clipa cînd le-a creat, dar înainte de a-l împuternici pe Adânci să le găsească nume.

Dar nu viziunile, ci activitatea te face fericit, iar bucuria 0i triumful aviatorului este zborul în sine. E o greu-

tate ȳi o corvoadă tristă pentru oamenii ce trăiesc la oraȳe cã în toate acȳiunile lor ei nu cunosc decît o singurã dimensiune ȳi se deplaseazã în linie dreaptã, de parcã ar merge pe sîrmã. Tranziȳia de la linia dreaptã la planul bidimensional atunci cînd strãbaȳi un cîmp sau o pãdure este suprema eliberare pentru aceȳti sclavi, un fel de Revoluȳie Francezã a lor. Însã în aer evadezi în libertatea deplinã a celor trei dimensiuni ; dupã lungi epoci de exil ȳi vise, sufletul stãpînit de dorul de casã, iatã, se aruncã în brațele spaȳiului. Legile gravitaȳiei ȳi ale timpului, ...în crîngul cel verde al vieȳii,

. Se-alintã ca niȳte animale blînde ȳi nimenea nu poate banta ce prietenoase ȳtiu ele sã fie.

Ori de cîte ori m-ara suit în aeroplan ȳi, privind în jos. mi-am dat seama cã mã desprinsesem de pãmînt, am avut conȳtiinȳa unei imense descoperiri noi. „Deci aȳa”, mã gîndeam, ...aceasta era ideea. Acum îndeleg eu totul.” Într-o zi Denys ȳi eu am zburat pînã la Lacul Natron, aflat la nouãzeci de mile sud-est de fermã ȳi cu peste patru mii de picioare mai jos ca ea, la douã mii de picioare deasupra nivelului mãrii. Lacul Natron este locul de unde se scoate soda. Fundul ȳi malurile salȳe aratã ca un fel de beton albicios, care are un puternic miros de sãrat ȳi acru.

Cerul era albastru, dar, cînd am coborît dinspre pãȳuni înspre ȳinuturile dezgolate de la ȳes, peisajul pãrea jupuit de orice culoare. Tot reliefurile de sub noi arãta ca o imensã carapace de broascã țestoasã eu marcaje fine pe ea. Apoi deodatã, în mijlocul lui, s-a ivit lacul. Fundul sãu alb, 214

1

strãlucind sub apã, îi dã, cînd îl priveȳti din aer, o nuanȳã izbitoare ȳi incredibilã de azur, atît de clarã încît, timp de o clipã, eȳti nevoit sã închizi ochii, orbit ; pe fondul maroniu monoton al pãmîntului întinderea de apã apare ca o patã de acvamarin deschis. Zburasem cu avionul la mare înãlȳime, acum am coborît ȳi, în timp ce ne apropiam de sol, propria noastrã umbrã, albastru închis, plutea pe sub noi peste acel lac de azur. Aici se aflã o colonie de mii de flamingo, deȳi nu-mi pot închipui cu ce se hrãnesc ei dintr-o apã atît de sãratã, cãci peȳti cu siguranȳã cã nu trăiesc aici. La apropierea noastrã, s-au rãspîndit în

cercuri °i evantaie largi, ca razele de soare la asfințit, sau ca un ornament chinezesc imprimat pe mătase ori în porțelan, formându-se °i modificându-se pe măsură ce ne uitam la el.

Am-aterizat pe malul cel alb al Lacului Natron, încins ca un cuptor °i am prânzit aici, refugiindu-ne de soare sub aripile aeroplanului. Dacă scoteai o mână din porțiu-nea de umbră, era atât de fierbinte la soare încât începea să te usture pielea. În prima clipă după ce am sosit berile noastre au fost plăcut de reci, venite, cum erau, drept din eter, dar, pînă să apucăm noi să le bem, adică în răstimp de un sfert de oră, sticlele se încinseseră ca ni°te ce°ti de ceai.

Pe cînd stăteam °i mîncam acolo, un grup de război-nici Masai se iviră la orizont °i se apropiară de noi în viteză. Trebuie să fi spionat de la mare distanță aterizarea avionului nostru °i să se fi hotărît să-l cerceteze mai în-deaproape, căci mersul pe jos, oricît de lung °i printr-un peisaj dezolant ca acela, nu înseamnă prea mare lucru pentru un Masai. S-au apropiat în °ir indian, goi, slabi °i înalți, cu armele strălucindu-le, întunecați ca turba pe nisipul galben-cenu°iu. La picioarele fiecărui dintre ei se deplasa cîte o mică pată de umbră, singurele umbre, în afară de ale noastre, în tot decorul. Cînd au ajuns aproape, s^au aliniat °i am văzut că erau cinci. S-au strîns cap lîngă cap ; au început să discute despre avion °i despre noi- Cu o generație în urmă, întîlnirea cu ei ne-ar fi fost fatală. După un timp, unul din ei a ie°it în față °i a rostit ceva. Cum nu vorbeau decît limba Masai, în care noi ne «escurcam cu greu, dialogul, fire°te, a expirat eurînd.

?215

'1

Masa iul s-a retras la tovară°ii săi. iar după alte cîteva minute ne-au întors spatele °l au pornit, deasemeni În °ir indian, spre cîmpia de sare dogoritoare °i albă din fața lor.

Deodată Denys m-a întrebat : Xe-ai zice de-un zbor pînă la Lacul Naivasha ? Numai că terenul plnă acolo e foarte neregulat °i n-o să prea putem ateriza pe drum îneît va trebui să urcăm foarte sus °i să zburăm la două-sprezece mii de picioare".

Zborul Intre lacurile Natron °i Naivasha era das Ding

mi sîch. * Am zburat în linie dreaptă °i ne-am menșinat tot timpul la o altitudine de douăsprezece mii de picioare, care înseamnă atît de mult îneît pur °i simplu nu ai la ce mai privi în jos. Pe malul Lacului Natron îmi scosesem căciula căptu°itã cu blanã de miel, iar acum sus aerul rece ca însã°i apa înghepatã îmi strîngea tîmplele ca o menghinã ; tot pãrul îmi zburã înapoi, de parcã cineva sau ceva ar fi încercat sã-mi smulgã de pe umeri capul. De fapt, urmam acela°i drum ca °i acela pe care, searã de searã, pasãrea Roc despica aerul °uierînd dinspre Uganda înspre Arabia, cu cîte un elefant în fiecare ghe.arã ca hranã pentru micușii ei. Cînd stai pe locul din fașã în avion, fãrã nimic înapoia ta decît spașiu imens, simșii cã pilotul te poartã pe palmele întinse ale mîinilor lui întocmai cum covorul zburãtor îl purta pe Prin șiu Aii prin aer °i cã aripile care te împing mereu înapoia sînt tot ale lui. Am aterizat la Lacul Naivasha lîngã ferma unei familii de prieteni ; cãsușele minuscule de acolo °i copãceii foarte scunzi din jur, toate s-au aruncat uimite pe spate cînd ?ne-au vãzut coborînd din cer.

Cînd Denys °i eu nu aveam timp pentru cãlãtorii mai lungi, porneam în cîte un zbor de scurtã duratã peste colinele Ngong, de obicei la ora asfinșitului. Aceste înapoimi, care se numãrã printre cele mai frumoase locuri din lume, sînt poate cele mai pitore°ti atunci cînd le vezi din eter °i faliiile lor, dezgolite în apropierea celor patru vîrfuri, se urcã alergînd umãr la umãr cu avionul, ori se cufundã brusc °i se topesc în cîte un petec de pã°une.

Printre aceste dealuri trãiau o mulșime de bivoli. înapoia dupã ce am venit la fermã — cînd nu puteam sã nu înapoic
* Lucrii în sine, experienșã supremã. (Ib. germ.) (N. trad.)

216

1
înapoia cîte un exemplar din fiecare specie de vînat mare —
ni înapoicat aici °i un bivol. Mai tîrziu, cînd mã interesa mai pușin sã vînez, cît mai degrabã sã observ, sã studiez animalele din șinat, am pornit dupã ele din nou. Am ridicat tabãrã printre dealuri, la jumãtatea drumului cãtre vîrf si am venit aici cu servitori, cu corturi °i cu provizii, iar Farah °i cu mine plecã în zori, pe întuneric °i pe un frig ca iarna, tîrîndu-ne sau furi°îndu-ne prin hãșii° sau prin iarba înapoia, în speranșã cã vom vedea mãcar 6 datã turma

cea neagră a bivolilor ; însă de două ori am fost nevoiți să ne întoarcem cu buza umflată. Faptul că turma trăia acolo, spre vest, în vecini, era o valoare în plus în viața fermei mele, dar pot spune că vecinii mei erau serioși, ce-i drept, și sieși suficienți, o adevărată nobilime 'a acelor locuri, acum întrucâtva redusă, căci de primit nu primeau de nicăieri prea mult.

Dar, într-o după-amiază, pe când luam ceaiul cu câțiva prieteni pe gazonul din fața casei, Denys a venit cu avionul de la Nairobi și a trecut pe deasupra noastră, îndreptându-se înspre vest ; puțin mai târziu s-a întors și a aterizat la fermă. Lady Delamere și eu ne-am dus cu mașina spre avion, însă Denys nu voia să coboare.

„Bivolii au ieșit la pășunat între dealuri”, ne-a spus el

„Veniți să ne uităm puțin la ei.”

„Nu pot veni”, i-am răspuns eu. „Ara chiar acum invitați la ceai.”

„Dar mergem numai și-i vedem și într-un sfert de oră sîntem înapoi”, a insistat Denys.

Mi s-a părut ca o invitație pe care cineva și-o face numai în vis. Cum Lady Delamere nu voia să zboare, am urcat doar eu. Deși avionul zbura spre soare, coasta colinei era cufundată într-o umbră transparentă și brună, în caic curînd am intrat și noi. Nu ne-a trebuit prea mult ca să-i localizăm pe bivoli de sus, din aer. Pe vârful uneia din muchiile mai rotunjite și verzi, ce se desfac, aidoma unor țălduri de postav, sub fiecare dintre cele patru vârfuli, în jos, pe clina muntelui Ngong, păștea o turmă de douăzeci și opte de animale. La început le-am zărit la mare epărtare sub noi, ca niște oareci lunecînd pe podea, apoi m-am apropiat în picaj, zbuzind de-a lungul și împrejurul

217

coamei de deal, la vreo sută și cincizeci de picioare deasupra lor și la mai puțin de-o bătaie de pușcă ; în timp ce se adunau și se despărșeau agale, i-ara numărat. Era un taur foarte bătrîn și negru în acea turmă, unul sau doi tauri și mai tineri și în rest mai mulți viței. Bucata de pășune pe care se aflau era împrejmuită de hășuri dese ; dacă se apropia cineva pe sol, precis îl auzeau oii și simțeau mirosul, în schimb pentru intruși veniți din cer nu păreau pregătiți în nici un fel. Noi trebuia să ne rotim întruna pe deasupra lor. Auzeau zgomotul pe care

Îl făcea avionul nostru și s-au oprit din păscur, dar instinctul nu-i îndemna să ridice privirile către cer. Până în urmă au priceput că se petrece un lucru destul de ciudat și taurul cel bătrîn s-a instalat în fruntea turmei sale, ridicându-și coarnele mari și grele, ca pentru a înfrunța dușmanul nevăzut, cu picioarele înfipte adînc în pămînt. Apoi deodată a pornit la trap, iar după o clipă într-un galop uor. Tot clanul l-a urmat într-un suflet pe dată, repezindu-se orbește înspre hăși, în care au plonjat cu capul înainte, ridicînd un vîrtej de praf și de pietre azvîrlite în aer. În hăși s-au oprit și au rămas la un loc, în timp ce pe deal părea că o potecă îngustă fusese pietruită cu bolovani gri închis. Aici își închipuiau că sînt fericiți de vedere și ntr-adevăr și erau pentru suflarea de pe pămînt, dar de ascuns nu se puteau ascunde de ochiul păsării de pe cer. Am urcat iar și am pornit spre casă. Ni se părea că pătrunsesem în însăși inima colinelor Ngong, urmînd un drum neștiut, de taină.

Cînd m-am întors la musafirii mei, ceainicul ce stătea pe masa de piatră din fața casei era încă atît de cald încît m-am și ars la degete. La fel a pășit și Profetul cînd a răsturnat un ulcior cu apă și Arhanghelul Gabrieîl 1.-a luat și a zburat cu el prin cele apte ceruri, iar, cînd s-au întors înapoi pe pămînt; apa încă nu se scursesese toată din acel ulcior.

Printre colinele Ngong trăia și o pereche de vulturi. Uneori, după-amiezele, Denys spunea : „Hai să ne ducem în vizită pe la vulturi". O dată i-am văzut ezînd pe o stîncă aproape de vîrf, de unde și-au luat zborul la ivirea noastră, altminteri însă își petreceau viața mereu în aer. De multe ori am urmărit cîte unul din acești vuit un, 213

virînd și plonjînd cînd pe-o aripă, cînd pe alta și am irnoesia că acelei păsări mari îi plăcea să se joace cu noi. O dată, pe cînd zburam alături de el, Denys a oprit motorul și i-a arătat în liniștea ce s-a lăsat atunci am auzit pipățul P4.u ascuțit.

Băștinășilor mei le plăcea avionul și o vreme a fost o adevărată modă la fermă să-l deseneze toți, încît găseam foi de hîrtie în bucătărie sau pe pereții ei, reprezentînd avionul, cu literele ABAK atent copiate pe aripi. Dar altfel nu-i interesa mașinăria în sine sau faptul că noi zburăm.

Bă^otina^oilor nu le place viteza, a^oa cum nouă nu ne place zgomotul : în cel mai bun caz, ei o suportă cu greu. De asemenea cu timpul sînt în relații amicale și ideea de „i-l în^oela sau de a ucide timpul este străină de mințile lor. Dimpotrivă, cu cît le poți dăruia mai mult timp, cu atît ei sînt mai fericiți și, dacă îi dai de lucru unui Kikuyu să-ți pină calul în timp ce tu faci o vizită, vezi de pe fața lui că speră să fie o vizită lungă, lungă de tot. în asemenea împrejurări nu încearcă să facă să treacă timpul, ci se a^oază pe jos și trăie^ote.

Prea mare atracție nu simt bă^otina^oii nici față de mecanică sau ma^oinării. O parte a tinerei generații a fost cuprinsă de entuziasmul europenilor pentru automobil, dar un bătrîn Kikuyu mi-a spus odată că ace^oți aiuriși or să moară tineri și mi se pare că dreptatea este de partea lui, căci renegații se trag dintr-o spișă slabă, - indiferent de ce nașie ar fi. Printre invențiile civilizației noastre pe care bă^otina^oii le admiră și le apreciază se numără chibriturile, bicicleta și pu^oca, dai l ei le-ar lăsa baltă în orice clipă dacă, fie și pe departe, ar veni vorba de o vacă. Frank Greswolde-Williams, din Valea Kedong, a luat un Masai cu el la Londra și l-a făcut îngrijitor de cai. O săptămînă după ce a sosit, îmi povestea stăpînul lui, Masaiul umbla călare prin Hyde Park de parcă ar fi fost născut acolo. L-am întrebat pe acest om, la întoarcerea lui acasă, ce anume i se păruse mai bun* și mai bun la Londra. A cîntărit întrebarea mea cu o figură plină de gravitate și, după un lung răstimp, mi-a spus curtenitor că omul alb avea poduri foarte frumoase.

(N-am văzut niciodată un bă^otina^o bătrîn care, față de obiectele ce se mi^ocă singure sau fără intervenție aparentă

ii

din partea omului ori a vreunei forțe a naturii, să încerce altceva decît neîncredere și un anumit sentiment de rușine. Mîntea omenească își fere^ote privirea de vrăjitorie ca de un lucru necuviincios. Ea s-ar putea să fie obligată să se intereseze de efectele vrăjitoriei, dar nu va voi să aibă nimic de-a face cu mecanismele ei interne și nimeni n-a încercat încă să stoarcă de la o vrăjitoare rețeta exactă a fierturilor ei.

O dată, cînd Denys și eu zburasem cu avionul și acum

aterizam pe paji^otea fermei mele, un foarte bătrân bă^oti-
na^o Kikuyu s-a apropiat de noi cu dorința de a sta de
vorbă.

„V-ați urcat foarte sus azi”, ne-a întâmpinat el, „că
nu v-am putut vedea, ci doar am auzit aeroplanul cum
cîntă ca o albină.”

I-am confirmat că, într-adevăr, fusesem foarte sus.

„^ai l-ați văzut pe Dumnezeu ?”, a întrebat el.

„Nu, Ndwetti”, i-am răspuns, „nu l-am văzut.”

„Aha, atunci înseamnă că n-ați fost destul de sus. Dar
spune-mi : ce crezi, o să puteți urca atît de sus vreodată
ea să-l vedeți ?”

„Nu ^otiu, Ndwetti”, i-am răspuns.

„^ai tu, Bedâr”, se-ntoarse el spre Denys, „ce zici ? O
să te poți urca destul de sus cu aeroplanul tău ca să îl
vezi pe Dumnezeu ?”

„Nu ^otiu nici eu”, îi răspunse Denys.

„Atunci”, conchise Ndwetti, „zău că eu nu pricep de
ce mai zburăți voi doi.”

IV

DIN CARNETELE UNEI IMIGRANTE

CINO UN SĂLBATIC AJUTA UN ALT SĂLBATIC
dministratorul pe care l-am avut în timpul războîu-
lui celui mare cumpărase odată boi pentru armata en-
gleză. Mi-a povestit că pe atunci luase de la Masai, chiar
din rezervația lor, un anumit număr de boi tineri rezultați
din încruci^oarea vitelor proprietate Masai cu bivoli din săl-
bătice. E o problemă mult dezbătută în lume dacă-i posi-
bii de încruci^oat animale domestice cu animale sălbatice ;
mulți oameni au încercat să creeze o specie de cal mic,
adaptat reliefului african, prin încruci^oarea calului cu
zebra, de^oi eu însămi încă n-am văzut asemenea hibrizi
năstru^onici. Cu toate acestea administratorul meu se jura
că boii lui erau pe jumătate bivoli. Le trebuise, îi pove-
teau Masaii, mult mai mult timp pînă să crească decît la
vitele obi^onuite, iar bă^otina^oii, altminteri atît de mîndri
de ei, se bucurau să-i vîndă cuiva acum, căci erau ființe
extrem de sălbatice.

După cum s-a  i adeverit de altfel, era un chin s a  i deprinzi pe ace ti boi cu  nh matul la c rup  sau cu trasul la plug. Mai ales un anumit exemplar t n r le d duse teribil de furc  administratorului meu  i c r u ilor s i b tina i. Se repezea la oameni,  i rupea jugul de la g t, f cea spume la gură  i mugea înnebunit; c nd îl legau, răscolea p m ntul st rnind nori negri  i gro i de praf,  i d dea peste cap albul ochilor săi injecta i  i s ngele începea, spuneau oamenii cu uimire, să-i curgă  iroaie- iroaie pe nas. La cap tul acestei lupte,  i omul, ca  i animalul, era epuizat, iar sudoarea-i curgea pe tot trupul, care îl durea centimetru cu centimetru.

„Ca să fr ng cerbicia acestui bou”, îmi povestea administratorul meu, „am pus să-l arunce în padocul taurilor jug ni i, cu toate cele patru picioare legate str ns la-»altă  i botul legat cu un Mu, ca să nu poată deschide  ns , chiar  i a a, cum zăcea pe jos imobilizat,

jt turi lungi de abur fierbinte  i ie eau afară pe nas, iar din g t i se auzeau fornaieli  t oftaturi cumplite.  n felul acesta credeam că o a -l îmblânzesc  i o să-l  nham la jug mul i ani de aci înainte. M-am dus să mă culc în cortul meu  i ara tot visat acel bou negru. Deodat  m-a trezit un vacarm teribil, e inii lătrau. iar b tina ii mei  ipau  i zbierau prin jurul padocului. Doi dintre paznicii de cireada au venit în cort  i mi-au spus tren ur nd c , după p rerea lor. pătrunsese un leu între boi. Am dat fuga cu to ii înspre padoc, lu nd felinarele cu noi, iar eu  ne re ndu-mi pu ca. De  ndat  ce ne-am apropiat, vacarmul a mai sc zut pu in. La lumina felinarelor am zărit o siluet  cu pete  ac ndu-se nevăzută în noapte. Era un leopard, care atacase boul legat de pe jos si ti m ncasc piciorul drept din spate. ?)(!-acum era limpede că n-aveam să-l mai punem nici-odată la jug.”

„ i-atunci”, spuse administratorul meu. „arh scos de pe umăr pu ca  i l-am  mpu cat.”

IJCURICH

Aici, pe platou, cind lungul sezon de ploii s-a încheiat  i, în prima s pt m n  a lunii iunie, c nd nop ile încep să fie reci, apar  i licuricii în p dure.

Într-o seară vezi c te doi sau trei, mici stele singuratice  i  ndr zen e plutind prin aerul limpezit, ure nd  i cobor nd parcă pe ni te valuri, sau parc  f c nd reveren e în-

truna, în ritmul acestui zbor vioi își aprind și își sting luminișele lor minuscule. Popii sa prinzi o insectă și s-o ții să-ți lumineze în palmă, transmițând prin lucirea-i ciudată un mesaj misterios și descriindu-ți pe piele un eereuleș de un verde slab în jurul locului unde stă. În seara următoare, pădurea-i plină cu sute. Și sute de licurici. Cine știe din ce motiv, ei se mențin la o anumită înălțime deasupra pământului, ia vreo patru sau cinci picioare. Ți-e imposibil să nu-ți închipui văzându-i că o întregă ceată de copii de șase sau șapte ani aleargă prin pădurea întunecată ținând în mână lumânările, miei basto-

nașe înmuiate în focul magic, sărind și ținând și făcând tunde în timp ce fug și fluturându-și bucuroși micile lor torțe palide. O viață veselă și jucăușă însufleșește pădurea noaptea — și totul într-o tăcere desăvârșită.

CĂRĂRILE VIEȘII

Pe vremea când eram copil, mi s-a arătat un desen — un fel de desen în mișcare, în măsura în care el se năștea sub ochii tăi și în timp ce artistul își istorisea povestea lui. Într-o căsuță rotundă, cu o fereștrică tot rotundă și o grădinișă triunghiulară în față, trăia un om.

Nu departe de acea căsuță se afla un iaz și în el erau o mulțime de pești. Într-o noapte, omul a fost trezit de un scandal teribil și a pornit prin beznă să vadă despre ce e vorba. A luat-o deci pe drumul care ducea către iaz.

Aici povestitorul începea să traseze, întocmai ca pe o hartă a mișcărilor unei armate, un plan al cărărilor pe care mergea omul.

Mai întâi el s-a îndreptat spre sud. Aici s-a împiedicat de o piatră mare. Aflată în mijlocul potecii, iar ceva mai încolo a căzut într-un anș, s-a sculat, a căzut în alt anș, s-a sculat, a căzut în al treilea anș, din care iarăși s-a sculat. Atunci, văzând că se înșelase, a luat-o înapoi spre nord. Însă aici, din nou, i

s-a pãrut cã zgomotul vine totuºi din sud ºi a alergat iar în acea direcþie. Prima oarã s-a împiedicat de o piatrã marc, aflatã în mijlocul potecii, apoi ceva mai târziu a cãzut într-un °anþ, s-a sculat, a.cãzut în al doilea °anþ, s-a sculat, a cãzut în al treilea °anþ ºi s-a sculat din nou. Acum însã a auzit precis cã zgomotul venea de -la capul iazului. S-a nãpustit spre acel loc ºi a constatat ca ('a o spãrturã mare în stãvilarul iazului ºi cã pe acolo se

225

scurgea apa, cu tot cu peºtii din ea. S-a pus pe treabã dec> ºi a astupat spãrtura ºi, abia dupã ce a dus lucrul la bun sfîrºit, s-a întors în patul lui sã se culce iar.

A doua zi, cînd omul s-a uitat pe ferestruica cea rotundã — astfel povestea se încheia cît mai dramatic cu putinþã —, ce credeþi cã a vãzut ? O barzã.

îmi pare bine cã am aflat aceastã poveste ºi am s-o þin minte în ceasurile de rãstriºte. Omul acela a suferit o decepþie cruntã ºi a întîlnit tot felul de obstacole în drum. El cred cã s-a gîndit : „Ce urcuºuri, ce coborîºuri ! ºi ce suitã de ghinioane \" Pesemne cã s-a mirat care putea fi motivul acestor încercãri la care era supus, dar n-avea de unde ºti cã acesta era o barzã. Însã, înfruntîndu-le rînd pe rînd, el ºi-a pãstrat scopul intact, nimic nu l-a întors din drum ºi nu l-a îndreptat spre casã, ºi-a încheiat periplul sãu ºi nici nu ºi-a pierdut credinþa. Omul acesta a fost rãsplãtit. A doua zi a vãzut barza. Cred cã a rîs cu poftã atunci.

Locul acesta îngust ºi strimt, °anþul întunecat în care a cãzut e gheara cãrei pãsãri oare ? Cînd ºi drumul vieþii mele se va încheia, voi vedea eu oare sau vor vedea ceilalþi barza

de care spune povestea ?

înfandum, Regina, iubes renovare dolorem* Troia în flăcări, °apte ani de exil, treisprezece corăbii pierdute. Ce poate ie°i din toate acestea ? „Neîntrecută eleganță, maiestruoasă strălucire °i dulce blîndete.”

* Dido, tu ceri o-nnoire a nespusului vaier al nostru, flb. lat.>

Vergiliu, Eneida, Cartea a II-a, versul 3. în române°te de George Co°buc, editura Univers, Bucure°ti, 1980..-(N. trad.)

226

Rămîi de-a dreptul uimit cînd cite°ti al doilea precept al credinței, valabil-în biserica cre°tină : că El a fost răs-tignit, mort °i îngropat °i că S-a coborît. în iad, că apoi S-a ridicat în cea de-a treia zi, că S-a urcat la cer °i că de acolo Se va întoarce iar.

Ce urcu°uri, ce coborî°uri, la fel de cumplite ca °i ale omului din poveste. Ce poate ie°i din toate acestea ? —? Al doilea precept al credinței, valabil pentru o jumătate de lume.

POVESTEA LUI ESA

Aveam în timpul războiului un bucătar, pe numele său Esa, un bătrînel plin de bun simț °i cu o fire blîndă. într-o zi, la băcănia Mackinnon din Nairobi, o doamnă mică de statură, cu o figură ascuțită, s-a apropiat de mine °i mi-a comunicat că °tia că Esa este în serviciul meu ; i-am spus că, într-adevăr, a°a era. „Dar înainte a fost îa ' mine", m-a informat ea, „°i acum îl vreau înapoi." I-am spus că-mi pare rău, dar asta nu se mai poate. „A, să nu ? fiți chiar a°a de sigură", mi-a replicat ea. „Soțul meu are o funcție în guvern. Vă rog să-i spuneți lui Esa, cînd ajungeți acasă, că-l vreau înapoi °i că, dacă nu se întoarce, o să fie recrutat în Corpul de Cărau°i. Din cîte-am în-țeles", a adăugat ea, „aveți oricum destui servitori.' Nu i-am povestit imediat acest incident lui Esa, ci abia în seara următoare mi-am adus aminte de el °i l-am anunțat că mă întîlnisem cu fosta lui stăpîină, relatîndu-i discuția cu ea. Spre surprinderea mea, l-au cuprins pe loc disperarea °i frica. „O, de ce nu mi-ați spus imediat, Memsahib ? !", a exclamat el. „Doamna o să facă a°a cum a spus, iar eu o să trebuiască să plec chiar în seara asta." „E o prostie", l-am lini°tit eu. „Nu cred că pot să te ia a°a, una-două." „Doamne fere°te", a spus Esa, „mă tem să nu fie deja prea tî°ziu." ..°i eu ce mă fac fără

bucătar ?", l-am întrebat atunci. „Oricum". îmi răspunse el, „n-o să aveți bucatar nici dacă mă ia în Corpul de ~arau^o,- nici dacă am să zac pe undeva mort, cum sînt sigur că o să se-ntîmpie curînd."

227

Atît de adincă era în rîndul oamenilor teama de Corpul de Cărău^o în acele zile încît Esa n-a Vrut să asculte nimic din ce am încercat să-i spun. M-a rugat doar să îi împrumut o lampă de vînt ^o i a pornit în toiul nopții către "Nairobi, cu toată avușia sa pe această lume legată într-o boccea de pînză.

Esa a lipsit de la fermă timp de aproape un an. în acest interval l-am zărit de cîteva ori prin ora^o, iar o dată am trecut pe lîngă el pe drumul către Nairobi. îmbătrînise ^o i slăbise în cursul acestui an, arăta tras la față, iar capul său brun ^o i rotund încărunchise către cre^otet. În ora^o nu s-a oprit să stea de vorbă cu mine, dar, cînd ne-am întîlnit pe drumul drept ^o i eu am parcat ma^oina în dreptul lui, a pus jos cu^oca de păsări pe care o purta pe cap ^o i s-a a^oternut la vorbă.

.Avea, ca ^o i înainte, un fel de a fi blînd, însă, cu toate acestea, era schimbat ^o i îpi venea destul de greu acum să stabile^oti contactul cu el; pe toată durata discușiei noastre, a rămas absent, undeva parcă foarte departe. Fusese năpăstuit de soartă ^o i era de-a dreptul mort de teamă ; fusese nevoit să facă apel la resurse necunoscute mie, iac toate încercările prin care trecuse îl purificaseră ^o i îl iluminaseră. Mi se părea că stau de vorbă cu o veche cuno^o-tinșă care a intrat să-^o i facă noviciatul la o mănăstire, M-a întrebat ce se mai întîmplă la fermă, presupunînd, cum fac de obicei bă^otina^oii, că în absența lor ceilalți servitori se poartă cît se poate de rău cu stăpînul alb.

„Cînd se termină războiul ?", m-a întrebat la un moment dat. I-am spus că auzisem că nu mai durează mult. „Dacă mai ține vreo zece ani", a clătinat el din cap, „să ^oțiți că am să -uit să fac toate mîncărurile pe care le-am învășpat de la dumneavoastră."

Mintea bătrînului mărunșel Kikuyu, pe acel drum ce străbătea cîmpia nesîr^oită, mergea pe urmele celei a marelui bucatar Brillat-Savarin, care spunea că, dacă Revo-lușia Franceză ar mai fi durat încă cinci ani, arta de a face tocană de pui s-ar fi pierdut cu desăvîr^oire.

Era limpede că Esa avea regrete mai ales în privința mea, ca să pun odată capăt compătimirilor lui pentru mine, l-am întrebat el ce mai făcea. S-a gândit cam timp de un minut la întrebarea mea, căci erau reflecții ce tre-

buiau adunate de foarte departe înainte de a putea formula un răspuns. „Mai țineți minte, Memsahib”, m-a întrebat el în cele din urmă, „când ați spus dumneavoastră ce <*reu e pentru boii furnizorilor indieni de lemne să fie înhămați în fiecare zi, fără să aibă ei o zi de odihnă, așa cum au boii care muncesc la fermă ? Acuma eu, la doamna mea, sînt ca un bou al furnizorilor indieni de lemne.” și Esa și-a întors privirile într-o parte, ca pentru a se scuza. Bătaia simt foarte puțină milă pentru animale, iar constatarea mea privind boii furnizorului indian trebuie să-l fi ocat la vremea respectivă ca foarte exagerată. Iar ca acum, de bunăvoia lui, să îmi aducă aminte de această afirmație a mea, îmi se părea și însuși un lucru inexplicabil.

În timpul războiului, unul din motivele mele de iritare continuă era că toate scrisorile pe care le scriam sau le primeam mi-erau deschise de un suedez, un mic cenzor somnoros de la oficiul din Nairobi, N-ar fi putut niciodată găsi în ele ceva câtuși de puțin suspect, doar că ajunsese, cred, în cursul vieții sale monotone, să se intereseze de oamenii pomeniți în ele. Încît citea corespondența mea cum ai citi un foileton în presă. Obișnuiam să adaug în scrisori și câteva cuvinte de amenințare la adresa acestui cenzor mic, de care promiteam să mă țin cînd se va termina războiul și pe care doream cu tot dinadinsul ca el să le citească. De îndată ce s-a încheiat războiul, poate fiindcă și le-a adus aminte, sau poate fiindcă se trezise și acum se caia, mi-a trimis la fermă un curier cu vestea încheierii armistițiului. Eram singură acasă cînd a sosit curierul ; am pornit imediat prin pădure. Domnea o liniște absolută și mi se părea ciudat să-mi imaginez că și pe fronturile din Flandra și din nordul Franței era deasemeni liniște acum și că toate tunurile amuțiseră. În această liniște desăvîrșită Europa și Africa mi se păreau aproape una de alta. Cînd m-am întors acasă, am zărit o siluetă așteptîndu-mă în fața ei. Era bucătarul Esa, cu bocceluța lui de lucruri. M-a anunțat grăbit că se întorsese și că voia

sâ-mi facã un dar.

Darul lui Esa era un tablou, cu ramã ºi sticlã, înfãþi-
 ºînd, schiþat cu migalã în tuº, un copac cu toate frunzuli-
 þele colorate în verde. Pe fiecare frunzulipã în parte, scris
 229

cu tuº-roºu, se aflai cîfe uir eu Mînt arabi Puesupun cã- textul"
 ei'a din Kavan, dai" Esa n*-a fost în? stare- sã-mi' spun» ce
 conþinea,. în; schimb- ºtergea^ întruna' sticla eu mîneca hai-
 nei sale, asigurîndu-mã cã' era un cadou foarte bun. Ma~a
 mãrturisit, cã îºi comandase tabloul* în timpul anului' sãu-
 de îiGercâi'ii. la preotul mahomedan- din. Nairobi ºi eã acel
 bãtrân-, pierduse, poate ere întregi ca sã imprime im text
 atãt de mãrunt. ge> el.

De data. aceasta Esa- a rãmas la mine pînã la moar-
 tea sa1.

16EANA

în rezervapie, am, întãlnit unele, iguane, niºte- ºopîrle
 mari, care stãteau la soare pe cîte o piatrã platã din albia
 râului-. Nu. au o formã, pr.ea. frumoasã ele, dar nu existã
 nimic pe lume mai minunat decît. coloritul loi\ cãnd strã-
 lucesc precum o grãmãjoarã de pietre pi^eþioase, ori ca o
 bucatã de geam tãiata dute-ua vitraliu de bisericã veche.
 Cînd te apropii de ele ºi se fac nevãzute,, scapãrã un ful-
 ger de azur,, de verde ºi de purpuriu peste piatra, pe care
 au stat, iar culorile par sã-pluteascã o clipã în aer, sugerînd-
 du-þi lumina unei cozi de cometã.

Odatã am. împuºca* ©? iguanã. Mã gîndeam sã-mi fac
 niºte obiecte frumoase din pielea ei. ºi atunci s-a întîm-
 plat un. lucru ciudat, pe care nu-P-am putut niciodatã uita.
 în timp; ce mã apropiam de ea, de piatra pe care zãcea
 moartã, pe durata acelor cîþiva paºi, a pãlit ºi a devenit
 opacã, toate culorile au murit în ea ca într-un, ultim lung
 suspin ºi, pînã sã apuc s-o ating, era urîtã ºi cenuºie ca
 o bucatã de beton. Sãngele viu ºi clocotitor pulsînd prin
 trupul, animalului fusese cel care rãspãndea, toatã culoarea
 ºi strãlucirea lui». Acum,, cã, flacãra se stinsese, iar sufletul
 îºi luase zborul,. îg«ana> arãta: inertã-, ea. o movilã de pãmânt.

De atunci de mai multe ori, într-un fel sau altul, am
 împuºcat cîte o- iguanã ºi mi-am; adus aminte de aceea, din
 rezervapie. La lyîeru am vãzut o-tãnãrã-bãºtinaºã* care purta
 la mînã o brãþarã, o fîºie de piele îngustã de numai doi

230

inches, * brodată jur împrejur eu mărgelu°e de turcoaz, ce variaua ca formă °i ca nuanțe de la verde ia bleu-deschis si Ia ultramarin. Era un obiect incredibil de viu ; părea că prime°te viață chiar de la mîna .acelei fete °i am dorit brăpara atît de mult încît l-am trimis pe Farah să mi-o cumpere. Dar, nici n-am apucat bine s-o pun la mînă, că duhul °i-a .°i luat zborul din ea. Acum nu mai era nimic decît un obiect "neînsemnat °i ieftin de toaletă. 'Doar joqul de culori, duetul între turcoaz °i negre — acea nuanpă de negru maroniu, lucios °i moale, ca turba °i ca ceramica neagră, a pielii -fetei bă°tina°e —, dăduse viață acelei brăpări.

în î Tu zeul Zoologic din Pietermaritzburg ** am văzut ? la un jte de apă adâncă, împăiat °i expus într-o casetă de ?i. ?; aceea°i combinai, x de culori, care -acolo însă rezist morþii ; m-am u: ii ci ii cum trebuie să fie viața pe fundul mării, acolo, în ; -o'mcun. pentru a trimite Ia suprafață ceva atît'de viu °i de ;:rian. Stăteam în Meru °i privea: ia mina -mea palidă >i ia brăpara moartă de pe ea : ;părc\ i o nedreptate fusese făcută unui lucru plin de notele- ;ărea ca un adevăr fusese înăbu°it. Era o situație -atu ac tristă îi:cî;. mi-am amintit de- replica unui cFoti .&iriti>o carte pe caro avri citit-o în copilărie : „I-am cuiier.it .pe .toþi, dar -acum stau numai printre morminte". Intr-p țară străină °i confruntat cu forme de viață străine, trebuiesc luate măsuri pentru a verifica dacă obiectele î°i'vor păstra 'valoai-ea °i după ce au murit. Iar coloni°tilor din Africa de:Est nu pot să le ofer decît un singur sfat : ...De dragul ochilor °i al sufletelor voastre, nu împu°caþi nicicind igu-ana".

DIN VENCP1A

Odată, un prieten de acasă mi-a scris °i mi-a relatat tiespre ?© nouă punere în scenă a .Negușătorului din Ve-ne,via. Recitind, în aceea°i seară, scrisoarea lui, piesa mi-a iwem.t extrem -de vie în minte °i mi -s-a părut că în a°a * 1 inch ---- 2,54 centimetri. (N. Irad.)

Ora° in Africa de Sud, capitala statului Natal. (N. trad.)

231

i

măsură umple întreaga casă încît l-am chemat pe Farah la mine să stăm de vorbă despre ea °i i-anj povestit su-

biectul.

Asemeni tuturor celor cu sânge african, lui Farah îi plăcea să asculte o poveste, dar numai când se asigura că nu eram decât noi în casă consimțea să-mi asculte narațiunea. ^ai astfel abia când servitorii s-au retras în colibe lor, iar orice trecător pe lângă fermă ce-ar fi privit întâmplător pe geam, ar fi crezut că stăm de vorbă despre nimicuri gospodărești, am început să-i povestesc, iar el să asculte atent, ^oezând în picioare la capul mesei, cu ochii lui serioși așintîți asupra mea, Farah a urmărit cu multă concentrare urzeala de în- , ttmplări din jurul lui Antonio, Bassanio și Shylock. Avea de-a face aici cu un târg complicat, aflat oarecum în marginea legii, o adevărată provocare pentru un suflet de somalez. Mi-a pus o întrebare sau două în legătură cu clauza privind livra de carne : era limpede că târgul i se părea excentric, însă nu de neconceput ; oamenii puteau în definitiv încheia și asemenea înpelegeri. ^ai, unde povestea a început să miroasă a sânge, a crescut deodată și interesul lui. Când Porția a intrat în joc, s-a ciulit imediat urechile; mi-nchipui că și-o imagina ca pe o femeie din tribul lui, poate Fathiraa cu toate pînzele ei în vînt, vicleană și insinuantă și mai isteapă ca toți bărbaii. Oamenii de culoare nu sînt cu nimeni într-o poveste, interesul lor este exclusiv pentru intriga ingenioasă, iar somalezii, care în viața de zi cu zi au foarte puternic sentimentul valorii și un veritabil dar al indignării morale, le acordă acestora o scurtă odihnă când vine vorba de povești. Cu toate acestea, atunci Farah îl compătinea pe Shylock fiindcă fusese păgubit de bani și înfrîngerea acestuia îl revolta de-a dreptul. „Cum ?”, spunea el; „Evreul a renunțat ? Așa ceva nu trebuia să accepte. Lui carnea aia i se cuvenea. ^ai-a^oa primea destul de puțin în schimbul sumei împrumutate.” „Ce altceva ar fi putut să facă”, l-am întrebat eu, „cînd el nu avea voie să verse nici măcar o picătură de sânge ?” „S-o fi tăiat cu un cuțit înroșit în foc”, spuse Farah. „Așa nu curge sânge, Memsahib.”

232

Dar”, am încercat eu să-l contrazic, „el n-avea voie să ia mai mult, nici mai puțin decât o singură livră de carne.”

„și cine”, m-a întrebat Farah, „se sperie dintr-atîta, cu

exactitatea unui evreu ? Să fi tăiat bucățele mici, să fi avut un cântar la îndemână, ca să le poată cântări și să tot taie și să tot taie pînă făcea o. livră, N-avea prieteni acest evreu ca să-l sfătuiască de bine ?"

Toți somalezii au în ținuta lor ceva deosebit de dramatic. Modificându-și imperceptibil fizionomia și poziția, Farah devenise de-a dreptul periculos, ca și cum ar fi fost chiar atunci la curtea venețiană, apărîndu-și prietenul sau partenerul Shylock în fața partizanilor lui Antonio și a dogelui Veneției însuși. Ochii săi parcurgeau din cap pînă-n picioare silueta negușătorului aflat în preajma lui, cu pieptul dezvelit și pradă cușitului.

„Ațiți ce, Memsahib ?”, îmi spuse el gînditor. „Ar fi putut tăia bucățele mici, bucățele foarte-foarte mici. I-ar fi putut face acelui om un pustiu de rău cu mult înainte de a-i lua toată livra de carne.”

I-am răspuns : „Dar în poveste evreul a .renunțat”.

„Da, mare păcat, Memsahib.”

ELITA DIN BOUKNEMOUTH

Am avut un vecin calonist, care în Anglia fusese medic. Odată, cînd soția unuia dintre servitorii mei se chinuia și era să moară în durerile facerii, iar eu nu puteam ajung-- pînă la Nairobi din cauză că drumul era desfundat de ploie, i-am scris acestui vecin al meu și l-am rugat să-mi facă un mare serviciu venind și ajutînd-o pe acea femeie. Amabil, a venit pe o ploaie torențială, cu tunete și cu fulgere t, în ultimul moment, prin dibăcia lui, a salvat amîndouă viețile, și a mamei și a copilului ei.

Mai tîrziu mi-a scris o scrisoare să-mi spună că. deși, l apelul meu, tratase de data aceasta un bățina°, mă să țin cont de faptul că lucruri de felul acesta el nu putea lăsa să se mai repete în viitor. Nutrea convingerea

233

că aveam să fiu eu însămî de aceeași părere cu el di " mă informa că pînă atunci clientela lui fusese elita d^ Bournemouth. *

DESPRE MÎNDRIE

Vecinătatea Rezervației de Animale ca și prezenta dincolo de hotarul nostru, a vînatului celui mare, dădea un caracter, aparte fermei mele., ca și cum am fi fost vecini cu vreun monarh vestit. Se petreceau lucruri de care puteai fi mîndru. iar apropierea lor se făcea simțită.

Barbarul iube^ote propria sa mîndrie ^oi urã^ote, sau nu
aa, vreau sã fiu o fiinþã ci-
c.dversarilor mei, a servito-
aa casa mea va fi. cu toatã
aa:T. în plinã sãlbãticie.
Mîr-daia e ideea lui Dianaaaau în clipa în care ne-a
:d. Ua individ cu mindaiv , asr. om con^otient de aceastã
a ^oi eaa soairã s-o aeaiizsaa. El nu nãzuie^ote spre fe-
::>i fi neimportante pentru
Triumful sãu este ideea lui
b-acces ^oi atunci î^oi va iubi des-
ceiãþean î^oi aflã fericirea în îm-
cornunitate. Ia fel ^oi omul cu
în împlinirea propriului sãu'
cac-de in mîndria celorlalþi,
vilizatã ^oi sã iubesc mînda:a
rror mei. a iubitului meu : :
mndestia cuvenitã, un loc ci\ ;
e ideea lui Du:n

D-
.- a lui Dai
al sau. A
nirea dat
ndri'e isi
individ cu mindaiv
/o aspirã s-o realiz
: a i confort, taaa
mezeu dospii a
fãptuitã cu
cum bunul
iei fapã de
i'iã fericirea
dasrin.

Oamenii care nu au mîndrie nu-s con^otienþi de ideea lui
Dumnezeu In clipa creãrii lor ^oi uneori te fac sã te ^oi în-
doie^oti dacã a existat într-adevãr vreo idee, sau dacã nu
s-a pierdut cumva ^oi cine ar putea s-o mai gãseascã vreo-
datã. ? Ei sînt nevoiþi sã accepte ca fiind succes ceea ce
alþii s--k:c;l cã este ^oi sã î^oi primeascã fericirea, ba chiar ^oi
prop; a lor con^otiinþã de sine, în funcþie de fluctuaþiile
zilei. \cr-:\i oameni tremurã — ^oi pe bunã dreptate — în
faþa ;.K.a,iinu!ui lor.
Iubeau- mîndria lui Dumnezeu mai presus de toate

celelalte lucruri i mîndria vecinului tău de parcă ar^ n
 Însă-i m ndria ta. M ndria leilor : nu i închide în grădini
 * Ora^s-laiune pe c-onsia ele sud a. Angliei. (N. trad.)

234

ologice. M ndria clinilor t i : nu i lăsa să adune o&inz .
 T beste m ndria tovar ilor t i de luptă i nu i lăsa să
 ajung  la autocompătimire.

Iube te m ndria naiunil&r cucerite i as -le să i
 cinstească mai departe pe tatăl i pe mama lor.-

BOII

S mb ta dup -amiază era o perioad  binecuv nlat  la
 fermă. In primul r nd, nu venea nici un fel de po t  p n 
 luni după-amiază, nc t nici o n tiin are trist  nu ne ajun-
 oea p n  atunci, ceea ce, în sine, p rea să iz • e ferma
 precum în centrul unei incinte, i, în al doik nd, toi
 a teptau duminica ner bd tori, c nd se pute; uca sau
 odihni dup  pofta inimii, iar clăcașii mei pu   merge
 să-i munceasc  p m ntul lor. G ndul la boi.d . nica îmi
 era mai pl cut dec t orice altceva. Mă duceam ia padocul
 lor pe la ora  ase, c nd se-ntorceau după o zi ele munc 
 i c teva ceasuri de p unat. M ine, mi spuneam eu în
 sinea mea, nu vor face nimic altceva dec t vor paste
 toată ziua.

Aveam o sută treizeci i doi de boi la fermă, ceea ce
 nsemna opt echipe de lucru i c piva boi în plus. Acum,
 prin praful auriu al asfinitului, se ntorceau spre casă
 str b t nd paji tea într-un lung ir, umbl nd somnoroi,
 cum de'altfel p reau tot. timpul, iar eu  edeam, tot somno-
 roasă, pe gardul padocului lor, fum nd o igaret  a păcii
 i privindu-i cum trec. Veneau Nyose, Ngufu l Faru, cu
 Msungu — adic  omul alb. Păzitorii cirezilor dau adesea
 echipelor lor de boi numele proprii ale unor oameni albi
 i, de exemplu, Delamere este un nume frecvent la boi.
 Venea deasemeni b tr nul Malinda, un bou foarte mare i
 galben, pe care-l iubeam cel mai mult din toată cireada ;
 pielea-i era marcată în mod ciudat de ni te umbre ca ste-
 lele, de mare, de unde probabil i numele lui, fiindc  Ma-
 linda nseamn  fust .

m A a cum în lumea civilizat  toi oamenii au o eo-n ti-
 mt  nc rcat  cronic față de mahalalele mizere i se simt
 st njeniqi c nd se g ndesc la. acest subiect, tot' astfel în

235

Africa ai conștința încărcată și simți o mare remuscar când te gîndești la boi. Dar față de boii de la ferma rr.e-simbeam ce presupun că simte orice rege față de mana** lălele lui mizere : „Voi sînte'și eu, iar eu sînt voi".

În Africa, boii au tras povara cea mai grea la înaintarea -civilizației europene. Oriunde s-a mai cîștigat o palmă de pămînt, ei au fost cei care au făcut-o, afundăși în brazdă pînă la genunchi și gîfîind înaintea plugului sub biciul ce se rotea prin aer. Oriunde s-a construit un drum, ei l-au făcut ; și tot ei au tîrît uneltele și fi-erul peste terenul aspru, sub strigătele și chiuiturile vizitiilor, pe urma semnelor lăsate în praf sau în iarba înaltă a câmpiilor, cu mult înainte ca să apară cele dintîi drumuri.

Au fost înhămași înainte de răsăritul zorilor și au nădu'it în sus și în jos pe dealurile înalte și peste albiile de rîuri sub soarele arzător al miezului de zi. Bicele le-au lăsat semne adînci pe trup și vei putea vedea adesea boi fără un ochi sau-chiar fără amîndoi, din cauza limbilor-lungi, ghintuite ale biciului. Boii înhămași la cărușele multor contractori indieni sau albi au muncit zi de zi, în tot timpul vieții lor, fără să știe vreodată ce înseamnă acela Sabbath.

E ciudat ce le-am putut face noi, oamenii, boilor. Taurul e într-o stare de permanentă furie. Își dă ochii peste cap, scurmă pămîntul, înfuriat de orice se nimerește în raza lui vizuală — și totuși are încă o existență a sa, pe nări îi pînește foc, iar din coapsele sale o viață nouă ; zilele îi sînt umplute de dorinși și de satisfacții vitale.

Dimpotrivă, toate acestea i-am oprit pe boi de a le mai avea și în schimb le-am pretins să existe numai și numai pentru noi. Boii ne însoțesc în viața de fiecare zi, tot timpul trăgînd din greu, creaturi lipsite de o viață a lor. obiecte făcute pe lume doar pentru folosul nostru. Au ochi violeși, limpezi și uzi, au boturi moi și urechi mătăsoase, în tot ce fac sînt molcomi și răbdători, iar cîteodată par că meditează adînc.

Pe vremea mea era o lege care interzicea cărușelor sau carelor cu boi să meargă pe drum fără să aibă 'Mne,' iar vizitiile erau obligași să instaleze frînele pe roși când coborau pe dealurile mai înalte ale pinutului. Dar legea nu se respecta.; o jumătate din care și din cărușe nu aveau frîne, iar la celelalte frînele nu se montau dect arareori.

Ceea ce făcea coborîrul teribil de greu pentru bieții boi. Ei trebuiau să țină carele încărcate cu trupul lor și își dădeau capul pe spate pînă ce coarnele le atingeau spinarea și laturile burții li se umflau ca foalele. De multe ori am văzut cărușele negustorilor de lemn de foc mergînd de-a lungul Țoselei de la Ngong, intrînd în Nairobi în ir regulat, ca o omidă cu zeci de inele, apoi luînd viteză la vale spre Rezervația de Animale, iar bieții boi alergînd încoace și încolo în zig-zag, încercînd disperăți să frîneze. Am văzut deasemeni boi împiedicîndu-se la poalele dealului și rămînînd striviți sub greutatea cărușei. Gîndeau boii : „Asta e viața și astea-s condițiile acestei lumi. Grele, grele de tot. Dar totul trebuie răbdat — și fără nici un fel de răsplată. Este cumplit de greu să duci cărușele la vale, e o chestiune de viață și de moarte. Dar nu e nimic de făcut”.

Dacă însă indienii cei grași din Nairobi, proprietarii acelor care, s-ar fi îndurat să plătească numai două rupii • pentru ca frînele să fie montate, sau dacă vizitiul băștină cel tînăr și atît de lene în mișcări de pe capra cărușei s-ar fi îndemnat să se dea jos și să monteze frîna, în cazul cînd o avea la el, atunci ar fi fost ceva de făcut și boii ar fi coborît în liniște dealul. Dai* boii nu Țiau și continuau, zi după zi, lupta lor eroică și disperată cu condițiile aspre ale acestei vieți.

DESPEE CELE DOȚĂ RASE

Relația dintre rasa albă și rasa neagră în Africa se aseamănă în multe privințe cu relația dintre cele două sexe. Dacă vreunui din cele două sexe i s-ar spune că nu joacă un rol mai mare în viața sexului celuilalt decît joacă acel sex în propria lui existență, atunci ar fi Țocat și, precis, rănit. Dacă iubitului sau soșului li s-ar spune că nu joacă un rol mai mare în viața iubitei sau a soșiei decît .loacă aceasta în viața lor, ei ar rămîne surprinși și indignați. Dacă soșiei sau iubitei i s-ar spune că nu joacă un rol mai mare în viața soșului sau a iubitului său decît aeesta în viața ei, ele ar fi exasperate.

237

nu

Poveștile bărbăților adevărați de pe vremuri, care trebuiau să ajungă la urechea femeilor, verifică această

teorie pe deplin ; iar-dialogul unor femei, cînd suit numai ele între ele °i °tiu că nu le- aude nici un bărbat, verifică teoria Ia rîndu! său.

Pove°tile pe care coloni°tii alfcii și te vor spune despre servitorii negri sînt concepute îa acela°i spirit. Dacă li s-ar destăinui că ei nu joacă un eoI mai important în viața bă°tina°ilor africani decît ace°tia în viața lor, atunci ar fi extrem de revoltapi °i peste măsură de- stânjenipi.

Dacă le-ai spune bă°tina°iToc că ei nu joaeă un rol mai mare în viața, omului alb decît joacă acesta într-a lor', ei nu (o-ai" crede niciodată, ba chiar și-ar mai °i rîde în nas. P °abil că în eercurile bă°tina°e umblă pove°ti, °i r.înt i< ate, în legătură cu interesul eolonilor albi pentru K yu sau Kavirondo °i dependența lor completă de atL.-ua.

UN SAFARI IM VKBMK Qfi. RĂZBOI

Cînd a izbucnit războiul cei mare., soșul meu °i ca» doi suedezi, ajutoarele lui de la lecmă,. s-aii prezentat ca voluntari °i au fost trimi°i pe firoatiera germană,. * unde Lord Delamere tocmai punea la. punet un serviciu: provizoriu de informații. Curînd însă a început să umble zvonul că urma să se organizeze un lagăr de concentrare pentru femeile albe din paeă^ despre- care se presupunea că ar fi mai expuse agresiunilor din partea populației bă°tina°e. Am fost îngrozitor de speriată,;,.. mă. gîndeam : dacă va trebui să stau aici internată kiix-iu* lagăr pentru femei timp de luni °i luni de zile — °i cine °tie cit va. dura războiul ? —, eu am să rnor. După eîteva zile însă., am avut * La izbucnirea primului război mondial, Kenya, împreuna cu Uganda, formau colonia engleaă- Africa-- Britanică de Est. cu capitala la Nairobi. Spre sudi. aceasta se învecina cu colonia germană Africa- Germană d« Est OT?anganika)v avînd cao-tal-» la DaF-es-SalaaiTî °i care cuprindea teritoriul actualelor state Tan^ zar ia, Ruanda °i Buremdi. Pînă la primul război mondial. Germania a mai avut încă alte trei colonii în Africa : Africa Germana de Sud-Vest (Namibia). Camerun °i Togo. (N. trad.)

233

norocul să merg împreună Cu. un tînăr fermier suedez, vecin cu noi, la o gara, Kijabe, ceva mai în sus pe linia de cale ferată °i acolo sâ am în grijă o labără intermediară, unde curierii de la frontieră veneau °i aduceau informații, care apoi erau transmise prin telegraf la Statul Ma-

jor de la Nairobi.

La Kijabe, aveam un cort ridicat în apropierea gării, printre stivele de lemn ?de.îoc pentru locomotive. Cum curierii soseau la orice oră din zi ?i din noapte, aveam foarte mult de lucru tia ?eful de gară goanez. Acesta era un omuleş mărunşel ?i blînd, minat de o nepotolită sete de a ?ti ?i ne tulburat de războiul din jurul său. Mi-a pus o muişimc de întrebări despre şara mea ?i chiar m-a rugat să-l învâş puşină daneză, care, era el convins, avea să-i fie folositoare cîndva. Acest ?ef de gară avea un băiat în virstă de zece ani, pe ftume Victor ?i, într-o zi, pe cînd mă îndreptam spre gară, prin spalierul de la veranda casei am auzit că Victor era la ora de gramatică :

„Victor, ce e pronumele ? — Ce e pronumele. Victor ? — Nu ?tii ? — De o sută de mii de ori şi- *am spus pînă acum'."

Cei ce stăteau de pază la frontieră cereau întruna să li se trimită munişie ?i provizii ; soşul meu mi-a scris ?i m-a instruit să încarc patru căruşe cu boi ?i să le expediez cît mai repede cu putinşă. Dar nu trebuia sub nici o formă, îmi scria el, sa plece la. drum nesupravegheate de un alb, căci nimeni nu ?tia pe unde se aflau germanii, iar Masai erau cuprinşi de o mare surexcîtare la ideea izbucnirii războiului ?i se agitau peste tot în rezervaşia lor. Pe vremea aceea se credea că germanii sînt pretutindenii, încît pînă ?i noi şineam santinele la podul de cale ferată de la Kîjabe, ca să-i împiedicăm să-l arunce în aer.

Am angajat un tînăr sud-african, pe numele său Klapprott, să meargă cu cele patru căruşe, dar, cînd au fost toate patru încărcate, în seara dinaintea pornirii lor, a fost arestat ca fiind german. German nu era ?i a putut-o chiar dovedi, astfel încît în scurtă vreme a fost eliberat, iar apoi ?i-a schimbat ?i numele. Dar, în acel moment, eu am văzut în arestarea lui dovada voinşei lui Dumnezeu ca eu să fiu cea care să duc la destinaşie acele căruşe, căci, cu excepşia mea, nu mai era nimeni care s-o poată face. ?i astfel, în zorii zilei, în timp ce vechile constelaşii

239

de atri erau încă aprinse pe cer, am pornit-o la drw pe lunga ?i nesfîrita Colină Kijabe, avînd la picioarele noastre întinsele ?esuri ale Rezervaşiei Masai — de un gri metalic în lumina palidă a zorilor de zi —, cu felinare legate sub căruşe, legăîndu-se în ritmul mersului lor ?i

cu multe strigăte și plesnete de bice din partea însoțitorilor de convoi. Erau patru căruțe pline, cu câte un echipaj complet de 10 așprezece boi pentru fiecare din ele și încă cinci boi de rezervă, iar împreună cu mine veneau douăzeci și unu de tineri Kikuyu și trei somalezi : Far ah. Ismail, purtătorul de pușcă și "un bucătar bătrân pe nume tot Ismail, un om de o mare noblețe. Alături de mine mergea câinele meu Dusk.

Am avut ghinion prin faptul că, arestându-l pe Klapprott, poliția a arestat și catârul lui. N-am fost în stare să-l recuperez cât era Kijabe de mare, astfel că, în primele câteva zile, a trebuit să umblu prin praf, alături de căruțe. Dar mai târziu am cumpărat un catâr și o șa de la un om pe care l-am întâlnit în rezervație și, după alt câțva timp, un al doilea catâr și pentru Farah.

Am fost pe drum trei luni încheiate. Când am ajuns la destinație, am fost trimiși să încercăm recolta unui mare safari de vânătoare-american, ce poposise aproape de frontieră și ai cărui membri o 10terseseră neîntârziat la vestea izbucnirii războiului. De acolo, căruțele mele au fost îndreptate spre alte obiective. Am învățat unde se află vâdurile și izvoarele din Rezervația Masai și am deprins unele noțiuni în această limbă. Pretutindeni drumurile erau deosebit de proaste, acoperite cu un strat gros de praf și obstrucționate de blocuri de piatră mai înalte decât căruțele ; ulterior am mers mai ales prin câmpie. -Aerul podiului african mi se urca la cap asemeni unui vin tare și aveam mereu senzația unei ușoare beții ; bucuria acelor luni'a fost de-a dreptul de nedescris. Mai fusesem o dată până atunci la un safari de vânătoare, dar niciodată nu rămăsesem încă singură cu băștinarii africani.

Somalezii și eu, care ne simțeam răspunzători pentru acele bunuri guvernamentale, trăiam în continuu cu frica de a nu pierde boii sub colții leilor hămesiși. Leii ajunseseră să umble pe drum, în urma transporturilor de oi și provizii, care treceau întruna spre frontieră. în zorii

240

2dlei, când porneam, vedeam încă multă vreme urmele proaspete de leșuri lăuate în praful drumului, peste urmelf de căruțe întipărite dinainte. Noaptea, când boii erau deshămași, exista tot timpul pericolul ca leii să dea tîrcoaie taberei sperindu-i și făcîndu-i s-o ia la goană și să se

răspîndească prjn tot pinutul, iar noi să nu-i mai putem
tfăsi. Încît am construit îngrădituri înalte din arbori și
arbuți cu spini în jurul corturilor noastre și al locului
unde stăteau boii la înnoptat și rămîneam de veghe cu
cîte o pu°că în preajma focului mereu aprins.

Aici atît Farah cît și Ismail, ba chiar și bătrînul Ismail.
se simbeau la o asemenea distanpă lini°titoare de civilizații
încît limbile li s-au dezlegat și au început să istorisească
întîmplări ciudate din Somaliland, sau pove°ti din Koran
și din O mie și una de nopți. Și Farah și Ismail fuseseră pe
mare, căci somalezii sînt un popor de corăbieri și am im-
presia că în vechime ei au fost marii pirai ai Mării Ro°ii.
De la ei am aflat că fiecare fiinpă vie de pe fața acestui
pămînt are o replică a ei pe fundul mării ; caii, leii, fe-
meile și girafele, toate se află și în adîncul apelor, iar din
cînd în cînd ele sînt observate de corăbieri. Mai povesteau
deasemeni despre ni°te cai care trăiesc pe fundul rîurilor
din Somaliland și care, în nopțile cu lună plină, ies pe
pă°uni să se împerecheze acolo cu iepetele somaleze ce pasc
sub clarul de lună, dînd na°tere mai apoi unor mînji de
o extraordinară iupeală și frumusețe. Bolta cerului înnop-
tat se rotea încet peste capul nostru în timp ce noi stăteam
și povesteam, iar noile constelații de a°tri se iveau dinspre
răsărit. Fumul de la focul taberei noastre tîra seînteii pre-
lungi prin aerul rece al nopții, iar lemnul proaspăt de
ioc mirosea a acru. Din cînd în cînd boii se agitau cu
toții deodată, tropăiau și se strîngeau unii în ceilalți, adul-
, mecînd prin aer, și atunci bătrînul Ismail se căpăra în vîr-
i'ul unui car încărcat, iar de acolo clătina felinarul prin
noapte, ca să observe și să izgonească orice vietate ar fi
•fet tîrcoaie împrejmuirilor noastre.

Cu leii am avut o mulțime de aventuri : „Feripi-vă de
Siawa", ne-a spus conducătorul bă°tina° al unui transport
ce se-ndrepta spre nord și cu care ne-am întîlnit pe drum.
>,Nu faceți popas acolo. Sînt două sute de lei la Siawa."
De aceea am și încercat să trecena de Siawa înaintea că-
241

derii nopții și ne-am grăbit, dar, cum la un safari, mai
mult ca oriunde altundeva, graba strică întotdeauna teeaba
pe la asfinșit o roată de la ultima cărușă s-a poticnit în-
tr-un bolovan și acolo a rămas. În vreme ce eu pineam
felinarul pentru oamenii care munceau s-o ridice, un leu

ne-a atacat unul din boi la nici trei yarzi distanþã de mine. Cu strigãte  i plesnituri de bici, fiindcã pu tile noastre .erau la restul convoiului, am reușit sã speriem leul  i sã-l gonim, iar boul, care o luase la fugã cu agresorul în spi-nare, s-a întors lingã cãruþa lui, însã teribil de' mutilat drept care, dupã c teva zile, a  i murit de pe urma rãnilor'. Destule alte ciudãþenii s-au  nt mplat la acel dmm. • Odatã, de exemplu, un bou a bãut  ntregul nostru stoc de parafinã  i a murit sub ochii no tri, lãsându-ne fãrã luminã p nã am ajuns la dhuka abandonatã de stãp n a unui indian din rezervapie, unde, în mod paradoxal, unele dintre mãrfuri rãmãseserã neatınse.

Timp de o sãptãmînã am a ezat tabãra noastrã lingã' o tabãrã mare de morani Masai, iar ace ti tineri rãzboi-nici, cu trupul pictat ca pentru luptã, cu sulipi  i cu scuturi lungi  i cu podoabe de cap fãcute din piele de leu, se tot foiau  i zi  i noapte pe l ngã cortul meu, dornici sã afle ve ti despre germani  i despre mersul rãzboiului împotriva lor. Oamenii care mã  nsoþeau la safari -se simþeau bine alãturi de ei, deoarece cumpãrau lapte de la.cireada de vite ce rãtãcea odatã cu ace ti morani, fiind minatã de ni te bãieþi Masai, lajonli, care sînt încã mult prea tineri pentru a deveni rãzboinici. Tinerele combatante Masai, foarte vioaie  i foarte drãguþe, veneau sã mã vadã -în cortul meu. Ele  mi cereau sã le împrumut mereu oglinda cu m ner  i, þinîndu- i-o c te una în faþa celeilalte,  i dez-veleau cele douã  iruri.de dinþi lucitori, asemeni unor tinere carnivore.

Orice informaþie legatã de mi cãrile inamicului trebuia sã treacã prin tabãra Lordului Delamere.  nsã acesta se deplasa cu o vitezã at t de mare prin toatã Rezervaþia Masai  nc t nimeni nu  tia vreodatã unde se aflã tabãra lui. Eu personal n-aveam nimic comun cu adunarea de informaþii, dar mã miram Cum poate funcþiona sistemul pentru cei angrenaþi în el. O datã drumul m-a purtat la numai c teva mile de tabãra Lordului D'Inmere  i am 242

pornit cãlare cu Farah sã-i vãd.  i sã iau ceaiul cu el. De i chiar a doua zi urma sã ridice tabãra, locul pãrea un adevãrat ora ,  mp nzit cum era cu Masai. Cãci Delamere fusese întotdeauna deosebit de prietenos cu ei  i în tabãra lui aceștia erau at t de bine primiþi  nc t ea era, într-un

fel,- acum ca. vizuina leului din poveste, în. care toate urmele- de pa°i intrau °i nici una nu mai ie°ea. Un curier Masai trimis cu o scrisoare la tabãra lui Delamere puteai fi sigur cã uu mai apare în veci sã-þi aducã rãspunsul la ea. In mijlocul acestui întreg virtej, Lord Delamere, scund, extrem de politicos °i curtenitor ca întotdeauna, __cu pãrul alt), coborindu-i pe umeri, pãrea în elementul sãu ; mi-a povestit mai totul despre rãzboi, dupã care mi-a oferit un ceai cu lapte afumat, dupã obiceiul Masailor.

Oamenii mei au arãtat o imensã rãbdare fatã de ignoranþa mea în privinþa boilor, a înhãmãrii lor °i a practicilor curente la un safari ; erau la fel de dornici sã o compenseze pe cît pot spune cã eram °i eu. Au lucrat bine tot timpul la acel safari °i n-au obiectat niciodatã nimic, de°i, cu lipsa mea de experienþã, ceream mai mult de la toatã lumea, deopotrivã °i de la> oameni °i de la boi. decît puteau ei în mod natural sã dea. îmi cãrau apa pentru baie de la mare distanþã pe cap, iar, cînd deshãmau boii la prînz, construiau cîte un paravan din sulipe °i din pãturi întinse, ca sã. am umbrã °i sã mã pot odihni. Erau puþin speriaþi de sîngero°ii Masai din jur °i foarte tulburãþi de o- posibilã întîlnir.e cu soldaþii germani, despre care umblau tot felul de zvonuri stranii. în asemenea împrejurãri, eram, cred, pentru expediþie aproape un înger pãzitor, sau poate mai degrabã o mascotã.

Cu °ase luni înainte de izbucnirea rãzboiului, cînd veneam pentru prima datã în Africa, am cãlãtorit pe acela°i vapor cu generalul von Lettow-Vorbeck, numit, comandant suprem al forþelor germane din Africa de Est. Pe atunci îneã nu °tiam cã acesta va fi curînd un erou °i ne-am împrietenit pe drum. Cînd am luat masa. împreunã la Mombasa., înainte ca el sã plece spre Tanganika, iar eu spre Podi°ul interior, "mi-a dãruit o fotografie a sa cãlare °i în uniformã, pe care mi-a scris :

243

Das Paradies auf Erde
Ist auf dem Riicken des Pferde'
Und die Gesundheit des Leibes
Am Busen des Weibes. * *

t,

Farah, venit în întîmpinarea mea la Aden °i eare-î vãzuse pe general °i înþelesese cã ne împrietenisem, a luat

fotografia cu el în acest safari și o pinea, cu multă religiozitate, la un loc cu banii și cheile expediției, spre a o arăta soldaților germani în cazul când am fi fost capturați de ei. Frumoase erau serile în Rezervația Masai, când, după asfințit, ajungeam la vin rîu sau la vreun ochi de apă, unde urma să poposim. Cîmpiile presărate cu arbuți -spinoși erau deja întunecate, în schimb aerul era încă plin de lumină, iar peste capetele noastre, spre vest, o singură stea, care, în cursul nopții, avea să crească mare și lucitoare, era abia vizibilă acum, asemeni unui punct argințiu pe cerul de topaz. Simțeam aerul rece în plămîni, iarba înaltă picura de rouă, iar buruienile aromatoare își răspîndeau mirosul condimentat și iute. Peste o clipă, din toate părțile începeau să cînte miile de greieri. Iarba eram eu însămi, și aerul, și munții îndepărtați și invizibili, și chinul boilor înhămați la căruțe. Respiram odată cu briza uoară a nopții când aceasta sufla printre arbuștii spinoși.

După trei luni, am primit brusc ordin să mă întorc acasă. Cum lucrurile începeau să fie tot mai sistematic organizate, iar trupele regulate să sosească din Europa, expediția mea a fost considerată, cred, o întreprindere cam neortodoxă. Ne-am întors deci, trecînd pe lingă fostele noastre locuri de popas cu inimile extrem de grele.

Acest safari a dăinuit mult timp în memoria fermei mele. Mai tîrziu am participat la multe asemenea expediții, dar, cine știe din ce motiv — fie pentru că pe atunci fusesem în slujba guvernului, adică un fel de funcționari oficiali, fie tocmai din cauza atmosferei specifice de război —, acest safari anume era, cel mai drag inimii celor ce participaseră la el. Aceia care au fost cu mine atunci ajun-

* Paradisul pe pămînt / Este călare pe cal I Iar sănătatea trupului / La sînul femeii.(lb. germ.). fN. trad.)

244

?,.

sescră să se considere ei înșiși ca un fel de aristocrație a safari-urilor.

Mulți ani după aceea veneau cîteodată pe la mine ca să vorbim despre acel safari, să ne înprospătăm amintirile de demult și să parcurgem cîte una sau alta din aventurile noastre de pe atunci.

SISTEMUL NUMERAL ÎN SWAHILI

Pe vremea când eram încă nouă în Africa, un tînăr

și foarte timid crescător de vite suedez m-a învățat să număr în limba swahili. Cum în această limbă cuvântul „nouă” are o rezonanță cam dubioasă pentru o ureche de 'suedez, el a încercat să evite momentul penibil ăi, când a ațuns la „apte, opt”, s-a oprit brusc, ăi-a întors privirile într-o parte ăi a decretat ritos : „în limba swahili nu există nouă”,

„Adică”, l-am întrebat, „ei nu ătiu să numere decît pînă-la opt ?”

„Ba nu”, s-a grăbit el să mă linițească. „Au ăi zece, ăi unsprezece, ăi doisprezece ăi aăa mai departe. Numai nouă nu au.”

„ăi se descurcă aăa ?”, m-am mirat eu. „Atunci ce fac cînd ajung la nouăsprezece ?”

„Nu au nici nouăsprezece”, enunță el roăind, însă ferm pe poziție, „nici nouăzeci, nici nouă sute” — căci ăi în limba swahili aceste cuvinte se compun tot pornind de la cifra 9. „Dar, în afară de ele, au toate celelalte numere.”

îdeea unui asemenea sistem mi-a oferit pentru multă vreme un subiect la care să meditez ăi, dintr-un anume motiv, ăi o plăcere deosebită. Iată, îmi spuneam, un popor cu o gîndire originală ăi un curaj demn de respect în refuzul ce îl opune pedanteriei ăirurilor numerale.

Aăa cum unu, doi ăi trei sînt singurele trei numere prime consecutive, reflectam eu, tot aăa opt ăi cu zece puteau fi singurele numere pare consecutive. S-ar putea ca oamenii să încerce să dovedească existența lui nouă argumentând că e posibil să îl obținem prin înmulțirea cu ea însăși a cifrei trei. Dar de ce ar fi aăa ? Dacă nu-

mărul doi nu are rădăcină pătrată, ăi numărul trei poate foarte bine trăi fără să aibă pătrat. Dacă vom prelucra to-, talitatea cifrelor unui număr pînă îl reducem la o singură cifră, nu are nici o importanță dacă în forma inițială apărea numărul nouă sau oricare multiplu al lui, astfel încît pe drept cuvînt, cifra nouă poate fi considerată ca inexistentă, ceea ce, mă gîndeam eu, justifică pe deplin sistemul numeral în swahili.

Din întîmplare, în aceeaăi vreme, aveam un băiat de casă pe nume Zacharia, care-ăi pierduse inelarul de la mîna stingă. Aceasta poate, credeam eu în sinea mea, era o practică obiănită la băătinaăi, pentru a le face mai accesibilă aritmetica, atunci cînd numărau pe degete.

De îndată însă ce am început să împărtăşesc ideile mele şi altor oameni, am fost oprită şi luminată. Şi totuşi am în continuare sentimentul că există un sistem al băştinaşilor africani de ordonare a numerelor care exclude cifra nouă, care pentru ei funcţionează fără greş şi cu ajutorul căruia descoperă o mulţime de lucruri.

Şi, în acest context, mi-am amintit de un bătrîn preot danez care odată mi-a declarat că el nu crede că Dumnezeu a putut crea o asemenea enormitate precum secolul alXVIII-lea.

„N-AM SĂ-ŢI BAU DRUMUL DECIT BINECUVÎNTAT DE TINE”

Cînd, în Africa, în martie, ploile cele lungi se pornesc după patru luni de climă fierbinte şi uscată, bogăţia vegetaţiei, ca şi prospeţimea şi parfumul ei, ce te întîmpină de pretutindeni, sînt copleşitoare.

Numai că fermierul îşi înfrînează bucuria şi nu îndrăzneşte să se încreadă în atîta generozitate din partea naturii, ci ascultă atent, cu groaza că va desluşi, poate, o scădere a mugetului ploii ce curge întruna din cer. Apa ce-o înghite acum pămîntul trebuie să ajungă fermei, cu toată viaţa vegetală, animală şi umană de pe întinsul ei, pe întreaga durată a următoarelor patru luni fără ploaie.

E un peisaj de vis cînd drumurile de la fermă se transformă în uvoaie de apă curgătoare, iar fermierul se bă-

lăceşte prin noroi cu inima numai cîntec, mergînd spre plantat-ia de cafea înflorită şi îmbibată de apă. Dar se întîmplă uneori ca, în toiul sezonului ploios, seara stelele să răsară pe cer printre vîlurile subţiri de nori ; atunci el stă în faţa casei sale şi priveşte atent în sus, ca şi cum ar vrea să-se agate el însuşi de cer, pentru a mulge din el cît mai multă ploaie. Atunci îi strigă : „Revarsă cît de multă ploaie acum, şi mult mai multă încă decît reverşi. Mi-e sufletul dezgolit în faţa ta şi n-am să-ţi dau drumul decît bineGuvîntat de tine. îneacă-mă, dacă vrei, dar nu mă ucide cu capriciile tale. O, cerule, nu coitus interruptus, te rog !•’ ?

Uneori cîte o zi răcoroasă şi incoloră din lunile de după sezonul de ploi îşi aminteşte de vremurile cîte unui marka mbaya — un an prost, un an de secetă neagră. Atunci băştinaşii Kikuyu îşi trimiteau vitele la păscut în apropierea casei mele, însoţite de cîte un băieţu cu fluier, care,

din cînd în cînd, se pornea  i cînta cîte un cîntecel. Ori de cîte ori mi se întîmpla s a aud din nou acel cîntecel, pe loc el îmi rechema în amintire toat a teama  i disparea noastr a din trecut. Acel cîntec avea un gust s arat, asemenea gustului lacrimilor. Dar totodat a deslu eam, în chip siirprinz ator  i nea teptat, în el  i o for b a, o dulceap a ciudat a, o armonie perfect a. S a fi avut oare într-adev ar acele vremuri vitrege at tea calit a i concentrate în ele ? Eram tineri  i noi pe atunci, aveam speran e nem arginite. Anume în timpul acelor zile lungi ne-am contopit cu to ii într-o unitate astfel încât pe altă planet a s a ne putem recunoa te între noi  i fiecare s a ne strigăm unui celuilalt c nd ne înt lnira — orologiul cu cuc,  i c r ile,  i vacile costelive p asc nd pe gazon  i b tr nii Kikuyu îndurer i : „Da,  tiu, ai fost  i tu acolo. Ai fost  i tu o p rticic  din ferma de la Ngong". Vremurile acelea ne-au binecuv ntat pe to i, apoi s-au dus.

Prietenii fermei au venit acasă la ea  i au plecat cu to ii. Nu erau genul de oameni care s a stea multă vreme în acela i loc. Nu erau nici genul de oameni f cu i s a apuce b tr ne ea, pe rând au murit  i nu s-au mai întors vreodat . Îns  c ndva au stat ferici i în fa a focului din cămin, iar c nd casa b tr n , care i-a luat la pieptul ei, Jea SpUS : ^N-arn s - i dau drumul dec t binecuv ntat  247

\
co tine", au r s  i au binecuv ntat-o, iar ea le^a dat drumul s a plece care încotro.

Odat , într-o societate, o doamn  b tr n  povestea despre via a ei  i suspinea că i-ar place, dacă ar fi cu putin b , s-o mai tr iasc   i a doua oară, convins  fiind că oferea astfel o dovad  a faptului că trăise frumos.  i m-am g ndit : Da, via a ei a fost genul de via b  care, într-adev r, trebuie trăită de două ori ca să po i spune că ai trăit-o. O arie foarte scurt  poate fi luată da capo, dar nu o crea ie muzical  întreg  — o simfonie sau o tragedie în cinci acte. Iar, dacă totu i ea a fost reluată, înseamn  că de prima oară nu a decurs a a cum trebuia,

O, via a mea, n-am să- i dau drumul dec t binecuv ntat  de tine, dar după aceea precis am să- i dau drumul

• ECLIPSA DE LUNA, '

înfr-un an a fost o eclipsă de lună. Cu pu in timp îna-

inte ca ea sã aibã loc, am primit urmãtoarea scrisoare din partea tînãrului °ef de garã indian de la gara Kikuyu ; „MULT STIMATÃ DOAMNÃ, Am avut onoarea sã mi se aducã la cuno°tinþã cã lumina soarelui va fi ãnteruptã pe o perioadã de °apte zile consecutiv. Lãsînd la a parte trenurile de cale feratã, vã rog sã aveþi amabilitatea de a mã informa, cãci, dupã cum cred eu, nimeni altcineva nu este ãn mãsurã de a avea amabilitatea sã mã informeze mai bine, dacã pe durata acestei perioade de timp sã dau drumul vacilor mele sã pã°uneze prin ãmprejurimi, sau sã le reunesc ãn grajdul lor ? Am onoarea sã subsemnez, Mult Stimatã Doamnã, ca drept umilul Dumneavoastrã servitor,
PATEL."

i BÃTINA. °II °I POEZIA

Cunoscþi pentru dezvoltatul lor simþ al ritmului, bã°tina°ii nu °tiu nimic ãn schimb despre poezie, sau cel puþin n-au °tiut nimic ãnainte de a li se ãnfiinþa °coli, ãn care
248

au fost ãnvãþaþi ãmnuri religioase. ãntr-o searã, pe cãmp, la culesul porumbului, cînd rupeam °tiuleþii de pe tulpini <d-i aruncam ãn carele trase de boi, ca sã mã distrez, am ãnceput sã le vorbesc muncitorilor mei, ãn majoritatea lor oameni tineri, ãn mici poezioare nãscocite ãn limba swahili. Poezioarele mele n-aveau nici un sens, cãci le improvizam doar de dragul rimei : „Ngumbe na-penã clmmbe. Malava mbaya. Wakamba na-kula tnamba". Boilor le place sarea — Tãrfele sînt rele — Tribul Wakamba nu mãnãncã °erpi. Am captat imediat interesul acelor bãieþi, care s-au strîns degrabã ãntr-un cerc ãn jurul meu. °i-au dat repede seama cã sensul ãn poezioara mea n-avea deloc importanþã °i nici nu au pus ãn discuþie mesajul ce-l transmitea, ci a°teptau cu nerãbdare rima, iar, cînd aceasta venea, rãdeau. Am ãncercat sã-i fac sã gãseascã ei ãn°i rima °i sã ? termine poezioara ãnceputã de mine, dar n-au putut, sau nu au vrut °i ãntorceau capetele ãntr-o parte. Pe mãsurã ce s-au familiarizat cu ideea de poezie, mã tot rugau : „Hai, mai vorbe°te. Mai vorbe°te ca ploaia". De unde aceastã asociere ãntre poezie °i ploaie nu reu°esc sã ãmi dau scama. Cred cã era totu°i o formã de apreciere, fiindcã ãn Africa ploaia e ãntotdeauna mult a°teptatã °i binevenitã-
DESPRE VÎRSTA DE AUR

în vremea când apropiata întoarcere a lui Cristos pe pământ. devenise o certitudine, a fost format un comitet pentru a decide asupra detaliilor primim lui. După o serie de dezbateri, acesta a emis o circulară interzicând fluturatul și aruncatul cu frunze de palmieri, precum și strigătele de „Hosana”.

Când vârsta de aur a omenirii începuse și dura deja de câțiva timp, iar bucuria era univez^sală, într-o seară Cristos i-a spus lui Petre că ar dori, când totul se liniștea, să facă o plimbare numai ei doi.

„și pe unde ai dori să te plimbi, Doamne?”, l-a întrebat Petre atunci.

„Mi-ar place”, i-a răspuns Isus Cristos, „să mă plimb și eu, de la Praetorium, pe drumul acela care duce spre Dealul Calvarului.”

249

POVEȘTEA LUI KITOSCH

Povestea lui Kitosch a apărut și în ziare. S-a stîrft mare vîlvă în jurul ei și s-a numit un juriu care s-o r vadă de la un capăt la celălalt, pentru a arunca lumină asupra împrejurărilor întîmplării ; o parte din această lumenă se mai găsește încă în vecile documente.

Kitosch era un băiat băștină, aflat în serviciul unui tânăr colonist alb din Molo. într-o miercuri din luna iunie colonistul a împrumutat o iapă argă unui prieten al său pentru ca acesta să meargă cu ea la gară. Apoi l-a trimis pe Kitosch să aducă iapa acasă, dar, l-a instruit stăpînul lui, să nu o călărească, ci să umble alături de ea. Kitosch a sărit însă în ea, venind tot drumul înapoi călare ; sîmbătă stăpînul său a aflat isprava de la un om cafe îl văzuse pe băiat și, drept pedeapsă, în aceeași după-amiază, a pus să fie biciuit, apoi legat în magazie, unde duminică noaptea tîrdu Kitosch a murit.

Pentru a judeca acest caz, tribunalul suprem s-a întrunit pe ziua de 1 august la Nakuru, în clădirea centralei căilor ferate.

Băștinăii care s-au adunat în jurul clădirii pesemne că se mirau de ce mai era nevoie de atîta bătaie de cap. Pentru ei cazul era cît se poate de clar, mai ales că băiatul murise, aici nu-ncăpea nici un fel de îndoială și, potrivit concepției băștinăe, familia avea dreptul la o compensație pentru moartea lui.

Numai că ideea de justiție în Europa diferă de cea din Africa ăi, pentru juriul format numai din oameni albi, problema care s-a pus de îndată a fost aceea a vinei ăi a nevinovăției. Verdictul în acest proces nu putea fi decât acela de crimă, de omor prin imprudență sau de vătămare gravă. Judecătorul a reamintit jurărilor că gravitatea unui delict, este determinată de intenția persoanelor implicate, iar nu de rezultatul acțiunii lor. Care fuseseră deci intențiile ăi motivațiile persoanelor implicate în cazul micușului Kitosch?

Pentru a putea judeca intenția ăi motivația, colonistului alb, tribunalul l-a supus unui interogatoriu încrucișat timp de mai multe ore pe zi. Se încerca să se recomună astfe, 250

imagine a celor petrecute, de aceea au ăi fost notate toate amănuntele ce s-au putut afla. De exemplu, s-a consemnat ca stăpînul său l-a chemat pe Kitosch ăi că acesta a venit, ăprindu-se în fața lui la o distanță de trei yarzi. Acest detaliu, de ăi puțin important, e totu ăi de mare efect. Iată-i chiar la începutul dramei lor, pe omul alb ăi pe omul negru stînd față în față, la trei yarzi distanță unul de celălalt. Dar, din acest moment, pe măsură ce povestea se derulează, echilibrul imaginii se rupe, iar figura colonistului apare mai tulbură ăi tot mai mică. în mod inevitabil. Ea devine curînd doar a prezență accesorie într-un peisaj imens, un chip minuscul ăi incolor, ăi pierde din greutate, pare un profil decupat în hîrtie ăi e suflat, ea de un curent, de libertatea necunoscută pînă atunci de a face. orice-i era pe plac.

Colonistul a declarat că începuse prin a-l întreba pe Kitosch cine-i dăduse voie să călărească pe iapa ăargă ăi că a repetat aceasta întrebare de. patruzeci sau cincizeci de ori ; ce-i drept, a recunoscut în acela ăi timp că nu avea cine să-i fi acordat lui Kitosch această permisiune. ăi aici începe pierzania lui. Căci în Anglia n-ar fi fost niciodată posibil să pună aceea ăi întrebare de patruzeci sau cincizeci de ori cuiva ; el ar fi fost oprit, într-un fel sau altul, cu mult înainte de a patruzecea oară. Aici, în Africa, erau însă oameni cărora le puteai striga una ăi aceea ăi întrebare de patruzeci de ori la rînd. în cele din urmă, Kitosch a răs-puns că doar nu furase nimic ăi colonistul a declarat că numai ca rezultat al insolenței acestui răspuns a ordonat să

fie bătut băiatul.

Ajuns în acest punct al său, relatarea oferă un al doilea detaliu neînsemnat, dar cu atât mai relevant. Se consemnează că, în timpul bătăii, doi albi, despre care se spune că erau prietenii colonistului, au venit pe la el să-l vadă. Ei au stat și au privit timp de zece minute, sau poate "un sfert de oră, acea bătaie aplicată cu biciul, apoi și-au văzut de drum.

După consumarea pedepsei, colonistul nu-l putea lăsa pe Kitosch să plece.

Ceva mai târziu, pe seară, l-a legat pe băiat cu un ham de cal și l-a încuiat în magazie. Când juriul s-a interesat «e -ce procedase a^oa, el a dat un răspuns complet lipsit de

251
sens, afirmând că voia să-l împiedice pe băiat să alerge încoace și-ncolo prin toată ferma. După masa de seară însă a revenit în magazie, unde l-a găsit pe Kitosch zăcând inconștient ceva mai încolo de locul unde-l legase el și având curelele slăbite atât la mâini cât și la picioare. Atunci l-a convocat pe bucătarul lui, care era din tribul Baganda și împreună, l-au legat pe copil mai bine decât înainte cu mâinile prionite de un stâlp din spate și cu piciorul drept de un stâlp din fața sa. Apoi a plecat, încuind magazia, dar după o jumătate de oră a revenit, aducând cu el bucătarul și un toto ce-l ajuta pe acesta la treabă și le-a dat drumul în magazie. Abia pe urmă s-a dus la culcare și nu-i amintea altceva, după spusele sale, decât că micușul toto a venit la un moment dat ca să-i anunțe moartea lui Kitosch.

Juriul a reținut ideea că gravitatea unui delict stă în intenția ce l-a determinat și a pornit în căutarea acestei intenții. S-au pus deci o serie de întrebări amănunțite în legătură cu biciuirea lui Kitosch, precum și cu cele petrecute ulterior și, citind relatările în ziarele vremii, parcă-i și vezi pe jurași clătinând din cap.

Însă care fuseseră intenția și motivația lui Kitosch?

Când au fost examinate în profunzime, acestea s-au dovedit a fi cu totul altceva. Kitosch a avut o intenție, care în final a ajuns să cântărească greu în balanța acestui proces. Ba mai mult, s-ar putea spune că, prin intenția, ca și prin motivația lui, deși se afla deja în mormânt, africanul a salvat viața colonistului alb.

Prilej pentru a-și exprima intenția Kitosch nu prea

avusese. Era încuiat în magazie, astfel încât mesajul său apare foarte simplu și conținut într-un singur gest. Paznicul de noapte declarase în proces că toată noaptea băiatul a plîns. Ceea ce nu era întru totul adevărat, căci pe la ora unu el a stat de vorbă cu micușul tot care se afla cu el în magazie. L-a lămurit pe băiețuș că trebuia să-i strige tare la ureche, întrucît surzise din cauza bătăii. Dar pe la ora unu el l-a rugat pe totu să-i mai slăbească legăturile de la picioare, fiindcă și-a tot nu putea fugi. Cînd acesta i-a îndeplinit dorința, Kitosch a spus că voia să moară. La ora patru, suspinea copilul, i-a spus încă o dată că vrea sa

252
moară Pupin mai tîrziu, s-a legănat dintr-o parte în alta, apoi a strigat : „Sînt mort !” și a murit.

Trei doctori au depus măturie în proces.

Chirurgul districtual, care-i făcuse examenul post mortem a declarat că moartea se datora loviturilor și vătărilor vizibile pe tot corpul copilului. El nu era de părere că o asistență medicală imediată ar fi putut salva viața lui Kitosch.

Cei doi medici de la Nairobi însă, chemați în sprijinul apărării, nu au împărtășit aceeași convingere.

Bătaia-cu biciul în sine, suspinuseră ei, nu constituia o cauză suficientă ca să provoace moartea. Intervenea aici un factor important, care nu trebuia trecut cu vederea, și anume dorința copilului de a muri. Asupra acestui punct, a declarat cel dintîi medic, putea vorbi cu oarecare autoritate, căci el trăia de douăzeci și cinci de ani în țară și cunoștea deja gîndirea băștinienilor. Mulți alți colegi ai săi de profesie puteau suspine, împreună cu el, că însăși dorința de a muri provoca de fapt moartea la băștinieni, cazul în speță fiind cît se poate de clar, întrucît Kitosch însuși spusese că dorește să moară. Cel de-al doilea medic a confirmat acest punct de vedere întru totul.

Era în același timp foarte probabil, a continuat primul din ei, că, dacă n-ar fi adoptat o asemenea atitudine, Kitosch n-ar fi murit. Dacă, de pîndă, ar fi mincat ceva, poate că nu s-ar fi descurajat, fiindcă se știe că înfometarea reduce îndeobște curajul. El a adăugat că rana de pe buză nu provenea în mod obligatoriu de la lovirea cu piciorul, ci putea fi la fel de bine și o mușcătură a băiatului însuși, din cauza durerilor foarte mari.

Mai mult decît atît, medicul nu credea cã bãiatul se ho-tãrîse sã moarã înainte de ora nouã, cãci pînã atunci el pare a fi încercat sã se dezlege i sã fugã. De fapt, nici na murise înainte de ora nouã. Abia cînd a fost surprins în încercarea de a l'ugi i cînd a fost legat de stîlpul din ma-gazie, faptul de a se afla din nou captiv, era de pãrere bãtrînul doctor, a incert sã apese pe con^otiinþa lui. Cei doi medici de la Nairobi i-au rezumat în încheiere pãrerea asupra acestui caz. Moartea lui Kitosch, suspineau p1. s-a datorat bãtãii cu biciul, înfometãrii, dar i dorinþei iui de a muri, cu un accent deosebit pe aceasta din urmã, 253

însã dorinþa de a muri^ considerau ei, putuse fi provocatã de rezultatele bãtãii cu biciul.

Dupã audierea celor doi medici, dezbaterea s-a orientat spre ceea ce procesul a definit drept „teoria dorinþei de a muri”. Chirurgul districtual, singurul care vãzuse cada-vrul lui Kitosch, a respins aceastã teorie, oferind exemple d"e pacienþi ai sãii bolnavi de cancer i care doreau sã moarã, dar care totui nu muriserã. Ce-i drept, a reie^oit cã toþi erau europeni.

în cele din urmã, juriul i-a dat verdictul, i anume: vinovat de vãtãmare gravã. Acelai verdict a fost pronun-þat i în cazul bã^otina^oilor acuzaþi, dar,, considerîndu-se cã au acþionat din ordinul stãpînului lor european, s-a apre-ciat cã ar fi nedrept ca sã meargã i ei la închisoare. Jude-cãtorul i-a dat o sentinþã de doi ani închisoare, cu drept la recurs, colonistului alb i cîte o zi pentru fiecare dintre bã^otina^oi.

Citind desfã^ourarea acestui proces, rãmîi cu impresia ciudatã i umilitoare cã europenii aflaþi în Africa au atîta putere încît sã-l azvîrle pe african afarã din viaþã, direct în non existenþã. Para aceasta e locul sãu natal^oi, orice i-ai face tu, cînd pleacã, pleacã fiindcã a^oa vrea el, sau fiindcã nu mai vrea sã stea. Cine poartã mereu rãspunde-rea pentru cele ce se petrec într-o casã ? Acela care e stã-' pînul ei, acela care a mo^otenit-o.

Prin simþul sãu acut a ceea ce e bine i a ceea ce se cuvine fãcut, figura lui Kitosch, cu atît de ferma lui do-rinþã de a muri, dei depãrtatã de noi cu foarte mulþi ani în timp, se aratã luminatã de o frumuseþe aparte. în ea este întruchipat instinctul fugii, propriu fiinþelor neîmblînzite,

care, aflate în ceas de cumpănă, sînt conștiente că există un refugiu pe care li—1 oferă existența ; ființe care se duc atunci cînd vor : și care ne scapă mereu din mînă.

CÎTEVA PASĂRI AFRICANE

Chiar la începutul ploilor celor mari, în ultima săptămînă a lunii martie, sau în cea dintîi a lunii aprilie, auzeam privighetoarea cîntînd prin pădurile africane. Ce-i
254

drept, nu cîntecul ei întreg, ci cîteva note doar, măsurile ele început ale unui concert mai lung, un fel de repetiție oprită brusc și apoi reluată. Părea că, în solitudinea pădurilor picurînd de apă, undeva, într-un copac, cineva-și acordează un mic violoncel. Și totuși, era una și aceeași melodie, însoțită de aceeași dulceapă și de aceeași luxuriantă, care în curînd aveau să umple pădurile din Europa, între Sicilia și Elsinore.

Aveam în Africa berze alb-negre, acele păsări familiare care-și fac cuibul pe acoperișurile de pai și trestie din nordul Europei. În Africa ele arată mult mai pușin impresionante decît la noi, căci aici există păsări cu mult mai mari și mai voluminoase, cum ar fi marabu sau pasărea-secretar, cu care sîntem nevoiși să le comparăm. Berzele au cu totul alte obiceiuri în Africa decît în Europa, unde trăiesc ca perechile de căsătoriși și reprezintă simboluri ale fericirii conjugale. Aici ele pot fi văzute trăind în stoluri mari, niște cluburi parcă. În* Africa sînt numite păsări-de-lăcuste și vin pe urma roiurilor de lăcuste cîftd acestea năpădesc vreun șinut, făcînd adevărate ospeșe pe seama lor: Deasemeni ele zboară pe deasupra cîmpiilor unde tocmai ard ierburile, făcînd ochuri mari în fașa granișei în permanent avans a flăcărilor jucăușe, sus prin aerul sclipitor și colorat în culorile curcubeului și prin fumul cenușiu, în căutare de șoareci și de șerpi, care fug dinaintea focului, în Africa berzele se distrează bine. Dar viașa lor cea adevărată nu aici se desfășoară, iar cînd vînturile primăvăraticle le poartă cu gîndul la împreunare și la clocit, sufletele lor se întorc spre Nord, și amintesc de vremurile de altădată și zboară, perechi-perechi, spre a se bălăci în scurtă vreme prin mlaștinile reci ale locurilor natale. Afară, în cîmpie, la începutul sezonului ploios, cînd marile întinderi de iarbă arsă încep să se acopere cu o perie deasă de vegetașie verde și proaspătă, trăiesc sute și sute

de fluierari. Cîmpiile au respirat mereu un aer cu adevărat marin, orizontul deschis aminte^ote de mare ^oi de dunele de pe malul ei, vîntul rătăcitor la fel, iarba arsă are un miros sărat, iar cînd firele ei cresc îndeajuns de lungi, ele unduiesc în valuri ample pe toată lungimea ^oi lăpimea cîmpiei. Atunci cînd garoafa albă înflore^ote pe întregul ^oes, ea îpi aminte^ote de valurile cu creste înspu-

255

mate de jur împrejurul tău cînd porne^oti cu barca în traversarea Sund-ului. * Fluierarii în cîmpie seamănă la rîndul lor cu ni^ote pescăru^oi, ba chiar se comportă ca ^oi ace^otia, alergînd prin desimea ierbii cît pot de repede pentru scurtă vreme, apoi ridieîndu-se din fața calului tău cu strigăte stridente ^oi subșiri, astfel că tot cerul luminos e plin de filfîit ^oi șipete de păsări. Cocorii creștăpi, care se opresc în porumbi^otile proaspăt pră^oite ^oi semănite pentru a fura din brazdă grăunșele de porumb, î^oi compensează furti^oagul fiind păsări de bun augur, care anunșă îndeosebi ploaia ; ^oi case deosemeni ne incintă cu dansul lor. Cînd păsările acestea mari se află multe la un loc, e o imagine fără egal șă le prive^oti întinzîndu-^oi aripile largi ^oi executîndu-^oi dansul. Acest spectacol al lor are un stil aparte, ba chiar ^oi pușină afectare, căci oare de ce, dacā pot zbura, șopāie ele întruna, de parcā le-ar șine un magnet pe pāmînt ? întreg acest balet degajā un aer sacru, asemeni unor dansuri rituale ; poate cocorii încearcā șă întindā un pod între " pāmînt ^oi cer, precum înaripașii îngerii urcînd ^oi coborînd pe scara lui Iacob. Cu tonurile lor de un gri delicat ^oi pal, cu boneșica lor de catifea neagrā ^oi coronișă în formă de evantai, cocorii par a fi decupașii din fresce u^ooare ^oi eterate. Cînd, dupā ce dansează, ei se ridicā de la pāmînt ^oi zboarā, pentru a menșine ^oi mai departe acea notā de sacralitate a întregii reprezentāșii, cocorii scot, cu aripile sau cu vocea lor, un sunet limpede ^oi sonor, de parcā un mănunchi de clopote de bisericā ^oi-ar lua zborul spre depārtări. îi poși auzi pînā foarte departe, chiar ^oi dupā ce au dispārut de pe cer :un clopot mai sunā o vreme, prelung, de undeva dintre nori.

Pasārea-rinocer era ^oi ea un oaspete al nostru la fermā ^oi venea aici pentru a se hrāni cu fructele castanilor adu^oi de la Capul Bunei Speranșe. Sînt pāsări ex-

trem de ciudate  i este o aventur , deloc neplăcută, să le
  nt lne ti  i să le observi c t de atot tiutoare par. Am
 fost trezită într-o diminea p , cu pu in înainte de răsări-
 tul soarelui, de un croncănit sonor în apropierea casei
 * Stiimtoarea ce desparte insula, danez  Zeelanda de coasta
 vestică a Suediei. (N. trad.)

250

si c nd am ie it afară, pe teras , am numărat, în copacii
 din jurul gazonului, patruzeci  i una de p s ri-rinocer.
 Ar tau mai pu in a p s ri, sem n nd mai degrab  cu ceva
 obiecte fantastice de lux r sp ndite ici-colo de un copil
 la  nt mplare printre copaci. Erau toate negre, acel ne-
 greu dulce  i nobil ce se-nt lne te numai în Africa, o în-
 tunecime ad nc  absorbită în răstimpul unei epoci în-
 delungate, ca funinginea veche, care te face să- i dai
 seama că în privin a elegan ei, vivacităţii  i stricteții, nici
 o culoare de pe aceast  lume nu poate rivaliza cu negrul.
 Vorbeau toate deodat , cu multă veselie, dar aveau  i
 purt ri alese, ca ni te mo tenitori dup   nmorm ntare..
 Aerul dimine ii era curat ca sticla, solemnă adunare se
 sc lda în puritate  i prospe ime  i, de dincolo de copaci
 si de p s ri, soarele r s rea ca un bulgăre de un ro u
 stins.   i vine să te întrebi ce zi te a teapt  după ce te-ai
 trezit at t de devreme în zori.

Flamingo s nt păsările africane cele mai delicat co-
 lorate  i par, cu rozul  i cu ro ul lor, un stol de ramuri
 zburătoare dintr-un tufi  de oleandru. Ele au picioare
 incredibil de lungi  i curburi bizare  i căutate ale g tu-
 lui  i trupului lor, ca  i cum, din cine  tie ce pudoare
 tradi ional , des v r it , ar face toate atitudinile  i mi -
 c rile lor în via p  c t mai dificile posibil.

Odată am c l torit între Port Said  i Marsilia cu un
 vapor francez care avea la bord un transport de o sută
 cincizeci de flamingo pentru Jardin d'Acclimatation din
 acest ultim ora . Erau  nute în ni te lăzi mari  i ur te,
 cu laturile din p nz , c te zece p s ri în fiecare ladă, în-
 ghesuite unele în celelalte.  ngrijitorul care le preluase
 mi-a spus că se a tepta s  piard  vreo- dou zeci la sută
 din ele în timpul drumului. Flamingo nu erau f cute ca
 să tr iasc  în .asemenea condi ii : pe vreme rea  i pierdeau
 echilibrul, unele  i rupeau picioarele, iar celelalte p s ri
 aflate în cu c , f r  să vrea, călcau peste cele căzute.

Noaptea, cînd vîntul sufla cu putere în Marea Mediterană și vaporul nostru se prăvălea de pe valuri bufnind, ia fiecare val auzeam pe întuneric țipetele păsărilor flamingo. Iar dimineața, invariabil, vedeam îngrijitorul scoțînd cîte-o pasăre-două moarte și aruncîndu-le peste bord. Nobila zburătoare a Nilului, soră cu floarea de lotus,

care plutea prin peisaj ca un mic nor rătăcit al asfințitului, devenea dintr-o dată un ghem dezlînat de penel și roz, din care ieșeau o pereche de bețe lungi, subțiri. Aceste păsări moarte pluteau încă o vreme, urcînd și coboțînd pe valurile iscate în urma vaporului, înainte de a se scufunda pentru totdeauna în apele adinei ale mării.

PANIA

Trîind timp de generații în preajma omului, ogarii au dobîndit de la el un anumit simț al umorului și sînt în stare să rîdă. Pentru ei o glumă înseamnă aproape același lucru ca pentru băștinăși, pe care-i distrează atunci cînd treaba iese pe dos. S-ar putea ca nici tu însuși să nu te poți ridica deasupra acestei categorii de umor atîta timp cît nu dispui de o artă și de o biserică foarte stabilă. Pania era fiul lui Dusk. Mergeam într-o zi cu el pe malul iazului, unde se înălțau un șir de eucalipti subțiri, cînd deodată a luat-o la fugă de lîngă mine pînă la unul dintre copaci, apoi o jumătate de drum înapoi, ca să-mi atragă atenția să-l urmez. Cînd m-am apropiat de copac, am văzut refugiată în vîrfurile lui o pisică serval. Aceste animale fură puși de prin cotețe, de aceea am strigat după un totoc care tocmai trecea pe acolo și l-am trimis să aducă din casă pușca, iar, cînd a sosit cu ea, am împușcat pe dată răpitorul. A căzut de la mare înălțime cu o bufnitură surdă, iar Pania în aceeași clipă s-a și repezit la ea, trăgînd și smucind animalul mort și fiind foarte înecîntat de reușita lui.

După o vreme am mers din nou pe același drum de pe malul iazului; fusesem la o vînătoare de potîrnichi și nu reușisem să împușc nici una, înecînt Pania și cu mine veneam acasă cînd se poate de abătui. Deodată cîinele a zbughitro pînă la ultimul copac din șirul de eucalipti, unde a început să latre în jurul lui cuprins de o agitație extremă, după care s-a năpustit înapoi la mine și iarăși

înapoi la copac. Mă bucuram că aveam puoca la mine de data aceasta și-mi surîdea ideea unei a doua pisici ser-
253

fiindcă acestea au blănuri cu pete mici și care sînl
stul de frumoase. Am alergat la rîndul meu pînă ia
copacul cu pricina. Însă, cînd am privit mai de aproape.
ani văzut o pisică domestică neagră, cocoșată sus, cît mai
sus cu puțință, chiar pe vîrfurile ce se balansa ușor al eu-
caliptului. Am lăsat puoca în jos. „Pania, prostușule !”,
i.am spus. „Asta e doar o mîșă.”

• Cînd m-am întors către el, Pania stătea însă la mică
distanță de mine și mă privea scuturat de rîs. Privirile
ni s-au întîlnit și atunci s-a repezit spre mine, a început
să danseze, să dea din coadă, să chîpăie, și-a pus labele
din față pe umerii mei și botușorul pe obrazul meu, apoi
a sărit din nou în spate, pentru a da frîu liber tot rî-
sului ce-l copleșea.

Parcă-mi spunea prin gesturile sale : „ațiu, șițiu. Era
o pisică de casă. De la început am șițuit. De fapt, te rog
să mă ierși. Dar, dacă te-ai fi văzut numai ce figură
aveai cînd te-ai grăbit să te repezi cu puoca la o biată
pisică de casă !”

în tot cursul acelei zile, a revenit de cîteva ori la
agitația respectivă și la același comportament ce exprima
sentimentele sale de copleșitoare prietenie față de mine,
după care se retrăgea puțin, ca să mai poată rîde în si-
nea lui.

Treptat, o notă insinuantă a apărut în această iubire.

„Să șiții”, îmi spunea el, „că în această casă numai de
tine și de Farah îmi îngădui să rîd.”

Pînă și seara, cînd a adormit în fața focului din șe-
mineu, l-am auzit mormăind prin somn și parcă pufnind
în rîs. Iar multă vreme după aceea cred că și-a amintit
de comicul eveniment de cîte ori treceam pe lîngă iaz
și pe lîngă șirul de eucalipși.

MOARTEA LUI ESA

Esa, care în timpul războiului îmi fusese luat, s-a în-
tors la mine după armistițiu și a trăit apoi liniștit la
fermă. Avea o soție pe care o chema Mariammo, o femeie
slăbușă și neagră și care muncea din greu. Ea aducea
259

..i-reu lemne de foc în gospodăria noastră. Bătrînul Esa a fost cel mai de treabă și cel mai blînd dintre toți servitorii mei și niciodată nu s-a certat cu nimeni.

Doar că în exil se întîmplase ceva cu el și se-ntorsese acum la mine foarte schimbat. Uneori mă temeam că se va sfîrși cu zile în fața mea, ca o plantă cu rădăcinile tăiate.

Esa era bucătarul meu, însă nu-i plăcea deloc să gătească, ci ar fi vrut să fie grădinar. Plantele erau singurele lucruri pentru care-și păstrase un interes real și viu. Dar, fiindcă aveam deja un grădinar, în schimb nu aveam un alt bucătar, firește, l-am păstrat pe Esa la bucătărie. Ce-i drept, i-am promis că se va întoarce la grădinărit, dar amînam mutarea lui de la o lună la alta. Pe contul său, bătrînul Esa a ridicat un mic zăgaz și a cîștigat un petic de pămînt pe malul rîului, pe care l-a plantat ca să-mi facă o surpriză. Dar, fiindcă lucruse singur și, cum era un om destul de firav, zăgazul n-a fost prea solid construit, iar în sezonul de ploi a fost luat de ape. . Cea dintîi tulburare din pașnica-i non-existență a căzut pe capul sărmanului Esa cînd fratele său a murit în Rezervația Kikuyu, lăsîndu-i moștenire o vacă neagră. La acea vreme a devenit evident ce mult fusese Esa golit de viață, căci nu mai era în stare să se confrunte cu încercările ei mai tari. În mod special, bănuiesc, nu rezista la sentimentul de fericire. Mi-a cerut să-i dau drumul trei zile ca să se ducă să-și ia în primire vaca, iar, cînd s-a întors, am observat că arăta pierdut și încolțit, asemeni mîinilor și picioarelor omenești amorțite de frig atunci cînd nimeresc. Într-o cameră caldă.

Băștinaiilor le place să-și joace șansa și, sub iluzia creată de vaca cea neagră, că de-acum înainte norocul îi va surîde, Esa a dobîndit o extraordinară încredere în sine și a început să nutrească vise. Din nou simțea că are viața înaintea lui și s-a hotărît să-și ia o a doua nevastă. Cînd mi-a mărturisit ce planuri avea, intrase deja în tocmeală cu viitorul socru, care locuia pe drumul către Nairobi și a cărui soție era o Swahili. Am încercat să-l fac să se răzgîndească. „Ai o nevastă foarte bună”, i-am spus, „iar tu ești un om cărunt. Nu se poate să ai nevoie de încă una. Stai mai bine aici, la noi și vezi-ți

ia+a ta în tihnă." Argumentele mele nu l-au jignit pe prlo • micușul și blîndul Kikuyu stătea drept dinaintea a'si în modul lui destul de indecis, a rămas totuși la hotărîrea luată. La scurtă vreme după această discuție, adus-o la fermă pe cea de-a doua soție a sa, Fatoma. Nădejdea bătrînului Esa că se vor potrivi arată în ce măsură acesta își pierduse mințile. Noua mireasă era foarte tînără, aspră și îmbufnată, se îmbrăca după moda Swahili, cu toată lascivitatea neamului ei după mamă, dar fără pic de eleganță sau veselie în firea ei. Esa, în schimb, radia de triumf și de planuri mărețe ; el se purta, în inocența lui, la fel ca și un om pe punctul de a fi iovit de paralizia generală. Mariammo, sclava cea răbdătoare, stătea mereu în planul doi, aparent neinteresată de ceea ce se întîmpla.

Este posibil ca Esa să fi avut acum o scurtă perioadă de măreție și satisfacție, dar aceasta nu a durat mult și praful s-a ales de existența lui tihnită de la fermă ; și totul din cauza noii soții. O lună după însurătoare, ea a fugit de acasă, găsindu-și adăpost pe la soldații băștinași de la cazărmile din Nairobi. Multă vreme Esa mî-a tot cerut cîte o zi învoire pentru a merge la ora° s-o recupereze, iar seara se întorcea cu fata, îndărătnică și pîfnosă. Prima dată s-a dus hotărît și plin de încredere — pîi cum, doar nu era ea nevasta lui legiuită ? Mai tîrziu, umbla într-o căutare tristă și nedumerită a visurilor lui și a Fortunei, care-i zîmbise odată.

„De ce vrei s-o aduci, Esa, înapoi ?", îl întrebam eu.

„Las-o mai bine să plece. Nu vezi că nu vrea să mai stea cu tine ? Oricum erași nepotriviți."

Dar Esa nu era în stare s-o lase să plece. Către sfîrit, pretențiile lui la viață au scăzut sensibil și pur și simplu nu mai căuta să păstreze decît investiția bănească în soția sa. Ceilalți băieți de casă rîdeau de el cînd îl vedeau pornind la drum tîrîndu-și picioarele spre Nairobi, iar o dată mi-a mărturisit că soldații deasemeni rîdeau de el. Însă pe Esa nu-l interesa nicicînd părerea oamenilor, iar în cazul de față oricum nu-l mai putea atînge. Se ducea mereu, fidel și cu insistență, să-și reuobîndească bunul pierdut, întocmai ca un om care s-ar Quce să recupereze o vită fugită de la cireada.

într-o dimineapă, Fatoma i-a anunțat pe ceilalți băieți de casă că Esa era bolnav și că nu va putea găti în ziua aceea, dar că a doua zi va fi din nou pe picioare și ea îi asigurase ea. Numai că după-amiază băieții au venit să-mi spună că Fatoma a dispărut, iar Esa fusese otrăvit și acum trăgea să moară. Când am ieșit să văd despre ce e vorba, ei tocmai îl cărau, cu pat cu tot, în pătratul de loc dintre colibele servitorilor mei. Era evident că sârmanul nu mai avea mult de trăit. I se dăduse să înghită un fel de otravă locală, asemănătoare stricninei și trebuie să fi suferit cumplit în coliba lui, sub ochii tinerei soții ucigașe, pînă când aceasta s-a asigurat că-l adusese în pragul morții, după care s-a făcut nevăzută. Mai avea încă unele spasme, care făceau să i se contracte tot trupul, însă altfel era rigid și rece, întocmai ca un mort. Fața-i arăta foarte schimbată, iar o spumă, amestecată cu sânge, i se scurgea pe la colțul gurii, care avea acum buzele palid-albăstrui. Farah luase mașina și era plecat cu ea, încît nu-l puteam duce pe Esa la spital, însă cred că n-a fi făcut-d oricum, chiar de-ar fi fost mașina acasă ; în stadiul în care se afla el, nu mai era nici o speranță. Înainte să moară, Esa m-a privit îndelung, dar n-a putea spune cu siguranță dacă m-a recunoscut sau nu. Odată cu lumina ochilor lui negri, ca de animal, își lua zborul și amintirea mea despre această țară, și cum și fi vrut mereu să o știu, când fusese ca o a doua arcă a lui Noe, cu toate sălbăticiunile adunate în jurul micușului băștină care mîna pe cîmpie turma de capre a tatălui său. L-am luat de mîna, o mîna omenească, unealtă puternică și ingenioasă, care ținuse arma la vremea ei, plantase legume, plantase flori, sau care mîngîiase ; și pe care eu am învățat-o să facă omlete. Oare cum își privea propria viață Esa : ca pe-un eșec sau ca pe-o reușită ? Ar fi fost greu de spus. Umblase pe drumurile lui umile, lungi și întortocheate și trecuse prin multe necazuri, dar totdeauna ca un om liniștit și cu sufletul împăcat.

Cînd s-a întors mai tîrziu la fermă, Farah și-a dat ..multă osteneală ca să-l înmormînteze cu tot ritualul de rigoare, căci Esa fusese un mahomedan pios. Preotul,
262

hemat de la Nairobi, nu a putut veni decît în seara ur-

ătoare, astfel cã înmormântarea a avut loc la vreme de noapte, cu Calea Lactee sus, pe cer °i lãmpi purtate de alaiul funerar. Mormântul i-a fost zidit, dupã tradiþia mahomedanã, la rãdãcina unui copac înalt din mijlocul pãdurii. Mariammo a ie°it acum °i ea la ivealã °i °i-a luat locul în urma sicriului, bocindu-l pe Esa cu voce tare prin aerul nopþii, întunecat.

Pe urmã, Farah °i cu mine am þinut împreunã sfat în legãturã cu Fatoma °i am hotãrît sã nu întreprindem nimic. Era împotriva firii lui Farah sã ia mãsuri de pedepsire a unei femei prin lege. Tot de la el am înþeles cã legea mahomedanã nu poate face o femeie rãspunzãtoare. Bãrbatul ei e rãspunzãtor pentru tot ce face soþia °i trebuie sã plãteascã ponoasele pentru necazurile produse de ea, tot a°a cum trebuie sã plãteascã ponoasele pentru orice pagubã provocatã de calul sãu. Dar dacã acela°i cal °i-aruncã stãpînul din °a, iar acesta moare ? Ei da, a consimþit Farah, atunci e un accident nefericit. La urma urmelor, Fatoma însã°i avea destule motive ca sã-°i deplîngã soarta, acum cã-i fusese dat sã °i-o împlineascã dupã dorinþa inimii, pe lîngã cazãrmile din Nairobi.

DESPRE BÃ°TINA°I °I ISTORIE

Cei care se a°teaptã ca bã°tina°ii sã execute voio°i un salt din epoca de piatrã direct în epoca ma°inilor uitã de toatã munca °i truda pãrinþilor no°tri pentru a ne aduce, de-a lungul istoriei, pînã la stadiul în care ne aflãm noi azi.

Putem fabrica ma°ini sau avioane °i chiar îi putem învãþa pe bã°tina°i sã le foloseascã. Dar adevãrata drașoste de ma°ini nu poate fi creatã, în sufletele omene°ti, C1t ai bate din palme. E nevoie de secole întregi pentru & o impune °i e probabil cã °i Socrate, cruciadele sau ?Revoluþia Francezã sînt necesare pe parcurs. Noi, cei de azi, care iubim ma°inile, nu ne putem închipui cum de trãiau pe vremuri oamenii fãrã ele. În schimb nu am fi

în stare sã stãpînim credinþa athanasianã* sau tehnica slujbei religioase, sau a tragediei în cinci acte, poate nici chiar pe cea a unui sonet. Iar, dacã nu le-am fi gãsit gata fãcute pentru noi, am fi fost nevoiþi sã ne descurcãm fãrã ele. Dar trebuie sã ne imaginãm, întrucît ele au fost create, cã a existat o vreme cînd sufletele omene°ti tân-

jeau după aceste lucruri și când o nevoie profund re-simpțită a fost rezolvată prin crearea lor.

Într-o zi părintele Bernard a venit călare pe motocicletă, cu fața sa bârboasă radiind de fericire și triumf, pentru a mânca de prînz cu mine și a-mi da de veste despre o mare bucurie. Cu o zi înainte, spunea el, nouă tineri Kikuyu de la biserica Misiunii Scoțiene veniseră și ceruseră să fie primiți în biserica romano-catolică, deoarece, gîndindu-se bine și discutînd între ei, ajunseseră la concluzia că sînt de acord cu doctrina transsubstanțierii ** promovată de această din urmă biserică.

Toți cei cărora le-am povestit întîmplarea au rîs cu poftă de părintele Bernard, fiind de părere că cei nouă tineri Kikuyu întrevăzuseră la Misiunea Franceză o șansă de a cîștiga mai bine ori de a munci mai puțin, ori de a primi o bicicletă în dar, de unde și pretinsa lor conversiune la doctrina transsubstanțierii. Căci pînă și noi, spuneau ei, nu o înșelegem mai deloc și nu ne place să ne gîndim la ea, încît pentru niște Kikuyu trebuie să fie de-a dreptul inaccesibilă. Dar nu e atît de sigur că lucrurile stau chiar așa; părintele Bernard îi cunoștea bine pe Kikuyu. Mințile celor nouă tineri poate băteau acum aceleași cărări ce poase umblate cîndva de strămoșii noștri, pe care noi nu ar trebui să-i dezavuam în ochii bătrînșilor și care îi țineau la mare preț părerile despre transsubstanțiere. Acelor oameni de acum cinci sute de ani li s-au oferit și lor, la vremea respectivă, și bani mai mulți, și slujbe mai înalte, și condiții mai bune de viață, și * Profesii de credință atribuite prin tradiție Sfîntului Athanasius (296—373), episcopul Alexandriei și unul din părinții bisericii creștine, ale cărei idei centrale se referă la doctrinele Trinității și Incarnăției. (N. trad.)

** În teologia catolică, principiul transformării substanței pîinii și a vinului în substanța trupului lui Isus prin actul împărtășaniei. (Dogmă formulată la Conciliul din Trento, 1545—1565). (N. trad.)

264

și* chiar uneori. Însă și viața lor, iar în schimbul tuturor «stora ei au preferat credința în principiul transsubstanțierii Nu le-a dat nimeni o bicicletă, iar părintele Bernard, care avea o motocicletă, îi acorda mai puțină atenție decît conversiunii celor nouă tineri Kikuyu.

In Africa, albi cu o gândire modernă cred în procesul evolutiv,, iar nu în vreun act creator spontan. Ei le-ar putea, pine bă°tina°ilor o. scurtă lecție practică de istorie, pentru a-i aduce la stadiul în care ne aflăm noi azi. Dominanța europeană asupra acestor popoare a început cu ceva mai puțin de patru decenii în urmă ; dacă am echivala acel "moment cu manv îl na°terii lui Isus °i le-am permite bă°tina°ilor" ~ã ne ungã din urmă în ritm de câte trei ani la fie. s<?< de-al nostru, acum ar fi timpul să li-l dãm r 'jfiñtui Francisc din Assisi, iar peste cîpiva ani pe Rab s. Precis cã i-ar iubi °i i-ar aprecia pe amîndoi mai ir. decît o facem noi, în secolul nostru. Aristofan le-îi i.cut acum cîpiva ani, cînd arn încercat să le traduc ogul dintre pãran, °i feciorul lui din comedia Norii. - ^ douãzeci de ani de aici încolo ar fi pregãtiți să-i primeascã pe Enciclopedi°ti, iar peste încă zece ani pe Kipling. Ar trebui să le dãm vizionari, filozofi °i poeþi, ca să putem pregãti terenul pentru domnul Ford. Dar unde vom fi noi atunci ? îi vom fi prins între timp de coadã °i, agãþîndu-ne strîns de ea, ne vom fi ailînd în urmãrirea unei umbre, a unei tenebre, exersîndu-ne la tam-tam-urî ? Vor putea ei atunci lua ma°inile noastre la preþul de cost, a°a cum pot lua acum doctrina transsubstanþierii ?

CUTREMURUL DE PAMÎNT

într-un an, pe la vremea Crãciunului, am avut un cutremur de pãmînt ; a fost destul de puternic °i a dãrîmat un numãr de colibe,, avînd probabil acela°i efect destructiv ca °i,un elefant înfuriat. Au fost trei °ocuri succesive, fiecare din ele cu durata de cîteva secunde °i alte cîteva secunde pauzã între ele, intervale ce au oferit

265

oamenilor prilejul să-°i formeze o pãrere despre cele ce se-ntîmplau.

Denys Finch-Hatton, care în acel moment se afla într-un camping în Rezervaþia Masai °i tocmai dormea în camionul sãu, mi-a spus cînd ne-am revãzut cã, trezindu-se de pe urma zdruncinãturilor, primul lui gînd a fost : „O fi intrat vreun rinocer sub camion". Eu însãmi mã gãseam în dormitor cînd s-a produs cutremurul de pãmînt °i mã pregãteam de culcare. La prima smuciturã mi-am zis : „S-o fi urcat vreun leopard pe acoperi°". Cînd a

venit al doilea °oc, m-am gândit : „Acum am să mor, deci asta simte omul în clipa când moare". Dar, în scurtul răstimp de lini°te dintre al doilea °i al treilea °oc, mi-am dat seama despre ce era vorba, °i anume că era un cutremur,. căci nu mă gândisem în veci că am să ajung să trăiesc °i asta. Dar, când a venit al treilea — °i ultimul — °oc, m-a cuprins o asemenea senzație de bucurie incit nu îmi aduc aminte ca în toată viața mea să mă fi trezit vreodată mai brusc °i mai total direct în al nouălea cer.

In traiectoria lor, corpurile din univers au puterea de a ridica spiritul omenesc la înălțimi nebănuite ale fericirii. De obicei nu sîntem con°tienti de ele ; când deodată gîndul că ele există ne vine în minte °i este reactualizat, el ne deschide perspective cople°itoare. Kepler descrie ceea ce a simțit când, după ani îndelungași de muncă, în fine a descoperit legile care guvernează mi°carea planetelor ;

„Mă dăruiesc cu totul extazului meu. Zarurile sînt aruncate. Nimic din ceea ce am simțit vreodată nu se compară cu starea încercată acum. Tremur de emoție °i sîngele îmi tresaltă aprins. °ase milenii a °teptat Dumnezeu un spectator al lucrării lui. Înpelepciunea lui e infinită, tot ce nu °tim e conținut în el, la fel ca °i pușinul pe care totu°i îl °tim".

Într-adevăr, exact acela°i gen de extaz a pus stăpînire °i pe mine, squiturîndu-mă din tot trupul în timpul cutremurului de pămînt.

Senzația acelei imense plăceri și~o dă mai ales con°tiința că ceva ce socoteai pînă atunci imobil are în adîn-

cui lui resortul mobilității, °i anume pe cont propriu. Este probabil unul din cele mai puternice sentimente de bucurie °i de speranță de pe această lume. Globul inert, masa lui moartă, pămîntul însu°i se înălța °i se lăpea sub picioarele mele. Îmi transmitea în acest fel un mesaj, extrem de voalat, dar de o semnificație inconfundabilă. Pămîntul rîdea prăbu°ind colibele bă°tina°ilor °i striga : E pur si muove.

A doua zi, foarte devreme, aducîndu-mi ceaiul, Juma mi-a spus : „Regele Angliei a murit". L-am întrebat de unde °tia.

„Nu aþi simþit, Memsahib, azi noapte cum s-a clãtinat
ºi s-a scuturat pãmîntul ? înseamnă cã regele Angliei a
murit.” /

Dar, spre norocul lui, regele Angliei a trãit încã mulþi
ani dupã acel cutremur simþit de noi.

GEOÏIGE

Pe un cargobot, în drum spre Africa, m-am împriete-
nit odatã cu un bãieþaº pe nume George, care cãlãtorea
împreunã cu mama ºi cu tînãra lui mãtuºã. Într-o zi, pf>
punte, s-a desprins de lîngã cele douã femei ºi, urmãrit
din priviri de ele, s-a apropiat de scaunul meu. M-a anun-
þat cã a doua zi urma sã fie ziua lui, cã împlinea vîrsta
de ºase ani ºi cã mama lui voia sã invite toþi pasagerii
englezi la ceai ; veneam ºi eu ?, m-a întrebat.

„Dar eu nu sînt englezoaicã, George”, i-am spus.

„ºi ce eºti atunci ?”, m-a întrebat surprins.

„Sînt hotentotã.”

Stãtea în picioare, drept ºi mã privea cu multã serio-
zitate.

„Nu face nimic”, mi-a spus el grav, „Sper totuºi cã ai
sã vii.” :

Apoi s-a întors la mama ºi la mãtuºa sa, pe care le-a
anunþat pe un ton nonºalant, dar cu atîta fermitate încît
exclusea orice eventualã replicã : „E hotentotã. Dar-vreau
sa vinã”.

267

KEdr.

Aveam odatã o catîreã grasã, pe caste am numit-o
llj. Grãjdarul.de la caturi i-a dat ansã um alt niae,
Kefãzo, adicã „lingurã” ºi, cînd l-asn Întrebat de oe o po-
reclise aºa, el -mi-a rãspuns : „. :eAt"u -a aratã ca -þ> în-
gurã”. M-am învãrtit în jurul acestei cat&rci ca sã-ai dau
seama ce-i sugerase asemãnarea, dar mi mi .-.-a pãrut, ori-
dincotro aº fi privit-o, cã ar aduce, cît de puþin, cu o lin-
gurã.

La cîtva timp dupã aceea mi s~a întîmipl-at sã mîn o
cãrupã la care era înhãmatã ºi Kepko, alãtu"i de alþi trei
catM. în momentul cînd m-am urcat þj-t. r . % am avut
o privire de ansamblu asupra celor patrii animale. .ºi
atuaci mi-am dat într-o clipã seama ce di* a e avusese
grãidarul meu, Kej'iko era neobiºnuit de îngustã în umeri,
în schimb avea o crupã latã ºi rotundã ºi semãna izbitor

de tare cu o lingură a°ezată cu cupa în sus.

Dacă grăjdarul Kamau °i cu mine am fi pictat fiecare portretul rui Kejiko, tablourile noastre ar fi ie°it cât se poate de diferite. Dar Dumnezeu °i îngerii din cer ar fi văzut-o cum o vedea Kamau. Cel ce vine de sus este deasupra tuturor °i ce-a văzut aceea mărturise°te. *

GIRAFELE MERG LA HAMBCRG

• Locuiam la Mombasa în re°edința seicului Aii bîn Salini, care era lewali pe întreaga coastă, un bătrîn gentleman arab galant °i ospitalier.

Ora°ul Mombasa seamănă cu o imagine a paradisului pictată de un copila°. Brașul de mare larg din jurul insulei creează un loc de acostare ideal.; uscatul este format din stîncă albicioasă de corali, pe care cresc manghieri verzi °i înalți °i baobabi gola°i °i cenu°ii, de un aspect aproape ireal. în golful Mombasa, marea are o culoare de peruzea °i. dincolo de adincitura din dreptul portului, prelungile valuri ale Oceanului Indian trasează o linie subțire, albă °i °erpuitoare, menșinmd .un vuiet continuu
* Ioan, 3, 31—32. (N. trad.)

grav, chiar °i pe vremea cea mai lini°tită. Ora°ul, cu străzile iwi înguste, e construit în stîncă de corali, cu nuanțe de galben stins, trandafiri °i ocru, iar deasupra tronează vechea °i impunătoarea cetate, cu ziduri groase °i ambrazuri, de unde cu trei sute de ani în urmă arabii °i portughezii °i-au ținut unii altora piept ; culorile ei sînt mai tari decît acelea ale ora°ului, ca °i cum, pe parcursul timpului, fortăreața, de pe colina ei, ar fi sorbit nu unul, ci mai multe asfințituri de soare învâpăiate.

Florile de un ro°u aprins ale acaciei din grădinile de la Mombasa au o culoare neverosimil de intensă °i frunze de o fragilă delicatețe. Soarele arde °i pîrjole°te ora°ul ; tot aerul e numai sare, iar briza aduce în fiecare zi o umezeală sărată dinspre est ; pămîntul însu°i e atît de sărat că foarte pușină iarbă cre°te pe el °i arată pustiu °i plat, semănînd cu un ring de dans. Bătrînii rnanghieri au însă un frunzi° verde °i des °i răspîndesc o umbră binefăcătoare, creînd fî°ii circulare de întuneric răcoros la rădăcina lor. Mai mult ca orice alt copac pe care-l cunosc, manghierul îmi sugerează un loc de întîlnire, un centru al relașiiilor dintre oameni, un nucleu al sociabilitășii, asemeni fîntîinii din mijlocul satului. La umbra manghierilor

se țin adesea târguri și terenul din jurul lor e plin de colivii de păsări și mormane de pepeni verzi. •

Aii bin Salim avea o casă albă și foarte plăcută pe coastă, chiar la curbura brațului de mare, cu un șir lung de scări de piatră, ce coborau pînă pe plajă. Alături de ea erau cîteva case de oaspeți, iar în camera mare din clădirea centrală, de unde puteai ieși pe o verandă, adunase o mulțime de obiecte arabe și englezești : bibelouri din alamă și filde, porțelan din Lamu, fotolii de catifea, fotografii și un gramofon masiv. Printre acestea toate, într-o casetă captivată cu satin se afla cît mai rămăsese dintr-un serviciu întreg de ceai din porțelan fin englezesc, vechi de aproape o sută de ani, care fusese cadoul de nuntă al tinerei regine a Angliei și a prințului ei consort cînd fiul sultanului din Zanzibar a luat-o de soție pe fiica șahului persan. Regina și prințul consort uraseră noii perechi la fel de multă fericire pe eîta aveau ei înșiși.

269

„și au fost la fel de fericiți ?”, l-am întrebat pe șeful Aii cînd a luat din casetă ceșcuțele mici de ceai și le-a depus în fața mea pe masă ca să le văd mai bine. .
„A, din păcate, nu”, mi-a răspuns el. „Mireasa n-a vrut să renunțe la călărie. Își adusesse cu ea și caii pe dhow-ul încărcat cu zestrea ei. Numai că lumea din Zanzibar nu e de acord cu doamnele călărețe. Au urmat deci o mulțime de neînțelegeri și, cum prințesa era mai degrabă gata să renunțe la soț decît la caii ei, pînă la sfîrșit căsătoria s-a anulat și fiica șahului s-a întors în Persia.”
În portul Mombasa stătea ancorat un cargobot german năpădit de rugină, care urma să pornească spre casă curînd. Am trecut pe lîngă acest vapor în barca șefului Aii bin Salini, purtată de vîslași săi Swahili pînă la insulă și înapoi. Pe punte se afla o ladă mare de lemn, iar peste marginea ei de sus vedeam înălțîndu-se capetele a două girafe. Farah, care fusese la bordul aceluiași vas, m-a informat că proveneau din Africa Portugheză de Est, * iar destinația lor era orașul Harnburg, unde fuseseră comandate de o menajerie ambulantă.

Girafele își întorceau dintr-o parte în alta capetele lor mici și delicate, de parcă ar fi fost surprinse de ceea ce vedeau — și pe bună dreptate. Nu mai văzuseră niciodată marea. Probabil că n-aveau loc să stea decît în picioare în

lada lor cea strimțã de lemn. Lumea se îngustase brusc pentru ele, se închisese în jurul lor și nu mai era aceeași. Ele n-aveau de unde și sau măcar bănuie degradarea spre care mergeau. Căci erau ființe blajine, orgolioase și inocente, obișnuite doar cu galopul pe șesul fără de sfârșit ; n-aveau nici cea mai vagă reprezentare ce înseamnă captivitatea, cu frigul și duhoarea, cu fumul sau rîia, cu plictiseala copleșitoare dintr-o lume în care nu se petrece niciodată nimic deosebit.

Mulțimea de oameni în haine cernite și îmbâcsite va veni din frigul și zloata străzii pentru a privi la cele două girafe și a măsura în acest fel superioritatea rasei umane asupra lumii necuvîntătoarelor. Rîzînd vor arăta cu degetul spre gîturile subțiri și lungi, cînd capetele grațioase, cu ochii lor cîșoși și rîbdători, vor sta înălțate mult deasupra capetelor lor.

270

supra cuștii din menajerie. Copiii se vor speria vîzîndu-le, sau poate chiar vor plînge, ori se vor îndrăgosti de ele și le vor întinde bucăți de pîine. Apoi mamicile și taticii vor spune că girafele sînt animale drăguțe și chiar vor fi încredințați că se distrează și ele la rîndul lor.

În anii atît de lungi ce le așteaptă de aici înainte, se vor gîndi cele două girafe la țara pe care au pierdut-o ? Unde or fi oare, unde s-au dus iarba și arbuștii cu spini ascuși, fîurile și ochiurile de apă și munșii cei albaștri de la orizont ? Aerul dulce și tare al cîmpiei s-a ridicat și a dispărut. Unde-or fi celelalte girafe, cu care alergau împreună cînd se porneau să galopeze peste terenul ondulat ? Le-au părăsit, au dispărut și s-ar părea că n-au să mai revină în veci.

Iar noaptea — unde-i luna plină ?

Girafele se mișcă și se trezesc în caravana menajeriei, în cuștile lor înguste ce miroasă a acreală de bere și a paie vechi, putrezite.

Adio, adio, vî doresc să apucați să muriți pe drum, astfel ca nici unul din căpșoarele voastre nobile, care acum se ȳesc mirate peste marginea cutiei de lemn pe fundalul cerului albastru de la Mombasa, să nu apuce să se sucească dintr-o parte în alta, în singurătate, la Hamburg, unde nimeni nu știe nimic despre Africa, de unde veniți voi.

Cît despre noi, va trebui să găsim pe cineva care să încalce urît de tot libertatea noastră înainte de a avea cuviința să le cerem noi în°ine girafelor iertare pentru libertatea ce le-o încâlcăm mereu. •

LA MENAJERIE

Cu vreo sută de ani în urmă, un călător danez aflat în orașul Hamburg, contele Schirnelmann, a dat din în°tîmplare peste o mică menajerie itinerantă °i a îndrăgit-o peste măsură. Cît timp a rămas la Hamburg, î°i făcea în fiecare zi drum pe acolo, de°i i-ar fi venit greu să explice care^ era motivul real al atracției sale pentru acea caravană murdară °i căzută în paragină. Adevărul este că

271

menajeria răspundea unui dat al con°tiinței sale. Afară era i&rnă °i un ger cumplit. În grajduri, îngrijitorul încâlzise o sobă veche pînă ce aceasta devenise de un roz sidefiu în întunecimea brună a coridorului care trecea prin fața cu°tilor cu animale, însă curentul de afară °i aerul înșepător îi pătrundeau în continuare pe oameni pînă la oase.

Contele Schimmelmann tocmai era cufundat în contemplarea unei hiene, cînd proprietarul menajeriei s-a apropiat de el °i a intrat în vorbă. Acest proprietar era un omuleș micuș °i palid, cu un nas coroiat, care în tinerețea lui fusese student la teologie, dar care fusese nevoit să părăsească facultatea în urma unui scandal °i de atunci decăzuse, treaptă cu treaptă, pe scara societății.

„Excelența Voastră face foarte bine că prive°te această hienă”, îi spuse el contelui Schimmelmann. „E mare lucru să ai o hienă la Hamburg, unde pînă acum n-a mai fost nici una. Ei bine, aflați că toate hienele sînt hermafrodite °i că în Africa, de unde-s ele, în nopțile cu lună plină se întîlnesc °i se împreunează într-un ciclu copulator în care fiecare individ joacă un dublu rol — întîi de mascul, apoi de femelă. °tiași ?”

„Nu”, răspunse contele Schimmelmann cu o mi°care de u°or dezgust.

„Sînteți de părere, Excelența Voastră”, continuă circularul, „că, tocmai din cauza acestui fapt, hienei îi e mai greu decît le este altor animale să stea închisă singură în cu°că ? Resimte ea oare nevoia dublu, sau, fiindcă une°te în ea calitățile complementare ale creațiunii. e satisfăcută

cu sine ți trăiești în armonie ? Cu alte cuvinte, fiind toți prizonierii acestei vieți, sîntem noi oare cu atît mai fericiți sau cu atît mai mizerabili cu cît posedăm mai multe talente ?"

„E un lucru extrem de ciudat", spuse contele Schimmelman, care-ți urmărise propriile sale gînduri, fără a da deloc atenție întrebărilor circarului, „să te gîndeți cît atîtea sute, sau poate atîtea mii de hiene au trăit ți au murit pentru ca, în cele din urmă, noi să avem acest spe-

Oien a, astfeî încît hamburghezii să poată vedea cum arată o hienă, iar naturaliștii s-o poată studia pe viu." Si au trecut mai departe, pentru a se uita la girafele din cuca alăturată.

„Animalele sălbatice", continuă contele Schimmelman, „care aleargă printr-un decor sălbatic, nici nu există în realitate. Acesta de aici există înșă, avem ți un nume pentru el, ba ți chiar ți cum arată la înfățișare. Celelalte pot să nici nu fi existat, cu toate că ele sînt marea majoritate. într-adevăr, natura e foarte extravagantă."

Circarul își împinse pe ceafă căciula uzată de blană, sub care n-avea nici un fir de păr. „Dar ele se recunosc între ele."

„Chiar ți acesta e un lucru discutabil", spuse contele după o scurtă tăcere. „De exemplu, aceste girafe au niște pete pătrate pe pielea lor. Cînd se privesc una pe alta, girafele nu ți să recunoască un pătrat ți, prin urmare, nici nu-l vor vedea. încît putem noi considera că se recunosc ele între ele ?"

Circarul privi o vreme către girafă, apoi rosti : „Dar Dumnezeu le recunoaște".

Contele Schimmelman zîmbi. „Gin :? ?", întrebă el. „O, da, Excelența Voastră", spuse ci ui, „Dumnezeu recunoaște girafele. Cînd alergau ți se toî jucau acolo, la ele, în Africa, Dumnezeu le observa din cer ți îi plăceau purtările lor. Căci el le-a făcut ca să-i placă lui. Spuă ți în Biblie, Excelență", zise circarul. „Atît de mult a iubit Dumnezeu girafa încît a creat-o. ăi tot Dumnezeu a inventat pătratul, precum ți cercul, sînt sigur că Excelența Voastră nu poate nega. el i-a recunoscut pătratele de pe piele ți tot ce e legat de acestea. Animalele sălba-

tice, Excelența Voastră, sînt poate însãºi dovada existenței lui Dumnezeu. Dar, cînd ajung la Hamburg". conchise el punîndu-ºi cãciula înapoi pe cap, „argumentul devine, ce-i drept, problematic."

Contele Schimmelmann, care i organizase viața dupã Idei preluate de la alpii, se duse în tãcere sã priveascã erpii, tiu departe de soba cea încinsã. Pentru a-l distra, circarul deschise cutia în care-i þinea i încercã sã-l tre-

zeascã la viața pe arpele dinãuntru ei ; pînã la urmã înceatã i adormitã, reptila i se înfãºurã pe braþ. Contele Schimmelmann privea la ciudatul cuplu.

„Sã tii, iubite Kannegieter", i spuse el cu un zîmbet posac, „cã, dacã ai fi în slujba mea, sau dacã aº fi eu rege,, iar tu un ministru'al meu, acum te-aº fi dat afarã."

Circarul privi cãtre el iritat. „Serios, domnule, chiar aºa ?", întrebã el i dãdu drumul arpelui înapoi în cutie. „i de ce, domnule ? Dacã-mi permiteþi sã vã-ntreb ?4', adãugã el dupã un moment.

„E, Kannegieter, nu eºti tu chiar atît de sãrac cu duhul cum vrei sã laºi a pelege", i spuse contele Schimmelmann. „De ce ? Pentru cã, dragã prietene, aversiunea faþã de erpi este un instinct sãnãtos uman i oamenii care îl au sîrit i acum în viața. arpele este cel mai ucigãtor dintre toþi inamicii omului, dar ce altceva avem spre a ne ghida decît propriul nostru simþ al binelui i al rãului ? Ghearele unui leu, mãrimea i fildeºii elefantului, coarnele unui bivol, toate acestea ne sar în ochi. Dar erpii sînt animale minunate. Ei sînt atît de rotunzi i netezi, ca lucrurile pe care le ndrãgim în viața, au o culoare ireal de blîndã i-s moi în toate miºcãrile lor. Dar numai omului pãtruns de dumnezeire atîta frumuseþe i atîta graþie i sînt urîte i scîrbavnice, cãci ele miros a pierzanie i-i amintesc de cãderea în pãcat. Ceva dinlãuntru sãu îl face sã fugã de erpi ca de dracul, iar acest ceva se cheamã vocea conºtiinþei lui. Cãci omul care poate mîngîia un arpe este în stare de orice." Contele Schimmelmann rîse puþin de irul propriilor gînduri, se ncheie la haina groasã de blanã i se întoarce ca sã plece.

... Circarul rãmase o clipã pierdut printre reflecþii. „Excelența Voastră", spuse el în cele din urmã, „sã þipi cã n-aveþi ce face — erpii trebuiesc iubiþi. Altã soluþie nu

există. Din propria mea experiență vă spun că asta-i realitatea și cel mai bun sfat pe care vi-l pot da e să iubiți, da, să iubiți și erpii. Bineți cont, Excelența Voastră, că de câte ori — da, bineți cont, Excelența Voastră, că aproape ori de câte ori îi cerem Domnului un pește, Domnul ne dă în schimb un șarpe."

274 .

TOVARĂȘI DE DRUM

La masă, pe vaporul care mă ducea spre Africa, stăteam între un belgian care mergea în Congo și un englez care fusese de unsprezece ori în Mexic, pentru a găsi o anumită specie de oaie sălbatică de munte și care acum venea să vâneze bongo. * Făcând conversație când într-o parte când în alta, am început să mă încurc în limbi și, vînd să-l întreb pe belgian dacă la viața lui călătorise mult. l-am întrebat : „Avez-vous beaucoup travaille dans votre vie ?” ** N-a luat-o ca pe o ofensă ci, scoțîndu-și scobitoarea dintre dinți, mi-a răspuns solemn : „Enormement, Madame”. *** și, din acel moment și-a făcut o misiune de onoare din a-mi relata despre întreaga trudă a vieții sale. Indiferent despre ce era vorba, o anumită expresie revenea : „Notre mission. Notre grande mission dans le Congo” ****

într-una din seri, pe când ne așezam să facem o partidă de cărți, vîntorul englez ne-a povestit cum, aflîndu-se el în Mexic, o foarte bătrînă spaniolă, care trăia la munte, * la o fermă izolată, auzind de sosirea lui și de faptul că era străin, a trimis să-l cheme și i-a poruncit să-i spună ce mai e nou pe lume. „Acum oamenii zboară, doamnă”, a informat-o el.

„Da, da, am auzit”, i-a replicat femeia, „și am o mulțime de discuții cu preotul nostru pe această temă. Dar poate vrei dumneata, domnule, să ne lămurești odată. Zboară cu picioarele adunate sub ei, ca vrăbiile, sau întinse înapoi, ca berzele ?”

Tot în cursul acelei discuții a mai făcut și o remarcă la adresa ignoranței bătrînărilor mexicani și a școlilor de acolo. Belgianul, care tocmai dădea cărțile, s-a oprit pînă la ultima carte în mînă, l-a străpuns cu privirile pe englez și a spus : „Il faut enseigner aux negres à être honnêtes” * Specie de antilopă africană. (N. trad.)

** Ași muncit mult în viață ? (lb. franc.) (N. trad.)

*** Enorm, doamnă, (lb. franc.) (N. trad.)

*.***• Misiunea noastră. Marea noastră misiune în Congo. (lb. franc.) (N. trad.)

275

tes et â travailler. Rien de plus". * Apoi, punînd cartea pe masă cu o bufnitură surdă, a repetat cu multă hotărîre :

„Rfen de plus. Rien, Rien. Rien". **

NATURAXISTXJL ^aI MAIMUPELE

Un profesor suedez de istorie naturală a venit odată la ferma mea ca să mă roage să intervin în favoarea lui la Departamentul de Vînătoare. Mi-a comunicat că se afla în Africa pentru a studia în care anume fază embrionară piciorul maimupei, dotat cu degetul mare, începea să se deosebească de cel al omului. Pentru aceasta avea de gînd să meargă pe muntele Elgon ca să împu^ote maimupe Colobus.

„Nu trebuie să vă bazăpi pe ele", l-am sfătuit auzînd ce intenții are. „Maimușele Colobus trăiesc numai în vârful cedrilor, sînt foarte ^operioase ^oi se vînează deosebit de greu. Ax însemna să aveți un noroc fantastic să dați chiar peste embrionul dorit."

Profesorul însă era plin de speranță ^oi spunea că e gata să stea chiar ^oi ani de zile, pînă găse^ote pL-iorul cu pri-*cina. Făcuse o cerere în scris la Departamentul de Vînătoare. să i se acorde permisiunea de a împu^oca oricîte maimușe era nevoie. Avînd în vedere obiectivul ^otiințific al cercetării sale, era absolut convins că va primi autorizația cerută, dar pînă în acel moment nu îi venise încă nici un răspuns.

„^ai cîte maimușe ați solicitat să vi se îngăduie să împu^ocați ??"

Mi-a spus că, pentru început, ceruse permisiunea să împu^ote o mie cinci sute de exemplare.

Cum aveam cunoștințe la Departamentul de Vînătoare, l-am ajutat să scrie o a doua scrisoare, solicitînd răspuns la ea cu următoarea po^otă, fiindcă profesorul suedez era nerăbdător să înceapă cercetările. în mod excepțional, răspunsul Departamentului de Vînătoare ne-a parvenit în-

* Negrii trebuie să fie cinstiți ^oi să muncească.1

Nimic mai mult., (lb. franc.) (N. trad.)

** Nimic mai mult. Nimic. Nimic. Nimic. (lb. franc.) (N. trad.)

fr-adevăr cu următoarea po^otă. Departamentul, suna scrisoarea, avea plăcerea să-l informeze pe profesorul Landgreen că, dat fiind obiectivul ^otiințific al vizitei domniei sale, se găsisse o cale de a face o excepție de la reglementările în vigoare, urcând numărul maimușelor ce puteau fi vîinate de la patru la ^oase exemplare.

A trebuit să-i citesc scrisoarea de două ori ^oi cînd, în sfîrșit, conținutul ei a devenit cit se poate de clar pentru bietul profesor, acesta s-a prăbușit în sine atît de ^oocată ^oi de umilit încît n-a mai fost capabil să articuleze nici măcar un sunet. La încercarea mea de a spune cît îmi părea de rău nu a răspuns nimic, ci a ieșit din casă, a urcat în mașina lui ^oi a plecat copleșit ^oi trist.

Înainte ca situația să-i devină ostilă, profesorul a dovedit că putea fi o companie plăcută ^oi un spirit cu mult umor. În cursul discuțiilor noastre referitoare la maimușe m-a lămurit asupra multor aspecte necunoscute ^oi mi-a expus cîteva din ideile sale. Într-o zi mi-a mărturisit : „Am să vă povestesc o experiență foarte interesantă pe care am avut-o odată. Pe muntele Elgon mi s-a părut posibil, pentru o clipă, bineînțeles, să cred în existența lui Dumnezeu. Ce părere aveți de asta ?”

Am spus : Foarte interesant, dar m-am gîndit în sinea mea : ^oi mai interesant ar fi de aflat dacă pe muntele Elgon lui Dumnezeu i-o fi fost posibil să creadă, fie ^oi numai pentru o singură clipă, în existența profesorului suedez.

KAROMENYA

Trăia la fermă un băieț^o de vreo nouă ani pe nume Karomenya, care era surdo-mut. Tot ce putea scoate din el era un fel de sunet ca un răget sălbatic ^oi scurt, dar ^oi pe acesta numai foarte rar ^oi nici lui însuș^oi nu-i plăcea cum face, de aceea se oprea pe dată ^oi rămînea gîfîind din greu. Ceilalți copii erau speriați de el ^oi se tot plîngeau că-i bate. Am făcut cunoștință cu Karomenya o dată cînd tovarășii săi de joacă l-au lovit peste cap cu o creangă ruptă dintr-un copac, astfel că obrazul drept îi era tot tu-

mefiat ^oi infectat cu a^ochii subțiri de lemn, ce au trebuit

extrase cu ajutorul unui ac. ăi totuși pentru Karomenya nu a fost chiar martiriul pe care îi l-ar putea imagina cineva ; cu toate că fața îl durea, era pentru el și un prilej de a veni în contact cu lumea.

Karomenya avea o piele foarte întunecată și niște ochi frumoși, negri și veșnic umezi, cu genele foarte groase • avea o expresie gravă și serioasă și abia dacă zăreai vreodată un zîmbet pe fața lui. În general, arăta ca un vișel, scund de statură și tuciuriu. Era o ființă activă și pozitivă și cum fusese exclus de la comunicarea prin viu grai luptă devenise pentru firea lui unica formă de manifestare. Deasemeni era foarte bun la aruncat cu piatra și putea nimeri cu multă acuratețe orice țintă și propunea. La un moment dat, Karomenya a avut și un arc cu săgeți, dar nu s-a descurcat deloc cu el, ca și cum să auzi zăbă-nîntul corzii unui arc ar fi, în mod necesar, o parte integrantă din meșteșugul arcașului. Karomenya era destul de solid construit și deosebit de puternic pentru vârsta lui. Probabil că n-ar fi schimbat aceste avantaje ale sale asupra altor băieți pe darul acestora de a vorbi și de a auzi, pentru care simțeam că nu avea vreo admirație deosebită. Deși era un spirit combatant, Karomenya nu era totuși neprietenos. Dacă-și dădea seama că i te adresai, figura i se lumina pe dată, nu de vreun zîmbet anume, ci de o vioiciune extrem de promptă și hotărâtă. Era și hoș, terpelind din zahăr și din țigări ori de câte ori i se ivea prilejul, dar imediat împărțea prada cu ceilalți copii. O dată l-am surprins împărțind zahăr unui cerc de băieți adunați în jurul lui, dar el nu m-a văzut și aceea a fost de altfel și singura oară când am avut impresia că vrea să râdă.

O vreme am încercat să-i ofer ceva de lucru în casă ori la bucătărie, dar nu a reușit să facă față și, după un timp, s-a plictisit el însuși de aceste mărunte munci. Tot ce-i plăcea să facă era să mute obiecte grele și să le tragă dintr-un loc în altul. Aveam un șir de pietre înălbite de ploaie de-ă lungul aleii pentru mașini ; într-o zi, cu ajutorul lui, am urnit din loc o asemenea piatră și am rostogolit-o încet pînă la fermă, intenționînd să dau aleii o anumită simetrie. A doua zi, în timp ce eram plecată, Ka-

273
romenya a luat tot restul de pietre și le-a rostogolit pînă

la casa mea, unde a făcut o grămadă mare cu ele, lăsându-mă perplexă la gândul că o persoană de vârsta lui era în stare de una ca asta. Cred că efortul a fost cumplit. Aveam senzația că băiatul îmi cunoaște locul său în această lume și că îl respectă cu tristețe. Ce-i drept, era el surdomut, în schimb avea o forță ieșită din comun. Cel mai mult și mai mult în această viață, Karomenya îmi dorea să aibă un cușor al lui, dar eu nu îndrăzneam să-i îndeplinesc dorința, de teamă că, în zelul său de a stabili contacte cu lumea, ar fi putut foarte lesne ucide vreun alt copil. Va fi făcut rost de un cușor mai târziu în viață, căci dorința-i era doar atât de intensă și numai Dumnezeu poate spune ce folos oțuise să-i dea.

Cea mai puternică impresie am produs-o asupra lui în ziua când i-am dăruit un fluier. Eu însămi îl folosisem o vreme pentru a chema câinii cu el. Când i l-am arătat lui Karomenya, nu l-a interesat aproape deloc ; dar. de îndată ce l-am învățat să-l ducă la gură și să sufle tare în el, iar câinii au venit în goană din toate părțile către noi, ochul i-a fost atât de puternic și de total încântat s-a schimbat la față, cuprins de o imensă mirare. A încercat din nou și, descoperind că efectul este același, și-a întors privirile către mine. O privire senină, însă severă. Când s-a mai obișnuit cu fluierul, a vrut să oție cum funcționează. Dar, în acest scop, nu se uita la fluier în sine, ci, când fluiera cu el, iar câinii se prezentau, îi studia atent încruntându-și sprâncenele, ca și cum ar fi vrut să vadă unde fuseseră lovii. După acest episod, Karomenya s-a arătat foarte tare de câini și adeseori, ca să spun așa, îi prelua în arendă și mergea cu ei să-i ducă la plimbare. Când pleca binându-i pe toți în lesă, îi arătam câte un punct înspre vest, pe cer, în care trebuia să se afle soarele când el să fie înapoi acasă, iar Karomenya îmi arăta și el tot același loc și întotdeauna era punctual.

Odată, făcând o plimbare călare, l-am văzut pe Karomenya împreună cu câinii, la mare distanță de casa mea, tocmai în Rezervația Masai. El nu mă vedea, ci credea că e singur și neobservat de nimeni. îi lăsa pe câini să tragă o fugă bună, pe urmă îi fluiera să vină la el ; a repetat în felul acesta manevra de trei sau de patru ori, în

279
vreme ce eu îl priveam de pe cal. Acolo, în câmpie, unde

credea că nimeni nu-l poate observa, se deda unei noi idei și unui aspect diferit al vieții.

Își purta fluierul atârnat de o sfoară petrecută pe după gât, dar într-o zi n-a mai apărut cu el. L-am întrebat prin gesturi ce se întâmplase și tot prin gesturi mi-a răspuns că nu-l mai are — îl pierduse. Iar un al doilea fluier nu mi-a mai cerut. Fie își închipuia că nu mai voiam să-i dau, fie dorea de-acum să se țină departe de ceva care nu era treaba lui. N-a° putea pune mâna în foc că nu-l aruncase el însuși, incapabil să-l pună de acord cu restul ideilor sale despre această viață.

De aici înainte, în cinci sau șase ani, Karomenya fie va da peste o mulțime de suferințe, fie deodată se va fi ridicat la ceruri.

POORAN SINGH

Micul atelier de fierărie al lui Pooran Singh, de jos, de la vadul morii, era un infern în miniatură pe teritoriul fermei mele, cu toate atributele ortodoxe ce le implică această noțiune. Era construit din tablă ondulată, iar când la amiază soarele cădea drept pe acoperișul lui și flăcările din cuptor se năpusteau afară năvalnice, aerul însuși, atât în căsuță cât și în preajma ei, era incandescent de alb. În tot timpul zilei, atelierul răsuna de zgomotul asurzitor al forjei — fier lovit pe fier și iar pe fier —, cabina era plină de securi și de roți dezmembrate, care-l făceau să arate precum tabloul vechi și înfricoșător al unui loc de execuție.

Și, cu toate acestea, atelierul său de fierărie avea o mare putere de atracție ; când mă duceam să-l privesc pe Pooran Singh la lucru, mereu găseam lume așinându-se prinăuntrul sau prin preajma cabinei. Pooran Singh munca într-un ritm suprauman, de parcă însăși viața lui ar fi depins de terminarea unei munci sau alteia în următoarele cinci minute ; sărea de-un cot deasupra nicovalei, își striga ordinele către cei doi tineri Kikuyu, ajutoarele sale, pe un ton de o mare stridență, ca un țipăt de pasăre

și se purta în general ca un om el însuși aflat pe rug, sau ca un diavol ars cu fierul roșu și pus la treabă. Însă Pooran Singh nu era diavol, ci o persoană cu o fire cât se poate de liniștită ; în afara orelor când munca, avea o

anumită afectare aproape feciorelnică în gesturi. Era ceea ce se numește un fundee la fermă, adică un meșter bun la toate, și tâmplar, și țelar, și dulgher, și fierar ; a construit și a îmbinat mai multe căruțe în folosul fermei, și totul numai pe cont propriu. Dar cel mai tare îi plăcea să muncească la forjă și era o încântare să-l privești cum ceruiește câte o roată.

Aparența lui îți sugera totuși parcă un soi de scamatorie. Când era îmbrăcat cu haina și cu turbanul său alb și extrem de răsucit, reușea să arate, având și o barbă mare și neagră, ca un om masiv și impunător. Dar lângă forjă, stînd gol pînă la brîu, era incredibil de slab și ușor, cu torsul tipic de indian, adică în formă de clepsidră. Îmi plăcea la forja lui Pooran Singh, cel foarte iubit și printre Kikuyu, în principal pentru două motive. În primul rînd, din cauza atracției fierului, care e cea mai fascinantă materie primă și care poartă imaginația pe cărări adesea îndepărtate. Sabia, plugul, roata sau tunul, civilizația omenească adică, sau, mai pe scurt, cucerirea naturii de către om, destul de simplă ca fenomen spre a fi pricepută sau intuită chiar și de ființele primitive — toate acestea însemnau persoana indianului de câte ori bătea cu ciocanul fierul.

Iar în al doilea rînd, publicul băștină era atras la forjă de cîntecul acesteia. Ritmul vioi, înalt, monoton și surprinzător al muncii fierarului are în el o forță mitică. El este într-atît de viril că înfioară și topește inimile femeilor, el este sincer și neafectat și spune numai adevărul, nimic altceva decît adevărul. Uneori este extrem de direct. Are un exces de robustețe și este vesel și puternic, sau îndatoritor cu tine și îți oferă surprize mari cu ușurință, ca într-o joacă. Băștinăii, îndrăgostiți de ritm, se adunau la Pooran Singh și se simțeau acolo în largul lor. Potrivit unei tradiții vechi nordice, un om nu putea fi tras la răspundere pentru o vorbă spusă lângă forjă. Și în Africa limbile se dezlegau în atelierul de fierărie, discuțiile înlănțuindu-se liber, fantezii dintre cele mai îndrăz-

neie erau chemate la viață de cîntecul ciocanului, inspirator.

Pooran Singh a lucrat la mine timp de mai mulți ani și a fost un angajat bine plătit al fermei. Nu exista un

echilibru între veniturile 0i nevoile sale, căci era un ascet, dar 0i un habotnic. Nu se atingea de carne, de băutură, de tutun, nu juca jocuri de noroc, iar hainele îi erau atît de roase încît se vedea urzeala pe la cusături. Toți banii 0i-i trimitea în India, pentru ca fiii lui să poată merge pe la 0coli. Odată, de la Bombay, un fiu micuș 0i foarte tăcut al său, pe nume Delip Singh, a venit să-0i viziteze tatăl. Tînărul Singh pierduse contactul* cu fierul 0i singurul obiect metalic pe care l-am văzut la el a fost un stilou purtat în buzunarul de la piept al hainei. în cazul de față, însu0irile mitice nu se transmiseseră 0i la generația următoare.

Cît despre Pooran Singh însu0i, mereu agitat în jurul forjei sale, acesta 0i-a păstrat aureola cît timp a lucrat la fermă 0i, sper. 0i pe urmă, pînă ia 0fir0itul vieșii. El era slujitorul zeilor, incandescent 0i radiind căldură, un spirit elementar. în atelierul lui de fierărie ciocanul îpi cînta exact ce voiai să auzi. de parcă ar fi dat glas mereu chiar sufletului tău preaplin. Mie ciocanul îmi cînta o poezie grecească veche, pe care un prieten a tradus-o astfel :

Ca un fierar izbit-a Eros cu ciocanul său,

Din semepia mea au sărit schipei.

Apoi m-a răcorit în lacrimi 0i în lamentașii.

Ca fierul înro0ii muiat în rîu.

O fNTIMPLARE CIUDATA

Pe cînd mă aflam în Rezervașia Masai 0i făceam că-rău0ie pentru guvernul colonial, am asistat într-o zi la o " scenă ciudată, cum nimeni dintre toți cunoscușii mei n-a mai văzut vreodată. Aceasta s-a petrecut în plină amiază, în timp ce străbăteam șinutul de pă0uni.

Aerul Africii e mai important pentru peisaj decît acela din Europa ; plin de miraje 0i năluciri, el este, într-un

282

anume fel, adevărata scenă a tot ce se petrece. în toiul vipiei din miezul zilei, aerul vibrează 0i oscilează aș-rheni corzii unei viori 0i ridică lungi straturi de pă0une, cu dealuri 0i cu arbu0ti pepo0i cu tot, creînd vaste întinderi de apă argintie peste cîmpiile cu iarbă uscată 0i arsă.

Mergeam prin aerul încins 0i viu 0i, contrar obiceiului meu, mă aflam destul de departe în fașa 0irului de cărușe, cu Farah, cu Dusk, ogarul meu scoșian 0i cu micușul toto care îngrijea de Dusk. Umblam toți patru în tăcere, căci

era prea cald ca să mai ȳi vorbim. Deodată orizontul s-a pus ȳn miocare : ȳnsă de data aceasta nu aerul galopa, ci o turmă de animale sălbaticice mari se ȳndrepta spre noi din partea dreaptă, despicȳnd decorul pe diagonală.

I-am spus lui Farah : „Ce multe antilope”. Dar, după o clipă, n-am mai fost sigură dacă sȳnt antilope sau nu ; mi-am luat deci binoclul ȳi le-am privit, ȳnsă era greu de spus la acea oră fierbinte din miezul zilei. „Ce zici”, l-am ȳntrebat pe Farah, „or fi antilope astea ?”

Am observat că Dusk era cu toată atenȳia concentrată asupra acelor animale, urmărindu-le apropierea cu privirile sale pătrunzătoare. Adesea ȳi dădeam drumul să tragă o fugă bună după antilope sau după gazele, dar ȳn acea zi m-am gȳndit că era prea cald ȳi i-am spus micușului toto să-i lege mai bine zgarda. ȳnsă ȳn aceeaȳi «i|pă cȳinele a scos un lătrat scurt ȳi sălbatic ȳi s-a năpustit brusc ȳnainte, răsturnȳndu-l pe micul toto. Am apucat să mai pun mȳna eu ȳnsămi pe lesa lui ȳi a trebuit să mă opintesc din toate puterile ca să-l pot ține ȳn loc. Priveam ȳntruna spre animale. „Ce-or fi ?”, l-am ȳntrebat pe Farah.

E foarte greu la ȳes de apreciat distanșele. Vibrașia continuă a aerului ȳi monotonia peisajelor contribuie ȳi ele, la fel ca ȳi imaginea arbuștilor cu spini, risipișii ȳn cȳmpie, care au exact aceeaȳi formă ca ȳi copacii unei păduri dese ȳi mari, deȳi ȳn realitate nu-s mai ȳnalșii de douăsprezece picioare, astfel ȳncȳt girafa iese cu capul ȳi cu gȳtul mult pe deasupra lor. ȳn permanenșă te ȳnșeli ȳn privișia dimensiunii animalelor pe care le vezi la distanșă ȳi s-ar putea ca, ȳn toiul zilei, să confunzi un șacal cu o antilopă, ori un struș cu un bivol negru. Un minut mai

283

tȳrziu Farah mi-a spus : „Memsahib, șȳtia sȳnt cȳini sălbatici”.

Cȳinii sălbatici umblă ȳn general ȳn grupuri de cȳte trei sau patru, dar se ȳntȳmplă să ȳi vezi ȳi-n haite de cȳte doisprezece odată. Băștinașii se tem de ei ȳi spun că sȳnt teribil de sȳngeroșii. ȳntr-o zi, pe cȳnd mergeam cȳlare prin Rezervașia de Animale, m-am ȳntȳlnit cu patru asemenea cȳini, ce mă urmau la o distanșă de cincisprezece yarzi. Cei doi mici terrieri pe care-i aveam cu mine mergeau cȳt mai aproape cu putișă, practic sub burta poneiului meu, pȳnă ce am trecut cu toșii pe celălalt mal al rȳului ȳi am

ajuns în siguranță pe teritoriul fermei. Cîinii sălbatici nu sînt la fel de robuți ca hienele, ci mai degrabă seamănă cu niște dogi alsacieni mai mari. Ei sînt de culoare neagră, cu cîte un smoc alb în vârful cozii și al urechilor ascuțite. Pielea lor nu e de nici un folos, avînd un păr inegal și aspru și fiind urît mirositoare.

Acum trebuie să fi fost cel puțin cinci sute de cîini sălbatici. Veneau spre noi în trap nu foarte întins, fără a privi în dreapta sau în stînga, de parcă ar fi fost speriați de ceva, sau ca și cum ar fi mers repede și conștienți de un scop precis. Au cotit doar puțin cînd s-au apropiat de noi ; cu toate acestea nu păreau să ne fi observat și au continuat în același ritm. Cel mai aproape de noi au trecut la vreo cincizeci de yarzi distanță. Alergau cîte doi, trei sau patru pe același rînd, într-o coloană foarte lungă, astfel încît a durat o vreme pînă ce întreaga procesiune s-a perindat prin fața noastră. Pe la mijlocul ei, Farah mi-a spus : „Acești cîini sînt foarte obosiți, înseamnă că vin de foarte departe”.

Cînd au trecut cu toții și au dispărut din nou, ne-am uitat în urmă după cărușele noastre. Erau încă destul de departe în spate și, epuizați de emoția experienței avute, ne-am lăsat jos în iarbă acolo unde ne aflam, pînă ce restul safari-ului a ajuns la noi. Dusk era teribil de agitat, sqturîndu-și capul cu putere și dînd să alerge după frații săi sălbatici. L-am cuprins pe după gît cu brațele și, dacă nu l-aș fi legat la timp, cred că ar fi fost sfîșiat de haită.

Vizitii cărușelor din safari s-au desprins din coloană și au venit în fugă spre noi, întrebîndu-ne ce s-a întîm-

plat. Nu le-am putut explica nici lor, mi mi-am putut explica nici mie de ce acei cîini sălbatici umblau astfel și într-un număr atît de mare. Băștinașii au vrut să vadă în aceasta un semn funest, o prevestire de război, căci cîinii sălbatici sînt mîncători de stîrvuri. După aceea n-au mai comentat întîmplarea, cum făceau cu toate celelalte evenimente din timpul unui safari.

Am povestit multora pășania mea, clar nimeni nu a vrut să mă creadă. Și, cu toate acestea, ea este adevărată, iar însoțitorii mei de atunci îmi sînt cu toții martori.

PAPAGALUL

Un bătrîn armator danez îi amintea de zilele tinereții sale și de faptul că, la vârsta de oaisprezece ani, petrecuse o noapte într-un bordel din Singapore. Mersese acolo dus de marinarii de pe un vapor al tatălui său și stătuse îndelung de vorbă cu o bătrînă chinezoaică. Aceasta, aflînd despre el că venea dintr-o țară atît de îndepărtată, a scos la iveală un papagal bătrîn, care era proprietatea ei. Cu mult, foarte mult timp în urmă, i-a povestit bătrîna, promise acel papagal în dar de la un englez de vișă nobilă, un fost iubit al ei din tinerețe. După părerea băiatului, papagalul trebuia să aibă cel puțin o sută de ani. ătia să spună diferite fraze în aproape toate limbile pămîntului, prinse în atmosfera cosmopolită a stabilimentului în care-și ducea veacul. Dar, înainte de a i-l trimite, fostul iubit al chinezoaicei îl învâșase un text pe care ea nu îl înșelea și nici vreunul din ceilalți vizitatori nu fusese în stare să i-l traducă. Aa încît, de foarte mulți ani, ea renunșase să mai întrebe. Dar, dacã acest băiat venea de atît de departe, poate din întîmplare era tocmai limba lui și atunci îi putea tãlmãci înșelesul ascuns al textului.

Băiatul fusese adînc miocat și emoționat de ideea femeii. Cînd a privit spre papagal și s-a gîndit că s-ar putea să audă daneza tocmai din ciocul acela coroiat, aproape că i-a venit să o ia la fugă. Nu a rămas pe loc decît pentru a-i face plăcere bătrînei. Dar, cînd aceasta l-a convins pe papagal să spună textul cu pricina, limba s-a dovedit

285

a fi înșăși greaca veche. Pasărea pronunșă cuvintele foarte rar și băiatul ătia destulă greacă modernă pentru a recunoaște despre ce este vorba în poem ; era de Sappho :

A trecut miezul nopții, au apus Pleiadele,

A dispărut acum și luna.

Eu sînt tot singură, nemișiată,

Iar orele trec întruna.

Cînd i-a tradus aceste versuri, bătrîna a plescăit din buze, apoi și-a rostogolit ochii ei mici, asiatici. L-a rugat să-i mai spună o dată poemul și a confirmat din cap că aă era,

V

DESPĂRȘIREA DE FERMĂ

„i zei, i oameni, la fel sîntem amăgiți V*

1 -

VREMURI GEELE

Ferma mea era situată pușin prea sus pentru a crește cafea pe pămîntul ei. Ni se întîmpla ca, în lunile de frig, să ne trezim cu îngheț la sol, iar dimineața vlăstarele arborilor de cafea și tinerele fructe de pe ele să fie brune și zbîrcite. Vîntul bătea dinspre cîmpie și, chiar și în anii cei mai buni, nu obșineam aceeași recoltă pe acru plantat ca oamenii din Thika sau Kiambu, districte aflate mai jos, la patru mii de picioare deasupra nivelului mării.

Nu prea aveam nici ploaie în șinutul Ngong și în trei rînduri au fost ani de secetă absolută, care ne-au lovit

I cum nu se poate mai tare. Într-un an, cînd am avut cincizeci de inches de ploaie, am cules optzeci de tone de cafea, iar într-un an cu cincizeci și cinci de inches aproape nouăzeci de tone ; -dar au fost și doi ani proști, cînd au căzut doar douăzeci și cinci sau douăzeci de inches de ploaie,

iar recolta a fost de numai șaisprezece și cincisprezece

3 tone de cafea. Aceia au fost ani dezastruoși pentru noi.

a în același timp a scăzut și preșul cafelei : unde înainte primeam o sută de lire pe tonă, acum primeam doar șai-

* zeci-șaptezeci. Peste fermă s-au abătut vremuri grele. Nu î ne puteam plăti datoriile și nu erau nici bani pentru viașă de zi cu zi. Ai mei de-acasă, care aveau acșuni investite în recoltă, îmi scriau și-mi spuneau că-i mai bine să vinci domeniul.

M-am gîndit la tot soiul de formule pentru salvarea

fermei. Într-un an am încercat să plantez cîniepă pe terenul rămas necultivat. Să crești cîniepă e un lucru admi-

« rabil, dar cere multă îndemînare și experienșă. Am apelat

' la un refugiat belgian să mă sfătuiască ce era de făcut și, cînd acesta m-a întrebat cit pămînt aveam de gînd să

[plantez cu cîniepă, iar eu i-am răsșuns că trei sute de

289

acri, a exclamat pe dată „Ca, Madame, c'est impossible'^ *

Puteam cultiva cu succes cincis acri, sau chiar zece, era el

de părere, în orice caz nu mai mult de-atît. Dar cu nu-

mai zece acri nu rezolvam nimic și atunci am plantat o

sută cincizeci. Un timp de cîniepă înflorit și albaștru pre-

cum cerul senin e o panoramă încîntătoare — ca o bucată

de cer aici jos, pe pământ — și nu există răsplată mai binemeritată decât o recoltă de fibre de cânepă, rezistente, lucioase și parcă unse la pipăit. Le urmărești cu gândul și după expediere, cum sînt transformate în ceară afuri și cămăși-de noapte. Dar lucrătorii mei Kikuyu nu puteau, de astăzi pe mîine și fără o supraveghere constantă, să învețe să fie îndemînatici la întinsul, la topitul sau la bătutul lor ; astfel că tentativa mea de a cultiva cânepă n-a prea avut succes.

*

Cei mai mulți dintre fermierii ținutului își încercau norocul, în acei ani, cu cîte o astfel de fantezie și cîșiva dintre ei chiar au și dat peste o inspirație fericită. Pentru Ingrid Lindstrom din Njoro, de pildă, lucrurile au luat o întorsătură fastă : cînd eu nu mai eram în Africa și după ce ea însăși muncise ca o sclavă mai bine de doisprezece ani în grădina de zarzavaturi, la porci, la curcani, la tufele de ricin, la soia, după ce le văzuse dînd faliment pe rînd și plînsese din cauza lor, și-a salvat ferma pentru sine și pentru familia ei hotărînd să planteze piretru, care se vinde în Franța, unde se folosește la fabricarea parfumurilor. Eu n-am avut norocul ei în privința experimentelor și, cînd a venit sezonul uscat și a început să bată vîntul dinspre cîmpiile Athi, arborii de cafea s-au lăsat în jos, iar frunzele lor s-au îngălbenit ; în anumite zone ale plantației, copacii au fost loviți de boli urîte, precum antestia.

Pentru a impulsiona recolta, am început să îngrăăm pământul cu bălegar. Fiind crescută în spiritul ideilor europene despre cultivarea pământului, mi se părea împotriva firii să adun recolta de pe un teren fără a-l fi îngrăat mai înainte cu bălegar. Cînd au aflat despre acest proiect, clăcașii de la fermă mi-au venit în întîmpinare adueîndu-mi, din grajdurile vitelor și caprelor lor, bălegar

* Așa ceva, doamnă, e imposibil, (lb. franc.) (N. trad.)

290

adunat acolo de decenii întregi. Era o materie moale ca turba și ușor manipulat. Am făcut o brazdă printre irurile de arbori cu noile pluguri mici, trase de cîte un singur bou, pe care le cumpărasem de la Nairobi și, cum nu se putea pătrunde cu căruța printre copaci, femeile de la fermă au fost nevoite să care în spinare bălegarul cu sacii și să-l împrăție de-a lungul brazdei trase de plug, cîte un

sac la fiecare copac, astfel încât, revenind cu plugurile ȳi cu boii, sã-l putem îngropa cu totul sub pãmînt. Era o îndeletnicire plãcutã la privit ȳi îmi puneam mari speranþe în ea, dar, dupã cum s-a dovedit mai pe urmã, efectele acelei fertilizãri intense nu s-au fãcut simþite niciodatã. Marea noastrã dificultate era o lipsã cronicã de capital, care fusese cheltuit complet în zilele dinainte ca eu sã ajung sã mã ocup de fermã. Nu ne puteam permite sã încercãm vreo îmbunãtãþire radicalã, ci eram obligaþi sã trãim de pe o zi pe alta, ceea ce, în ultimii ani, devenise modul nostru de viaþã curent la fermã.

Sã fi avut eu capitalul, mã tot gîndeam din cînd în cînd, a° fi renunþat la cultivatul cafelei, a° fi tãiat topi arborii de cafea ȳi a° fi plantat pãdure pe tot terenul. Copacii cresc foarte repede în Africa, iar dupã zeee ani te poþi plimba în tihnã pe sub eucaliþpii înalþi ȳi albãstrui, sau pe sub salcîmii australieni, pe care, în sezonul ploios, tu însãþi i-ai adus de la pepinierã, cîte doisprezece puieþi în fiecare cutie. ȳi a° fi avut atunci o vînzare bunã de cherestea ȳi de lemn de foc pe piaþa de la Nairobi. A planta copaci e o muncã plinã de nobleþe ȳi multã vreme dupã aceea te tot gînde°ti cu plãcere la ea. Pe vremuri fuseserã pilcuri mari de pãdure indigenã pe domeniul meu, dar ea fusese vîndulã în întregime pentru tãiere la indieni înainte ca eu sã preiau conducerea fermei ; era un fapt care mã-ntrista. Eu însãmi în anii cei mai grei trebuiesem sã tai o parte din pãdure în jurul atelierului de prelucrare a cafelei, pentru a face loc sã încapã motorul cu aburi, iar pãdurea sacrificatã, cu trunchiurile ei înalte ȳi umbrele verzi ȳi vii, îmi tulbura adesea gîndurile ȳi niciodatã nu mi-a pãrut mai þau dupã ceva în viaþã ca dupã acei copaci tãiaþi. Din timp în timp, cînd îmi puteam permite, mai plantam un petec de teren cu eucaliþpi, dar fãrã rezultate deosebite. In rit-

291

mul acesta, aveau sã treacã vreo cincisprezece ani pînã sã fie cultivate acele cîteva sute de acri, ca sã vãd îerma transformatã într-o pãdure plinã de cîntece, administratã în mod ȳtiinþific ȳi cu un joagãr pe malul rîului, Clãca°ii de pe domeniu însã, a cãror idee despre timp era cu totul diferitã de a albilor din Colonie, priveau plini de speranþã spre un viitor în care fiecare sã aibã lemne de foc din bel°ug — cum avuseserã cîndva strãmo°ii lor — de la

pădurea pe care eu aveam s-o plantez curînd. Mai nutream °i planul de a cre°te vite °i de a pune pe roate o lăptărie. Eram situați însă într-o zonă expusă, ceea ce înseamnă că pînutul era bîntuit de febra aftoasă de pe coasta de est a Africii °i» dacă voiai să cre°ti rase încruciate, trebuia să ai °i o scăldătoare pentru deparazitarea vitelor. Ceea ce face cu atît mai grea concurența cu crescătorii de vite aflați mai departe, în interiorul țării, care trăiesc în zone neexpuse, dar pe de altă parte Nairobi era atît de aproape încît puteam în fiecare zi trimite laptele cu ma°ina la piașă. O dată am avut o cireada de vite din rase încruciate, pentru care am construit o scăldătoare de toată frumuseșea. Dar am fost nevoiți să le vindem °i scăldătoria, secată °i năpădită de ierburi, arăta ca ruina scufundată °i răsturnată a unui castel-fantomă. Mai tîrziu, cîrid seara, la ora mulșului, porneam pe jos pînă la grajdul lui Mauge sau al lui Kaninu, ca să mai simt o dată în nări dulcea aromă ce o degajă vacile, încercam o strîngere de inimă că nu mai aveam °i eu grajduri de vite °i o lăptărie proprie. Cînd călăream pe °ei, în mintea mea îl vedeam spusit, ca pe un cîmp cu flori, de nenumărate vaci bălșate.

Dar asemenea planuri au devenit tot mai străine de mine pe măsură ce anii se scurgeau, încît pînă la urmă ele s-au pierdut cu totul în ceașă. În fond, nu mi-ar fi păsat prea mult dacă a° fi cîotigat ceva de pe urma cafelei °i a° fi putut menșine ferma în stare de plutire.

Este o mare povară să cari în spinare o fermă întregă. Bă°tina°ii, ba chiar °i angajașii mei albi, mă lăsau să mă tem °i să mă frămînt °i în numele lor, iar cîteodată mi se părea că pînă °i boii de la fermă sau arborii de cafea se complăceau în această atitudine. Aveam atunci impresia că se înșeleseră între ele, fiinșe glășuitoare °i necuvîn-

292

șătoare, că numai din vina mea ploile întîrziu să cadă sau cU nopșile erau atît de reci. Iar seara mi se părea nedrept să stau °i să citesc lini°tită în casă ; mă împingea afară, pe drumuri, teama de a nu pierde ferma. Farah, care-mi cuno°tea frămîntările, nu era deloc bucuros de plimbările mele noaptea. Îmi spunea despre leopardzii care fuseseră văzuți prin apropierea fermei după apusul soarelui ; °i avea obiceiul să stea pe verandă, siluetă îmbrăcată în alb,

abia vizibilă pe întuneric, pînă ce mă vedea revenită acasă întregă. Numai că eu eram prea-tristă pentru a mă mai gândi ȳi la leoparzi, ȳtiam că nu pot rezolva nimic orbecăind prin întuneric încolo ȳi încoace pe teritoriul fermei ^si totuȳi umblam ca o stafie, despre care se spune că merge fără să ȳtie de ce sau încotro se îndreaptă.

Cu doi ani înainte de a părăsi pentru totdeauna Africa, am fost într-o călătorie prin Europa. M-am întors în plin sezon al recoltatului cafelei, astfel că nu am putut afla nimic în legătură cu recolta pînă nu am ajuns în portul Mombasa. Cît timp m-am găsit pe vapor nu am făcut ăecît să mă gîndesc : dacă eram într-o stare bună ȳi viața îmi surîdea, socoteam că vom obține în jur de ȳaptezeci ȳi cinci de tone, dar dacă eram abătută sau într-o stare nervoasă, mă încurajam în sinea mea : trebuie să obținem ȳaizeci de tone, asta în orice caz'.

La Mombasa mă aȳtepta Farah, dar n-am îndrăznit să-l întreb chiar din prima clipă despre recolta plantației de cafea ; o vreme am vorbit tot felul de alte lucruri în legătură cu viața la fermă. Seara, înainte de a mă retrage la culcare, însă, nu am mai rezistat ȳi l-am întreat cîte tone de cafea se strînseseră în total de data aceasta. De obicei, somalezii au o mare plăcere în a comunica dezastrele. Acum însă Farah nu arăta deloc bucuros, ci, cu o seriozitate extremă, stînd în picioare lîngă pragul uȳii, a închis ochii pe jumătate ȳi ȳi-a lăsat capul pe spate cînd, înghițindu-ȳi amărăciunea, mi-a spus : „Patruzeci de tone, Memsahib". în clipa aceea am ȳtiut că nu vom putea continua aȳa. Culoarea ȳi viața s-au scurs din lumea înconjurătoare, camera întunecoasă ȳi sufocantă a hotelului din Mombasa, cu podeaua ei de ciment, cu capătul patului din '?*ler forjat ȳi plasa pentru țînțari uzată, a căpătat o cum-Pttă semnificație ca simbol al lumii, fără un singur orna-
293

ment sau amănunt de înfrumusețare a vieții omeneȳti din interiorul ei. Nu am mai spus nici un cuvînt-ȳi nici Farah n-a întrerupt tăcerea, ci s-a retras ȳi a dispărut, ca un ultim obiect prietenos pe lume.

Dar mintea omenească are capacități nebănuite de regenerare ȳi în toiul nopții m-am gîndit, ca ȳi Moȳ Knudsen altădată, că patruzeci de tone tot însemnau ceva, în timp ce pesimismul — o, pesimismul era un păcat de

moarte !^{ai}, în orice caz, mă întorceam acasă la mine, aveam să iau cotul aleii o dată în plus. Oamenii mei mă a^oteptau doar ^oi prietenii mei vor veni să mă vadă. Peste vreo zece ore urma să zăresc, din tren, către sud-vest, proiectată pe cerul de azur, silueta albastră a colinelor Ngong. În acela^oi an ^oi lăcustele s-au abătut asupra ținutului nostru. Se auzea că ar veni din Abisinia ; după doi ani de secetă acolo, o apucaseră spre sud ^oi pustiau în calea lor tot ce însemna cât de cât vegetație. Înainte chiar de a sosi la noi, zvonuri ciudate au început să umble despre ce pagube cumplite lăsaseră în urma lor. Colonii au trimis mesageri vecinilor dinspre sud, ca să-i vestească de in?-'vazia lăcustelor. Cu toate acestea, prea mare lucru n-aveai ce face, chiar dacă erai prevenit din timp. La toate fermele din ținut oamenii au pregătit mormane de lemne ^oi grămezi de tulpini de porumb, gata să le dea foc să ardă când vor veni lăcustele ^oi la ei ; i-au mai trimis pe clăca^oii lor cu cratițe ^oi conserve goale să bată în ele ^oi să urle tare ca să sperie lăcustele ^oi să le alunge. Dar nu a fost decât un respiro scurt, căci oricât de mult le-ar fi speriat fermierii, lăcustele nu puteau rămâne în aer la nesfâr^oit, încât tot ce-^oi dorea fiecare din ei era să le gonească spre următoarea fermă, în sud ^oi, cu cât erau gonite de la mai multe* ferme, cu atât erau mai flămânde ^oi mai disperate când, pînă la urmă, se a^oezau totu^oi undeva ^oi făceau popas. Eu însămi aveam spre sud cîmpiile întinse ale Rezervației Masai, încât tot ce puteam spera era să le menșin în aer ^oi să le îndrept cu grijă peste rîu, trimișindu-le pe capul Ma*^osailor.

Veniseră deja vreo trei sau patru mesageri de la colonii vecini ca să-mi vestească apropierea lăcustelor, însă o
294

eme nu s-a întîmplat nimic ^oi am început să cred că nu decât o falsă alarmă. Într-o după-amiază, m-am dus 6ălare pînă la dhuka noastră, un fel de fermă-magazin în care erau tot felul de bunuri, ținută pentru zilierii fermei ^oi pentru clăca^oii de pe întreg domeniul de fratele mai mic al lui Farah, pe numele său Abdullai. Dhuka era situată la drumul mare ^oi un indian într-o ^oaretă trasă de Un catîr, care trecea la trap prin fața ei, s-a ridicat în picioare ^oi mi-a făcut semn, când tocmai se afla în dreptul meu, fiindcă nu se putea apropia de mine luînd-o direct

peste câmp.

„Se-ndreaptă lăcustele, doamnă, vă rog, înspre dome-
niul dumneavoastră”, mi-a spus când m-am apropiat de el.

„Am mai auzit asta de multe ori”, i-am răspuns eu,
dar pînă acum încă nu le-am văzut. Poate că nu e dracul
chiar atît de negru pe cît le place oamenilor să-l vadă.”

„Fiți amabilă și vă-ntoarceți, doamnă”, m-a îndemnat
indianul.

M-am întors și am văzut, pe toată întinderea orizontu-
lui, spre nord, o umbră cenușie pe cer, ca un zid compact
de fum, ca un oraș arzînd, ca o „metropolă cu milioane de
locuitori vomitîndu-și fumul în văzduh”, m-am gîndit
atunci în răstimp de o clipă, sau ca un nor subțire urcînd
pe cer.

„Ce-i asta?”, am întrebat.

„Lăcustele”, a spus indianul.

Am văzut cîteva lăcuste, cred că nu mai mult de vreo
douăzeci, pe poteca ce traversa cîmpia, în timp ce mă în-
torceam spre casă. Trecînd pe lîngă locuința administra-
torului fermei, l-am avertizat să aibă totul pregătit pentru
a primi lăcustele. Apoi am privit amîndoi spre nord și am
văzut că fumul cel negru urcase ceva mai sus. Din cînd
în cînd o lăcustă zbura pe lîngă noi prin aer sau se lăsa
să cadă pe pămînt și începea să se tîrască încet.

A doua zi dimineașă, cînd am deschis ușa casei și am
Privit afară, am văzut că tot peisajul din jur avea o cu-
loare palidă și ternă, parcă de terracota. Copacii, gazonul,
aleea, tot ce puteai cuprinde cu ochii, era acoperit de
această vopsea, ca și cum peste noapte un strat de zăpadă
groază și de culoarea terracotei s-ar fi lăsat peste tot deco-
rul. Erau lăcustele. În timp ce stăteam în ușă și le pri-

195

veam, peisajul a început să vibreze tot, să se deformeze,
lăcustele se deplasau pe jos și se ridicau în aer, în cîteva
minute atmosfera a fost plină numai de fluturări de aripi,
căci se punea tot roiul deodată în mișcare.

Cu acel prilej nu au produs stricăciuni prea mari;
nu poposiseră pe pămîntul nostru decît pentru o singură
noapte. Le-am văzut de-aproape, aveau un inch și jumă-
tate lungime, erau gri-maronii și roz și lipicioase la pipăit.
Mi-au frînt mai mulți copaci masivi de pe alee fără să le
facă altceva decît că s-au așezat pe ei și, cînd priveai

ace°ti copaci căzuși °i-și amintea că fiecare lăcustă în parte nu cîntărea decît a zecea parte dintr-o uncie, * cu timiditate începeai să intuie°ti ce numere astronomice se aflau în joc.

Lăcustele au revenit; timp de două-trei luni ferma a fost supusă la repetatele lor atacuri. Am °i renunțat curînd să le mai speriem, fiindcă efortul era inutil, iar pe deasupra °i tragicomic. Uneori cîte un roi mai mic venea ca un deta°ament desprins din grosul armatei °i trecea în viteză peste noi. Dar altele lăcustele soseau în valuri mari, care puteau dura chiar °i cîteva zile, în care asistam la înaintări forțate de cîte douăsprezece ore pe Zi. Cînd ajungeam în miezul roiului, era ca un viscol în Danemarca, furtuna vuia °i scri°nea amarnic, pale de vînt mînioase te încolbeau de sus, de jos, din dreapta °i din stînga, precum ni°te lame subțiri de oțel sclipind în soare, dar ele însele întunecînd totodată soarele. Lăcustele formează un gen de cordon, de la sol pînă-n vîrfii coroanei copacilor, în spatele căruia aerul e curat. Și se lovesc de fașă, își intră în încălțăminte, în mînci °i după gît. Vîrtejul din jurul tău te amețe°te °i te umple de o furie °i o disperare îngreșate, adevărată oroare de mulțimi. Individul din cadrul acestei gloate nu contează în nici un fel, omoară-l °i ai să vezi că nimănui nu-i pasă. După ce lăcustele au trecut °i se îndreaptă spre orizont, ca o dîră lungă de fum tot mai rar, senzația de dezgust fașă de obrazul °i mîinile tale, de care s-au tot frecat atîtea °i atîtea lăcuste, persistă încă multă vreme.

* 1 uncie = 28,35 grame. (N. trad.)

296

Un stol mare de păsări urmau avansarea norului, se "nvîrteau pe deasupra lui °i" se lăsau pe cîmp de îndată ce °i lăcustele se opreau, trăind împărâte°te pe seama hoaredei : acum era ceasul berzelor °i al cocorilor, pompo°ii profitori localnici.

Cîteodată lăcustele se a°ezau la fermă. Ele nu produceau pagube mari în plantația de cafea, căci frunzele acestor arbori, ce se aseamănă oarecum cu foile de dafin, sînt mult prea tari ca să le poată roade. Nu reu°eau decît să frîngă ici-colo cîte un copac, atît.

Dar lanurile de porumb era un dezastru să le prive°ti după o invazie a lăcustelor : pe ele nu mai rămînea nimic,

afară de câteva petice uscate de frunze atârând din tulpinile rupte și pustiite. Grădina mea de pe malul râului, irigată și menținută verde, arăta ca un morman de praf — legume, flori și plante aromate, nimic nu mai exista. Shambas ale clăcărilor mele erau ca niște fâșii de teren despelenit și ars, nivelat de insectele târătoare, cu câte o lăcustă moartă pe alocuri în praf drept unic rod al pământului devastat. Clăcării stăteau și priveau la ele. Bătrânele, care săpaseră și sădiseră acele shambas-cu prețul unor eforturi supraomenești, ridicau neputincioase pumnii spre ultimele umbre palide de pe cer.

O mulțime de lăcuste moarte rămânneau pretutindeni în urma armatei ce înainta. Pe drum, unde se așezaseră să se odihnească și trecuseră arete sau căruțe călcându-le la împlinire, acum, după ce roiul se îndepărtase, urmele roților erau marcate pînă departe, cât cuprindeai cu ochii, de trup uoare de lăcuste moarte.

și depuseseră ouăle în pământ. După un an, la sfîrșitul ploilor celor mari, apăreau puieții negri-maronii — lăcustele în prima fază a existenței, care nu pot zbura, ci sg. tîrăsc pe sol și care devorează tot ce găsesc în calea lor. Cînd mi s-au terminat și banii și n-am mai avut din ce scoate alpii, am fost nevoită să-mi vînd ferma. Cumpărătorul era o mare companie din Nairobi. Oamenii aceia Considerau că terenul era prea sus pentru a fi cultivat cu cafea, iar agricultura nu-i interesa defel. Intenția lor era de a smulge toți arborii de cafea, de a împărți domeniul în 111 Parcele mici și de a construi pretutindeni drumuri, apoi,

cu timpul, cînd Nairobi urma» a se extinde spre vest, de a vinde parcelele respective ca teren de construcție pentru interesai. Toate aceste se petreceau către sfîrșitul anului. Însă, chiar și în acele condiții, nu cred că aș fi aflat tăria necesară de a renunța la ferma mea, dacă n-ar fi intervenit un element anume. Recolta de cafea, încă necoptă pe copaci, aparținea foștilor proprietari ai fermei, sau mai bine zis băncii care deținea o primă ipotecă asupra ei. Această recoltă n-avea să fie culeasă, prelucrată în atelier și expediată pînă în luna mai a anului următor, sau chiar și mai tîrziu. În toată această perioadă aveam să rămîn la fermă și s-o conduc tot eu, iar lucrurile aveau să decurgă în linii mari la fel, pentru păstrarea aparențelor.

și, între timp, îmi spuneam eu, se va întâmpla precis ceva pentru ca totul să revină la normal, fiindcă, la urma urmelor, lumea asta nu e un mecanism nici foarte regulat, nici întru totul previzibil.

și astfel a început o etapă stranie în existența mea la fermă. Adevărul, ce mă pîndea de pretutindeni, era că ferma nu-mi mai aparținea, însă, în ciuda acestei realități, el putea fi foarte bine ignorat de cei incapabili să-l înțeleagă și diferența de la o zi la alta rămăsese insesizabilă. În schimb, de la un ceas la altul, îmi oferea o lecție de trăire a clipei, a° spune, în eternitate, unde întâmplările reale ale unui moment sau altul nu înregistrează aproape nici o diferență.

? Ciudat era că nici chiar eu, pe toată durata acestei stări, nu am crezut vreodată că voi fi nevoită să renunț la ferma mea sau că va trebui să plec din Africa; Deși eram povățuită că a°a era mai bine să fac de prietenii din jurul meu, toți oameni cu scaun la cap ; ba chiar primeam și scrisori de acasă cu fiecare poștă în parte, ce conțineau toate același sfat, iar faptele de zi cu zi îmi arătau, inconfundabil, drumul. și totuși nimic nu era mai străin de gândurile ce mă muceau și continuam să cred că mă voi întoarce ca să-mi las oasele în pământul Africii. Pentru această credință fermă n-aveam nici o altă bază sau nici un alt motiv întemeiat decât totala mea incapacitate de a-mi imagina vreo altă încheiere a faptelor.

În timpul acestor luni, am conceput în minte un program, sau un sistem strategic de apărare împotriva desti-
298

lui și a celor din preajma mea care se aliau cu el. Am cedez, gîndeam, începînd din această clipă, în toate s. ecșiUnile minore, pentru a fi scutită de neazuri inutile, r'voi lăsa pe adversarii mei să facă după capul lor în treburile de acest gen, zi după zi, prin vorbă sau prin cuvîntul scris. Căci pînă la urmă eu voi triumfa și-mi voi păstra și ferma și oamenii mei de-aici. Să-i pierd, mă gîndeam, nu pot : iar, dacă nu-mi pot imagina, cum e cu puțință să se-ntîmple atunci ?

În felul acesta am fost cea din urmă persoană care să-și dea seama că va trebui să plec. Cînd mi-amintesc de ultimele luni ale mele în Africa, mi se pare că obiectele neînsuflețite erau conștiente de plecarea mea cu mult

înainte de a-mi da eu însămi seama. Dealurile, pădurile, câmpiile și rîurile, vîntul, toate ȳtiau cã aveam sã ne despãrșim. Cînd am început sã stabilesc soroace cu destinul și am angajat discușii pentru vînzarea fermei, atitudinea peisajului fașã de mine s-a modificat radical. Pînã atunci fusesem o pãrticicã din el și seceta i-o resimșeam ca pe o febrã a mea, sau înflorirea cîmpiei ca pe o rochie nouã. Acum șinutul însă se despãrșea de mine și șe șinea pușin deoparte, ca sã îl pot vedea mai clar și sã-mi rãmînã ca un tot.

- Același lucru se întîmplã și cu colinele în șãptãmîna dinaintea sezonului de ploii. într-o searã, în timp ce le privești, ele fac deodată o mișcare amplã și se dezvoltã sub ochii tăi, devenind la fel de limpezi, particulare și vii ca formã și colorit, de parcã ar vrea sã și se dãruiascã, împreunã cu tot ce închid în ele, de parcã tu ai vrea sã pornești din locul în care te afli atunci pentru a urca pe clina lor unduioasã și verde. Te gîndești : dacã o antilopã ar ieși acum la loc deschis, i-aș putea vedea ochii cînd își întoarce capul, mișcînd ușor din urechi ; dacã o pãșãricã s-ar așeza pe o crengușã a unei tufe, aș auzi-o cîntînd. în luna martie, între coline, gestul acesta de abandon înseamnã, cã se apropie vremea ploilor, dar pentru mine, acum, el însemna despãrșire.

Mai vãzusem destule șãri pînã atunci dãruindușii-se în același fel cînd ești pe punctul de a le pãrși, însă uitasem e bunã seamã acest sentiment. Nu mã gîndeam decît cã niciodatã încã șinutul nu mi se pãruse mai frumos, ca și

299

cum contemplarea lui în sine .ar ii ajuns- ca sã te facã fericit pe viașã. Lumina și umbra își împãrșeau decorul ; vãzduhul era brãzdat de curcubeu.

Cînd eram în compania albilor din Nairobi, a avocașilor sau a oamenilor de afaceri,, a prietenilor miei cei plini de sfaturi bune, sentimentul izolãrii de toșii aceștia îmi provoca o stare ciudatã, uneori aproape ca o senzașie fizicã — și încercam un. gen de sufocare. Mã consideram, a fi, dintre ei toșii, unica fiinșã rezonabilã ; însă o datã sau de douã ori mi s-a întãmplat sã reflectez cã, daeã aș fi fost nebunã printre oameni întregi la minte, cred cã aș fi încercat întocmai aceeași stare.

Bãștinașii de la ferma mea, cu realismul sobru atit de

propriu firii lor,, erau pe deplin conștienți de situația în care mă aflam, ca și de starea mea de spirit,, de parcă le-aș fi analizat-o în detaliu sau aș fi descris-o într-o carte pe înpelesul lor. Cu toate acestea, căutau mai departe la mine un sprijin și un ajutor și nu au încercat, nici măcar vreunul din ei, să-și aranjeze viitorul pe cont propriu. Începeau tot ce se pricepeau mai bine ca să mă facă. Să rămân și pentru aceasta inventau tot felul de planuri, pe care mi le împărtășeau, în vremea când vânzarea fermei fusese încheiată, veneau și se vedeau în jurul casei mele din zorii zilei și până noaptea, dar nu atât pentru a voi'bi cu mine cât mai degrabă pentru a-mi urmări mișcările. Există un moment paradoxal în relația dintre un conducător și cei ce-l urmează, când aceștia văd limpede orice slăbiciune și scădere a lui și sînt în stare să îl judece cu corectitudine și obiectivitate,, dar, inevitabil, se întorc spre el, ca și cum, fizic, pe această lume, el nu avea cum fi ocolit. S-ar putea ca o turmă de oi să simtă exact același lucru față de micul ciobănaș.; ele vor fi avîrai infinit mai multă atenție și experiență a locurilor și a vremii și totuși merg în urma lui, daeă-i nevoie, chiar și-n abis. Localnicii Kikuyu priveau situația mai pozitiv decît mine» datorită cunoașterii lor mai intime' a Diavolului și a lui Dumnezeu, însă se vedeau în jurul casei " mele și așteptau poruncă din partea mea, probabil disertînd tot timpul liber pe marginea ignoranței și a neputinței mele fără pereche pe această lume.

Vă veți imagina poate că prezența lor constantă în preajma casei, cînd doar eu tiam că nu-i pot ajuta, iar soarta

300

lor îmi apăsa conștiința, era ca o povară greu de suportat. Ei bine, cîtuși de puțin. Pînă în ultima clipă, cred, am aflat stranie consolare și o ușurare unii în prezența altora, înpelegerea dintre noi era mai profundă ca răpiunea. M-am mndit în acele luni ades la Napoleon și la retragerea lui din fața Moscovei. Se consideră în general că a trecut printr-o teribilă agonie vîzîndu-și marea armată suferind și murind împrejurul lui, dar este deasemeni de presupus că ar fi căzut pe loc răpus de soartă dacă n-ar fi avut armata în jurul său. Noaptea, stăteam trează și numărarr orele pînă cînd băștinașii Kikuyu aveau să-și facă din nou apariția pe gazon și să aștepte în preajma casei mele.

V

MOARTEA LUI KINANJUI

în același an a murit și marele șef Kinanjui. Unul din fiii lui a venit la mine într-o seară târziu și m-a rugat să mă duc cu el în satul tatălui său, căci acesta era pe moarte : Na-taka kufa — voia să moară —, cum spun băștinaii.

Kinanjui era bătrân acum. Un mare eveniment avusese loc de curând în existența sa : carantina asupra Rezervației Masai fusese ridicată. Bătrânul șef de trib Kikuyu, de îndată ce a auzit de ea, s-a și așternut la drum el însuși, numai cu câpiva însoțitori, pornind departe, către sud, prin rezervă, ca să pună la punct diversele-i socoteli cu tribul Masailor și să-și aducă înapoi vacile care-i aparțineau, împreună cu viștii lor născuși în exil. Însă pe drum s-a îmbolnăvit ; din câte am reușit să înșeleg, fusese împuns de o vacă în pulpă, ceea ce reprezenta o cauză onorabilă din care putea muri un șef de trib Kikuyu, iar rana primită se cangrenase. Kinanjui fie stătuse prea mult la Masai, fie se simțise prea rău pentru atât de lungul drum de înapoiere, când și-a adus aminte și de casă. Probabil însă că era atât de pornit să-și adune toate vitele în jurul lui Incit nu se îndemna să plece pînă nu le vedea pe toate strînse și e deasemeni destul de probabil că se lăsase îngrijit de una din fetele sale măritate cu un Masai, pînă ce se trezise în el o ușoară suspiciune apropo de bunăvoința fiicei de a-l mîntui de suferință. În cele din urmă a pornit la drum și se pare că alaiul său a făcut tot-ce s-a priceput, dîndu-și o mare osteneală să-l aducă pînă acasă, cărîndu-l pe bătrînul aproape muribund distanțe lungi pe d targa improvizată. Acum, cînd zăcea pe patul de moarte în coliba sa, marele șef de trib a trimis după mine.

Fiul lui Kinanjui sosise la mine acasă îndată după masa de seară și s-a făcut de-a binelea întuneric pînă ce

302

Farah și el am pornit cu mașina spre satul său, dar luna era deja pe cer și străbătea primu-i pătrar. Pe drum, pe care l-am deschis subiectul succesiunii lui Kinanjui ca mare șef al tribului Kikuyu. Bătrînul avea o mulțime de fii și ei erau reștii că se ciocneau tot felul de interese în mici lume băștinaiilor Kikuyu. Doi dintre fiii lui. mi-a spus Farah, erau creștini, dar unul romano-catoic, iar celălalt con-

vertit la Biserica Scoțiană și era de așteptat ca fiecare din cele două misiuni să tragă destule sfori pentru a-și impune pretendentul său. Tribul în sine, se pare, l-ar fi dorit pe un al treilea fiu, mai tânăr ca ceilalți doi, însă, ce-i drept, păgîn.

Ultima porțiune de drum, vreo milă, nu era decât o urmă bătătorită de vaci peste o pajiște întinsă. Iarba arăta cenușie de rouă. Chiar înainte de a ajunge în sat, a trebuit să traversăm o albie de râu, un firicel argintiu de apă erpuind prin mijlocul ei ; aici am trecut printr-o ceață lăptoasă. Manyatta cea mare a lui Kinanjui, când am ajuns în preajma ei, stătea liniștită sub clar de lună ; era formată dintr-un mănunchi de colibe, din sure cu vârful pușguit și din grajduri pentru animale. Când am cotit intrînd în ea, am prins în lumina farurilor mașinii un acoperiș de stuf; sub el se afla automobilul pe care Kinanjui îl cumpărase de la consulul american pe vremuri când venise la ferma mea să judece cazul lui Wanyangerri. Acum arăta complet părăsit, cuprins de rugină și hîrbuit și Kinanjui cu siguranță nici nu-și mai amintea de el, ci se-n-torse la obiceiurile strămoșilor săi și nu-și dorea să fie înconjurat decât de vaci și de femei.

Deși mi se păruse atît de întunecat, satul era extrem de treaz, oamenii nu dormeau nici unul și, când au auzit motorul mașinii, s-au și grăbit să ne iasă-n cale. Dar acum totul era schimbat față de cum arătase altădată. Manyatta lui Kinanjui fusese întotdeauna un loc plin de viață și zgomotos, ca un pîrîu izvorînd din pămînt și împrăștiindu-se în toate părțile ; tot felul de proiecte și planuri se întretăiau în cele patru zări, sub ochiul figurii centrale solemne și binevoitoare a marelui șef Kinanjui. Acum anPa morșii plutea însă peste manyatta și, întocmai ca un

303

magnet puternic, modificase alcătuirea, și tiută, formînd grupuri și constelații noi. Bunăstarea fiecărui membru al familiei și al tribului era în joc, iar scenele și uneltirile ce se petrec mereu la căpătîiul unui rege muribund erau și aici* simșeai în plină desfășurare,, pe fondul mirosului tare de vaci și sub lumina amorșită a lunii. Când ne-am dat jos cu toșii din mașină, un băiat cu un felinar a venit la noi ca să ne conducă înspre coliba lui Kinanjui și mulșimea de oameni ne-a înșoșit, însă apoi a rămas afară.

Nu mai fusesem niciodată în locuința lui Kinanjui. Acest adevărat castel regal era cu mult mai mare decât colibecele obișnuite, dar, când am pătruns înăuntrul lui, nu am avut impresia că ar fi prin ceva mai luxos mobilat decât celelalte. Avea un pat făcut din bețe și din Mie de vite și câteva scaune mici de lemn. Două-trei focuri ardeau pe lutul bățătorit de pe jos, căldura din coliba era de-a dreptul sufocantă, iar fumul atât de gros încât la început nu am distins pe nimeni dinăuntru, deși tot pe jos era așezat și un felinar de vânt. Când ne-am mai obișnuit cu atmosfera, am văzut că erau trei bătrâni acolo, poate unchi sau consilieri de-ai lui Kinanjui, încă o femeie, foarte bătrână, sprijinită în toiag și care stătea foarte aproape de pat, o fetiță drăgușă și un băiat de vreo treisprezece ani — cine știe de constelație nouă, produsă de acel magnet, era societatea de fașă din camera mortuară a marelui șef de trib. Kinanjui zăcea cu ochii în tavan. Trăgea să moară, era deja pe jumătate intrat în moarte și dezintegrare, iar duhoarea ce-o răspândea era atât de grea încât la început n-am îndrăznit să deschid gura ca să rostesc vreun cuvânt, de teamă să nu vomit. Bătrânul era în întregime gol și stătea jculcat pe un pled scoțian pe care i-l dădusem eu odată, și însă probabil că nu suporta nici o apăsare, cât de mică, pe piciorul său infectat. De altfel, piciorul era îngrozitor la vedere și atât de inflammat că nu se mai distingeau genunchiul, iar în lumina, lămpii am văzut că de la sold la talpă era brăzdat de lungi fuioare galbene și negre. Sub el, pledul era pătat și ud, ca și cum apa i s-ar fi scurs din picior întruna.

Fiul lui Kinanjui care venise după mine la fermă a adus un vechi scaun european, cu un picior mai scurt de-

cit celelalte și mi l-a pus ca să șed pe el foarte aproape de patul bătrânului.

Capul și corpul lui Kinanjui erau atât de descarnate că toată structura scheletului său imensă ieșea în evidență și semăna cu o statuie de lemn neagră și uriașă, cioplită de un cupit grosolan. Dinții și limba i se zăreau printre buzele întredeschise. Ochii-i erau pe jumătate înnegurați și lăptoși în mijlocul feței brune. Dar încă mai putea să vadă și, când m-am apropiat de pat, și-a întors privirile către mine și nu și le-a mai mutat cât timp am rămas lângă el în colibă.

Cu mare, foarte mare încetineală ȳi-a tras mȳna dreaptă peste ȳntregul trup, ca sȳ atingȳ mȳna mea. Durerile trebuie sȳ-i fi fost cumplite, cu toate cȳ pȳrea liniȳtit ȳi degaja ȳncȳ o mare prestaȳpȳ, gol cum zȳcea ȳn patul lui. Dupȳ felul cum arȳta, m-am gȳndit cȳ se ȳntorsese probabil. triumfȳtor ȳi cȳ-ȳi recuperase toate vitele, ȳn ciuda gine-, iilor lui Masai. Mi-am amintit, pe cȳnd stȳteam ȳi ȳl observam, cȳ avusese o mare slȳbiciune : se temuse mereu de tunet ȳi, dacȳ izbucnea vreo vijelie ȳn timp ce se afla la mine, adopta instinctul de rozȳtoare ȳi-ȳi cȳuta cotlonul ȳn care sȳ se ascundȳ. Acum ȳi aici ȳnsȳ nu-i mai pȳsa de fulgere ȳi de mult temuta „stȳncȳ tunȳtoare” ; ȳȳi fȳcuse din plin datoria, cred, pe aceastȳ lume ȳi se ȳntorsese acasȳ rȳsplȳtit din toate punctele de vedere. Dacȳ i-ar-fi rȳmas destulȳ judecatȳ sȳ-ȳi mai poatȳ privi o datȳ viaȳa retrospectiv, ar fi gȳsit numai puȳine ȳmprejurȳri cȳnd nu reuȳise s-o biruiascȳ. O mare vitalitate ȳi o mare artȳ de a trȳi, ca ȳi o activitate extrem de diversȳ se ȳncheiau acum aici, cu Kinanjui zȳcȳnd nemiȳcat pe spate. „Sȳ ai parte de-o moarte uȳoarȳ, Kinanjui” — m-am gȳndit eu ȳn sinea mea.

Bȳtrȳnii din colibȳ stȳteau toȳi imobili, de parcȳ ȳi-ar fi pierdut deodatȳ darul vorbirii. Numai bȳiatul care fusese ȳn camerȳ cȳnd am intrat ȳi care presupun cȳ trebuia sȳ fie unul din ultimii nȳscuȳi ai lui Kinanjui, a venit lȳngȳ patul tatȳlui sȳu ȳi mi s-a adresat, potrivit, cred, unei ȳnȳelegeri stabilite ȳnainte de sosirea mea.

Medicul Misiunii, mi-a explicat el calm, aflase de boala lui Kinanjui ȳi trecuse pe acolo dorind sȳ-l vadȳ. Tot el ȳi 305

informase pe Kikuyu cȳ se va ȳntoarce ȳi-l va lua pe muribund la spitalul Misiunii sale; iar acum aȳteptau sȳ vinȳ camionul care-l va transporta chiar ȳn aceeaȳi noapte. Dar Kinanjui nu voia sȳ 'fie dus la spital. De aceea trimisese el dupȳ mine. Voia sȳ ȳl duc la mine acasȳ, ȳi anume neȳntȳrziat, ȳnainte ca cei de la Misiune sȳ vinȳ ȳi sȳ-l ȳncarce. ȳn timp ce bȳiatul ȳmi explica, bȳtrȳnul nu mȳ slȳbea din priviri.

Stȳteam ȳi ascultam atent, cu inima ȳndureratȳ.

Sȳ fi fost Kinanjui pe moarte acum un an sau chiar ȳi-acum trei luni, l-aȳ fi luat imediat la mine, dacȳ aceasta-i era dorinȳa. Dar situaȳia- se schimbasese acum. ȳmi mersese

râu în ultima vreme °i mă temeam să nu îmi meargă °i mai râu. Petreceam zile întregi la Nairobi, în diferite birouri, ascultândv avocați °i oameni de afaceri °i avînd întîlniri cu creditorii fermei. Casa în care-mi cerea Kinanjui să-l duc încetase de a fi proprietatea mea.

Bătrînul, mă gîndeam eu stînd °i privindu-l neputincioasă, avea să moară, nu mai avea scăpare. Ar fi murit în ma°ina mea, pe drum, sau imediat după ce soseam acasă. Cei de la Misiune aveau să-mi repro°eze moartea lui °i toți cei care vor afla întîmplarea nu vor putea decît să le dea dreptate.

Or, toate acestea, din acel scaun rupt °i d.in coliba înăbu°itoare, mi se păreau a fi o povară prea grea ca să mi-o mai asum. Nu mă simpeam în stare să mai lupt cu autoritățile de pe această lume. Nu mai eram capabilă să le înfrunt pe toate ; sau nici măcar pe o parte din ele.

în două sau trei rînduri chiar am încercat să-mi spun că îl iau pe Kinanjui, dar de fiecare dată mi-a lipsit curajul. Atunci m-am gîndit că ar fi mai bine să-l las în pace °i să plec.

Farah stătuse pînă atunci în u°ă °i urmărise ce-mi spune băiatul. Cînd m-a văzut că 'rămîn tăcută, s-a apropiat de mine °i, cu glas grăbit, dar în surdină, a început să îmi explice cum îl puteam urca mai bine în ma°ina noastră pe Kinanjui. M-am ridicat °i am mers cu el în partea din spate a odăii, pușin mai departe de ochii °i de duhoarea bătrînului muribund din pat. I-am spus lui Farah că nu aveam de gînd să-l duc pe Kinanjui la mine. Luat pe ne-308

-egătite de această întorsătură-a lucrurilor, în. ochii °i

P fata lui Farah a coborît o umbră de mirare.

A° mai fi vrut să stau pușin cu Kinanjui, dar nu a° fi dorit să fiu de fașă cînd cei de la Misiune veneau să îl ia cu ei.

M-am întors lingă patul lui Kinanjui °i i-am spus că nu-l puteam lua la mine. Cum nu era nevoie de motivații, m-am rezumat la această comunicare. înpelegînd că-i vorba de un refuz, bătrîni din colibă m-au înconjurat foindu-se încurcați, băiatul s-a tras pușin mai în spate, apoi a rămas nemi°cat acolo ; tot nu avea ce face. Kinanjui nu se agita, nici nu-°i schimba poziția, ci stătea cu ochii fixați asupra mea, cum făcuse tot timpul pînă atunci. Arăta ca

si cum lucruri de acest fel i s-ar mai fi întîmplat cînd va, ceea ce se prea poate sã fie adevãrat.

„Kwaheri, Kinanjui”, i-am spus —'la revedere.

Degetele lui fierbinþi s-au frecat u°or de palma mea.

Chiar înainte de a ajunge la u°ã, cînd m-am întors sã mai arunc o privire în urmã, întunecimea °i fumul din încãpere înghiþiserã trupul întins pe pat al marelui °ef Kikuyu. Cînd m-am aliat din nou în aer liber, am constatat cã este foarte frig. Luna era foarte jos, aproape de orizont, cãci trebuie sã fi fost trecut de miezul nopþii. Chiar în acel moment, un coco° din manyatta lui Kinanjui a cîntat de douã-ori tare.

Bãtrînul °ef de trib a murit în aceea°i noapte la spitalul Misiunii. Doi dintre fiii sãi au venit la mine în dupã-amiaza zilei urmãtoare ca sã-mi anunþe vestea morþii lui. Totodatã m-au invitat °i la înmormîntare, care avea sã aibã loc a doua zi la Dagoretti, lîngã satul lui.

Cînd sînt lãsaþi în legea lor, Kikuyu nu-°i îngroapã morþii, ci-i pãrãlesc sub cerul liber, la bunul pfac al vulturilor °i al hienelor. Acest obicei al lor mi-era apropiat de suflet ; mã gîndeam cã trebuie sã fie plãcut sã fii abandonat sub lunã °i sub stele °i*acolo ciugulit °i descãrnat degrabã, pe faþã, cinstit °i curat ; adicã sã devii una cu natura, un component oarecare al peisajului. În vremea Cînd la fermã fãcea ravagii gripa spaniolã, auzeam toatã noaptea hienele învîrtindu-se printre shambas °i adesea, 307

dupã acele zile, mi se întîmpla sã dau peste cîte un craniu brun °i neted, afarã, în cîmpie, sau în iarba înaltã din pãdure, asemeni unei nuci picate din copac. Dar practica nu se împãca bine cu exigenþele lumii civilizate. Guvernul î°i dãduse multã ostenealã ca sã-i convingã pe Kikuyu sã-°i schimbe vechile obiceiuri °i sã-i înveþe sã-°i îngroape morþii, însã acestora nu le plãcea ideea totu°i.

Kinanjui, mi-au spus bãieþii sãi, urma sã fie înmormîntat °i m-am gîndit cã poporul Kikuyu poate se hotãrîse sã admitã o excepþie de la regulã pentru cã mortul era însu°i marele °ef. Era posibil sã vrea sã facã un spectacol tradiþional °i o adunare a tuturor pentru aceastã împrerurare. Am mers cu ma°ina la Dagoretti în dupã-amiaza zilei urmãtoare, a°teptîndu-mã sã-i vãd acolo pe toþi bãtrîinii °efi mai mici din þinutul nostru °i sã asist la o mare

festivitate Kikuyu.

Dar funeraliile lui Kinanjui s-au dovedit a fi o chestiune în exclusivitate europeană și clericală. Erau de față câțiva reprezentanți din partea guvernului colonial, Comisarul Districtual și doi funcționari oficiali din Nairobi. Ocazia și locul însă fuseseră acaparate de cler ; tot câmpul, sub soarele după-amiezii, era negru de reverențele lor. Atât Misiunea Franceză cât și Misiunile Bisericilor Engleză și Scoțiană erau bogat reprezentate acolo. Dacă aveau de gând să le bage în cap localnicilor Kikuyu ideea că ele puseseră mâna pe Țeșul mort și că acum acesta le aparține doar lor, atunci fără îndoială că au reușit din plin. Puterea era atât de clar de partea lor încât simțeam că e imposibil ca Kinanjui să poată scăpa. Este un truc foarte vechi al bisericilor creștine. Îi vedeam acum pentru prima oară, într-un număr demn de a reține atenția, pe băieții de la misiuni, localnicii convertiți, cu o îmbrăcăminte semi-sacerdotală, indiferent de funcția ce o îndeplineau, tineri Kikuyu grași, cu ochelari și care-și țineau mâinile împreunate, arătând toți ca niște eunuci. Probabil că cei doi fii creștini ai lui Kinanjui erau și ei de față, lăsând la o parte neînțelegerile religioase pentru această zi solemnă, numai că eu nu-i cunoșteam. Veniseră și câțiva bătrâni Țeși Kikuyu, printre care Keoy și am vorbit cu acesta o vreme despre personalitatea lui Kinanjui. Dar preferau

308

„, stea cu toții retrași în planul doi al acestui mare spectacol.

Mormântul era săpat sub câțiva eucalipti înalți din câm-oie și Țeșul fusese întinsă în jurul lui. Fiindcă am sosit mai devreme, am nimerit aproape de mormânt, chiar lângă sfoară, de unde puteam vedea cum crește și se așază adunarea, ca muștele, în jurul lui.

Kinanjui a fost adus cu un camion de la Misiune și coborât alături de propria lui groapă. Cred că nicicând în viața mea nu am fost mai Țeș și mai indignată decât atunci, la vederea lui. Fusese un bărbat înalt și-l țineam minte venind pe jos către ferma mea, înconjurat de consilierii săi ; mi-l aminteam chiar zăcând în pat, cu două nopți în urmă, în coliba sa. Însă coșciugul în care se afla acum era o cutie aproape pătrată și precis nu avea mai mult decât vreo cinci picioare în lungime. Nici n-am cre-

zut că este un co^ociug când am văzut-o în prima clipă ; o fi, îmi spuneam eu, vreo cutie cu accesoriile de rigoare. Dar nu, era co^ociugul lui Kinanjui. N-am înpeles niciodată de ce l-au ales pe acela ; poate era în plus la.Misiunea Sco^opiană. Nu reu^oeam să-mi imaginez cum încâpuse Kinanjui ^oi în ce poziție stătea el înăuntru. Au a^oezat co^ociugul pe pământ, nu departe de locul unde, mă nimerisem eu. Pe acest co^ociug era o placă mare de argint cu o inscripție care spunea, după cum am aflat pe urmă, că îi fusese dăruită de Misiune marelui ^oef Kinanjui ^oi . avea gravat pe-ea un text din sfânta scriptură.

A urmat o lungă slujbă de înmormântare. Pe rând, misionarii au ie^oit în față ^oi le-au vorbit celor prezenți ^oi presupun că au insistat mai ales cu îndemnuri ^oi cu povești, în ce mă prive^ote, n-am auzit nimic : mă țineam strâns cu mâinile de sfoara din jurul mormântului lui Kinanjui. După ei au venit la rând ^oi câpiva cre^otini bă^otina^oi, care deasemeni au nechezat ^oi ei peste câmpia înverzită. în cele din "urmă, Kinanjui a. fost coborât în pământul Propriei sale țări ^oi acoperit cu el.

a li luasem pe băieții mei de casă la Dagoretti să vadă înmormântarea ^oi ac^oim ace^otia stăteau de vorbă cu rucelii ^oi cu prietenii lor. Fiindcă tot se-ntorceau mai târziu

309

pe ios Farah ^oi cu mine am pornit înainte singuri. Tot timpul 'pe drum, în ma^oină, Farah a ^oezut tăcut ca însu^oi mormântul de unde veneam. îi fusese greu sa accepte faptul că refuzasem să-l iau pe. Kinanjui la mine ^oi doua zile se zbătuse neputincios, asemeni unui suflet rătăcit, prada unor teribile îndoieli ^oi crize.

însă, când am oprit în fața u^oii, mi-a spus : „Nu face nimic, Memsahib".

?tj

3 MORMINTUL DINTRE COLINE

Denys Finch-Hatton a venit de la un safari ^oi a rămas pentru scurt timp la fermă, dar, când am început să-mi desfac casa ^oi să împachetez, iar el n-a mai avut unde să locuiască, a plecat ^oi s-a instalat în casa lui Hugh Martin, la Nairobi. De acolo venea cu ma^oina în fiecare zi la masă, ^oezâiid — la urmă, când îmi vîndusem tot mobilierul — pe

o ladă Ți mîncînd pe o alta. AȚa stăteam împreună pînă noaptea tîrziu.

De cîteva ori Denys Ți eu am vorbit ca Ți cum ar fi trebuit cu adevărat să plec din țară. El însuȚi considera Africa a fi casa lui Ți înpelgea foarte bine ce simțeam Ți suferea alături de mine, chiar cînd rîdea de tristețea de care mă lăsam cuprinsă la perspectiva despărțirii de oamenii mei.

„Ai impresia”, mă întreba el, „că n-ai să poți trăi de-a-cum fără Sirunga ?”

f, Da”, îi răspundeam eu.

Dar, în cea mai mare parte a timpului cînd eram împreună, vorbeam Ți ne comportam de parcă viitorul nici "n-ar fi existat ; nu fusese niciodată în firea lui Denys să se preocupe de viitor, ca Ți cum ar fi Țtiut tot timpul că poate face apel la forțe necunoscute nouă dacă într-adevăr ar fi fost nevoie. El se armoniza în chip firesc cu stilul meu de a lăsa lucrurile să curgă în voia lor, iar ceilalți puteau crede sau comenta ce le făcea plăcere. Cînd era la mine, părea un lucru absolut normal Ți în spiritul gustului nostru să Țedem amîndoi pe lăzi într-o casă golită de •ttobile. Lui Denys îi plăcea să-mi spună o poezioară :

Cîntec vesel zi-mi mai bine,

Decît de durere.

Nu din milă vin la tine.

Ci doar de plăcere.

311

în timpul acelor săptămîni, ne repezeam în zboruri scurte deasupra colinelor Ngong sau peste Rezervația de Animale. într-o dimineață, Denys a venit să mă ia de la fermă în zori, chiar la răsăritul soarelui Ți atunci am văzut de sus un leu pe cîmpia de la sud de coline.

Mi-a spus că ar trebui să-Ți împacheteze'cărpile, care stătuseră mulți ani în casa mea, dar intenția lui n-a depășit niciodată acest stadiu.

„Țtii ce ? Mai bine păstrează-le tu”, mi-a spus o dată,

„eu tot n-am unde să le mai țin.”

Nu reușea deloc să se hotărască încotro s-o apuce cînd casa mea va fi închisă Ți înstrăinată. La sfatul insistent al unui prieten, a consimțit să meargă la Nairobi Ți să arunce o privire prin bungalow-urile de închiriat acolo, dar s-a întors atît de oripilat de cele văzute încît a re-

fuzat să ți discute acest subiect, iar seara, la cină, când a început să-mi facă o descriere a caselor ți a mobilierului lor, s-a oprit ți a rămas pe gânduri, cu o silă ți o tristețe întipărite pe figură, cum n-avea obiceiul să afișeze alte-ori. Fusese în contact cu o formă de existență a cărei simplă evocare i se părea de nesuportat.

Totuți era o dezaprobare complet obiectivă ți impersonală ; uitase că el însuși voise să fie o parte din această existență ți, când am încercat să-i reamintesc, m-a întrerupt. „A, în ceea ce mă privește, voi fi absolut fericit să trăiesc într-un cort în Rezervația Masai, ori-să îmi iau o casă într-un sat somalez.”

Dar, cu acest prilej, pentru o dată a vorbit ți el despre viitorul meu în Europa. Voi fi mai fericită în Europa decât la fermă, era de părere Denys, ți scăpată cu bine din acel gen de civilizație de care urma să avem parte în Africa. „titi”, a căutat el să-ți dezvolte ideea, „acest continent african are un teribil de puternic simț al sarcasmului.”

Denys avea o mică proprietate pe coastă, l-a treizeci de mile nord de Mombasa, pe malul golfului Takaunga. Aici erau ruinele unei vechi așezări arabe, cu un minaret foarte modest ți un puț — o excrescență uscată de piatră gri pe pământul sărat al locului, iar în mijlocul ei cîpiva

312

"*

manghieri bătrîni. Îți construiseră o căsupă aici, unde am tat ți eU într"un rînd- întregul decor avea o măreție divină clară, pustie, marină, cu Oceanul Indian în față, cu golful adînc Takaunga spre sud ți o coastă lungă, înaltă, neîntreruptă, din stîncă de coral gri palid ți gălbui, ce se-ntindea cît cuprindeai cu ochii.

în timpul refluxului, puteai merge mile întregi departe, spre largul mării, ca printr-o piață cam inegal pavată, culegînd scoici ciudate ți neobișnuit de lungi ți stele de mare sclipitoare. Pescarii Swahili veneau pînă aici, cu cîte o cîrpă în jurul țăoldurilor ți turbane albastre sau roșii, asemeni unui Sinbad Marinarul reîntors la viață, oferindu-ți spre vînzare o sumedenie de pești de toate culorile, dintre care cîpiva erau chiar foarte buni la gust. Coasta de dedesubtul casei avea un țir de pești ți de grote adînci, săpate în stîncă, unde puteai țede ți privi cum sclipea apa albastră departe, la orizont. Cînd însă revenea fluxul, apa umplea grotele pînă la nivelul unde era construită casa

și în stîncile poroase, de coral, marea cînta și suspina într-un chip ciudat, de parcă pămîntul de sub tine ar fi prins viață și acum trăia ; valurile repezi înaintau mugind de-a lungul golfului Takaunga, cum ar înainta o armată pornită la atac.

Era o lună plină cînd am fost atunci la Takaunga și frumoșea nopților liniștite și luminoase de aici era atît de desăvîșită încît sufletul tot și se frîngea sub apăsarea ei. Dormeam cu ușile larg deschise spre marea argintie de dedesubt ; briza cea caldă și jucăușă răsفira cu ușoară ei ușoară cîteva fire stinghere de praf pe podeaua de piatră a casei. Într-o noapte, un convoi de dhow-uri arabe s-au scurs la mică distanță de mal, alergînd neuzite din calea musonului, ca un șirag de umbre întunecate sub transparenta lumină a lunii.

Din cînd în cînd Denys vorbea de intenția lui de a-și face la Takaunga reședința stabilă în Africa și de a porni și aici în expedițiile de safari. Cînd i-am mărturisit că voi și nevoită să plec de la fermă, mi-a oferit această casă a lui, tot așa cum și el locuise între timp la mine. Dar alții

nu pot trăi prea multă vreme pe malul mării dacă nu-și pot crea anumite conforturi, iar pentru mine Takaunga era prea jos și avea o climă prea fierbinte.

În luna mai a anului cînd am plecat din Africa, Denys s-a dus la Takaunga pentru o săptămînă. Spunea că vrea să construiască o casă ceva mai mare și să planteze niște manghieri. A mers cu aeroplanul și plănua ca la întoarcere să zboare cu o escală la Voi, în ideea de a vedea dacă nu erau ceva elefanți pe acolo, pentru un eventual saiar. Și auzise pe băștinăși vorbind despre o turmă de elefanți care veniseră în zona Voi de undeva dinspre apus și mai ales despre un mascul imens, de două ori cit unul obișnuit, ce rătăcea de unul singur prin hășuri.

Denys, care se considera un om extrem de rațional, era cuprins din cînd în cînd de un fel de toane și presimțiri ciudate și, sub influența acestor stări, devenea taciturn mai multe zile în șir, iar uneori cîte o săptămînă întreagă, deși el însuși nu realiza, ba chiar tresărea surprins cînd întrebam ce e cu el. În ultimele zile dinaintea călătoriei a avut din nou unul din momentele lui de absență, ca și cum ar fi fost cufundat într-o contemplare adîncă,

dar, dacă încercam să abordez subiectul, râdea de mine și îmi revenea.

L-am rugat să mă lase să vin cu el, căci mă gândeam ce frumos ar fi să mai văd încă o dată marea. La început a fost de acord, după care s-a răzgândit și mi-a spus că nu. Nu putea să mă ia ; drumul de întoarcere pe la Voi avea să fie foarte greu, era posibil să trebuiască să aterizeze forțat, să înnopteze în hășiuri, astfel că mai necesar îi era să-și ia un băiat băștină cu el. I-am amintit ce afirmase odată, că aeroplanul fusese cumpărat ca să mă plimbe pe mine deasupra Africii. Da, într-adevăr, a recunoscut el, așa spusese ; și, dacă erau elefanți la Voi, o să mă ducă și pe mine să ne uităm amândoi la ei, când va fi stabilit el mai, înainte unde era un loc de aterizare și unde puteam ridica un cort. A fost singura dată când l-am rugat pe Denys să mă ia cu el în aeroplan și când a refuzat s-o facă.

A pornit la drum într-o zi de vineri ; era în data de opt mai. „Așteaptă-mă joi”, mi-a spus el la despărțire, „o sa am grijă să mă-ntorc la timp ca să luăm prânzul împreună.

314

I

Când a plecat cu mașina lui spre aerodromul din -Nairobi s-a întors de la cotul aleii după un mic volum' de cărți pe care mi-l dăruise mie și pe care acum voia să-l • cu el la drum. Stătea cu un picior pe scara mașinii și cu deget în loc de semn de carte, citindu-mi un poem pe care altă dată îl comentasem împreună.

„Aici sînt gîtele tale gri”, mi-a spus :

Am văzut gîte gri zburînd deasupra câmpiei

Gîte sălbătice vibrînd prin aerul cel înalt —

în linie dreaptă între o zare și alta

Cu sufletul înșepenit în gîturi —

Iar albeașa lor tot cenușie, brăzdînd nesfîrșitul cer

și spișele roșii soarelui deasupra colinelor încrepite.

Apoi a plecat pentru totdeauna, făcîndu-mi, din mașină, un ultim semn cu mîna.

Când a ajuns la Mombasa, și-a rupt o elice la aterizare. A telegrafiat de îndată la Nairobi după piesele de schimb necesare, iar Compania Aeriană a Africii de Est a trimis la Mombasa un băiat care să i le ducă. Avionul a fost reparat și, când Denys a fost gata de zbor, i-a spus băiatului de la Companie să vină cu el dacă voia. Dar băia-

tul n-a vrut să vină. Acest băiat era obișnuit cu zborurile și zburase cu o mulțime de aviatori, ba chiar și cu Denys în câteva rînduri, iar el era un excelent pilot și avea un renume bun între băștinii în această privință, ca și în multe altele. Și totuși de data aceasta băiatul n-a vrut să meargă cu el.

La multă vreme după aceea, când s-a întâlnit cu Farah la Nairobi și au stat de vorbă pe îndelete despre cele întâmplate atunci, el i-a mărturisit lui Farah : „Nici pentru o sută de rupii nu m-aș fi suit cu Bwana Bedâr atunci în avion”. Umbra destinului, pe care Denys însuși o simțea în ultimele zile la Ngong, a fost văzută atunci mai clar de tînărul băștinii.

Astfel că Denys l-a luat la Voi pe micul Kamau, ser-vitorul său. Bietul Kamau era îngrozit de zbor. Mi-a dez-

văluit o dată, la fermă, că, din clipa când se desprindea de sol, nu mai privea decît la picioarele sale pînă ce revenea pe pămînt, într-atît era de înfricoșat să arunce măcar o privire afară din avion ca să vadă ce e în jurul lui de la o asemenea înălțime.

L-am așteptat pe Denys joi și mi-am făcut în minte socoteala că pleacă de la Voi în zorii zilei și zboară probabil vreo două ore pînă ajunge la Ngong. Dar, când am văzut că nu mai vine și mi-am adus aminte că am treburi în Nairobi, m-am suit în mașină și am plecat degrabă la oraș.

De cîte ori am fost bolnavă în Africa, sau foarte îngrijorată, am suferit de un gen aparte de idee obsesivă. Mi se părea că tot ceea ce mă înconjoară era în pericol sau expus la riscuri și că, în mijlocul acestui dezastru, eu însămi mă aflam cumva de partea critică a baricadei și drept urmare toți mă priveau cu neîncredere și cu teamă.

Acest coșmar era de fapt o reminiscență din timpul războiului. Căci atunci, timp de cîțiva ani, lumea din Colonie m-a crezut că sînt în sufletul meu simpatizantă pro-ermană și m-a tratat cu multă suspiciune. Această suspiciune izvora din faptul că, în inocența mea totală, la scurtă vreme înainte de începutul războiului, fusesem la Naivasha să cumpăr cai pentru generalul von Lettow-Vorbeck, aflat în Africa Germană de Est. Mă rugase, când am călătorit împreună spre Africa pe vapor, în urmă cu oase

luni, să-i cumpăr zece iepe de prasilă abisiniene, dar, imediat după sosirea în Colonie, am avut destule alte griji și am uitat complet de rugămintea lui, astfel că doar abia mai târziu, după ce mi-a tot scris despre acele iepe, m-am dus pînă la urmă la Naivasha să i le cumpăr și să terminăm. Curînd după aceea însă a izbucnit războiul și iepele n-au mai plecat din Kenya. Dar eu nu am putut scăpa de blamul că, în ajunul războiului mondial, cumpărasem cai pentru armata germană. Suspiciunea în ce mă privea nu a pînut totuși pînă la sfârșitul războiului ; ea s'a stins în momentul cînd fratele meu, care se înrolase ca voluntar

316

. armata engleză, a primit Victoria Cross * după atacul de la Amiens, la nord de Roye. Evenimentul a apărut menționat și în ziarul „East African Standard” sub titlul : O Victoria Cross din Africa de Est.

în timpul războiului, luasem destul de uor această izolare a mea, căci nu aveam nici cei mai mic sentiment pro-rman și mă gîndeam că voi fi în stare să lămuresc lucrurile dacă va fi necesar. Însă probabil că încercarea mă marcaseră mult mai profund decît îmi puteam da seama eu pe atunci, pentru că ani de zile după aceea, cînd eram oboșit și sau cînd aveam febră mare, senzația respectivă se reactiva. În timpul ultimelor mele luni petrecute în Africa și cînd tot ce făceam îmi ieșea pe dos, mă cuprindea cîteodată un fel de beznă și mă temeam chiar oarecum de ea, ca de un soi de rătăcire a minții.

în acea joi, pe cînd mă aflam la Nairobi, coșmarul a pus atîp de brusc stăpînire pe mine și cu atîta acuitate, încît am început să mă întreb dacă nu cumva înnebunisem de-a binelea. Plutea cumva parcă o tristețe adîncă asupra orașului și a oamenilor pe care i-ara întîlnit, iar în mijlocul acestei tristeți generale toată lumea mă evita. Nimeni nu se oprea să stea de vorbă cu mine, prietenii mei, cînd mă vedeau, se urcau în mașini și plecau grăbiți. Pînă și domnul Duncan, băcanul scoțian, de la care cumpărasem mîncare timp de atîția ani și cu care dansasem o dată, la un bal mare, pînut la Casa Guvernului din Nairobi, acum, cînd am intrat în prăvălia lui, m-a privit cu un fel de teamă și a dispărut fără un cuvînt pe ușă. Începeam să mă simt în acest oraș la fel de singur ca pe o insulă pustie. Lăsasem pe Farah la fermă să îl primească el pe Denys,

a^o a încît acum n-aveam cu cine schimba o vorbă. Kikuyu nu sînt de nici un folos în asemenea situații, fiindcă ideile lor despre realitate, ba chiar și realitatea însăși, sînt diferite, pe raai înaltă medalie britanică, decernată pentru „bravura” o dușmanului”. Instituită de regina Victoria în 1856, Cross (VC) era în general turnată din metalul tunurilor egiptene. În 1856, ea a fost acordată lui Lordul de egipt în războiul Crimeii (1853—56); ea reprezintă o cruce de Malta pe o panglică purpurie, cu inscripția pentru vitejie. (N. trad.)

317

rite de ale noastre. Urma să mă duc la prînz-la Lady McMillan, din Chiromo și mă gîndeam că voi găsi precis la ea niște albi cu care să stau de vorbă și lîngă care să-mi recapăt întreg echilibrul minții.

Am mers cu mașina pînă la încîntătoarea ei casă veche din cartierul Chiromo, la capătul unei lungi alei străjuite de bambuși înalți și i-am găsit pe invitați deja adunați acolo. Dar, la Chiromo, același lucru ca și pe străzile din Nairobi. Toată lumea părea cuprinsă de o tristețe ca de moarte și, în clipa cînd am apărut și eu, discuția a încetat brusc. Am stat la masă lîngă prietenul meu domnul Bulpett, care privea tot timpul în jos și care n-a schimbat nici măcar cîteva cuvinte cu mine. Am încercat să mă scutur de umbra care de-acum mă apăsa cam rău punîndu-i întrebări despre ascensiunile lui în Mexic, însă părea să fi uitat acum complet de ele.

Atunci mi-am zis în sinea mea : N-ajung nicăieri cu oamenii ăștia, mai bine mă-ntorc l-a fermă. Probabil că între timp sosise și Denys acasă. O să vorbim și o să ne comportăm ca niște oameni rezonabili, iar eu o să-mi revin din starea în care mă aflu acum și o să știu și o să înțeleg tot ce se-ntîmplă în jurul meu.

Dar, de îndată ce am terminat masa de prînz, Lady McMillan m-a rugat să vin cu ea pînă în salona, unde mi-a spus că se produsese un accident la Voi. Avionul lui Denys s-a răsturnat, iar Denys a murit în cădere.

Atunci s-a petrecut exact ce-mi închipuisem : la simpla rostire a numelui lui Denys, adevărul mi s-a dezvăluit deodată și mi-am dat seama și am înțeles.

Mai tîrziu, Comisarul Districtual din Voi mi-a scris oferindu-mi detalii despre acest accident fatal. Denys a stat peste noapte la el și a plecat a doua zi în zori, cu ser-

vitorul lui în aeroplan și având ca destinație ferma mea. După ce a decolat, s-a întors însă imediat, zburând foarte jos, la două sute de picioare altitudine. Deodată avionul a început să se legene, s-a învârtit în jurul axei sale și s-a năpustit ca o pasăre asupra prăzii. Când s-a lovit de sol, a și luat foc în aceeași clipă, iar oamenii care au fugit spre el au fost opriți de valul de căldură. După ce au adus

318
 și pământ și le-au aruncat încercând să înăbușe focul? Jar incendiul, în fine, a fost stins, s-a constatat că, CUroplanul fusese complet zdrobit, iar cei doi pasageri ai fui erau amândoi morți.

Ani de zile după această întâmplare, Colonia a resimțit moartea lui Denys ca pe o pierdere de neînlocuit. Un lucru frumos a ieșit atunci la iveală în atitudinea colonistului meu față de el, un anumit respect pentru valorile ce depășeau înțelegerea obișnuită. Când vorbeau despre Denys, cel mai adesea oamenii o făceau ca despre un atlet ; îi comentau performanțele la cricket și golf, de care eu personal nu auzisem nicicând și abia acum aflam de marele său renume pe care-l avea la aceste jocuri. Apoi, după ce oamenii îl omagiau ca sportiv, adăugau că, desigur, fusese o minte strălucitoare. Ce și aduceau aminte despre el era absolută absența a conștiinței de sine și altruismul desăvârșit, o sinceritate necondiționată pe care, în afara lui, n-am întâlnit-o decât la idioți. Într-o colonie, asemenea calități nu sînt în general luate drept un model demn de a fi imitat, dar, după moarte, ele pot fi, eventual, admirate mai sincer decât în alte locuri.

Bătaia îi îl cunoscuseră pe Denys mai bine decât oamenii albi ; pentru ei dispariția lui a însemnat o pierdere uriașă.

Fiind la Nairobi și aflînd de moartea lui Denys, am încercat să ajung cumva la Voi. Compania Aeriană îl trimitea pe Tom Black să relateze despre accident și m-am dus urgent la aerodrom, să-l rog să mă ia cu el, dar, cînd ara sosit la fața locului, avionul lui tocmai decola.

S-ar fi putut ajunge și cu mașina, dar sezonul ploilor era în toi și trebuia să aflu mai întîi cum se prezentau drumurile pînă acolo. În timp ce stăteam și așteptam informația despre starea drumurilor, mi-am amintit că Denys îmi spusese că dorea să fie înmormîntat printre coli-

nele Ngong. Mi s-a părut ciudat că nu mi-am adus aminte de acest amănunt pînă atunci, dar niciodată gîndul meu nu-î formulase măcar ideea că s-ar putea ca Denys să fie jnmormîntat. Acum aveam impresia subit că mi se ară-
«se o fotografie.

329

Era un loc undeva departe, între coline, aproape de prima falie din Rezervația de Animale, pe care eu însămi în vremea cînd credeam că voi trăi și voi muri în Africa' i-l prezentasem odată lui Denys ca pe viitorul meu mormînt. Seara, pe cînd stăteam în fața casei și ne uitam către coline, mi-a spus că și lui i-ar place să fie îngropat acolo. De atunci, uneori, cînd ne duceam cu mașina către colinele Ngong, Denys spunea : „Hai să mergem pe la mormintele noastre". O dată, înnoptînd noi în corturi, în timp ce umblam după bivoli, după-amiaza ne-am dus pe jos pînă la acea costioasă, cu gînd s-o studiem mai îndeaproape. Panorama ce ni se deschidea din acel loc era infinită; în lumina amurgului vedeam și Mount Kenya și Kilimanjaro. Denys a mîncat o portocală întins în iarba înaltă și a spus că n-ar mai pleca de acolo. Propriul meu loc de veci era puțin mai sus. Din amîndouă aceste puncte casa mea se vedea în pădure, la mare distanță, spre est. Aveam să ne ducem a doua zi acolo pentru totdeauna, mi-am zis eu în sinea mea, în ciuda teoriei atît de răspîndite că totul trebuie să moară.

Aflînd de accidentul lui Denys, Gustav Mohr a venit de la ferma lui pînă la ferma mea, dar, negăsindu-mă aici, a pornit să mă caute prin Nairobi, La scurtă vreme după aceea, Hugh Martin a apărut și el și ni s-a alăturat. Le-am povestit despre dorința lui Denys și despre locul său de veci între colinele Ngong, iar ei au telegrafiat la Voi. înainte de a mă întoarce la fermă, m-au informat că trupul lui Denys va fi adus cu trenul de dimineață, urmînd ca înmormîntarea să aibă loc a doua zi după-amiază, în locul dorit de el, între coline, dar pînă atunci eu să mă îngrijesc să fie săpat mormîntul.

Gustav Mohr m-a condus înapoi la fermă, unde a rămas să doarmă și peste noapte, pentru a mă putea ajuta a doua zi. Trebuia să ajungem pe coline înainte de răsăritul soarelui, ca să alegem locul de veci și să săpăm mormîntul din timp.

Toată noaptea a plo'uat, iar a doua zi dimineapă, când am pornit noi la drum, era o burnișă fină. Urmele roși' 320

de cărușe erau pline de apă. Mersul cu ma^oina către line era ca o ascensiune în nori. Nu se vedeau nici cîm- C^o., în stînaa noastră, jos, nici pantele sau vîrfurile colilor în dreapta noastră, sus ; băieșii de casa, care vene~3.u 'după noi într-un camion, au dispărut în urmă, la nu- n : zecs yarzi, iar ceașă devenea din ce în ce mai deasă, ne măsură ce drumul urca. După o tăblișă indicatoare ne-ani dat seama cînd am 'intrat în Rezervașia de Ani- male ^oi am mai mers cîteva sute de yarzi, după care am coborît din ma^oină. Am lăsat camionul cu băieșii de casă ' drumul mare, pînă ce aveam să găsim locul anume pe care ni-l fixasem. Aerul dimineșii era atît de rece îneît "ne usturau mîinile.

Mormîntul nu trebuia să fie prea departe de drum ^oi nici într-un loc prea abrupt, ca să poată urca pînă acolo ^oi un camion. Am mers o vreme împreună, discutînd-despre ceașă, după care ne-am despărșit ^oi am apucat-o pe poteci diferite ; cîteva secunde rmai. tîrziu nu ne mai vedeam unul pe celălalt.

șinutul mărăș al colinelor s-a deschis cu multă reti- cenșă în fașă mea, apoi s~a închis pe dată la loe ; ziua era ca.o zi ploioasă în orice șară din nordul Europei. Farah mă însoșea cu o pu^ocă udă în mînă ; se temea să nu ni- merim peste vreo cireada de bivoli. Obiectele care apăreau deodată ^oi foarte aproape în fașă noastră arătau neobi^onuit de mari. Frunzele crîngurilor cenu^oii de măslini sălbatici ^oi iarba cea înaltă, mai înaltă decît un stat de om, picu- rau de apă ^oi aveau un miros pătrunzător — de^oi purtam haină de ploaie ^oi cizme de cauciuc, după o, clipă- am fost ciuciulete, de parcă m-a^o fi bālăcit îmbrăcată în rîu. Era o lini^ote adîncă aici, între aceste dealuri, doar cîteodată, cînd ploaia.se înteșea, venea ca o ^ooaptă din toate părșile. Deodată ceașă s-a despărșit ^oi am văzut o fi^oie albaștră ^oi indigo de pămînt în fașă ^oi în urma mea, ca o tăblișă Qe- scris la ^ocoală — trebuie să fi fost unul din piscurile înalte din depărtare —, dar după o clipă a fost acoperită e valul de ploaie ^oi de norul de ceașă. Mergeam, mer- geam întruna ; pînă la •urmă însă m-am oprit, N-aveam e face aici pînă nu se limpeșea vremea.

? S21

Gustav Mohr a strigat de trei sau patru ori ca să descopere unde sînt, apoi s-a apropiat cu ploaia °iroindu-i pe mîini °i pe faþă. Mi-a spus cã rãtãcisem amîndoi prin ceapã aproape un ceas °i cã, dacã nu hotãrãm acum unde sã fie monrântul, nu mai apucam sã-l sãpãm la timp.

„Dar nu-mi dau seama unde sîntem”, i-am spus, sj nu-l-putem îngropa undeva unde stîncile sã-nchidã perspectiva. Hai sã mai a°teptãm puþin.”

Am rãmas în picioare, tãcuþi, în iarba înaltã, iar eu mi-am aprins o þigarã. Pînã ce am terminat-o, ceapã s-a rãspîndit puþin, iar o .limpezime rece °i palidã a început sã umple universul. Dupã zece minute ne-am putut da seama unde ne aflam. Cîmpia se întindea dedesubtul nostru °i puteam urmãri °oseaia pe care venisem cum °erpuie°te încoace °i încolo suind pe clina dealurilor, cum ajunge în dreptul nostru °i cum, °erpuind mai departe, î°i urmeazã drumul tot în sus. Spre sud, la mare distanþã, sub norii mereu schimbãtori, se întindeau poalele albastru închis °i ferfeniþite ale muntelui Kilimanjaro., Cînd ne-am întors spre- nord, lumina a devenit mai intensã, razele palide ale soarelui s-au strecurat piezi° printre nori °i o dungã de argint strãlucitor s-a lãsat pe coama lui Mount Kenya. Deodatã, mult mai aproape, sub noi °i spre rãsãrit, s-a vãzut o micã patã ro°ie pe fondul verde °igri al pãdurii, singurul punct ro°u din peisaj, acoperi°ul de þigle al casei mele, ridicîndu-se solitar în mijlocul unui lumini°. Nu trebuia sã mergem mai departe, eram exa.:t unde trebuia. Un moment mai tîrziu ploaia a reînceput. La vreo douãzeci de yarzi mai sus faþã de locul în care ne aflam era o terasã naturalã îngustã scobitã în coama dealului ; aici am marcat locul de veci al lui Denys cu ajutorul unei busole, orientîndu-l dinspre est spre vest. Am chemat bãieþii de casã °i i-am pus sã taie iarba cu cuþitele lor panga, apoi sã sape pãmîntul ud. Mohr i-a luat pe cîþiva cu el sã.facã drumul pentru camion de la °osea pînã la mormînt, au nivelat asperitãþile de pe sol, au tãiat crengi din hãþi°ul învecinat °i le-au a°ternut pe jos, cãci terenul era foarte alunecos. Nu s-a putut aduce ;

322

mul chiar pînã la mormînt, fiindcã în apropierea ace°-

? panta era cam abruptă. Pînă acum fusese lini°te în
 ȕul *jar cînd băieȕii mei au început să sape, am auzit
 Jur'uj răsponzîndu-le dintre coline, repetînd bufniturile
 poeȕilor, asemeni unui lătrat de căȕel.

Au sosit cîteva ma°ini de la Nairobi °i am trimis un
 h"stina° să le arate drumul, căci într-un peisaj atît de mare
 -ar fi putut observa micul grup de oameni adunaȕi lîngă
 n mormînt pierdut în hăȕi°uri. Au apărut °i somalezii
 din Nairobi, °i-au lăsat °aretele cu catîri jos, pe °osea °i
 aU venit încet pînă la noi, în grupuri de cîte trei sau patru,
 îndoliaȕi după obiceiul lor, cu capetele înfă°urate complet
 si izolaȕi de tot restul vieȕii. Cîȕiva prieteni ai lui Denys
 din nord °i din interior, care aflaseră de. moartea sa, au
 sosit din Naivasha, Gil-Gil °i Elmenteita, cu ma°inile pline
 de noroi, după un drum lung, parcurs în. mare viteză.

Acum atmosfera se mai înseninase °i cele patru vîrfuri
 ale colinelor se înălȕau deasupra noastră pe cer.

Aici, pe la începutul după-âmiezii, a fost adus °i De-
 nys de la Nairobi, urmînd vechiul său drum de saf ari spre
 Tanganika, într-un camion ce înainta foarte încet din
 cauza drumului ud. Cînd au ajuns la ultima porȕiune
 abruptă, au dat jos sicriul °i l-au purtat pe umeri : era.
 îngust °i învelit în steagul englez. Cînd a fost coborît în
 groapă, tot peisajul s-a schimbat °i a devenit decorul lui
 fîresc, la fel de mut precum era °i el, dealurile se înălȕau
 solemne, ele °tiau °i înȕelegeau ce anume le încredinȕam
 în acele clipe ; în scurtă vreme au luat ceremonia pe cont
 propriu, era un dialog între ele °i sicriul lui Denys, iar
 cei de faȕă au rămas mai departe un pîlc restrîn's de spec-
 tatori ai peisajului în care se aflau.

Denys °tia °i urma întocmai toate obiceiurile podi°u-
 lui african °i, mai bine decît oricare alb .din ȕară, îi cu-
 no°tea pămîntul °i anotimpurile, vegetaȕia °i fauna săl-
 batică, vînturile °i mirosurile. îi studiase schimbările de
 cumat, îi observase oamenii, norii °i stelele noaptea. Aici,
 Pe coline, îl văzusem eu însămi doar cu puȕin timp în
 Urmă stînd în picioare, cu capul gol, sub soarele după-
 323

amiezii, privind în zare peste ȕinut °i ridieîndu-°i bino-
 clul la ochi, ca să descopere tot ce mai era de descoperit
 Făcuse din această ȕară ȕara lui, iar ochii °i mintea lui o
 schimbaseră, mareînd-o cu propria sa individualitate «i

transformînd-o într-o parte din ^ine însu^i. Acum si Africa îl primea pe el ^i avea sâ-l schimbe ^i sâ îl facâ una cu ea.

Episcopul de Nairobi, din cîte am aflat, n-a vrut sâ vinâ la înmormîntare, pentru cã nu fusese timp sâ se sfinþeascâ locul de veci, însã era de faþã un alt prelat, care a þinut slujba funebrã, o slujbã pe care n-o cuno^team ^i în acel spaþiu vast vocea-i suna tenoralã ^i clarã, aproape ca strigãtul unei pãsãri. M-am gîndit cã lui Denys i-ar fi plãcut sâ ^tie totul cît mai repede terminat. Preotul tocmai citea un psalm : „Ridieat-ani ochii mei la munþi”. *

Gustav Mohr ^i-cu mine ara. rãmas încã puþin pe loc dupã plecarea celorlalþi albi. Mahomedanii au a^teptat pînã am plecat ^i noi, apoi s-au dus ^i s-au rugat lîngã mormînt.

La cîteva zile dupã moartea lui Denys, oamenii lui cu care mergea la safari s-au adunat lîngã ferma mea. Nici unul din ei nu spunea de ce a venit acolo ^i nu cerea nimic, ci doar ^edeau pe jos cu spatele rezemat de zid ^i cu dosul palmelor proptit pe asfalt, cea mai mare parte a timpului în deplinã tãcere, contrar obiceiului bã^tina^ilor africani. Veniserã Malimu ^i Sar Sita, vitejii, viclenii ^i neînfricãþii gonaci ^i purtãtori de pu^cã ai lui Denys, care fuseserã cu el în toate expediþiile safari. Vînaserã ^i cu Prinþul de Wales ^i, mulþi ani dupã aceea, Prinþul î^i amintea de numele lor ^i spunea cã, împreunã, ace^tia doi cu greu ar fi putut fi întrecuþi. De data aceasta, cei doi gonaci pierduserã, iatã, urma ^i acum stãteau nemi^caþi ^i inerji. Kanuthia, ^oferul lui, care-l purtase peste multe mile de teren aspru ^i accidentat, un Kikuyu tîriãr, slãbuþ ^i cu ochi^ori atenþi, ca ai unei maimuþe, stãtea lînga ; rsat™ui 1,20. (N. trad.)

324

ici ui casei mele, ca o maimuþã înghepatã ^i tristã, captivã într-o menajerie.

Bilea Isa, somalezul lui Denys, a venit la fermã de la jãivasha. Fusese de douã ori în Anglia cu stãpînul sãu, mersese la ^coalã acolo ^i vorbea engleza ca un gentleman. Cu eîþiva ani mai înainte, Denys ^i eu fusesem la nunta lui pilea, la Nairobi, p sãrbãtoare plinã de-farmec ^i fast, care durase ^apte zile. Cu acel prilej, marele învãþat ^i

călător a revenit la tradițiile strămoșilor săi și s-a îmbrăcat cu o mantie aurie, s-a închinat dinaintea noastră pînă la pămînt în semn. de bun venit și ne-a dansat un dana al săbiilor, dezlănțuit și animat de acel spirit sălbatic al desperndos-ilor deertului. Bilea a venit să vadă mormîntul fostului său stăpîn și să °adă pe el; apoi s-a H.tors și a vorbit foarte pușin, iar dupã o clipã s-a a°ezat alãturi de toși ceilalți, cu spatele rezemat de zid și cu dosul palmelor proptit pe asfalt.

, Farah se ducea afarã și stãtea de vorbã cu adunarea îndoliatã. El însuși arãta grav la fașã și încrunat. „N-ar fi foat chiar a°a de rãu”, mi-a spus el la un moment dat, „cã o sã plecași din țarã, dacã mãcar ar mai fi rãmas Bedãr.”

Oamenii lui" Denys au stat cam o sãptãmînã, dupã care, pe rînd, s-au fãcut nevãzuși. ?

, Mergeam adesea cu mașina sã vãd mormîntul lui Denys. In linie dreaptã nu erau mai mult de cinci mile pînã la casa-mea, dar. cu toate ocolișurile °oselei, distanța, se ridica la vreo cincisprezece în total. Mormîntul era cu vreo mie de picioare mai sus decît casa mea, aerul era diferit aici și avea claritatea unui pahar cu apã ; o brizã u°oarã și blinda își stârnea °uvișele de pãr cînd își scoteai pãlãria . CJP î peste vîrfuri, norii treceau rãtãcind dinspre est, M țirau umbrele mi°cãtoare peste peisajul vast și onãu-Jat, spre a se dizolva și a dispãrea apoi deasupra Vãii Fauei celei Mari. - ,

_ Am cumpãrat de la dhuka noastrã un yard dintr-o Plr-zã albã pe care bã°tina°ii o numesc.americani și, îm-*-- Pfeunã cu Farah, am ridicat trei stîlpi înalți în spatele
325

mormînt?alui și" am bătut în cuie pînza pe ci, astfel cã de la casa mea distingeam acum locul cu exactitate, ca pe un mic punct alb pierdut printre colinele verzi.

Ploile cele lungi fuseserã deosebit de abundente și mã temeam cã iarba va cre°te înaltã și va acoperi mormîntul, încît locul de veci nu va mai putea fi recunoscut. Ca atare, într-o zi am luat toate pietrele albite de ploi pe care Karomenya își dãduse atîta ostenealã sã le aducã sau sã le țirascã pînã în fașa u°ii mele ; le-am încãrcat pe toate în mașinã, apoi le-am dus departe, pe deal. Am tãiat iarba din jurul mormîntului și am dispus pietrele ?

într-un pătrat, ca să-l marcăm în felul acesta mai bine •
acum locul putea fi oricând găsit.

Cum mă duceam foarte des la mormânt 0i-i luam 0i pe copiii de casă cu mine, pentru ei acesta a devenit curînd un punct de referință familiar 0i 0tiau să-i conducă pînă acolo pe toți cei veniți anume ca să-l vadă. 0i-au construit - chiar 0i un mic umbrar în hățiul dealului, nu departe de acolo. În timpul verii, Aii bin Salim, al cărui prieten fusese Denys, a venit tocmai de la Mombasa ca să se culce peste mormânt 0i să-l jelească amar, după tradiția arabă. Într-o zi, l-am găsit pe Hugh Martin acolo 0i am stat amîndoi în iarbă, discutînd despre toate cele. Moartea lui Denys îl tulburase profund. Dacă vreo ființă omenească ocupase vreodată un loc în existența sa ciudată 0i atît de singuratică, aceea fusese Denys. Un ideal e un lucru străni 0i nu l-ai fi crezut pe Hugh în stare de a avea un ideal, cu atît mai puțin prin urmare nu te-ai fi gîndit că pierderea lui îl putea afecta ca 0i aceea a unui organ vital. Dar, de la moartea lui Denys, îmbătrînise 0i se schimbase mult, obrazii i se umpluseră de pete 0i-i atîrnau molatici.. Cu toate acestea însă, păstra totu0i asemănarea placidă 0i zîmbitoare cu un vechi idol chinezesc, de parcă ar fi deținut, el singur, secretul unei satisfacții cople0itoare, ascunsă înpelegerii comune. Mi-a spus că, în timpul nopții) avusese revelația epitafului potrivit pentru mormîntul lui Denys. Cred că îl găsise la vreun autor grec antic, deoarece mi l-a citat în grece0te, apoi mi l-a tradus, ca ga--l
326

J

t înpelege 0i eu. Citatul suna a0a : „De0i în moarte focul P0 va |i amestecat cu pârîna mea, nu-mi pasă. Căci mie ?-e bine acum".

Mai tîrziu, fratele lui Denys, "Lord Winchilsea, a pus - se ridice un obelisc pe mormîntul lui, cu o inscripție jrn Cîntecul bătrînului marinar, * unul dintre poemele uit admirate de -cătore Denys. Eu însămi nu-l cuno0team înă ce nu mi-a recitat din el — prima oară, mi-aduc aminte, în drum spre nunta lui Bilea. Acest obelisc eu nU l-am mai apucat ; a fost construit după ce am plecat din Africa.

0i în Anglia există un monument ridicat în cinstea lui Denys. Fo0tii lui colegi de 0coală au construit în me-

moria sa un pod de piatră peste un pârâia° care desparte două paji°ti în oră°elul Eton. Pe una dintre balustrade este înscris numele lui, iar pe cealaltă cuvintele ; „Qelebru pe aceste câmpii °i de numero°ii săi prieteni atât de mult iubit". •

între pârâia°ul din pa°nicul peisaj englez °i falia dintre colinele africane s-a desfă°urat °i drumul vieþii lui ; nu e decît o iluzie optică în faptul că a părut să se învîrtă în jurul axei sale, să facă o buclă °i. să se prăbu°ească. Doar peisajul s-a prăbu°it de fapt. Arcul încordat al unui pod din Eton °i-a trimis săgeata în eter ca să lovească obeliscul ce se înalþă drept între colinele Ngong. După plecarea mea din Africa, Gtistav Mohr mi-a scris despre o întâmplare ciudată petrecută la mormîntul lui Denys, cum n-am auzit încă pînă atunci. „Masaii", îmi relatează el, „i-au povestit Comisarului Districtual de la Ngong că. de mai multe ori, la răsăritul °i la asfinþitul soarelui, au văzut lei lîngă mormîntul lui Finch-Hatton, în . pre coline. JJn leu °i o leoaică veneau acolo °i stăteau ore m °ir în picioare sauculcaþi pe mormînt. Ni°te indieni în trecere cu camioanele lor pe drumul-către Kajado confirmă că i-au văzut °i ei. După plecarea ta, terenul din jurul mormăitului a fost nivelat °i s-a făcut o terasă mare, ^_aceea^cred că, fiind un loc atât de neted, e un punct Poem T,he Rîme °f the AncMnt Mariner (1797—98) — celebru <-n al lui Samuel Taylor Coleridge (1772—1834). (N. trad.)

327

?do observaþie bun pentru lei, de-aici au perspectiva largă înspre câmpie °i înspre vitele °i animalele sălbatice de la °es."

Era potrivit cu împrejurarea °i a°a se °i cuvenea, ca leii să vină la mormîntul lui Denys °i să-l transforme într-un monument african. „a vestit fie mormîntul tău." Lord-Nelson însu°i, mă gîndeam, în Trafalgar Square, nu are leii făcuþi decît din piatră.

FARAH °î EU VINDEXÎ TOTUL

Rămăsesem acum singură la. fermă. Nu' mai era a mea, (Î-U- cei care o cumpăraseră'mi-au oferit să locuiesc mai Aanarte în ea cît timp îmi făcea plăcere, numai că, din motive juridice, mi-au concesionat-o contra sumei de un shilling pe zi.

Eram în curs de a-mi vinde mobilierul, ceea ce ne dădea mult de furcă mie și lui Farah. Trebuia să ținem toată vesela și paharele de cristal afară, pe masa din sufragerie ; mai târziu, când și aceasta a fost vândută, le-am aranjat în ȳiruri lungi direct pe jos. pe dușumea. Cucul de la ornicul din perete cȳnta arogant semnalul orelor deasupra ȳirurilor de pe podea, pȳnă ce și el a fost vândut într-o bună zi și și-a luat zborul de la noi. Apoi am vândut paharele de cristal, înșă, în timpul nopții, m-am gândit mai bine și a doua zi dimineașă m-am dus cu mașina mea la Nairobi să rog pe doamna care le cumpărase să fie de acord cu anularea vânzării. N-aveam unde depozita aceste pahare, dar degetele și buzele prietenilor mei le atinseseră în decursul timpului și-mi oferiseră, minunate vinuri pe care să le beau din' ele ; aceste pahare mai păstrau încă ecoul discuțiilor de la masă și de aceea nu voiam să mă despart de ele. La urma urmei, mă gândeam, erau oricȳnd foarte ușor de spart.

Aveam un vechi paravan de lemn pictat cu figuri de chinezi, de negri și de sultani, cu cȳini în lesă la vânătoare, pe care-l țineam lângă oemineu. Acolo, serile, când focul ardea voios, figurile ieșeau în relief și îmi serveau «rept ilustrații la poveștile pe care i le istoriseam lui Denys. După ce am stat și l-am privit vreme îndelungată, și-a-m strȳns și l-am împachetat în fundul unei lăzi, unde figurile de pe el pot sta deocamdată în liniște ca să se lihnească o vreme.

329

Cam. în același timp, Lady McMillan termina Muzeul Memorial McMillan de la Nairobi, pe care îl construise în amintirea soșului ei, Sir Northrup McMillan. Era o clădire frumoasă și impresionantă, cu o bibliotecă și săli de lectură. Lady McMillan venea acum în vizită pe la mine stătea și vorbea cu tristeșe despre zilele de demult ; tot ea a cumpărat cea mai mare parte a mobilierului meu vechi danez, pe care-l adusesem de acasă, pentru biblioteca memorială. Eram mulșumită și știu că înșeleptele și primitoarele comode și scrinuri aveau să rămȳnă împreună, într-o ambianșă de cȳrși și de iubitori de studiu, ca un mic anturaj de doamne care, în vremurile tulburi ale revolușiei, își găsesc refugiu într-o universitate. Propriile mele cȳrși le-am împachetat în lăzi, apoi ani

°ezut °i am mîricat pe ele. Cînd e°ti într-o colonie, cîrpile joacă în viața ta un rol cu totul diferit decît îl au ele în Europa ; există o întregă latură a vieții tale de care numai ele se pot ocupa ; °i, pe această bază, în funcție de calitatea lor, te simți mai recunoscător sau mai indignat vizavi de ele decît ai putea fi vreodată în țările civilizate. Personajele fictive din cărți aleargă alături de calul tău pe domeniul fermei °i te însoțesc prin cîmpurile de porumb. Singure, pe contul lor, ca ni°te soldați inteligenți, î°i găsesc imediat încartiruirea care să le convină cel mai bine. În dimineața de după noaptea în care am citit Galben de crom * — °i nu auzisem încă de numele autorului, ci alesesem la întîmplare cartea în dugheana unui librar din Nairobi, dar am fost atît de fericit de parcă a° fi ?descoperit o nouă insulă verde în ocean — tocmai mergeam călare prin Rezervația de Animale cînd "un mic duiker** mi-a sărit în față, transformîndu-se într-o clipă în cerbul ce avea să fie vînat de Sir Hercules cu soția °i haita lui de treizeci de ogari negri °i ro°covani. Toți eroii lui Walter Scott erau la ei acasă în ținutul nostru °i-i puteai întîlni la orice pas ; la fel °i Ulise cu echipajul său °i, în mod destul de paradoxal, mai multe personaje ale * Crome Yellow, roman al scriitorului englez Aldous Huxley (1894—1964), publicat în 1921. (N. trad.) ,*

** Mică antilopă africană din specia Cephalopus. (N. traaj
330

lui Racme- Peter Schlemihl * umbla peste coline cu cizmele lui de °apte leghe, iar Clovnul Agheb, albina d-3 miere, trăia în grădina mea de lîngă rîu.

Alte lucruri din casă au fost °i ele vîndute, împachetate sau expediate, astfel încît locuința mea, în cursul acestor luni, a devenit das Ding an sich, la fel de nobilă ca °i un craniu dezgolit, un loc răcoros °i larg în care să . ălsăluie°ti, cu un ecou puternic °i cu iarba de pe gazon crescînd 'pînă pe pragul u°ii. În cele din urmă n-au mai rămas nici un fel de obiecte prin camere, care, după opinia mea pe atunci, păreau, în această stare, mai potrivite pentru locuit decît fuseseră înainte.

I-am spus lui Farah : „A°a ar fi trebuit să fie tot timpul".

' Farah mă înpelegea cît se poate de bine, căci somalezii au în ei un simț acut al ascezei. În toată această

perioadă era pornit și concentrat să mă ajute în tot ce făceam ; dar începea să se trezească în el adevăratul somalez, aș cum îl cunoscusem cu ani de zile în urmă ? la Aden, când fusese trimis să mă aștepte acolo, la prima mea sosire în Africa. Era foarte preocupat acum de încălțăminte mea uzată și mi-a mărturisit că avea să se roage la Dumnezeu în fiecare zi ca să mă ajungă totuși măcar până ajungeam la Paris.

În timpul acestor ultime luni, Farah a purtat zilnic cele mai frumoase haine pe care le avea. Și avea o mulțime ; pieptare arabe brodate cu fir auriu, pe care i le dăruisem eu și o foarte frumoasă vestă de uniformă roșie, cu dantele aurite, primită de la Berkeley Cole, apoi tot felul de turbane din mătase, în cele mai minunate culori, în general, le ținea pe toate în lăzi și nu le scotea la iveală decât la ocazii deosebite.. Însă acum el îmbrăca tot ce avea mai frumos. Mergea cu un pas înapoia mea pe străzile din Nairobi, sau aștepta pe scările murdare ale clădirilor oficiale și ale birourilor avocațesti, îmbrăcat ca regele Solonon în culmea strălucirii sale. Numai un somalez putea fi în stare de aș ceva.

v Eroul nuvelei omonime a scriitorului german Adelbert; VJn Uiamisso (1781—1838). (N. trad.)

331

Venise acum, în sfârșit, vremea să mă ocup și de soarta cailor și a clinilor mei. Mă gândisem mereu că~i voi Împuoca, dar mulți dintre prietenii mei mi-au scris rușându-mă insistent să îi las la ei. După aceea, de câte ori mă plimbam călare și luam și dinii la drum cu mine, mi se părea că nu e cinstit față de aceștia să îi împuoc doar aveau atâta viață și energie în ei. Mi-a trebuit mult timp ca să mă hotărâsc și nu cred că vreodată m-am răzgândit mai des'asupra vreunui subiect. În cele din urmă, am decis că e mai bine să îi împart la prietenii.

Am pornit călare către Nairobi pe calul meu preferat pe Rouge, mergând foarte încet și privind întruna spre nord și spre sud. Trebuia, să i se pară foarte ciudat lui Rouga, mă gândeam eu, să meargă pe drumul către Nairobi și să, nu se mai întoarcă înapoi. L-am urcat, nu fără greutate, în vagonul de cai al trenului de Naivasha, ani venit și eu alături de el și am simțit, pentru ultima oară, botul lui mătășos frecându-se de mâinile și de fața mea. N-am

să-și dau drumul, Rouge, decît binecuvîntată de tine. împreună descoperisem poteca de mers cu calul pînă la rîu printre colibele și gospodăriile băștinăoșe, pe panta abruptă și lunecoasă el coborîse cu teamă, ca un eafîr, iar prin apa murdară și curgătoare a rîului capul meu și al lui înaintaseră strîns lipite. Fie să ai parte de-acum, într-o Vale cu nori, sa mănînei garoafe în dreapta ta și rădăcini gustoase în stînga.

Cei doi tineri ogari pe care-i aveam atunci, David și Dinari, progeniturile lui Pania, au ajuns la un prieten care avea o fermă lingă Gil-Gil și unde-i așteptau de-acum, vîntători bogate. Erau foarte puternici și jucăuși, iar cînd au fost urcași în mașină și duși cu mare pompă de la fîrma mea, au gîfîit, cu capetele lipite, afară, peste bordura lăzii camionului și cu limbile scoase de parcă ar fi fost chiar atunci pe urmele--vreunui vînat de soi. Ochii și picioarele iuși și sufletele pline, de vioiciune au plecat de la ferma și de la cîmpurile cunoscute lor ca să miroasă și să amușineze și ca să alerge fericite pe alte meleaguri. și unii dintre oamenii mei au părăsit, de nevoie, ferma. Cum n-avea să mai fie cafea, nici moară de măcinat ca-

332

feaua, Pooran Singh s-a trezit de azi pe mîine că rămăsese fără muncă. El însă nu mai voia să-și facă rost de lucru în Africa și pînă la urmă s-a hoiărît să se întoarcă la "ai lui, acasă, în India.

Pooran Singh, marele artist al mineralelor, în afara atelierului său era aproape ca un copil. El nu putea concepe în nici un fel că ferma mea își trăia cele din urmă zile ; o jelea amar, lacrimi de crocodil îi curgeau pe obraji, pierzîndu-se în barba lui cea neagră și multă vreme m-a tot sîcîit cu încercările lui de a mă convinge să rămîn la fermă și cu tot felul de planuri pe care le născocea ca s-o menșină în activitate. Fusese foarte rîndru de mașinăriile noastre, atîtea cîte erau și acelea, iar o vreme a stat parcă bătut în cuie lîngă motorul nostru cu aburi și uscătorul de cafea din atelierul de prelucrare, rînd cu ochii săi negri și blînzi fiecare bob de cafea în parte. Apoi, cînd, îa sfîrșit, s-a convins și el de situația fără ieșire, a renunșat la totul într-o clipă, deși era încă foarte trist, însă destul de pasiv totodată și uneori, cînd îl întîlneam, îmi divaga pe larg despre planurile lui de

călătorie. La plecare, n-a luat nici un bagaj cu el, afară de o ladă mică de unelte și câteva efecte militare, de parcă ar fi trimis dinainte și sufletul și viața sa de partea cealaltă a oceanului și nu-i mai rămăsese acum decât persoana-i slabă, tuciurie și atât de modestă, avînd drept singu'ă avere a ei o ranipă soldăbească.

Voiam să-i ofer lui Pooran Singh un dar înainte de a pleca și speram să găsesc printre obiectele mele ceva care să-i facă și lui plăcere, dar, cînd i-am mărturisit intenția mea, pe dată și cuprins de voio'ie, mi-a declarat că voia un inel. N-aveam la ora aceea nici un inel și nici mijloacele financiare să-i cumpăr unul lui Pooran Singh. Faptul se petrecuse deja cu câteva luni în urmă, pe vremea cînd Benys încă venea să cineze cu mine la fermă și astfel, la una dintre aceste mese, i-am povestit în ce situație mă aflam. Odată Denys îmi dăruise un inel abisinian din aur moale, care se putea strînge și lărgi în a°a fel încît să se potrivească pe orice deget. Acum a avut impresia că voiam
 ^?"1 dau anume acel inel lui Pooran Singh, cu atât mai
 lli-t cu cit îmi repro°a mereu căs de.eîte ori îmi oferea
 333

el cîte ceva, eu imediat mă grăbeam să-l dau mai departe angajașilor'mei de culoare. Ca să prevină această eventualitate, l-a luat de pe degetul meu și l-a pus pe al lui spunînd că-l păstrează el pînă ce pleacă Pooran Singh' Aceasta s-a petrecut cu câteva zile înainte ca Denys să-și ia zborul către Mombasa și astfel inelul a dispărut odată cu el. Pînă să plece Pooran Singh am reu°it totuși să fac rost de bani suficienți din vînzarea mobilei mele ca să îi pot cumpăra la Nairobi și lui inelul atât de mult dorit. Era din aur masiv și avea o piatră ro°ie, mare, care părea din sticlă. A fost atât de fericit încît l-am văzut lăcrimînd din nou și cred că acest inel l-a ajutat să îndure mai u°or despărțirea de fermă și de ma°inăriile ei. În ultima săptămîină nu l-a mai scos de pe deget și, ori de cîte ori intra în casă, ridica mîna și mi-l arăta cu un surîs blajin și radios, în gara de la Nairobi, ultima imagine cu care arămas a fost a unui braș subțire și negricios, care muncise cîndva la forjă cu o viteză parcă furioasă. Era întins afară pe fereastra vagonului aglomerat și supraîncălzit rezervat bă°tina°ilor, în care Pooran Singh se a°ezase pe lădișă lui cu unelte, iar piatra cea ro°ie de la inel strălu-

cea ca o stelupã vie în timp ce se mi°ca în sus °i-n jos, în semn de bun rãmas.

Pooran Singh s-a întors în Pun jab, la familia-lui. N-o mai văzuse de ani de zile, dar membrii acesteia þinuserã întruna legãtura cu el trimiþându-i tot timpul fotografii, pe care le păstra în "cãsuþa lui de tablã ondulatã de lîngã atelierul de prelucrare a cafelei °i pe care mi le-arãta, cînd treceam pe la el, plin de orgoliu °i de duio°ie. Mi-a scris cîteva scrisori încã de pe vapor, în drum spre India. Toate începeau la fel: „Stimatã Doamnã. La revedere". Apoi continuau cu ve°ti despre el °i cu detalii despre întîmplãri din timpul cãlãtoriei.

La o sãptãmînã dupã moartea lui Denys, într-o dimineapã, mi s-a întîmplat un lucru foarte ciudat.

Stãteam culcatã în patul meu °i mã gîndeam la evenimentele ultimelor luni, încercînd sã înþeleg de fapt ce se petrecuse cu mine. Mi se pãrea cã, oarecum, ie°isem cun cursul normal al existenþei umane °i nimerisem într-u

334

oi de Maelstrom, în care nu ar fi trebuii sã fiu. Oriîncot-o xn-a° fi îndreptat, pãmîntul ceda sub mine, iar stelele cãdeau de pe cer. M-am gîndit atunci la poemul despre vikingul Ragnarok, unde-i descrisã cãderea stelelor de pe cer °i" la acele versuri despre piticii care ofteazã adînc în pe°terile lor din munþi °i care mor de fricã. Nu se putea sã fie, îmi ziceam, doar o coincidenþã de împrejurãri, ceea ce lumea nume°te îndeob°te o suitã de ghinioane, ci trebuie sã acþioneze undeva un principiu diriguitor. Dacã îl gãseam, eram salvatã. Iar, cãutînd în locul potrivit, reflectam eu, coerenþa interioarã a lucrurilor s-ar putea sã ini se dezvãluie. Trebuie, trebuie, mã gîndeam, sã mã ridic °i sã caut un semn.

Mulþi oameni considerã cã este un gest nesãbuit acela de a umbla în cãutare de semne, mai ales pentru cã îþi trebuie o anumitã stare de spirit ca sã poþi face una ca asta °i nu mulþi sînt aceia care vreodatã s-au aflat într-o asemenea dispoziþie. Dacã, fiind în aceastã stare, îþi dore°ti sã descoperi neapãrat un semn, rãspunsul nu vaîntîrzia sã-þi vinã : el va fi consecinþa fireascã a marii taie dorinþe de a-l primi. Cam în acela°i fel, un jucãtor inspirat va lua la întîmplare treisprezece cãrþi de pe masa de joc, adicã o levatã'— o unitate. Acolo unde alþii nu vãd nici o rnizã,

el vede un mare °lem făcându-i precis cu ochiul. Exista vreun mare °lem ascuns printre cărþi ? Da, pentru jucătorul potrivit există.

Am ie°it din casă căutînd un semn °i am pornit la împlire către colibe servitorilor mei. Tocmai dăduseră drumul la puii lor, care alergau încioace °i încolo printre case. M-am oprit o clipă în loc °i am început să mă uit la ei.

Coco°ul cel mare °i alb al Fathimei a venit pã°ind þapo° în faþa mea. Deodată s-a oprit, °i-a lăsat capul întîi într-o parte, apoi în cealaltă °i °i-a ridicat creasta în aer. Pe partea opusă a potecii, din iarbă, a ie°it un mic cameleon cenu°iu, care, întocmai ca °i coco°ul, pornise în recunoa°terea de dimineaþă. Pasărea s-a dus drept către el ~~ deoarece găinile mănîncă asemenea vietăþi — °i a scos citeva cloncăneli de satisfacþie. Cameleonul a încremenit ? vederea coco°ului. Era °i înfrico°at, dar în acela°i timp îl toate viteaz, °i-a înfipt picioarele mai bine în pămînt,

335

a căscat gura cît a putut de mare °i, vrînd să-°i sperie adversarul, °i-a propulsat brusc limba în formă de treflă în direcþia coco°ului. Acesta a rămas o clipă luat parcă pa nepregătite, apoi, hotărît °i iute, a lovit fulgerător cu ciocul, asemeni unui ciocan, gmulgîndu-i cameleonului limba din gură.

Toată întîlnirea dintre cei doi n-a durat mai mult da zece secunde. Am gonit da acolo coco°ul Fathirnei, după care ani luat o piatră °i am ucis cameleonul, fiindcă acesta nu poate trăi ,fără limbă ; cu ea prinde insectele care-i servesc drept hrană.

Atît de tare m-am speriat de scena la care asistasem ?— căci fusese un lucru groaznic °i formidabil redus la scară miniaturală — încît m-am dus °i m-am a°ezat pe scaunul de piatră de lîngă zidul casei, unde am rămas vreme îndelungată, iar Farah mi-a adus ceaiul acolo °i l-a lăsat pe masă. Priveam în jos, către pietre °i nu îndrăzneau să-mi ridic privirea, într-atît de mult îmi apărea lumea aceasta un loc extrem de periculos.

Numai încet, foarte încet, în cursul, următoarelor zile, am avut revelaþia că atunci promisem cel mai spiritual răspuns cil puținþă la întrebarea pe care mi-o pusesem. Ba chiar, într-un mod ciudat, fusesem distinsă °i onorată.

Puterile către care-mi îndreptasem plinsul îmi respectaseră demnitatea mai mult decît o făceam eu însămi; °i ce alt rîspuns mi-ar fi putut ele da ? Categorie, momentul nu era nimerit pentru- cocolo°e'ală, iar ele se hotărîseră să-nchidă ochii la dorința mea. Marile puteri rîseseră către mine, cu un ecou dintre coline venind în urma acestui rîs °i îmi spusese, printre trompete, printre coco°i °i cameleoni : Ha-ha !

Iar eu am fost mulțumită că ie°isem la plimbare în acea dimineață, tocmai la timp pentru a salva cameleonul de la o moarte lentă °i foarte chinuitoare.

Probabil cam în aceea°i vreme — de°i înainte de a-mî vinde caii — a venit la mine Ingrid Lindstrom de la ferma ei din Njoro, ca să stăm cîteva zile împreună. A fost un gest frumos din partea ei, căci °tiam cît îi este de greu să-°i părăsească ferma °i să plece. În dorința de a face bani pentru a avea cu ce plăti pămîntul lor de la Njoro,

336

soțul ei se angajase în Tanganika la o companie de sisal ci în acel moment asuda acolo, la o altitudine de două mii ^e picioare, ca °i cura Ingrid l-ar fi"eliberat numai ca el să-si asume calitatea de sclav, °i totul doar în interesul fermei lor. Prin urmare, între timp o conducea ea singurã ; °i extinsese ogrăzile cu păsări de curte °i grădinile de zarzavat °i cumpărase porci °i pui mici de curcan, ps care nu-i mai putea părăsi prea u°or, nici pentru cîteva zile măcar. Cu toate acestea, de dragul meu, °i-a lăsat întreaga gospodărie pe mîna fidelului Kemo'sa, ca să se poată repezi pînă la ferma mea, a°a cum ar fi alergat în' ajutorul unui prieten a'.cărui casă era în flăcări ; de data aceasta pe Kemosă nu l-a mai luat cu ea, ceea ce, dată fiind situația existentă, cred că a fost un avantaj pentru Farah. Ingrid înpelegea °i-°i dădea seama, în străfundurile sufletului ei. cu multă intensitate, cu ceva din puterea elementelor înse°i, cc-nseamnă cînd o fermieră ajunge nevoită să renunțe la pămîntul ei °i să-l părăsească pentru totdeauna.

Cît timp a fost Ingrid ia mine, n-am discutat nici despre trecut, nici despre viitor °i nu am amintit numele nici unui prieten sau cunoscut, ci ne-am concentrat exclusiv asupra dezastrului din acel moment. Am mers împreună de la- un obiect la altul pe întreg cuprinsul fermei, numin-

du-le cu voce tare, cînd" am trecut pe .lingã ele, pe fiecare în parte, de parcã am fi fãcut un inventar mintal al fermei, sau Ingrid, în numele meu, ar fi strîns material pentru o carte de plîngsri amare, pe care s-6 punã în fața destinului. Ea °tia îndeajuns de bine, din propria sa experienþã, cã nu existã o asemenea carte, dar totu°i ideea cã ea ar putea fi scrisã face parte din modul de viaþã al femeilor de pe acest pãmînt.

Ne-am dus pînã la þarciil boilor °i ne-am a°ezat pe gard, numãrînd împreunã boii în timp ce intrau pe poartã, Fãrã cuvinte, am arãtat spre ei : „,°i boii ã°tia...", iar Ingrid, tot fãrã cuvinte, mi-a confirmat : „Da, boii ã°tia..." °i °i i-a notat în carte. Apoi ne-am dus cãtre grajduri ca sã dãm zahãr la cai °i, dupã ce l-au terminat pa tot, am întins palmele mele murdare °i lipicioase, arãtîndu-i-le lui Ingrid °i plîngînd : „Caii ã°tia..." Ea mi-a rãspuris cu un °ftat adînc : „Da, caii ã°tia..." °i i-a notat °i pe ei în carte.

33?

în grãdina mea de pe malul rîului nu se putea împãca cu ideea cã eram nevoitã sã pãrãsesc plantele mele dragi, ne care îe adusesem din Europa ; °i-a f rînt pur °i simplu 'manile de mila mentei, a salviei °i a lavandei °i chiar a revenit la ele ceva mai tîrziu, de parcã ar fi cãutat o modalitate, prin care eu sã le pot lua cu mine înapoi, acasã. Ne-am petrecut dupã-amiezele contemplînd împreunã mica mea cireada de vaci autohtone, care pã°teau pe gazonul din fața casei. Le-am luat pe rînd, amintindu-le vîrsta, caracteristicile °i cantitatea de lapte pe care o dãdeau fiecare, iar Ingrid icnea °i striga la auzul cifrelor, de parcã ar fi fost, de fiecare în parte, rãnitã fizic. Le-a examinat pe rînd, cu grijã, nu cu'un ochi de cumpãrãtor, cãci vacile reveneau bãieþilor mei de casã, ci pentru a cîntãri °i a evalua paguba mea îa pierderea acestor vaci. A îmbrãþi°at viþelu°ii, cu acel miros al lor dulceag ; dupã o luptã îndelungatã, reu°ise °i ea sã aibã cîteva vaci cu viþei la fermã °i acum, contrar oricãrei raþiuni °i împotriva voinþei sale, privirile ei adînci, pãtrunzãtoare °i furioase mã înviniuiau cã pãrãseam tocmai ace°ti viþei. Un bãrbat aflat Kngã un prieten lovit de soartã °i care în sinea lui °i-ar repeta : „O, Doamne, bine cã nu sînt eu", s-ar simþi, cred, îndeajuns de ru°inat °i ar încerca sã î°i reprime sentimentul. Cu totul diferit stau lucrurile

între două femei care sînt prietene °i dintre care una î°i manifestă profunda compasiune pentru necazul celeilalte.. E un adevăr de la sine înepeles că prietena mai norocoasă î°i va repeta întruna în-mintea ei : „O, Doamne, bine că nu sînt eu". Ceea ce nu provoacă vreun sentiment ostil între cele două, ci dimpotrivă, le apropie °i mai mult, dînd un caracter rmai personal ceremonialului compasiunii. Cred că bărbapii nu pot nici prea u°or, nici cu prea mult elan invidia sau triumfa asupra altor bărbapi. Dar nu încape discuție că mireasa triumfă asupra domni°oarelor de onoare, iar vizitatoarele unei lăuze o- invidiază pe mama noului născut ; °i nici una din pârpi nu se simte mai rău pentru acest motiv. O femeie care a pierdut o sarcină îi poate arăta unei prietene hăinușele copilului care n-a fost să fie, con°tientă că .prietena î°i va repeta în sinea ei : „O, Doamne, bine că nu sînt eu" °i pentru amîridouă ar fi o atitudine firească °i potrivită. La fel a fost cu Ingrid °i

338

»

cu mine. în timp ce ne plimbam pe terenul fermei, °tiam că se gîndea la ferma ei, mulșumind din suflet cerului că o mai avea °i agăpîndu-se de ea cu toate puterile sale, drept care eu °i ea ne-am împăcat de minune atunci. De°i eram îmbrăcate amîndouă în pantaloni °i haine kaki uzate, eram de fapt un cuplu mitic de femei, învăluite una în alb, cealaltă în negru, formînd o unitate complementară, ca două ursite ale vieșii de fermier pe continentul african. Cîteva zile mai tîrziu, Ingrid °i-a luat rămas bun de la naine °i a plecat cu trenul spre Njoro.

Acum nu mai puteam ie°i nici călare, iar plimbările fără cîini deveniseră tăcute °i cam anoste, dar, slavă Domnului, îmi mai păstrasem încă ma°ina °i eram bucuroasă că o mai aveam, căci în acele ultime luni îmi rămăseseră o mulșime de treburi de rezolvat.

De pildă, soarta clăca°ilor mei mă apăsa întruna pe con°tiinșă. Cum oamenii care cumpăraseră ferma aveau de gînd să desfiinșeze plantașia de cafea, să parceleze tot domeniul °i să îl vîndă ca teren imobiliar, se înepelege că nu le mai trebuiau nici clăca°i, iar, de îndată ce vînzarea a fost perfectată, le-au dat tuturor un .preaviz de °ase luni în care să-°i facă bagajele °i să se mute în altă parte. Pentru clăca°i a fost o hotărîre neprevăzută °i uluitoare, căci ei trăiseră mereu cu iluzia că acel pămînt era al lor. Mulși

dintre ei chiar se născuseră aici, alpii veniseră încă de mici, cu părinții lor.

Cîăca^oii .mei ^otiau cã, pentru a rãmîne. la fermã, trebuiau sã lucreze, pentru mine o sutã optzeci de zile pe an, în schimbul cãrora erau plãtiți cu cîte doisprezece shillingi la fiecare treizeci de zile ; toate aceste socoteli erau ținute strict în registrele fermei. Ei mai ^otiau deasemeni cã trebuie sã plãteascã impozitul pe colibe cãtre guvernul colonial de cîte doisprezece shillingi de colibã, povarã destul de grea pe capul unui om care, neavînd oricum prea mare lucru pe aceastã lume, posedã doar vreo douã-trei cãsușe de pãmînt — în funcție de numãrul soșiiilor sale, cãci un bãrbat Kikuyu e obligat sã asigure fiecãrei soșii cîte o Colibã care sã fie numai a ei. Din cînd în cînd cîăca^oii mei fuseserã amenințați cu alungarea de pe domeniu pentru cîte o ne-regulã sau alta, încît probabil deja simbeau cã nu se aflã

339

într-o posturã chiar inexpugnabilã. Impozitul pe colibe le displãcea profund ^oi, cînd' eram nevoitã sã~l strîng eu în numele guvernului colonial, îmi dãdeau foarte mult de furcã ^oi trebuia sã le ascult ore' întregi lamentațiile. Cu toate acestea, ei priveau împrejurãrile existente ca pe vicisitudini obișnuite ale vieții lor ^oi niciodatã n-au renunțat la speranța de a le depãși cumva, într-o bunã zi. Dar nu-^oi imaginaserã cã putea sã fie ^oi un principiu universal profund, care, odatã sosit momentul, se va manifesta de o manierã fatalã ^oi zdrobitoare pentru ei. O vreme s-au complãcut în a privi hotãrîrea noilor proprietari ai fermei ca pe un fel de sperietoare, pe care, dînd dovadã de mult curaj, o puteau agnora total.

în anumite privințe, de^oi nu în toate, albi ocupã în •mintea bãtina^oilor acela^oi loc care, în mintea lor, este ocupat de ideea de Dumnezeu. Odatã am încheiat cu un negustor de cherestea indian im contract. în care am în-tîlnit formula : un act al lui Dumnezeu. Cura nu-mi era prea clar ce înseamnã, avocatul ce redacta contractul a încercat sã mã lãmureascã :

„Nu, nu, doamnã", mi-a spus eî, „n-ãți înșeles sensul exact al termenului. Tot ceea ce estã complet imprevizibil ^oi. în neconcordanță eu regulile sau cu rãpiunea este un act al lui Dumnezeu".

Pinã la urmã, certitudinea preavizului de a pãrãsi do-

meniul i-a adus pe clăca^oi, în grupuri întunecate, "adesea în preajma casei mele. Ei simbeau că denunțarea înpelegerii dintre noi era o consecință a plecării mele de la fermă — propriul meu ghinion sporea ^oși se răsfrângea ^oși asupra lor, a tuturor. Fapt pentru care nu mă condamnau, căci totul fusese discutat ^oși răsdiscutat între noi, ci mă-n-trebau doar unde să se ducă ei acum.

Am constatat, din mai multe puncte de vedere, că mi-este greu să le dau un răspuns. Potrivit legilor,, bă^oti-na^oii nu pot cumpăra pământ ^oși nici nu există vreo altă fermă, după ^otiința mea, atât de mare încât să angajeze clăca^oi. Le-am spus ce rni se spusesse ^oși mie când m-am interesat de posibilități, ^oși anume că trebuiau să meargă în Rezervația Kikuyu ^oși să-^oși găsească pământ acolo. La care m-au întrebat cit îngrijorare dacă vor găsi suficient _ pământ în rezervație pentru a-^oși lua ^oși toate vitele cu ei. ^oși

340

roai voiau încă să ^otie dacă puteau fi siguri că vor găsi toți pământ în acela^oi loc, astfel ca toată suflarea de la fermă să poată rămîne împreună", căci nu voiau să fie împră^oțiați. Am fost surprinsă auzind că erau atât de hotărîți să rămînă împreună, căci la fermă le fusese destul de greu să trăiască în pace ^oși niciodată nu prea aveau de spus vorbe frumoase unii despre ceilalți. Cu toate acestea însă, veniseră toți marii proprietari de vite, fudulii Kathegu, Kaninu ^oși Mauge, mînă în mînă, ca să spun a^oa, cu umilii ^oși năpăstuiții de soartă truditari ai pământului Waweru ^oși Chotha, care nu aveau nici măcar o capră ; dar toți erau pătrun^oși de acela^oi spirit ^oși la fel de ferm deci^oși să se păstreze unii'pe ceilalți pe cît erau de deci^oși să-^oși păstreze vitele. Simbeam că voiau din partea mea nu numai un loc unde să trăiască, ci că-^oși cereau de la mine însă^oși existența lor mai departe.

Cînd iei pământul unor bă^oti-na^oi, de fapt le iei mai mult decît pământul. 'Le răpe^oti ^oși trecutul în acela^oi timp, ^oși rădăcinile, ^oși identitatea. Dacă le iei" toate acele lucruri pe care sînt obi^onuiți sau-pe care se a^oteaptă să le. vadă,. e ca ^oși cum, într-un fel, le-ai răpi vederea. Acest adevăr este valabil mai degrabă la oamenii primitivi decît la cei civilizați, iar animalele sînt în stare să meargă distanțe lungi, să treacă-prin multe pericole ^oși suferințe spre a-^oși recî^otiga identitatea pierdută, în mijlocul decorului fa-

miliar.

Masaii, cînd au fost mutați din fostul lor ținut, la nord de calea ferată, în rezervația în care trăiesc și azi, și-au luat cu ei numele râurilor, al dealurilor și al câmpiilor și le-au dat râurilor, dealurilor și câmpiilor din teritoriul cel nou. Călătorul este indus în eroare, Masaii și-au luat drept leac rădăcinile lor tăiate, încercînd, în exil, să-și păstreze trecutul cu ajutorul unor formule și denumiri.

Acum, din același instinct de autoconservare, se agățau unii de ceilalți și clăcașii mei. Dacă tot trebuiau să plece de pe pămîntul lor, măcar să fie înconjurați de oameni care îl cunoscuseră și care să poată depune mărturie în privința identității lor. Astfel ar mai fi putut vorbi, timp de câțiva ani poate, despre geografia și istoria fermei și ceea ce Unul ar fi uitat și-ar fi amintit precis celălalt.

341

În situația de-acum însă îi încerca rușinea de a se stinge definitiv.

„Du-te, Msabu”, mă îndemnau ei, „du-te pentru noi la selikali și obține să ne putem lua toate vitele în locul cel nou unde o să mergem și să rămînem împreună, om unde o fi.”

Astfel a început pentru mine un lung pelerinaj, sau o rătăceală după cerșit, care mi-a ocupat ultimele luni trăite în Africa.

În folosul băștinășilor mei Kikuyu m-am dus mai întîi la Comisarii Districtuali de la Nairobi și Kiambu, apoi la Departamentul pentru Problemele Băștinășilor și la Oficiul Teritorial, iar în final la însuși guvernatorul Sir Joseph Byrne, pe care nu îl cunoscusem încă, deoarece abia venise din Anglia. Pînă la urmă am și uitat de ce mă mai dusesem. Uneori trebuia să stau și cîte o zi întregă la Nairobi, sau să încerc în același loc de cîte două-trei ori într-o zi. Întotdeauna găseam ia întoarcere câțiva clăcași postăși în fața casei mele, dar niciodată vreunul din ei nu m-a întrebat ce noutăți aveam, ci stăteau acolo cu topii de veghe spre a-mi transmite, printr-o magie locală necunoscută mie, elan în ceea ce mă angajasem să făptuiesc. Funcționarii guvernului colonial aveau multă răbdare și erau foarte îndatoritori. Dificultățile în cazul de față nu ei le creaseră, ci totul era să se găsească, în Rezervația Kikuyu, o suprafață de pămînt neocupată și suficient

de mare pentru a găzdui întreaga comunitate a clăcașilor de la ferma mea, cu vitele lor cu tot pe deasupra.

Majoritatea acestor funcționari erau de multă vreme în Colonie și-i cunoșteau bine pe băștinai. N-au sugerat decât foarte vag soluția de a-i convinge pe Kikuyu să-și vândă o parte din țepel, fiindcă știau ei înșiși foarte bine că sub nici un motiv aceștia n-ar accepta, iar ducându-și cu ei cirezile într-un loc prea strimt, vor provoca, în anii următori, nenumărate conflicte și neînțelegeri cu vecinii lor din rezervă, pe care vor fi nevoiți să le cerceteze și să le rezolve ceilalți Comisari Districtuali.

Dar, când am ajuns la cea de-a doua dorință a băștinaișilor, și anume că voiau să rămână toți împreună, autoritățile noi au comunicat că efectiv nu era nevoie.

„Nevoia nu se socotește-n cifre”, mă gândeam eu. Chiar cerșitorul cel mai oropsit și-ngăduie o plăcere vană-odăină”, * — și a-a mai departe. Toată viața am susținut că oamenii pot fi clasificați în funcție de felul cum ne imaginăm că s-ar comporta față de Regele Lear. Nu te puteai înțelege cu Regele Lear tot așa cum nu te puteai înțelege cu un bătrîn Kikuyu ; dar Lear, cel puțin, era rege. E drept că băștinaișul african nu și-a dăruit țara omului alb printr-un gest de magnifică generozitate, de aceea și cazul era oarecum diferit de cel al bătrînului rege și al fiicelor sale ; alții și-au însușit singuri țara băștinaișului negru de-aici și au transformat-o în protectorat. Dar nu puteam scăpa nici de gândul. că nu cu prea mult în urmă, într-o vreme pe care unii încă și-o aminteam, băștinaișii ținutului respectiv își stăpîniseră pămîntul netulburat de nimeni și nu auziseră în viața lor de omul alb și de legile instaurate de acesta. În mijlocul nesiguranței generale a existenței lor, pămîntul le-a rămas mereu un reper stabil. Unii din ei au fost duși de negustorii de sclavi și vînduși la țîrgurile de sclavi, dar alții au rămas mai departe pe loc. Cei luați și duși, în exilul și robia lor de pe tot întinsul lumii răsăritene, țineau după podul african, căci aceea era țara lor. Bătrînul băștinaiș african, cu pielea lui neagră și ochii deschiși la culoare și bătrînul elefant cu pielea neagră și ochii deschiși la culoare seamănă unul cu celălalt și amîndoi sînt forme de relief ale peisajului. Oricare din ei se poate trezi complet perplex la vederea teribilelor schimbări ce se produc în jurul lui și

te-ar putea întreba unde anume se află, iar tu ai fi nevoit să-i răspunzi, asemeni lui Kent : „Maiestate, e°ti în regatul tău”.** ; ' .

în cele din urmă, când tocmai începusem să cred că ' toată viața mea nu voi face altceva decât să mă duc la Nairobi °i să mă-ntorc, discutînd cu toate serviciile guvernamentale, -pe nea°teptate am primit în°tiinșarea că cere-

* Regele Lear, actul II, scena 4. în române°te de Mihnea ^neorghiu, în volumul W. Shakespeare, Teatru, E.P.L.U., Bucure°ti, 1964. (N. trad.) ' ?

r, ** Regele Lear, "Setul IV, scena 7. în române°te de Mihnea ^neorghiu, în volumul W. Shakespeare, Teatru, E.P.L.U., BucureSti, 1964. (N. trad.)

343

rea mea fusese aprobată. Guvernul colonial acceptase să le cedeze clăca°ilor mei de la fermă o porșione din- Rezer-vașia Forestieră de la Dagoretti. Aici ei î°i puteau întemeia o a°ezare proprie, nu departe de vechile locuri în care trăiseră, încît, °i după disparișia fermei, aveau să î°i păs-treze figurile lcxr °i numele ca o comunitate compactă. Vestea despre această hotărîre a guvernului a fost pri-mită la fermă cu o emoșie adîncă °i fără cuvinte. Ar fi fost imposibil de spus, judecînd după feșele lor, dacā avu-seseră mereu încredere în rezolvarea favorabilă a cazului sau dacā îi apucase cumva disperarea. De îndată ce situa-șia s-a clarificat, au trecut imediat la formularea unei sumedenii de cereri °i de propuneri complicate °i de cele mai diverse naturi, pe care însă ara refuzat să le mai tra-tez, indiferent cu cine. Au rămas mai departe de veghe lingă locuinșia mea, privindu-mă însă acum într-un chip nou. Bă°tina°ii au un anumit simș °i o anumită încredere în destinul fast °i, după acest prim succes al nostru, poate începuseră să fie convin°i că totul avea să fie iară°i bine, iar eu aveam să rămîn la fermă.

în ceea ce mă prive°te, rezolvarea problemei viitoru-lui pentru clăca°ii mei a constituit o mare u°urare. °i nu de multe ori în viașă am fost atît de satisfăcută.

Apoi, după vreo două sau trei zile, am început să am sentimentul că munca mea în această șară ajunsese la ca-pățul ei °i că acum puteam pleca. Recolta de cafea de la fermă era adunată, iar moara în care o măcinam stătea imobilă °i mută, în casă nu mai era nimic, iar clăca°ii mei

primiseră un alt pământ pe cai'e să se strămute. Sezonul marilor ploii se încheiase și iarba cea nouă crescuse deja înaltă pe eim'puri și printre coline.

Planul asupra căruia mă hotărâsem la început, anume de a ceda în toate chestiunile, minore, pentru a putea pas- tra tot ce era de importanță vitală pentru mine, s-a înche- iat cu un e°ec total. Fusesem de acord să îmi cedez una câte una posesiunile, ca un fel de preț al răscumpărării pentru viața mea, dar, în clipa când am ajuns să nu mai am nimic, eu însămi eram, din toate, lucrul cel mai u°or de care soarta se putea dispensa. * .

Era o lună plină în acele zile și lumina ei cădea în ca- mera rămasă goală, dcsenînd pe,podea conturul ferestre-

344 .

lor cu claritate. Mă gîndeam. că luna privea probabil în loctiința mea și se-ntreba cît timp mai aveam oare de gînd să stau într-un loc de unde tot restul își luase zborul. A nu", spunea însă luna, „pentru mine timpul înseamnă foarte puțin."

' A° fi dorit să mai rămîn la fermă pînă-i vedeam pe clăca°ii mei instalați pe noul lor teritoriu. Dar măsurătorile topometrice durau foarte mult și nu se putea spune cu siguranță cînd ayea să se producă efectiv mutarea.

RĂMAS BUN

Cam pe atunci bătrînii din împrejurimile fermei au luat hotărîrea să țină o ngoma în cinstea mea.

Aceste ngome ale bătrînilor fuseseră mari ocazii cere- moniale în trecut, însă acum se țineau numai rareori și, cît am stat în Africa, n-am avut norocul să asist la nici una. Mi-ar fi plăcut măcar o dată să văd o asemenea ngoma, căci bă°tina°ii Kikuyu vorbesc despre ele cu mult respect. Este considerat o mare onoare pentru o fermă ca bătrînii să-și țină dansul pe pământul ei și oamenii mei discutau despre această ngoma deja cu mult înainte ca ea să aibă loc.

Pînă și Farah, care de obicei privea cam de sus aseme- nea sãrbãtori bă°tina°e, de data aceasta a fost impres- ionat de hotărîrea bătrînilor dansatori Kikuyu. „Ace°ti oameni sînt foarte bătrîni,. Memsahib", mi-a spus el, „sînt foarte-foarte bătrîni."

Era curios să auzi cum ținerii lei Kikuyu vorbeau cu

respect  i cu' venera ie ad nc  de apropiata desf urare de for e a b tr nilor dansatori.

Un singur lucru nu  tiam eu legat de aceste ngome,  i anume că fuseser  interzise de guvernul colonial.

Motivul interdic iei nu-l cuno team. B  tina ii Kikuyu  ns  probabil  tiau de ea, dar au preferat să o ignore, fie. g ndind c  în aceste vremuri de mare r stri te puteau îndrăzni lucruri ? oprite în vremurile obișnuite, fie uitaseră complet de acea interdic ie în v rtejul puternicelor emo ii puse în mi care de apropiatul -dans.  i nicu nu le st tea în fire s  păstreze t cerea în jurul ngomei plănuite.

C nd au sosit, b tr nii dansatori ofereau o imagine rar , inegalabilă  i sublimă. Erau în total vreo- sută  i au ap rut în acela i timp, adun ndu-se probabil cu to ii la o anumit  distan   de casa mea. B tr nii b rba i b  tina i s nt oameni  ndeajuns de friguro i,  nc t de obicei se  nf oară  i se  nfolesc în blănuri  i-n tot felul

346

ele p turi groase? Însă de data aceasta erau goi, parc  spre a afirma solemn un adev r formidabil al vie ii. Podoabele  i culorile de r zboi erau distribuite cu multă discre ie, clar c piva dintre ei purtau, pe craniile lor b tr ne  i ple- uve, uria ele cununi din pene de vultur negre, pe care le vezi mai ales arborate de tinerii dansatori. De fapt, n-aveau nevoie de nici .o podoabă, c ci erau ei  n i  i impresionan i.  i nu se străduiau, ca b tr nele frumuse i din sălile de baluri europene, să- i ia o aparen   tineresc , ci toat  importan a  i greutatea dansului, at t pentru ei c t  i pentru privitori, constau în v rsta înaintată a protagoni tilor. Aveau pe ei un soi ciudat de semne, cum nu mai v zusem  nc  p n  atunci, ni tes linii trasate cu creta de-a lungul membrelor lor curbate, ca  i cum, în austera sinceritate cu care se prezentau, voiau să marcheze clar sub piele oasele  epene  i fragile pe care le aveau. Mi c rile lor, în timp ce avansau într-un mar  lent, pregător, erau într-at t de stranii îneît m  miram de-a dreptul la ce fel de dans aveam să asist.

 n timp se st team  i priveam a a, mi-a revenit în minte .o fantezie, care mă mai  mbiase  i alteori : că nu eu eram cea care plecam, fiindc  nu st tea în puterea mea să p r sesc Africa, ci  inutul acesta se retrăgea încet  i grav dinspre mine, ca marea la ceasul refluxului. Iar

procesiunea care trecea aici nu era decît cea a vînjo^oilor dansatori tineri de ieri ^oi de alaltăieri, care se ofileau sub ochii mei ^oi se duceau pentru totdeauna. 'Plecau în stilul lor caracteristic, încet, printr-un dans, oamenii erau alături' de mine, iar eu alături de ei, to^opi mul^opumi^opi,, to^opi împăca^opi.

Bătrînii nu vorbeau deloc, nici măcar unul cu celălalt, ci î^oi crupau toate for^opele pentru efortul care avea să urmeze.

Tocmai în clipa cînd eroii zilei se a^oezaseră în linie pentru dans, un askari de la Nairobi a sosit la fermă cu 6 scrisoare pentru mine, în care mi se aducea la cuno^otin^oță că ngoma nu se putea să aibă loc.

N-am în^opeles, căci pentru mine era un lucru cu totul Nea^oteptat ^oi a trebuit să citesc scrisoarea încă de două" sau trei ori. Emisarul din capitală era ^oi el atît de tulburat de importan^oța spectacolului pe care-l compromisese

347

că nici măcar n-a deschis gura către bătrîni sau către vreunul din băie^opii mei de casă, cu atît mai pu^opin nu s-a fudulit ^oi nu a făcut-o pe grozavul, cum fac de obicei "askarii, atît de mul^opumi^opi altfel să-^oi arate atotputernicia asupra restului bă^otina^oilor.

În toată perioada cît am trăit în Africa n-am avut niciodată o clipă mai plină de amărăciune ca cea de acum. Nu ^otiusem că inima mea se poate răzvrăti într-un asemenea vîrtej cumplit împotriva celor ce se întîmplau cu mine. N-am reu^oit nici măcar să articulez un cuvînt; nimicnicia vorbelor mi-era cît se poate de evidentă. Bătrînii Kikuyu stăteau ^oi ei ca o turmă de oi băirîne, cu ochii sub pleoapele lor ridate fixa^opi asupra chipului meu. Par ^oi simplu nu pu^obeau, în decurs de o singură secundă, să renun^oțe la acel lucru pentru care se pregătiseră suflete^ote atît de intens, iar linii dintre ei încercară chiar vagi mi^ocări convulsive din picioarele lor bicisnice ; veniseră doar să danseze ^oi nu plecau fără dans de-acolo. în cele din urmă le-am spus că ngoma lor fusese anulată.

Acesta veste, ^otiam prea bine, avea să capete în mintea lor un alt aspect, dar care anume mi-era greu să ghicesc. Poate-^oi dădeau seama cît de inutilă era în aceste momente o ngoma, pentru simplul motiv că nu mai aveau

în cinstea cui dansa, fiindcă eu încetasem să mai exist. Poate-și închipuiau că, în realitate, fusese deja ținută, o ngoma grozavă, fără pereche și de o, asemenea strălucire incit anula orice altă posibilă încercare, iar când avea să fie gata, de fapt totul se va fi încheiat.

Un mic câpel băștină, pe gazonul din fața casei, profițând de liniștea coborâtă, a început să hămăie sonor și în mintea mea am și auzit ecoul :

»?

A,ud cum latră câbelanării, haita

Dă buzna să mă muște, marș, căpea..*

Kamante, care fusese însărcinat cu împărșitul tutunului după dans, acum, în virtutea obișnuitei sale inventivi-

* Regele Lear, actul III, scena 6. În românește de Mihnea Gheorghiu, în volumul W. Shakespeare, Teatru,. E.P.L.U., București, 1864. (N. trad.)

343

tași tăcute, a considerat momentul potrivit, pentru a-și intra în rol și a ieși în față cu un calăbăș plin de tutun de prizat. Farah i-a făcut semn să treacă la locul lui, însă Kamante era și el Kikuyu, de conivență cu bătrânii dansatori și și-a văzut mai departe de treabă. Tutunul de prizat era o realitate. L-am distribuit bătrânilor aflași de față. După un scurt răstimp au plecat cu toșii, care încotro, înspre casele lor.

Persoanele care și regretat cel mai tare plecarea mea cred că au fost bătrânele de la fermă. Aceste femei Kikuyu avuseseră o viață grea și deveniseră tari ca stinca sub încercările ei amare, întocmai ca niște catini bătrâni care te mușcă dacă reușesc să ajungă pînă la tine. Efaș mai rezistente la boli decît bărbășii lor, după cum mi-a fost dat să aflu - în practica mea medicală, mai neîmblișzite decît aceștia și mai incapabile — cu agresivitate chiar — de a admira, indiferent ce, la ceilalși oameni. Născuseră destui copii la viașă lor și îi văzuseră pe mulși murind ; pe aceste femei nimic nu le mai speria. Cărau sarcini mari de lemne de foc — cu cîte un ham petrecut pe frunte, ca să-și păstreze echilibrul — de trei sute de livre* odată, tremurînd sub greutatea lor, dar neîmblișzite și neînfrînte ; munceau pămîntul uscat din shambas, încovoiate din zorii zilei și pînă seara tîrziu. „Acolo el stă și își pîndește prada ; ochii săi străpung depărtările,,

Inima lui este tare ca piatra, tare ca piatra rînipei, cea de dedesubt... El îi bate joc de primejdie și n-are nici o teamă... Când se scoală însă și pornește, face de ocară și pe cal și pe călăreș... își va face el multe rugăminți, își va spune vorbe drăgălașe ?"*** și totuși" mai aveau rezerve de energie în ele și radiau în jur vitalitate. Bătrânele se interesau activ de tot ce se întâmpla la fermă și erau în stare să meargă și zece mile pe jos pînă la o ngoma a tinerilor din împrejurimi; o glumă sau o cană. de tembu făceau ca fețele lor brăzdate de riduri și țirbe să se topească într-un rîs voios. Această forșă, această

* 1 livră -?= 453,6 grame. (N. trad.)

** Iov, 39, vers. 18, 22 și 29 ; 41, vers. 3 și 24. (N, trad)

349

fi'

dragoste de viașă la ele mi se păreau nu numai demne de tot respectul, ci admirabile și fascinante.

Bătrînele de la fermă și eu fusesem întotdeauna prietene. Ele erau cele care-mi spuneau Jerie, bărbășii adulși și copiii — cu excepția acelora foarte mici — nu mi se adresau niciodată așă. Jerie este un nume feminin Kikuyu dar are și o semnificație aparte : de cîte ori o fată se naște într-o familie băștină la multă vreme după frașii și surorile ei, i se spune Jerie și bănuiesc că^ acest nume implică în el o notă de afecșione.

Acum bătrînele de la fermă regretau că le părăseam. Din această ultimă perioadă păstrez fotografia unei femei Kikuyu, al cărei nume nu îl mai reșin, pentru că n-o cunoșteam prea bine : era de fel, cred, din satul lui Kathegu, soșia sau văduva unuia din numeroșii săi fii.

Venea către mine pe o potecă din cîmpie, cărînd în spate o sarcină de beșe lungi și subșiri, pe care Kikuyu le folosesc la construirea acoperișului colibei și care la ei este o muncă exclusiv feminină. Aceste beșe pot avea pînă la cincisprezece picioare lungime ; cînd trebuie să le, care, le leagă între ele la cele două capete,1 iar aceste înalte conuri conferă omului de sub ele, în trecerea sa prin peisaj, aspectul unui anumit animal preistoric, sau mai degrabă îl fac să semene cu o girafă. Beșele cărate de această femeie erau toate negre și arse, pline de funinginea fumului din colibă, adunată în decurs de ani de zile ; probabil că-și demontase casa și acum își ducea materialele de

construcție, în halul în care arătau, spre locul ei cel nou de strămutare. Când ne-am întâlnit, a rămas nemiocată în loc, barîndu-ri trecerea și privindu-mă în ochi întocmai ca .o girafă dintr-o turmă mare, pe care-o întâlnești în câmp deschis și care trăiește și simte și .gîndește _ într-un mod care nouă ne rărnîne în veci inaccesibil. După o clipă însă a izbucnit în plîns și lacrimile-i curgeau iroaie pe față. Nici un cuvînt n-am spus nici ea, nici eu, iar după cîteva minute mi-a făcut loc să trec, după care ne-am despărțit, fiecare din. noi apucînd-o în direcție opusă și urmîndu-ne drumul nostru. M-am gîndit că, în fond, avea niște materiale cu care să-și înceapă construcția și mi-am imaginat cum se va pune pe treabă, legîndu-și bebele laolaltă și încropindu-și acoperișul casei.

850

Micupii ciobănași de pe domeniu, care nu apucaseră niciodată o vreme cînd eu să nu locuiesc la fermă, trăiau. pe de altă parte o mare emoție și tensiune la ideea că aveam să plec. Poate era pentru ei și greu și cutezant să-și imagineze lumea fără prezența mea, ca și cum s-ar fi aflat că însăși Providența se gîndește la abdicare. Și ridicau căpșoarele din iarba înaltă cînd mă vedeau trecînd prin apropiere și strigau după mine : „Cînd pleci, Msabu ? Msabu, peste cîte zile pleci ?” Cînd a venit și ziua plecării mele, am tras învâpăminte ciudate, și anume că ni se pot întîmpla tot felul de lucruri, pe care nici măcar noi înșine să nu ni le gutem imagina, fie înainte, fie în timp ce se petrec, fie pe urmă, cînd le privim retrospectiv. Împrejurările pot avea o forță motrice prin care să provoace evenimentele fără ajutorul imaginației sau înșelăgerii omenești. În asemenea condiții tu însuși rămîi în contact cu cele ce se întîmpla urmărind mersul lucrurilor atent, de la o secundă la alta, .ca un orb care se lasă condus și care pune un picior în fața celui alt cu multă prudență, însă inconștient. Urr lucru sau altul și se întîmpla, iar tu le simți întîmplîndu-și-se, dar, în afară de aceasta, n-ai nici o legătură cu ele și nici o cheie mai profundă spre cauza ori spre semnificația lor. Animalele sălbatice dintr-un circ își parcurg, am impresia, numărul lor în linii mari cam în același fel. Cei care au trecut prin asemenea situații pot spune că au trecut oarecum prin moarte — o trecere în afara ima-

ginașiei, dar în interiorul experienței.

Gustav Mohr a venit cu mașina lui încă din zorii zilei, ca să mă însoțească pînă la gară. Era o dimineață răcoasă, dar aerul și peisajul din jur "nu prea aveau nici unul din ele culoare. Gustav Mohr însuși arăta palid și clipea mereu și mi-am amintit ce-mi povestise odată la Duiban un căpitan de balenieră norvegian, că norvegienii sînt neînfricași în fața unei furtuni, în schimb sistemul lor nervos nu suportă o situație calmă. Am luat împreună ceaiul pe masa dintr-o piatră de moară, cum raai făcusem de-atîtea ori pînă atunci. De aici, către vest, colinele din fața noastră, cu ușoare, pînze de ceață prin

351

văiugile dintre «le, trăiau cu multă gravitate încă un moment din multimilenara lor dăinuire. Mie mi-era la fel de frig de parcă aș fi fost acolo.

Băieții mei de casă erau încă în locuința goală, dar ea să spun așa, își mutaseră deja existența prin alte locuri, iar familiile și bruma lor de avere fuseseră trimise dinainte. Femeile lui Farah, împreună cu Saufe plecaseră cu o zi înainte cu un camion în colonia somaleză de la Nairobi. Farah avea să mă însoțească pînă la Mombasa, la fel ca și băiatul cel mic al lui Juma, Tumbo, pentru că acesta și dorea cel mai mult și mai mult pe lume" o călătorie cu trenul; iar cînd i s-a oferit, ca dar de adio, să aleagă între o vacanță și un drum pînă la Mombasa, el a ales, fără vreo umbră de ezitare, drumul.

Mi-am luat, în fine, rămas bun de la fiecare din ei în parte și, în clipa cînd am ieșit din casă, deși fuseseră instruiți tot timpul să închidă ușile prin locuință, au lăsat de data aceasta ușa deschisă larg în urma mea. Era un gest atît de tipic pentru gîndirea bătrîna, ca și cum ar fi vrut să spună să mă întorc din nou, sau' poate voiau să sublinieze că nu mai aveau după cine să închidă ușile și că de-acum înainte acestea puteau rămîne deschise spre toate cele patru vînturi. Farah conducea mașina încet, în ritmul așezat al unei cămile, pînă am trecut și de cotul aleii, iar casa a dispărut în urma noastră.

Cînd am ajuns în dreptul iazului de la fermă, l-am întrebat pe Mohr dacă puteam să ne oprim o clipă și am coborît să fumez o țigară pe malul lui. Am zărit câțiva pești prin apă, ce aveau să fie pescuiți și mîncași de niște oameni

care nici nu °tiau cine fusese Mo° Knudsen °i care nu cuno°teau importanþa în sine. a pe°tilor din lacul acesta. Aici Sirunga, nepoþelul clãca°ului meu Kaninu, care era epileptic, a apãrut sã-°i ia rãmas bun.de la mine pentru ultima oarã, cãci în cele din urmã zile o fãcuse în ^nai multe rînduri, tot învîrtindu-se prin jurul fermei. Cînd xie-am urcat din nou în ma°ini °i am pornit la drum, a început sã fugã dupã noi cît îl þineau picioarele, ca °i cum vîrtejul de praf stîrnit l-ar fi luat pe sus °i pe el, care era atît de mic — asemeni unei ultime seînteioare din focul aprins de mine. A alergat a°a tot drumul pînã unde aleea de la fermã se unea cu °oseaua cea mare °i

352

m-am temut cã o sã se þinã dupã noi °i cînd aveam sã ajungem în °osea. Dar s-a oprit la întretãiere, cãci, pînã la urmã, el era totu°i un suflet al fermei. A rãrnas pe loc privind în urma noastrã °i i-am vãzut silueta micuþã cît ' timp ara mai avut m raza vizualã aleea care ducea spre fermã.

Pe drumul cãtre Nairobi, ara zãrit mai multe lãcuste în iarbã °i chiar °i pe °oseaua principalã, cîteva au pã-truns zbîrnîind în ma°inã °i se pãrea cã se vor abate din nou asupra þinutului.

Mulþi dintre prietenii mei veniserã la garã pentru a-°i lua un ultim rãmas bun. De faþã era Hugh Martin, prezenþã masivã °i non°alantã °i, cînd s-a apropiat de mine sã-mi spunã la revedere, l-am vãzut pe acest Docteur Pangloss al fermei mele ca pe-o figurã solitarã, o figurã eroicã, ce-°i cumpãruse singurãtatea dînd tot ce avea pe aceastã lume °i devenind, într-un anume fel, un simbol întruchipat al Africii. Ne-am luat la revedere cu multã prietenie : glumisem de atîtea ori °i avusesem atîtea discuþii înþelepte. Lord Delamere era ceva mai bãtrîn acum, ceva mai cãrunt °i cu pãrul tãiat ceva mai scurt decît pe vremea cînd am luat împreunã ceaiul în Rezervaþia Masai, la începutul rãzboiului celui mare, cînd eu am condus acel transport de care cu boi pentru armata englezã ; însã °i azi, ca °i atunci, era la fel de atent °i de curtenitor cu mine. Majoritatea somalezilor din Nairobi erau prezenþi pe peronul gãrii. Bãtrînul negustor de vite Abdallah s-a apropiat °i mi-a dãruit un inel de argint cu o turcoazã montatã în el, ca sã îmi poarte noroc în viaþã.

Bilea, servitorul lui Denys, m-a rugat solemn să transmit în Anglia tot respectul lui fratelui mai mare al fostului său stăpîn, în a cărei casă locuise pe vremuri. Femeile somaleze, mi-a povestit Farah în timpul călătoriei, veniseră și ele la gară aduse cu ric^oa, dar, cînd au văzut atîpîa bărbați somalezi adunați în același loc, și-au pierdut tot curajul și au făcut pe dată calea-ntoarsă.

Lui Gustav Mohr i-am strîns pentru ultima oară mîna cînd eram deja urcată în vagon. Acum, cã trenul dădea să Plece și chiar în clipa cînd a pornit, și-a recăpătat și ei echilibrul psihic. Dorea cu atîta ardoare să-mi transmită un dram de curaj îneît s-a roșit puternic la față ; obra-
353

zu-i era cuprins de flăcări, iar ochii săi deschiși la culoare străluceau fixîndu-mă cu privirile lor intense. La o haltă Samburu de pe calea ferată, am coborît din tren în timp ce locomotiva se alimenta cu apă și m-am plimbat cu Farah pe peronul gării.

De aici, către sud-ve^ot, se întrezăreau colinele Ngong. Semeșul și de munți se ridica deasupra șesului înconjurător, avînd o nuanșă albăstruie, aeriană parcă. Erau însă atît de departe încît cele patru vîrfuri arătau cu totul neînsemnate acum, abia distincte și diferite de cum se vedeau atunci cînd le priveai de la ferma mea. încet-încet, conturul munșilor s-a estompat și a fost nivelat de mina depărtării.

POSTFAȚA

Un persistent și acut sentiment al închiderii, al epui-zării unei etape de viață se degajă din întreg capitolul final al acestei cărți, „Despărșirea de fermă”. Scriitoarea eroină își încheie conturile cu un anume mod de existență și rînd pe rînd încearcă să-și ia rămas bun de la elementele lui concrete. Intervenșii sale pentru a găsi un loc de strămutare comun tuturor clăcășilor de la fermă, împărșirea bunurilor și a animalelor ei la prieteni, șigara fumată în ceapă printre colinele Ngong în căutarea locului de veci pentru Denys Finch-Hatton, celelalte șigări fumate la stăvilarul iazului construit de bătrînul Knudsen, sau într-o gară oarecare pe drumul către Mombasa, inclusiv ușile lăsate deschise de servitori în urma ei, sînt de fapt tot atîtea simbolice uși închise de eroină pentru

totdeauna. Întorcerea o resimte egală cu un exil, lumea cea mare îi arată fiicei risipitoare direcția casei părintești. Senzația de ireversibil o copleșește, distanța nivelează în urmă contururile — în fața oșteaptă un viitor necunoscut și alb. Intuim, fără ca autoarea s-o recunoască, lupta cu lacrimile ce-i joacă în ochi și care, la rîndul lor, îi estompează ultimele imagini familiare. Aventura ei africană se încheie, după oaptesprezece ani, extrem de simplu, ca toate marile suferințe. Destinul lui Karen Blixen are în el ceva din patosul tragediei antice, asumat cu acea demnitate a supraviețuitorului, care închide toată durerea în sine, dar fără s-o uite și fără s-o etaleze. La Karen Blixen ea s-a distilat în act creator suprem.

355

, In anul 1905, studiourile de la Hollywood lansau, cu mare succes de casă, filmul *Out of Africa*, inspirat după cartea omonimă a lui Karen Blixen și care beneficia de toate ingredientele de rigoare ale unei rețete probate în timp: distribuție de excepție — Meryl Streep, vorbind engleza cu un ușor accent danez, Robert Redford, cu nedezmășitul său farmec, în genul cam ne-, „aristocratic” englez însă, ci inconștibil american și acel Boscworth cunoscut din filmul *Mephisto*, Klaus Maria Brandauer, în rolul unui soț indiferent, dar cam profitor —, exterioare admirabile, filmate la fața locului, cu peisaje și animale autentice, cu interioare reconstruite fidel după fotografiile personale ale scriitoarei, editate în lucrarea *The Life and Destiny of Isak Dinesen* (Viața și destinul lui Isak Dinesen, 1970) de Frans Lassen și Clara Svendsen, în care apare și amănuntul, necunoscut până atunci, al bolii venerice suferite de Karen Blixen, în sfârșit, o reedință colonială în stilul anilor '20 (deși nu actuala Karen House, în care a trăit la vremea respectivă servitoarea), totul pe fondul unei intrigi sentimentale cu multe dialoguri și scene frumoase și memorabile. O mare iubire într-un decor exotic, autenticitate biografică bine dozată, scene tensionate și de acțiune, un vag umor anticolonial și un tragism condus cu multă delicatețe făceau din acest film o certă reușită cinematografică în sine, deși transpunerea pe ecran a cârpii opera o selecție cam severă și

unilaterală în materialul ei extrem de bogat, reducând experiențele eroinei doar la acel aspect al lor tratat cu mai mare discreție de autoare, iar continentul african mai mult la un decor de vînătoare pentru cei doi îndrăgostiți. Simplificările fac parte însă și ele din legile transpunerii cărților pe ecran. În cazul lui Karen Blixen, filmul *Out of Africa* a produs un fenomen de sociologie literară demn de toată atenția : nu cartea celebră a influențat succesul filmului, ci invers, un film de mare succes a atras din nou interesul publicului asupra unei opere și a unei scriitoare de un «anumit răsunet în anii '30, S56

dar care cu timpul s-a cufundat într-o neglijare benignă din partea lumii, cu excepția spațiului scandinav, unde, sub numele ei sau sub pseudonimul ales de ea, Isak Dinesen, autoarea celor apte povestiri gotice își consolidase lent, cu trecerea anilor, tot mai mult locul ce i se cuvenea de drept. Un mare merit al filmului *Out of Africa* este și acela, credem, de a fi făcut din cartea care l-a inspirat, la aproape cinci decenii de la apariția ei, în 1937, un best-seller internațional și de a fi dirijat implicit atenția publicului cititor asupra restului operei lui Karen Blixen/Isak Dinesen. În ce privește traducerile românești din scrierile autoarei daneze, amintim apariția, la începutul anului 1985, a unei masive culegeri de nuvele, reunind volumele sale apte povestiri gotice (1934) și *Anecdote ale destinului* (1958), sub semnătura Isak Dinesen. Reluând în mare parte informațiile consemnate în scurtul „Cuvînt înainte” al acelei ediții, ne propunem să examinăm ceva mai pe larg biografia scriitoarei, pentru a încerca să oferim cititorilor ei români un fundal mai adecvat și mai detaliat, pe care să-și proiecteze singuri lectura lucrării *Din inima Africii* acum, la încheierea acesteia.

Karen Christenze Dinesen s-a născut la 17 aprilie 1885 la Rungsted, o mică localitate de pe coasta răsăriteană a insulei Zeelanda, între Copenhaga și Elsinore, fiind a doua dintre cei cinci copii — trei fete și doi băieți — ai lui Wilhelm Dinesen și ai soției sale Ingeborg Westenholtz. Pe linie paternă, familia se înrudea cu marile case nobiliare daneze, deținând ea însăși un mic castel și un domeniu, Katholm, în Jutlanda, a cărui vânzare, în 1917,

din rașiuni economice, a fost acut regretată de autoare. Bunicul patern, ofișerul Adolph Wilhelm Dinesen, l-a cunoscut în tinerețe pe Hans Christian Andersen în Italia și apare menționat în jurnalul marelui povestitor danez. Tatăl scriitoarei, Wilhelm Dinesen, era o combinație destul de romantică de militar, aventurier și scriitor.

357

V;

Atras și elv ca și fiica sa mai târziu, de chemarea marilor, depărtări, după ce luptă în războiul dano-prusac din 1864, se înrolează în armata franceză și participă la războiul franco-prusac din 1870—71. primind chiar Legiunea de Onoare. Apoi, cuprins de o adâncă depresiune, provocată în parte și de moartea subită a verișoarei sale Agnes Krag-Juel-Vind-Frijs (supranumită „Trandafirul Jutlandei”), în 1871, la numai 18 ani (ea și Wilhelm Dinesen sînt modelul cuplului de îndrăgostiți Ib-Adelaide din povestirea Un sezon la Copenhaga, cuprinsă în volumul Ultimele povestiri), Wilhelm Dinesen întoarce spatele Europei și pleacă să-și vindece rănile sufletești de partea cealaltă a Atlanticului și a Americii, ca vînător solitar în inima sălbăticiiei Far West-ului. Neliniștea sa cronică, la întoarcerea în Danemarca, îl poartă din nou pe meleaguri exotice și, în 1877—78, luptă în războiul ruso-turc din Balcani, dovedind, și de această dată, un incorigibil simț ar orientării către partida pierzătoare.

Revenit în țară, în 1879 cumpără, împreună cu sora sa, un domeniu cu trei proprietăți imobile în orășelul Rungsted, pe malul Sund-ului, dintre care el își păstrează ferma numită Rungstedlund, o reședință destul de modestă în sine, dar cu rădăcini adânci în timp; inițial fusese un han înființat în 1520, iar între 1773—76 locul de refugiu al marelui poet liric și dramaturg danez Johannes Ewald (1743—1781), a cărui memorie a fost cinstită în atîtea rînduri cu venerație de Karen Blixen. Aici Wilhelm Dinesen se căsătorește în 1881 cu Ingeborg Westenholtz, aici se vor naște toți cei cinci copii ai familiei și. tot aici va fi domiciliul stabil al scriitoarei în cea mai mare parte a vieții sale, atît înainte cît și după șederea sa în Africa. Wilhelm Dinesen a fost un scriitor de certă înzestrare literară, al cărui talent a fost remarcat chiar de Georg Brandes (1842—1927), marele critic literar de la cumpăna

veacurilor în Danemarca. Deși publicase două volume de Scrisori de la vânătoare (1889 și 1892) și un jurnal, Parisul sub Comună, toate sub pseudonimul Boganis, Wilhelm Dinesen nu a considerat niciodată scrisul mai mult decât un hobby, inferior aceluia al vânătorii, pe care o practica

353

intens. Bolnav de o boală incurabilă, după cum bănuiește scriitoarea, el se sinucide în 1895 la Copenhaga, "pentru a evita să devină o povară pe umerii familiei sale în viitor. Moarte resimțită, cu multă acuitate de micuța Tanne (diminutivul sub care a fost desemnată mereu în familie Karen Blixen). pe atunci în vârstă de zece ani și care mai târziu va face din persoana tatălui ei dispărut prematur o figură aproape de cult, ce o va urmări cu insistență în clipele grele sau de îndoială provocate de propria sa suferință fizică.

Mama scriitoarei, Ingeborg Westenholtz, venea dintr-o familie de mari negustori, și de fermieri, din care se desprinde mai ales prezența tatălui ei, Regnar Westenholtz, fost mare comerciant o vreme la Londra, apoi proprietar al unei ferme-model în Jutlanda și ministru al finanțelor într-un guvern de scurtă durată la Copenhaga. Colecția de cărți rare a acestui pasionat bibliofil, venită la Rungstedlund odată cu fiica sa Ingeborg, a luat în 1914 drumul Africii în cuferele lui Karen Blixen.

Născută la confluența unei familii nobiliare aflate în curs de scăpătare cu o familie din marea burghezie financiară în plină ascensiune, Karen Blixen s-a simțit atrasă în egală măsură de rudele aristocrate ale tatălui său — proprietari cu mari domenii la țară, îndrăgostiți de viața în aer liber, de animale, sporturi și vânătoare —, dar și de rudele mamei sale, o burghezie cu valori: solide și stabile, însă și cu înclinații artistice și intelectuale, familie spre care se întoarce în chip firesc tânăra văduvă Ingeborg Dinesen, cu cei cinci copii mici ai ei, după sinuciderea soțului. Toate trei surorile Dinesen își cultivă câte un talent artistic, dintre care gustul pentru literatură pare să le fi fost insuflat de o mătușă celibatară, Mary Bess Westenholtz. Astfel înger, sora cea mare, studiază muzica și chiar dă câteva concerte, Ellen, sora cea mică, studiază și ea muzica, dar se consacră literaturii, publicând, pe parcursul timpului, câteva cărți de succes

modest sub pseudonimul Paracelsus. Karen se înscrie în 1803 la cursurile de pictură ale Academiei de Belle Arte din Copenhaga, una din puținele instituții de rang 359

universitar ce ofereau femeilor daneze de la începutul secolului posibilitatea unui studiu încununat cu o diplomă, între pictură și scris, practicate o vreme cu o egală indecizie, Karen Blixen încearcă o evaziune pe cont propriu dintr-un cerc social și spiritual care începe să o siringă tot mai tare. În 1907, recomandată de criticul de artă Mario Krohn (1881—1922) editorului revistei „Tilskueren” (Spectatorul), Valdemar Vedel (1865—1942), care rămâne entuziasmat de talentul ei, Karen Blixen publică două povestiri, Eremișii și Plugarul, iar doi ani mai târziu, în 1909, o a treia, Familia de Cais, toate sub pseudonimul Osceola. Atrasă mai mult de pictură însă, pleacă în 1910 la Paris, unde, nereușind să intre în contact cu cercurile artistice pariziene mai importante în acel moment, se înscrie la una din numeroasele școli de artă din capitala Franței, „Academie de Simon et Mcnard”, pe care, nemulțumită, o părăsește în scurtă vreme, luând mai departe lecții particulare cu pictorișă daneză Bertha Dorph.

Întoarsă în Danemarca, o neliniște tot mai profundă pune stăpânire pe Karen Blixen, întocmai ca odinioară și pe tatăl ei. A depășit acum vârsta de 25 de ani, n-a reușit să se afirme ca scriitoare, n-a reușit nici să termine studiile de artă, Parisul a fost pentru ea o experiență incompletă, iar spiritul ei agitat, dornic de noutăți și de libertate, de afirmare a propriului eu într-un domeniu sau altul — nu-i e prea clar însă care, deși disponibilitățile sale artistice și umane îi deschid mai multe posibile căi — se simte încorsetat în mica societate daneză și în spațiul scandinav, niciodată celebre pînă atunci prin aderența lor la vreo avangardă. O lume închisă și încă adine înrădăcinată în puritanismul evanghelic al secolului precedent, o societate îndeobște provincială, dominată de o supremație masculină și care condamna femeia la bucuriile exclusive ale universului ei domestic, o situație materială nu foarte strălucită într-o familie numeroasă, cu copii crescuți într-o mare rigoare morală de o mamă singură și în mod firesc preocupată de păstrarea bunului

lor renume — toate aceste elemente constrângătoare,
360

limitative, acționând inhibant asupra inițiativelor, încercp
să intre în conflict cu temperamentul activ și întreprin-
zător al tinerei Karen. „Cu câtă disperare tânjea ea după
aripi, care s-o ducă departe...”, își amintește fratele ei
Thomas în contribuția sa la volumul memorial Isak
Dinesen din 1985. Iar scriitoarea însăși, mai târziu, în
povestirea Un sezon la Copenhaga, notează despre fa-
milia sa : „Ultima trăsătură a neamului de la Ballegaard
[castelul Katholm, domeniul tatălui ei] era aceasta : că
erau condamnați dinainte, fiecare din ei, la pierzanie...
Un bătrîn pictor și sculptor, care studiasse peisajele și oa-
menii din toate părțile Europei..., i-a privit, a căzut pe
gânduri și a constatat în sinea lui : «Puiandrii aceștia
nostimi de la Ballegaard vor încâlca, în timpul vieții lor,
majoritatea legilor și a poruncilor. Dar față de o singură
lege vor fi nedezmințit de fideli : față de legea tragediei.
O au, fiecare în parte, scrisă în inima lor». încă o mică
trăsătură a familiei ar merita să mai fie amintită aici ;
visau toți viu și foarte frumos”.

Dornică de distracții și de haine costisitoare, de ocazii
mondene și de noi prietenii, îmbmînd utopia viselor cu
bunul simț al educației sale burgheze, Karen Dinesen este
în același timp o tânără a acelor anees folles din preajma
primului război mondial, cu ritmul trepidant al înnoiri-
lor ce se acumulau frenetic, dar și o femeie pe cale de a-și
alege propriul ei drum în viață printr-un refuz adresat
convențiilor. La cursele de cai, unde se întâlnește beau
monde-ului din insulă, îl admiră pe vărul ei de-al doilea,
baronul Hans von Blixen-Fineeke, de la Näsbyholm, în
sudul Suediei, care în aceeași zi câștigă cursa de la Klamp-
penlJbrg — un fel de Ascot danez mai mic, lângă Copen-
haga —, își pilotează singur avionul peste Sund și so-
sește la timp pentru a câștiga și cursa de cai de la Malmo
în aceeași zi. Dar admirăția ei rămîne fără ecou. „Mai
mult ca orice altceva”, mărturisește la senectute Karen
Blixen, „o iubire profundă, neîmpărtășită, și-a pus pe-
cetea pe prima mea tinerețe.”

_ în 1913 se logodește în schimb cu baronul Bror von
Blixen-Finecke, fratele gemă al lui Hans și viitoarea

361

pereche se hotărăște să plece în British East Africa de pe atunci, cu gând să se îmbogățească plantând cafea pe un teren cumpărat și finanțat ani de zile după aceea cu bani puși la dispoziție de mai mulți membri ai familiei Westenholz. Că asocierea dintre cei doi veri n-a fost pentru nici unul din ei izvorâtă dintr-o prea mare iubire, ci că a semănat mai degrabă cu un fel de compensație, sau de contract, a rezultat cu claritate încă de la început. Un titlu nobiliar și un capital pentru a lansa o afacere se uneau în dorința comună a deținătorilor lor de a evada din spațiul strimț al Danemarcei și al Europei spre întinderile practic nelimitate ca perspective și posibilități ale continentului african. Bror Blixen a plecat în același an să cumpere plantația de cafea în Kenya. Logodnica sa l-a urmat un an mai târziu.

Kenya în care sosea la 1914, chiar în ajunul războiului mondial, proaspăta baroană Karen Blixen, pe atunci în vârstă de 29 de ani, răspundea, dintr-un anume punct de vedere, dorinței sale de a încerca senzația zborului cu aripi proprii și-i oferea condițiile necesare de a-și pune la probă toate energiile pînute ani de zile sub presiune. Schițînd un scurt istoric al regiunii, trebuie menționat că zona de coastă a Kenyei a fost colonizată de arabi încă din secolul al VH-lea e.n., apoi în secolele XVI—XVII controlată în mai multe rînduri de portughezi. Din 1837, fîrîia de litoral a făcut parte din sultanatul de Zanzibar. În anul 1886 englezii au constituit teritoriul Kenya, aflat sub administrarea Africii Britanice de Est (British East Africa), o contrapondere la Tanganika (Africa Germană de Est). Prin deschiderea Canalului de Suez, și Kenya, ca și alte teritorii din Cornul Africii, s-a dezvoltat cu mare rapiditate, devenind în 1895 protectorat englez sub titlatura de East Africa, separat de colonia Uganda. Din 1920 a devenit o colonie distinctă a coroanei engleze, sub numele de Kenya, ocupînd un teritoriu aproximativ identic

362

cu cel al republicii Kenya din zilele noastre. O corectură minoră de frontieră a avut loc în 1924, cînd mica regiune nord-estică Jubaland a fost cedată Somaliei Italiene. Uganda și Kenya înregistrau, la începutul, secolului nostru, cea mai largă prezență europeană din tot răsă-

ritul Africii. Ele nu erau numai puncte strategice (împreună cu Egiptul și cu Sudanul) ale dominației britanice asupra întregului bazin al fluviului Nil, de la izvoare pînă la vărsare, ci și — mai ales Kenya, prin litoralul său ca și prin portul Mombasa — piese de bază ale eșchierului supremației engleze în Oceanul Indian și în asigurarea căilor de acces pe mare spre India și spre Extremul Orient.

Ponderea economică a tinerei colonii nu era nici ea cîtui de puțin neglijabilă. Statistici din anii '30, pe care le-am avut la îndemînă, ne oferă o imagine aproximativă a situației economice a Kenyei în perioada cînd Karen Blixen o părăsea pentru* totdeauna. În zona de coastă, cea mai fertilă a întregului teritoriu, se plantau bumbac, sisal, cocotieri, iar în jurul capitalei, Nairobi, se aflau plantații de cafea. Interiorul, format dintr-un podi° relativ înalt, era mai sărac și mai puțin dezvoltat, mai ales din cauza condițiilor de climă. Aici terenul și-l împărțeau numeroasele ferme ale proprietarilor albi, 2 100 la număr în anul 1933, care se ocupau preponderent cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu prelucrarea laptelui. Contractorii de cherestea exploatau esențele prețioase, iar extracția bogățiilor din subsol înregistra de-abia o fază incipientă.

Principalele exporturi ale coloniei Kenya erau spre Anglia și spre India și în primul rînd constau din bumbac, copra, cafea, porumb, sisal, sodă, blănuri și piei. Capitala, Nairobi, era legată cu principalul port, Mombasa, printr-o linie de cale ferată care, în interior, ajungea pînă în Uganda, totalizînd, cu liniile secundare, o lungime de 2 600 de kilometri în 1934. Mai multe oșele brăzdau colonia ; pe Lacul Victoria era un intens trafic de vase cu aburi.

363

Chiar fără Jubaland, cedat Italiei în 1924, Kenya avea o suprafață mai mare ca cea a Franței și, în 1935, o populație de 3 milioane, dintre care 13 000 de europeni, 38 350 de indieni și 11 750 de arabi. Nairobi avea, în 1933, 71 000 de locuitori, doar o zecime din ei fiind albi. Politica colonială engleză a introdus și în Kenya barierele de culoare, astfel încît un teritoriu favorabil agriculturii în podi°ul interior de 16 700 de mile pătrate, dintre care

4 000 reprezentau Rezervația Forestieră, era doar parțial colonizat de 2 000 de fermieri albi, în timp ce rezervațiile populației băștinașe (3 milioane de oameni) ajungeau la 48 000 de mile pătrate. Preocuparea Angliei era de a găsi suficienți coloniști albi dispuși să exploateze imensele teritorii încă necolonizate. La această situație sumar schișată să adăugăm și lupta între prințitorilor indieni de a-și câștiga accesul economic de ambele părți ale barierei de culoare. În funcție de situația lor materială, aceștia primeau câte o dhuka în rezervațiile băștinașe, luau în arendă mori sau ateliere la proprietarii europeni (precum pitorescul Pooran Singh din paginile lui Karen Blixen), ori cei mai avuți dintre ei făceau comerț pe coastă, cârâșie sau defrișări.

După cum rezultă și din notațiile lui Karen Blixen, fără a fi fost complet lipsită de fricțiuni, situația politică din colonie era stabilă în general și liniștită în perioada interbelică, spre deosebire de Africa de Sud sau de subcontinentul indian, unde administrația colonială avea de făcut față unor puternice mișcări de independență. Relațiile rasiale din colonia Kenya sînt încă, în perioada prezenței lui Karen Blixen în Africa, într-o fază paternalistă, în care imigrantul alb se vede pe sine însuși ca un misionar trimis să lumineze populația băștinașă la binefacerile civilizației. Abia după al doilea război mondial mișcările anticoloniale, printre cele mai sîngeroase din Africa — mai cu seamă revolta Mau-Mau din 1952—57 — și luptele ulterioare conduse de Jomo Kenyatta, aveau să pregătească independența de stat din 1963 și proclamarea republicii kenyene în anul 1964.

364

Un amănunt care frapează la lectura volumului Din inima Africii este cvasiabsența cronologiei în descrierea acestei etape — lungă de optesprezece ani — din viața lui Karen Blixen. Nu numai detaliile sau scenele selectate de ea spre a fi evocate sînt liber înainte și înapoi prin timp, dar și evoluția propriului personaj, sau a relațiilor acestuia cu mediul uman și geografic înconjurător nu înregistrează decît vagi tropisme abia perceptibile la lectură. Experiența africană a lui Karen Blixen e mai degrabă un bloc compact, ce înglobează simultan și cu valoare egală un număr de observații și de impresii din

lumea înconjurătoare, receptate la o intensitate constantă a trăirii ei înmagazinate, după o filtrare prin sensibilitatea autoarei, ca elemente structurale definitive ale propriului eu. De aceea nu procesul evolutiv, care firește că a avut loc în conștiința scriitoarei, ci produsul finit, esența, concluzia sînt pentru Karen Blixen demne de a fi consemnate în relatarea experienței sale. Scurta însemnare intitulată „Sistemul numeral în swahilr' este un model aproape programatic în privința mecanismului de gândire ei prelucrare a informațiilor de către autoare, pe care demitizarea adevărului, prin aflarea realității — că în limba swahili există, bineînțeles, cifra 9, ca în toate limbile — nu-l modifică în datele sale esențiale, ci abia nu face, în mod paradoxal, decît să-l întărească. Excepții fără prea mare semnificație fac raportările la primul război mondial, localizabil sub aspect cronologic, ei la data plecării lui Karen Blixen din Africa, vara anului 1931, , dată deasemeni cunoscută, deei niciodată menționată ca atare în carte. În schimb apare, deei nu cu valoare documentară, ci xnai degrabă sentimentală, data ultimei întrevederi cu Denys Finch-Hapton — 8 mai —, iar, prin deducție, data accidentului său mortal : 14 mai al acelui an fatidic pentru amîndoi, 1931.

Scriitoarea se prezintă deci egală cu sine ei egal de receptivă în fața impresiilor ce o asaltează în decursul celor aptesprezece ani de edere în Africa, fără a-ei
365

neglija nici un moment experiența europeană, dar relegînd-o într-un perimetru mai degrabă pasiv al intelectului ei, pe care vrea să-l păstreze proaspăt, sugerînd în subtext că perioada ei africană a fost o unitate ei o experiență în sine, ce a parcurs cercul complet, păstrînd-o pe eroina cărpii într-o stare constantă de sensibilitate ei deschidere la stimulii de diverse naturi pe care i-a primit din exterior. Numai o (relativă ei bine dozată) cădere de moral se lasă descifrată către finalul cărpii, cînd autoarea însumează necazurile ei neajunsurile celor aptesprezece ani în foarte puține pagini, menite să argumenteze încheierea forșată a conturilor ei cu Africa ei revenirea în Europa.

Referindu-ne însă la realitățile biografice, absente în majoritatea lor din reconstituirea lui Karen Blixen, tre-

buie spus că anii 1914—31 n-au fost deloc o perioadă lipsită de acele evenimente care compun de obicei o cronologie în viața unui scriitor, cu atât mai mult a unei scriitoare ve°nic îndatorate spiritului de aventură, nou-tăpîii, originalităpîii, uneori nu întru totul străină °i de o anume excentricitate.

Cel dintîi domiciliu în Africa al soșilor Blixen este un mic bungalow, la o fermă modestă, numită M'bagathi. Cu capitalul furnizat de mama lui Karen °i de, unchiul acesteia, 'Aage Westenholz, curîhd cei doi pionieri vor cumpăra o a doua fermă, cu mult mai mare, într-un loc numit de bă°tina°i M'bogani. Sonoritatea similară cu cea a numelui dat de indienii piei ro°ii tatălui ei în America, Boganis, folosit de acesta °i ca pseudonim literar, i s-a părut de bun augur lui Karen Blixen, în scrisorile căreia apar frecvente referiri la Bogani House în perioada de început. Perspectivele se prezintă încurajatoare : ferma familiei Blixen este una dintre cele mai mari din Kenya. Fașă de alte plantașii de cafea, nu mai întinse de 100—150 de acri, compania Karen Coffee cuprinde 600 de acri plantași numai cu arbori de cafea. Alte culturi de plante se ridică °i ele la sute de acri ; domeniul întreg, cu pădure, pă°une, teren de vîna°oare °i mai multe sate de bă°tina°i, totalizează 6 000 de acri, adică aproximativ

3 000 de hectare. însă°i re°edinșă proprietarilor este o casă mare, considerată totu°i modestă la dimensiunile unui asemenea domeniu.

Bror Blixen, excelent vîna°or °i crescător de vite, se ocupă intens la început de fermă, ajutat de cei trei asistenșii ai săi suedezi. Karen Blixen învașă să tragă cu pu°ca, cu arcul °i participă la expedișii safari. Nu trece mult însă °i între soșii Blixen se instalează o înștrăinare crescîndă, °i nu fără legătură cu dobîndirea de către Karen Blixen, într-o deplină inocenșă, a unei boli venerice. Motiv pentru o întoarcere în Danemarca (1915), unde suportă un tratament, urmat cu mare discreșie, spre a o feri pe mama sa, femeie puritană, de aflarea ade-vărului, în anul 1921, cei doi soși se despart, iar după câșiva ani Bror Blixen se recăsăto°te °i revine în Europa, în ultimii zece ani ai °ederii sale la fermă, Karen Blixen (care, spre iritarea unora, î°i păștează °i numele °i titlul de baroană) rămîne să se lupte singură cu admi-

nistrarea unui domeniu pentru care nu avea alte cunoștințe practice decât acelea dictate de bunul simț, după cum reiese și din carte. La singurătatea sa prelungită se adaugă rigorile bolii și grijile vieții de zi cu zi, dificultățile financiare permanente și nereușitele economice, care toate îi provoacă frecvente crize de tristețe și descurajare. Tentativele ei sporadice de a reveni, de la distanță, în viața literară din Danemarca se dovedesc și ele eșeculimentare. Autoarea publică în 1925, în revista „Tilskueren”, poemul Ex Africa, scris în timpul șederii din 1915 în casa părintească, dar nimeni nu mai ține minte după atâta timp pseudonimul Osceola. În anul următor, 1926, cu ajutorul lui Georg Brandes și în aceeași publicație, semnează Răzbunarea adevărului : O comedie pentru marionete, titlu sub care apare pentru prima dată numele de Karen Blixen-Finecke. O a doua piesă pentru marionete, pe care a început-o în carnetele ei, marchează prima tentativă a autoarei de a scrie în limba engleză, ceea ce, fără îndoială, reprezintă o influență directă și majoră a cunoștinței și prieteniei sale de lungă durată cu Denys Finch-Hatton.

367

Nu intenționăm să intrăm aici în toată complexitatea relațiilor spirituale și emoționale dintre Denys Finch-Hatton și Karen Blixen. Cei doi se cunosc în 1919, la ferma ei ; Karen Blixen are 34 de ani, Denys Finch-Hatton 32. Produs al străvechii tradiții britanice (era fiul lordului de Winchilsea și Nottingham) și al unui sistem de învățământ (Eton și Oxford) care îi pregătea în mod multilateral absolvenții să fie la ei acasă și în zonele superioare ale intelectului (el avea cunoștințe temeinice de Biblie și de greacă veche), și în cele ale creației (literatură, muzică), să fie oameni de lume în societate, dar și atleți desăvârșiți în orice împrejurare practică, Denys Finch-Hatton a însemnat pentru Karen Blixen acel stimul spiritual suprem, dublat de o minunată sensibilitate sufletească, pe care, în chip paradoxal, ea trebuise să vină până în podiul Africii pentru a-l afla tocmai în Kenya. În locul oricărei alte caracterizări ce i s-ar putea face lui Finch-Hatton, ne mărginim să reproducem doar necrologul apărut în „Times” la moartea sa :
„Pentru numeroși oameni din toate categoriile și stra-

turile vieții, ca și din diverse părți ale lumii, moartea lui Denys Finch-Hatton înseamnă pierderea unei valori care nu mai poate fi înlocuită nicicând. În tot timpul vieții sale, el a avut o personalitate surprinzător de atractivă : nimeni care l-a cunoscut vreodată, bărbat sau femeie, bătrân sau tânăr, negru sau alb, nu a putut rezista farmecului său și fiecare în parte s-a simțit mândru de a-l fi cunoscut. Se deosebea de toată lumea. Fiind pretutindeni și întotdeauna absolut el însuși, nu era nici egoist, nici egocentric, și totuși părea să facă mereu numai și numai ce voia și niciodată ce nu voia să facă. Oricine altcineva, ducând o asemenea viață, probabil s-ar fi corupt ; dar el a rămas atent, înțelegător, plin de umor, cultivat și mereu își găsea vreme pentru mici acte de bunăvoință față de cele mai neverosimile persoane, indiferent de vîrsta lor sau de poziție. Era o companie ideală la baletul rus ori la un joc de șah, dar în același timp, în vremurile marcate de greutăți sau pericole sub cerul liber, era categoric suveran, oricînd stăpîn instantaneu și direct pe orice situație.

Ceea ce la altcineva ar fi putut apărea ca ciudățenie, sau fanțaronadă chiar, la el era absolut natural, simplu și autentic. De la cine știe ce adrese nepronunțabile și greu lizibile din sălbăticiile Africii scria lungi scrisori, mai ales despre cărțile pe care le citea. Era un mecanic abil și un iubitor al muzicii și al poeziei ; avea o cuprindere largă și nemijlocită a lumii păsărilor și a animalelor și era un observator subtil al semenilor săi bărbați și femei. Putea vorbi ore întregi despre viața și obiceiurile băștinărilor, care-l interesau activ și experiența sa în privința oamenilor și a țării, ca și proiectele sale extrem de practice s-au dovedit deja de mare ajutor pentru guvernul colonial. Degaja mereu impresia de măreție — alt cuvînt nu există — și stîrnea interesul ca nimeni altul. Și nu numai prin fizicul său admirabil și prin trăsăturile atît de frappante ; avea o intuiție promptă și o înțelegeră caldă pentru orice fel de caracter, un-minunat dar al umorului, o totală lipsă de făpărnicie sau convenționalitate, un simț al forței și al hotărîrii și, totodată, dincolo de toate acestea, nedefinit, dar mereu prezent, un sentiment al propriei irediri. Te-ai fi așteptat ca o personalitate atît de puternică și de înzestrată ca a lui să realizeze mai mult ; și, într-un fel, chiar a și realizat, căci nimerii n-a inspirat mai multă

dragoste și admiratie, o încredere și o prietenie mai sincera și mai adevărate ca el.

A murit, așa cum și-ar fi dorit el însuși, sub cerul liber, în mijlocul acelor spații întinse pe care le iubea, neînfricat și liber până în ultima clipă ; iar farmecul personalității sale minunate și al prezenței sale vor fi o comoară de neprețuit pentru toți cei care l-au cunoscut pe întreaga durată a vieților lor."

Pare o pagină desprinsă direct din cartea lui Karen Blixen și înțelegem poate mai bine în ce măsură el a fixat un model cu care ea a făcut permanent efortul de a ține pasul, atât intelectual cât și uman. Ce mult a însemnat și sentimental relația dintre cei doi se lasă citit printre rânduri ori de câte ori Karen Blixen aduce vorba de calitățile superlative ale lui Denys Finch-Hatton. Nu întâmplător

capitolul despre el se intitulează „Aripi”, acele aripi prin care ea visa să se elibereze și al căror simbol revine adesea în toată opera ei ; și tot nu întâmplător este și faptul că cele mai multe paragrafe din același capitol „Aripi” încep cu formula „Denys și eu...” Pentru contrast, Bror Blixen apare amintit o singură dată în carte, chiar și atunci fără nume și aflat la mare distanță, în evocarea intitulată „Un safari în vreme de război”. Cu nobila sa discreție, Karen Blixen știe să dozeze exact raporturile, iar arta sugestiei operează la ea pe un teritoriu familiar. Câteva referiri fugare se cuvin făcute și în legătură cu alte personaje despre care există date, pentru conturarea sumară a destinului lor și dincolo de coperțile acestei cărți. Berkeley Cole, prietenul lui Finch-Hatton, a murit în 1925, în vârstă de 43 de ani. Cei doi crescuseră cu convingerea că muzica este o parte componentă firească a vieții ; aveau amândoi glasuri frumoase și cunoștințe competente de muzică. Denys Finch-Hatton a fost cel care i-a dăruit scriitoarei un gramofon, o relativă noutate tehnică pe atunci în Africa.

Farah Aden, figură descinsă parcă direct din basmele orientale, majordomul și asistentul credincios al lui Karen Blixen pe toată durata șederii sale în Africa, era un somalez din tribul Habr Yunis. Avea aproximativ aceeași vârstă cu ea și, după întoarcerea stăpânei sale în Europa, a fost principala verigă în corespondența menți-

nută de scriitoare cu foștii săi angajați africani de la fermă.

În 1939, Karen Blixen plănuia un pelerinaj la Mecca, împreună cu Farah Aden și cu mama acestuia. Al doilea război mondial însă le-a zădărnicit planurile. În timpul războiului, Farah a murit. După război, Juma bin AU și Kamante Gaturra au continuat să-i scrie în Danemarca și să-i trimită fotografii, ultimul chiar în 1961.

Moș Knudsen, din capitolul omonim, se numea în realitate Aarup și, la moartea lui, Karen Blixen a fost nevoită să se disculpe de acuzația de a-l fi ucis (!). În volumul *Shadows on the Grass* (Umbre pe iarbă, 1960), o continuare și completare la *Out of Africa*, ea evocă scrisoarea ulterioară a unei foste prietene din perioada africană, în care

I

aceasta o informează că planul lui „Moș Knudsen” de a scoate guano din Lacul Naivasha nu fusese chiar într-atât de fantezist cum se crezuse la un moment dat și că se descoperise un procedeu prin care se extrăgea acum, și anume cu un profit substanțial. La câteva decenii după moartea sa, „Moș Knudsen” era, în fine, răzbunat !

Norvegianul Gustav Mohr, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai autoarei în Kenya, i-a fost de un mare ajutor practic pe tot parcursul șederii sale la fermă. El a fost ucis în 1936, în timp ce traversa un râu către Tanganyika.

În fine, un personaj de un mare pitoresc e suedezul „Emmanuelson”. Pe numele său real Casparson, el a sunat-o supărat pe Karen Blixen, după apariția volumului *Out of Africa*, o dată când autoarea se afla la Stockholm. Mătușile lui Casparson, doamne onorabile într-un oraș suedez de provincie, judecaseră foarte aspru descrierea lui apărută în carte. Autoarea l-a invitat la cină, întocmai ca pe vremuri, dar la Grand Hotel, unde au băut același vin ca odinioară la fermă și unde s-au împăcat. Casparson călătorise mult între timp și nimerise într-o sumedenie de aventuri și încurcături pe drumurile sale întortocheate. Nu doar numele lui real, ci și întregul dialog din capitolul „Un fugar poposește la fermă” trimite cu gândul fără echivoc la dialogul Casparson-Domnișoara Mălin din Potopul de la Norderney, prima dintre cele 3 apte povestiri gotice.

încercînd să schișăm un bilanș al experienței africane a lui Karen Blixen, a°a cum se conturează ea prin volumul *Din inima Africii*, ca °i prin datele biografice amintite aici pe scurt, concluziile ni se prezintă relativ ambigui °i destul de pline de paradoxuri, privite din perspectiva a peste o jumătate de secol de la evenimente.

Din capul locului avem impresia că nu gre°im susșinînd că un succes economic, fie chiar °i modest, al fermei lui

371

Karen Blixen ne-ar fi privat în momentul de față de o scriitoare °i o operă unice în felul lor. Pentru că, rămînînd în Africa, a°a cum î°i dorea °i împărșindu-°i timpul între administrarea domeniului °i preocuparea ei literară, nu foarte convinsă, nici foarte susșinută — care trebuie să le fi apărut destul de excentrică pragmaticilor °i călișilor ei vecini fermieri —, probabil că ea nu ar fi ajuns la acea concentrare a eforturilor °i a întregii sale voinșe în vederea realizării povestirilor ei în scris. Dar Karen Blixen a dat faliment °i a fost nevoită să-°i vîridă domeniul. Eventual o solușie putea fi pentru ea să procedeze întocmai precum compania care i-a cumpărat terenul : să-i izgonească pe bă°tina°i în rezervășie, să renunșe la cultivarea cafelei., -să defri°eze o parte din pădure °i, împărșindu-°i pămîntul singură în parcele mai mici, să se lanseze pe cont propriu în speculașii funciare. Însă ata°amentul profund față de angajașii de culoare, care cu anii îi deveniseră atît de apropiașii, a împiedicat-o să acșioneze ca o colonistă lipsită de scrupule. Solușie falimentară pentru amîndouă părșile, căci °i bă°tina°ii °i ea au ie°it în pierdere, fiecare trebuind s-o apuce spre alte zări.

Deasemeni °i pe plan uman falimentul este practic indiscutabil. Venită să fie o „baroașă” în podi°ul Kenyei, unde titulaturile aristocratice rărînș noșiiuni fără nici o substanșă confruntate cu ambianșă înconșurătoare umană °i naturală, ea se alege cu o boală ce-i va lăsa sechele tot restul vieșii °i cu o cășătorie nereu°ită °i de scurtă durată. Mai mult decît atît, cu entuziasmul °i generozitatea ei, „baroașă” Blixen procedeaș-de la început cu o „democrașie” °i chiar cu un „populism” pline de afecșiune °i simpatie, ce o singularizează în spașiiul politic, etnic °i geografic al continentului african, făcînd-o captiva unor probleme umane °i sociale a căror rezolvare a depă°it-o fără

doar ȳi poate, accentuându-i sentimentul eȳecului personal. De aceea cu atȳt mai pregnant se reliefeazȳ figura ȳi rolul lui Denys Finch-Hatton ȳn viaȳa ȳi ȳn conturarea destinului ei, ȳn desluȳirea unui drum pe care Karen Blixen porneȳte practic de la zero la ȳntoarcerea sa ȳn Europa,

372

propunȳndu-ȳi sȳ cucereascȳ douȳ obstacole simultane ȳi ȳn aparenȳȳ insurmontabile : hotȳrȳrea de a ȳmbrȳpiȳa cariera scrisului, ȳi anume ȳntr-o limbȳ strȳinȳ, ȳn speȳȳ limba englezȳ, al cȳrei teritoriu de competenȳȳ era ȳnȳesat cu atȳtea mari valori. Faptul cȳ, dupȳ atȳtea tentative de aflare a unui glas propriu de afirmare ȳn viaȳȳ — ca pictoriȳȳ, ca aristocratȳ, ca fermierȳ, ca novatoare socialȳ —, Karen Blixen opteazȳ, la capȳtul unei suite de eȳecuri ȳi pierderi ireparabile, pentru, cea mai neplauzibilȳ ȳi la prima vedere utopicȳ dintre soluȳii, alegerea scrisului, ȳn termenii cei mai riscaȳi, ȳntr-o limbȳ pe care o stȳpȳnea foarte bine, dar care nu-i era limbȳ maternȳ, pledeazȳ pentru fantastica putere de regenerare moralȳ, pentru tȳria de caracter, voinȳȳ ȳi ȳncredȳnȳrea ȳn menirea proprie cu care, la vȳrsta de 48 de ani, aceastȳ femeie necruȳtatȳ deloc de soartȳ se angaja — pentru a cȳta oarȳ ? — pe un drum nou ȳi plin de riscuri. ȳntreaga forȳȳȳ ȳi valoare modelatoare a confruntȳrii sale cu peisajul uman ȳi geografic al continentului african, ȳn care ea a ȳncercat sȳ regȳseascȳ ceva din autenticitatea esenȳializatȳ a propriei sale origini europene ȳi a interrelaȳiilor umane ale vechiului continent ȳn primitivitatea lor istoricȳ ȳi cu atȳt mai autenticȳ, s-au transformat, ȳn anii urmȳtori, ȳn acele ȳegalabile povestiri cu care Karen Blixen ȳi-a cȳȳtigat locul sȳu aparte ȳn constelaȳia literarȳ a ȳȳrii sale ȳi a lumii. Poate cȳ nu este hazardat sȳ spunem cȳ scriitoarea Karen Blixen/Isak Dinesen s-a format ȳn anii '20 ȳn Kenya ȳi cȳ datele fundamentale ale ȳntregii sale creaȳii s-au conturat aici, ȳn acest teritoriu anume. Iar minunatul mesaj uman pe care-l transmite implicit Din inima Africii este cȳ destinul nedrept ȳi aspru ce acȳioneazȳ ȳn finalul acestei cȳrȳi, care se ȳncheie cu imaginea unei femei ȳnfrȳnte ȳi ȳnsingurate, marcheazȳ ȳn acelaȳi timp ȳi admirabila naȳtere a unei scriitoare. Este o mare lecȳie de demnitate ȳn faȳȳ adversitȳȳilor vieȳii, strȳbȳtute cu un patos calm, menȳinut cu deliberare ȳntr-o cheie minorȳ. Amȳrȳciunea, du-

rerea, descurajarea, dar ȳi hotărârea de a nu ceda se concentrează la Karen Blixen într-un miez de materie densă,
373

ce se va sublima pentru ea în actul creației literare, singurul capabil a-i mîntui toate înfrîngerile ȳi loviturile primite din partea destinului.

După întoarcerea sa în Danemarca, la casa părintească de la Rungstedlund, unde ȳi impune de la început doi ani de zile un sever canon de reclusiune, timp în care va definitivă culegerea ȳapte povestiri gotice, viața lui Karen Blixen ȳi pierde spectaculosul exotic din Africa ȳi devine o existență mai mult „literară”1. Un editor londonez respinge însă manuscrisul lui Seven Gothic Tales fără măcar să vrea să îl deschidă. Prin fratele lui Karen Blixen, Thomas Dinesen, cartea ajunge la scriitoarea Dorothy Canfield, care o recomandă unui editor în America. Apărute în 1934 peste ocean, cele ȳapte povestiri gotice înregistrează un succes instantaneu. În anul următor, versiunea daneză, în traducerea autoarei- apare la Copenhaga, în editura cumnatului ei Knud Dahl. Urmează apoi, scris mai ales în iarna grea 1936—37, volumul de fașă, Out of Africa, publicat prima oară la Londra ; prima ediție daneză avea să apară avînd pe copertă desenul oferit scriitoarei de bucătarul Esa ȳi amintit în „Carnetele unei imigrante”. Este singura dintre cărșile ei semnată cu numele Karen Blixen.

Anii premergători celui de-al doilea război mondial, cu ocuparea Danemarcei în luna aprilie 1940 de către trupele germane, sînt marcași în viața scriitoarei de o suită de călătorii ȳi proiecte în marginea aventurii ȳi a angajamentului politic, printre care ȳi o încercare — eouată — de a fi trimisă în Abisinia în calitate de corespondentă de front pentru un ziar din Londra. Considerîndu-se că Abisinia nu era cel mai potrivit loc pentru o corespondentă de front, i se găseote lui Karen Blixen o misiune de observatoare oficială pe lingă Liga Nașionilor din Geneva. Scris în anii războiului, cînd autoarea suferă o mulțime de privașioni pe domeniul său Rungstedlund, volumul Winter's Tales (Povestirile iernii) este transmis clandestin în Anglia ȳi America, pentru a apărea simultan cu versiu-

nea daneză de la Copenhaga, Vinter-Eventyr, în 1942. Dar acest amănunt Karen Blixen îl va afla abia după eliberarea țării sale de către aliați, în primăvara lui 1945, când un ofițer american va veni să-i prezinte un exemplar al Povestirilor iernii, publicate într-o ediție militară ca literatură „e°capistă”: menită a fi un divertisment exotic întru ridicarea moralului trupelor de pe front.

Pentru a-°i salva situația financiară °i domeniul, grevat de cheltuieli pe care nu are cum le acoperi, căci transferurile bancare din Anglia °i S.U.A. către Europa ocupată de nazi°ti sînt blocate în timpul războiului °i deci onorariile pentru edițiile engleze, principala ei sursă de venituri, nu îi mai pot parveni, Karen Blixen se hotără°te să scrie un roman polișt, Gengældsens veje (Răzbunătorii angelici), apărut în anul 1944 numai în limba daneză sub un nou pseudonim, Pierre Andrezel. pe care doar mult mai tîrziu îl va recunoa°te ca fiind al ei, mai ales că nici cartea nu reprezintă o reu°ită deosebită în ansamblul creației sale. După război, urmează o perioadă de treisprezece ani pînă ce, luptînd cu bolile, cu lungile internări în spitale °i lucrînd din greu, Karen Blixen izbute°te să adune o nouă culegere de povestiri, intitulate premonitoriu Last Tales (Ultimele povestiri, 1957). Din fericire însă, nu sînt ultimele, căci, din materialul strîns acum, rezultă chiar în anul următor, 1958, un nou volum de istorisiri, Anecđotes of <Dcstiny (Anecdote ale destinului).

în cei doi ani, 1957 °i 1958, cînd călătore°te iară°i mult prin Europa °i America, numele scriitoarei este oferit ca un pronostic pentru Premiul Nobel de către unele publicații suedeze °i norvegiene. Dar pronosticul nu se confirmă ; în 1957 premiul îi revine lui Albert Camus, iar în 1958 lui Boris Pasternak.

Două mici volume, continuarea la Out of Africa, intitulată Shadotus on the Grass (Umbre pe iarbă, 1960) °i noveleta Ehrengard (1961), încheie opera scriitoarei Karen Blixen, care încetează din viață la 7 septembrie 1982 la ferma sa Rungstedlund, fiind înmormântată, alături de părinții săi, pe domeniul familiei Dinesen.

375

în ultimii ani ai vieții, editorii cărților sale °i revista americană „Life” au vrut să finanșeze o revenire a scriitoa-

rei pe locurile familiare din Kenya, pentru a se întâlni cu aceia care mai trăiau dintre angajații ei de altădată. Planul însă nu s-a realizat din cauza bolii lui Karen Blixen. După moartea ei, casa de la Ngeng a primit numele Karen House, iar suburbia orașului Nairobi, extinsă până în jurul acestei case, a fost și ea numită Karen. În 1963, imobilul a fost transformat într-o coală de fete. În prezent, el adăpostește o casă memorială.

Un ultim cuvânt despre traducerea românească a titlului, în sensul cel mai strict semantic, Out of Africa este echivalentul titlului latin Ex Africa, dat de scriitoarea poemului publicat în revista „Tilskueren” în 1925. Însă formula, în limba engleză, conține în ea o anumită ambiguitate, exprimând simultan sensurile „din interiorul Africii” și „afară din Africa”; împreună ele sintetizează, credem, poziția ambivalență a lui Karen Blixen față de continentul african în momentul scrierii cărții: sînt fapte extrase din Africa, dar consemnate pe hîrtie afară din Africa și departe de ea.

Mai multe posibilități ne-au stat la dispoziție în limba română: Din Africa, Despre Africa, Departe de Africa, ș.a.m.d. Incursiuni în cîteva limbi accesibile ne-au furnizat la rîndul lor diferite variante de traducere ale titlului cărții sau filmului: La-mia Africa în limba italiană, Jenseis von Afrika (Dincolo de Africa), în limba germană, La Ferme africaine în limba franceză. S-ar fi putut folosi și o perifrază, ca la ediția germană a cărții, Afrika, dunkle lockende Welt (Africa, lume întunecată, ademenitoare). Dacă am optat în cele din urmă pentru formula Din inima Africii, am făcut-o nu cu gîndul la localizarea geografică, inexactă în cazul Kenyei, care se află în estul continentului și departe de centrul său, ci la relația dintre scriitoarea și pîrticica de peisaj pe care a cunoscut-o ea și

378

prin care a încercat să ajungă la inima tainică a Africii și să-i deslușească esențele secrete, ascunse la prima vedere, în același timp, dragostea și căldura cu care scrie Karen Blixen despre descoperirea sentimentală a Africii trag un semn de analogie între ea și acest continent, din inima căruia îi extrage datele unei experiențe fundamentale și cu care se identifică din toată inima.

București ianuarie 1088

GABRIEL, GAFIȚĂ